

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**METİN AKPINAR VE ZEKİ ALASYA FİMLERİNDEKİ HALK
KÜLTÜRÜ UNSURLARI**

Haktan Esat BAYAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yavuz KÖKTAN

MAYIS - 2022

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**METİN AKPINAR VE ZEKİ ALASYA FİLMLERİNDEKİ
HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Haktan Esat BAYAT

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

**“Bu tez 23/05/2022 tarihinde yüzyüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Serdar UĞURLU	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz KÖKTAN	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Erol EROĞLU	Başarılı

ETİK BEYAN METNİ

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Haktan Esat BAYAT

23/05/2022

ÖNSÖZ

Yüzyıllar öncesinde halkın deneyimlediği olaylarla birlikte belirli kurallara sahip olan, kuşaktan kuşağa aktararak maddî ve manevî değerlerin bütününe yansıtan yapı taşı kültürdür. Bir toplumu diğer toplumlardan ayıran, onu nevi şahsına münhasır kılan en önemli unsurların başında kültür gelir. Bu yönüyle kültür, ait olduğu toplumdan bağımsız düşünülemez. Bir milletin tarihi, sanatı, edebiyatı, bayramları, şarkıları, türküleri ve yaşamsal faaliyetlerinin tümü ait olduğu toplumdan izler taşır.

Kültür, kendi bünyesinde barındırdığı maddî ve manevî unsurlarla toplumun en temel değerlerinden birisi olmuştur. Kuşaktan kuşağa aktarılması bağlamında da sürekli devinim hâlinde olmuş, zamanla değişimlere uğramıştır.

Halk kültürü, bayramlardan inanışlara, halk sanatlarından mimariye, geleneksel hayattan günlük yaşam alanına, romandan edebiyata kadar pek çok alanda yer almasının yanı sıra tiyatro ve sinema alanında da kendisini belirgin bir şekilde göstermiştir. Bu bağlamda tez çalışmasının konusu olan Zeki Alasya ve Metin Akpınar filmlerinde de halk kültürü unsurlarına sıkça rastlanılmaktadır. Bu filmlerde 1970'lerden itibaren köyden kente göç, hızlı nüfus artışının getirdiği toplumsal değişim, sınıf farklılıkları gibi konular ön plana çıkmıştır. Türk sinema tarihinde Zeki Alasya ve Metin Akpınar filmleri bu tür konularla izleyici karşısında yerini almıştır. Öyle ki sinema izleyicisi, bu filmleri Zeki-Metin ikilisi olarak bağdaştırmış ve benimsemiştir. Filmler genellikle toplumsal dayanışma ve yardımlaşma konularının yanında halk kültürüne dair unsurları da barındırması açısından oldukça dikkat çekicidir. Dolayısıyla filmlerin ana aksında köy-kent çatışması, sınıf ayrılıkları, toplumsal beraberlik ve yardımlaşma yer alırken halk inançları, adet, gelenek ve görenekler gibi unsurların yer alması halk kültürü bağlamında incelenmesini de gerekli kılmıştır.

Çalışma, giriş, folklor-sinema ilişkisi, Zeki Alasya ve Metin Akpınar'ın sanatsal çalışmaları, ikilinin birlikte oynadığı filmlerin halk bilimsel bağlamda incelenmesi ve sonuç bölümünden oluşmaktadır. Giriş bölümünde sinemaya ait yaklaşımlar hakkında birtakım bilgiler verilmiş, çalışmanın yöntemi ve amacı üzerinde durulmuştur. Folklor ve sinema ilişkisi bölümünde kültür kavramı ile edebiyat-sinema ilişkisinin disiplinler arası çalışma alanı bağlamında değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Çalışma hazırlanırken deneyimleriyle bana yol gösteren, lisans eğitimimden itibaren bilgi ve birikimleriyle her zaman yanımda olan, desteğini ve yardımını hiçbir şekilde benden esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Yavuz KÖKTAN'a, üzerimde emeği bulunan saygıdeğer babam Birol BAYAT ve annem Fatma BAYAT'a teşekkürlerimi sunarım.

Haktan Esat BAYAT

23/05/2022

İÇİNDEKİLER

FOTOĞRAF LİSTESİ.....	vii
GÖRSEL LİSTESİ.....	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x

GİRİŞ.....	1
------------	---

1. BÖLÜM: FOLKLOR, KÜLTÜR VE SINEMA	5
---	---

1.1. Kültür Kavramı	6
---------------------------	---

1.2. Folklor-Kültür-Sinema İlişkisi.....	8
--	---

2. BÖLÜM: ZEKİ ALASYA VE METİN AKPINAR'A DAİR	12
---	----

2.1. Zeki Alasya'nın Hayatı.....	12
----------------------------------	----

2.2. Metin Akpınar'ın Hayatı	17
------------------------------------	----

2.3. Devekuşu Kabare Tiyatrosu Çalışmaları	23
--	----

2.4. Zeki Alasya ve Metin Akpınar Filmlerinin Toplumsal Yansımaları	31
---	----

2.4.1. Metin Akpınar'ın Halk Kültürüne Bakış Açısı.....	32
---	----

2.4.2. Zeki-Metin İkilişinin Film Setlerindeki Hatıraları	39
---	----

3. BÖLÜM: ZEKİ ALASYA VE METİN AKPINAR FİLMLERİNİN	
--	--

HALKBİLİMSEL AÇIDAN İNCELENMESİ	43
---------------------------------------	----

3.1. Salak Milyoner.....	43
--------------------------	----

3.1.1. Yerleşim Yerleri-Türleri	44
---------------------------------------	----

3.1.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi).....	45
---	----

3.1.3. Aydınlanma, Isınma	46
---------------------------------	----

3.1.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri.....	47
--	----

3.1.5. Ekonomi Türleri	49
------------------------------	----

3.1.6. Halk Ekonomisi.....	49
----------------------------	----

3.1.7. Beslenme-Mutfak-Kiler	50
------------------------------------	----

3.1.8. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları	52
---	----

3.1.9. Giyim-Kuşam-Süs.....	53
-----------------------------	----

3.1.10. Halk İnançları; Töreler, Âdetler, Gelenekler, Görenekler	55
--	----

3.1.11. Geçiş Dönemleri.....	56
------------------------------	----

3.1.12. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler)	61
--	----

3.1.13. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma	61
3.1.14. Halk Edebiyatı.....	62
3.1.15. Halk Oyunları (Dansları).....	65
3.1.16. Halk Müziği ve Müzik Araçları	65
3.1.17. Adlar.....	66
3.1.18. Argo ve Küfürler	67
3.2. Köyden İndim Şehire	68
3.2.1. Yerleşim Yerleri-Türleri	69
3.2.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi).....	70
3.2.3. Aydınlanma, Isınma	72
3.2.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri.....	73
3.2.5. Halk Ekonomisi.....	75
3.2.6. Beslenme-Mutfak-Kiler	78
3.2.7. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları	81
3.2.8. Giyim-Kuşam-Süs.....	82
3.2.9. Halk İnançları; Törelere, Âdetler, Gelenekler, Görenekler	85
3.2.10. Geçiş Dönemleri.....	86
3.2.11. Bayramlar-Karşılamlar-Uğurlamalar	87
3.2.12. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözler ve Sesler ...	89
3.2.13. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma	90
3.2.14. Halk Edebiyatı.....	91
3.2.15. Türküler.....	94
3.2.16. Halk Oyunları (Dansları).....	95
3.2.17. Halk Müziği ve Müzik Araçları	96
3.2.18. Halk Eğlenceleri; Sporlar	96
3.2.19. Adlar.....	98
3.2.20. Köy-Kent Çatışması	99
3.2.21. Argo ve Küfürler	101
3.3. Mirasyediler	103
3.3.1. Yerleşim Yerleri-Türleri	104
3.3.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi).....	105
3.3.3. Aydınlanma, Isınma	106

3.3.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri.....	106
3.3.5. Halk Ekonomisi.....	106
3.3.6. Beslenme-Mutfak-Kiler	108
3.3.7. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları	109
3.3.8. Giyim-Kuşam-Süs.....	110
3.3.9. Halk İnançları; Törelere, Âdetler, Gelenekler, Görenekler	111
3.3.10. Geçiş Dönemleri.....	112
3.3.11. Bayramlar-Karşılamalar-Uğurlamalar	113
3.3.12. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözler ve Sesler .	113
3.3.13. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma	114
3.3.14. Halk Edebiyatı.....	115
3.3.15. Halk Tiyatrosu.....	118
3.3.16. Halk Müziği ve Müzik Araçları	118
3.3.17. Adlar.....	118
3.3.18. Argo ve Küfürler	119
3.4. Nereden Çıktı Bu Velet.....	120
3.4.1. Yerleşim Yerleri-Türleri	121
3.4.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi).....	122
3.4.3. Aydınlanma, Isınma	122
3.4.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri.....	122
3.4.5. Halk Ekonomisi.....	123
3.4.6. Beslenme-Mutfak-Kiler	123
3.4.7. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları	124
3.4.8. Giyim-Kuşam-Süs.....	125
3.4.9. Halk İnançları; Törelere, Âdetler, Gelenekler, Görenekler	127
3.4.10. Geçiş Dönemleri.....	129
3.4.11. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözler ve Sesler .	130
3.4.12. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma	130
3.4.13. Halk Edebiyatı.....	132
3.4.14. Halk Müziği ve Müzik Araçları	136
3.4.15. Çocuk Oyunları ve Oyuncaklar.....	138
3.4.16. Halk Eğlenceleri; Sporlar	138

3.4.17. Adlar.....	138
3.4.18. Argo ve Küfürler	139
3.5. Nereye Bakıyor Bu Adamlar	141
3.5.1. Yerleşim Yerleri-Türleri	142
3.5.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi).....	143
3.5.3. Aydınlanma, Isınma	145
3.5.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri.....	146
3.5.5. Halk Ekonomisi.....	147
3.5.6. Beslenme-Mutfak-Kiler	149
3.5.7. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları	150
3.5.8. Giyim-Kuşam-Süs.....	150
3.5.9. Halk İnançları; Törelere, Âdetler, Gelenekler, Görenekler	152
3.5.10. Geçiş Dönemleri.....	152
3.5.11. Bayramlar-Karşılamalar-Uğurlamalar	153
3.5.12. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözler ve Sesler	155
3.5.13. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma	155
3.5.14. Halk Edebiyatı.....	156
3.5.15. Halk Tiyatrosu (Geleneksel Tiyatro)	158
3.5.16. Halk Müziği ve Müzik Araçları	161
3.5.17. Adlar.....	162
3.5.18. Argo ve Küfürler	162
3.5.19. Köy-Kent Çatışması	164
3.6. Hasip ile Nasip	166
3.6.1. Yerleşim Yerleri-Türleri	167
3.6.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi).....	168
3.6.3. Aydınlanma, Isınma	168
3.6.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri.....	169
3.6.5. Ekonomi Türleri	169
3.6.6. Halk Ekonomisi.....	169
3.6.7. Beslenme-Mutfak-Kiler	171
3.6.8. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları	171
3.6.9. Giyim-Kuşam-Süs.....	172

3.6.10. Halk İnançları; Törelere, Âdetler, Gelenekler, Görenekler	173
3.6.11. Geçiş Dönemleri.....	175
3.6.12. Bayramlar-Karşılamlar-Uğurlamlar	179
3.6.13. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözler ve Sesler .	181
3.6.14. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma	182
3.6.15. Halk Edebiyatı.....	182
3.6.16. Halk Oyunları (Dansları).....	188
3.6.17. Halk Müziği ve Müzik Araçları	188
3.6.18. Halk Eğlenceleri; Sporlar	190
3.6.19. Adlar.....	191
3.6.20. Argo ve Küfürler	192
3.7. Aslan Bacanak	194
3.7.1. Yerleşim Yerleri-Türleri	195
3.7.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi).....	196
3.7.3. Aydınlanma, Isınma	197
3.7.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri.....	197
3.7.5. Halk Ekonomisi.....	198
3.7.6. Beslenme-Mutfak-Kiler	199
3.7.7. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları	200
3.7.8. Giyim-Kuşam-Süs.....	200
3.7.9. Halk İnançları; Törelere, Âdetler, Gelenekler, Görenekler	201
3.7.10. Geçiş Dönemleri.....	203
3.7.11. Bayramlar-Karşılamlar-Uğurlamlar	205
3.7.12. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözler ve Sesler .	205
3.7.13. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma	206
3.7.14. Halk Edebiyatı.....	206
3.7.15. Halk Müziği ve Müzik Araçları	209
3.7.16. Çocuk Oyunları ve Oyuncaklar.....	210
3.7.17. Halk Eğlenceleri; Sporlar	210
3.7.18. Adlar.....	210
3.7.19. Argo ve Küfürler	211
3.8. Petrol Kralları	213

3.8.1. Yerleşim Yerleri-Türleri	214
3.8.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi).....	215
3.8.3. Aydınlanma, Isınma	215
3.8.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri.....	215
3.8.5. Ekonomi Türleri	216
3.8.6. Halk Ekonomisi.....	216
3.8.7. Beslenme-Mutfak-Kiler	217
3.8.8. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları	217
3.8.9. Giyim-Kuşam-Süs.....	219
3.8.10. Halk İnançları; Törelere, Âdetler, Gelenekler, Görenekler	220
3.8.11. Geçiş Dönemleri.....	221
3.8.12. Bayramlar-Karşılamlar-Uğurlamalar	222
3.8.13. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözler ve Sesler	222
3.8.14. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma	223
3.8.15. Halk Edebiyatı.....	226
3.8.16. Halk Oyunları (Dansları).....	230
3.8.17. Halk Müziği ve Müzik Araçları	230
3.8.18. Halk Eğlenceleri; Sporlar	231
3.8.19. Adlar.....	232
3.8.20. Argo ve Küfürler	232
SONUÇ	234
KAYNAKÇA.....	243
EK	253
ÖZGEÇMİŞ	274

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1 : Metin Akpınar ile Yapılan Röportaja Dair	32
--	----

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1 : Zeki Alasya'nın Dublörü Tarafından Canlandırılan Güvercin Sahnesi.....	40
Görsel 2 : Metin Akpınar'ın Tatlı Dillim Filmine Dair Set Kazası Sahnesi	41
Görsel 3 : Himmet ve Ailesinin Su İhtiyacını Karşılادığı Su Kuyusu	51
Görsel 4 : Mehmet Çavuş'un Evinin Bodrumunda Duvara Asılı Kurutulmuş Biberler	52
Görsel 5 : Köy Halkı Tarafından Düğün Alayının Önü Kesilirken.....	58
Görsel 6 : Saffet ve Emine'nin Gerdek Odasından Bir Sahne.....	59
Görsel 7 : Kardeşler, Babalarıyla Birlikte Kasap Oyununu Oynarken.....	60
Görsel 8 : Filmin Köy Hayatına Ait Bazı Ev Eşyaları.....	71
Görsel 9 : Kardeşler, Ankara'da Bir Lokantaya Gidip Yemek Yerken.....	80
Görsel 10 : Kardeşler ve Ali Rıza Emmi, Kayserili Behçet'in Kabrini Ziyaret Ederken	87
Görsel 11 : Kardeşler, Şehre Geldiklerinde Millî Bayram Töreni ile Karşılaşırlar	88
Görsel 12 : Zeki ile Metin Çeşitli Meslekleri İcra Ederken.....	108
Görsel 13 : Süpürgeli Naciye'nin Gök Gürültüsünden Korktuğu Sahneye Dair.....	128
Görsel 14 : Filmdeki Mesleklere Dair Bir Sahne	148
Görsel 15 : Ayşe'nin Grev Gözcüsü Olmasına Dair Bir Sahne.....	149
Görsel 16 : Muhlis'in İddiayı Kaybetmesinin Ardından Bıyıklarını Berber Rıza'ya Kestirdiği Sahne.....	170
Görsel 17 : Halis ve Muhlis'in Çocuklarının Üreme Organının Ölçümü Üzerine Çekişmeleri	174
Görsel 18 : Halis ve Muhlis'in Cenaze Törenine Dair Bir Sahne	178
Görsel 19 : Hasip ile Nasip'in Askerlik Sahnesinden	179
Görsel 20 : Selim'in Minibüsündeki Düzgü Örneği.....	197
Görsel 21 : Şukufe'nin Zeki ve Metin'in Arkasından Su Dökme İşlemini Gerçekleştirmek İstedğine Dair Bir Sahne	221

ÖZET	
Başlık: Metin AKPINAR ve Zeki ALASYA Filmlerindeki Halk Kültürü Unsurları	
Yazar: Haktan Esat BAYAT	
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yavuz KÖKTAN	
Kabul Tarihi: 23/05/2022	Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 274 (ana kısım)
Bir milletin ya da topluluğun ortak bir noktada buluşmasını sağlayan en önemli unsurların başında kültür gelir. Günümüzde kültür aktarımı, pek çok kitle iletişim aracı tarafından sözlü ya da yazılı bir biçimde aktarılır. Kültür aktarımını hem sözlü hem de yazılı olarak yansıtan, içerisinde bulunan toplumun duygu ve düşüncelerini, yaşayış biçimini, inancını, başlı başına kültürünü ele alan kitle iletişim araçlarından biri de sinemadır. Güzel sanatların alt dallarında yer alan ve yedinci sanat dalı olarak da bilinen sinema, doğal ya da kurgusal görüntüler taşıması ve işitsel veriler barındırması açısından halk bilimi çalışmalarına kaynaklık eder. Dolayısıyla halk bilimi ile sinema karşılıklı olarak birbirleriyle etkileşim içerisinde. 1970'li yıllardaki petrol krizi, ekonomik sıkıntılar, siyasi ve toplumsal olaylar, köyden kente göç, modernleşme, sınıf değiştirme gibi konular Türk sineması içerisinde yerini almıştır. Zeki Alasya ve Metin Akpınar filmleri de dönemine ait bu konuları komedi ya da mizah unsuruyla işlemiştir. Sinemanın yanı sıra ikilinin içerisinde yer aldığı Devekusu Kabare Tiyatrosu'nda da toplumsal ve politik olaylar sergilenmiştir. Bu çalışmada Zeki Alasya ve Metin Akpınar'ın birlikte rol aldığı 1974-1978 yıllarını kapsayan sekiz filmde bulunan Türk halk kültürü unsurlarının tespit edilmesi ve bu unsurların kullanım şekillerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman incelenmesinden faydalanılmıştır. Çalışmada kültürel unsurlar sınıflandırma dahilinde tespit edilmeye çalışılmış ve pek çok halk kültürü unsuruna rastlanmıştır.	
Anahtar Kelimeler: Türk Halk Kültürü, Türk Sineması, Zeki Alasya, Metin Akpınar	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Elements of Folk Culture in Metin AKPINAR and Zeki ALASYA's Films	
Author of Thesis: Haktan Esat BAYAT	
Supervisor: Assist. Prof. Yavuz KÖKTAN	
Accepted Date: 23/05/2022	Number of Pages: x (first part) + 274 (main part)
Culture is one of the most important elements that enable a nation or community to meet at a common point. Today, the cultural transfer is conveyed by many mass media in oral or written form. Cinema is one of the mass media tools that reflects the cultural transfer both verbally and in writing and deals with the feelings and thoughts, lifestyle, beliefs, and culture of the society in which it lives. Cinema, which is in the sub-branches of fine arts and also known as the seventh branch of art, is a source for folklore studies in terms of carrying natural or fictional images and containing auditory data. Therefore, folklore and cinema interact with each other. Issues such as the oil crisis, economic troubles, political and social events, migration from rural to urban, modernization, class change in the 1970s took their place in Turkish cinema. Zeki Alasya and Metin Akpınar's films also dealt with these period's issues with comedy or humor. In addition to the cinema, social and political events were also exhibited at the Devekuşu Cabaret Theatre, in which the duo took part. In this study, it is aimed to determine and to examine the elements of Turkish folk culture in eight films covering the years 1974-1978, in which Zeki Alasya and Metin Akpınar acted together. In the study, document analysis was used as a data collection technique. In the study, cultural elements were tried to be determined within the classification and many folk culture elements were encountered.	
Keywords: Turkish Folk Culture, Turkish Cinema, Zeki Alasya, Metin Akpınar	

GİRİŞ

“Bir lke ya da belirli bir blge halkına ilişkin maddi ve manevi alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da bir bireşime vardiymayı amaçlayan bir bilim” (rnek, 2000:15). olarak tanımlanan halkbilimi, halka ait olan her şeyin incelenmesi bağlamında büyük öneme sahiptir. Bir milletin maddi ve manevi kültürünün incelenmesi halkbilimine malzeme teşkil eder. Sinema, bu malzemelerin yoğun bir biçimde işlendiği alandır.

Sinema, insan hayatında sosyal, ideolojik, politik ve kültürel açıdan önemli bir yere sahiptir. “Sinema, kendinden önce var olan; edebiyat, resim, müzik, tiyatro, heykel, dans gibi sanat dallarının hepsiyle iletişim içindedir” (Kale, 2010: 266). Bu sanat dallarının hepsi sinemaya farklı malzemeler sunmuş, sinema da bu malzemeleri çeşitli metotlarla kullanarak ekran başında izleyici bulmaya çalışmıştır. Bu noktada sinema oyuncusuna önemli bir görev düşmüştür. Sinema oyuncusu ön planda herhangi bir düşünceyi, duyguyu ya da olayı sesle ya da görüntülerle aktarırken arka planda da halkın yaşamına ait olan kültürü işlemeye çalışmıştır.

Türk halk kültürü, tarih boyunca büyük bir zenginliğe sahip olmuştur. Kitle iletişim araçları bu zenginliği topluma aktarmada önemli bir rol üstlenmiştir. Bir kitle iletişim aracı olan sinema, Türk halk kültürünü, izleyiciye yansıtan bir araçtır. Halkın kendine has kültürü, atasözleri, deyimleri, şiirleri, türküleri, örf-âdeti, gelenek ve görenekleri vd. gibi pek çok unsur sinema vasıtasıyla izleyiciye ulaşmıştır. Oyuncular, beyaz perdede, mizah, gerilim, dramın yanı sıra halkın yaşamının içerisinde bulunduğu durumları da işlemeye çalışmışlardır. Bu bağlamda halkı hem bilgilendirip hem de eğlendirme yoluna gitmişlerdir. Tarih boyunca yazarlar ya da şairler mensup olduğu toplumun ortaya koydukları eserlerini deyim, atasözü, destan, masal, efsane, fıkra, ağıt gibi unsurlarla zenginleştirmeye çalışmışlardır.

Sinema, halkın günlük yaşamına girdiği andan itibaren halkın alışkanlıklarını da değiştirmeye başlamıştır. Önceleri bir evde ya da bir arada oturan mekânların bir köşesinde devam eden sözlü gelenek, sinemanın insan hayatına girmesiyle beyaz perdeye taşınmıştır. Geçmişte ataların sözlü olarak aktardığı masalların yerini günümüzde sinema ve televizyon almıştır. Böylelikle insanlar artık izledikleri dizi ya da filmleri kendi

aralarında tartışmaya ve yorumlamaya başlamıştır. Bununla birlikte geçmişte yazılmış olan pek çok hikâye ve roman günümüz teknolojisiyle sinemaya uyarlanarak halka sunulmuştur. Devlet ya da milletlerin geçmiş dönemlerde yapmış olduğu savaşlar, günümüzde televizyon dizilerinde yer almış veya beyaz perdeye aktarılmıştır.

Sinemadaki korku, gerilim dram gibi sahneleri etkin kılabilmek ve seyirci filmi izlerken onu filmde canlı tutabilmek ve hatta merak unsuru uyandırabilmek adına yönetmen ya da senarist tarafından bazı değişikliklere gidilir. Halkbilimi ya da halk edebiyatı unsurları yapılan bu değişikliklerden etkilenir. Böylece halk hikâyesi, masal, efsane gibi halk edebiyatı ürünleri de asıl eserlerine bağlı kalınmaksızın değişikliklere uğratılmış olunur.

Araştırmanın Konusu

Türk sinemasının en uzun soluklu film serilerinde oynayan Zeki Alasya-Metin Akpınar ikilisinin 1974-1978 yıllarını kapsayan birlikte rol aldıkları “*Salak Milyoner*”, “*Köyden İndim Şehire*”, “*Hasip ile Nasip*”, “*Aslan Bacanak*”, “*Petrol Kralları*”, “*Mirasyediler*”, “*Nereden Çıktı Bu Vele*” ve “*Nereye Bakıyor Bu Adamlar*” filmlerindeki halk kültürü unsurları çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Atalardan günümüze kalan kültür mirasını öğrenmek, korumak ve gelecek kuşaklara aktarabilmenin en iyi yolu geleceğe dair bir eser ortaya koymaktır. Türk sinemasında, Türk kültürüne ait maddî ve manevî değerlerin, az ya da çok olduğuna bakılmaksızın hayata ve insan yaşamına dair ne varsa en küçüğünden en büyüğüne kadar tespit ve tahlil edilmesi çalışmanın önemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Türk sinemasında komedi ve dram türünün yanı sıra toplumsal dayanışma ve yardımlaşma konularıyla da ön plana çıkan Zeki Alasya ve Metin Akpınar filmleri, seyirci karşısında kahkaha ile hüznün karışımıyla yer bulmuştur. Sinema, halkbilimi ürünlerinde bir icra ortamı olarak düşünülebilir. Bu bağlamda beyaz perdenin içerisinde kültürün taşıyıcılık rolü ve gücünü belirleme bu durumu da somut tespitlerle ortaya çıkarıp şekillendirme çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Kapsam

Zeki Alasya ve Metin Akpınar'ın birlikte rol aldıkları ve oynadıkları yirmi dört sinema filmi vardır. Bir sinema yapıtı olarak Zeki-Metin ikilisinin ilk defa gerçek adlarını kullanarak seyirci karşısına çıktıkları film, *Mirasyediler* (1974)'dir. 1974'te başlayan bu serüven, *Rus Gelin* (2003) filmiyle son bulur. Bu filminden sonra Zeki-Metin ikilisi farklı sinema filmlerinde ve televizyon dizilerinde ayrı bir şekilde yer almıştır. YÖKTEZ'de bulunan benzer çalışmalar incelendiğinde “Kemal Sunal'ın Rol Aldığı Filmlerde Halk Kültürü Unsurlarının Kullanımı”, “Kemal Sunal Filmlerinde Folklor ve Mizah”, “Kemal Sunal'ın Başrol Oynadığı Filmlerdeki Türk Halk Kültürü Unsurlarının Tespiti ve İncelenmesi”, “Şener Şen'in Rol Aldığı Filmlerde Halk Kültürü Unsurlarının Kullanımı” gibi Türk sineması içerisinde ayrı bir değere sahip kişilerin filmleri, halkbilimsel bağlamda gerek yüksek lisans gerekse doktora tezi olarak çalışılmıştır.

Türk sinemasında Zeki ile Metin'in birbirinden ayrılmaz bir bütünü oluşturması “Zeki-Metin tiplerinin” ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sinema izleyicisi, bu iki oyuncunun filmlerini “Zeki-Metin filmleri” olarak anmaya başlamıştır. Çalışmada ikilinin ortak olarak oynadıkları yirmi dört film ayrı ayrı incelenmiş fakat 70'li yıllara ait folklorik unsurları yakalamak adına dönemsel sınırlamaya gidilerek çalışmaya yalnızca sekiz film yansıtılmıştır.

Bu çalışma, 1974-1978 yıllarını kapsayan “*Salak Milyoner*”, “*Köyden İndim Şehire*”, “*Mirasyediler*”, “*Nereden Çıktı Bu Vele*”, “*Nereye Bakıyor Bu Adamlar*”, “*Hasip ile Nasip*”, “*Aslan Bacanak*” ve “*Petrol Kralları*” filmleri ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlamada sosyal, kültürel, toplumsal, politik, ekonomik ve siyasi olayların yaşandığı 70'li yılların sorunları da göz ardı edilmemiştir.

Araştırmanın Yöntemi

“Metin AKPINAR ve Zeki ALASYA Filmlerindeki Halk Kültürü Unsurları” adlı tez çalışmasında tespiti gerçekleştirilen kültürel unsurlar, Sedat Veyis Örnek'in bilim dünyasına sunduğu yirmi beş maddeden oluşan “Halkbilimi Tasnifi” esas alınmıştır. İncelenen ilk film olan *Salak Milyoner* filmi içerisinde Örnek'in tasnifinde bulunan ve filmlerde de ilgili olan unsurlar açıklanmış, sonraki filmlerde tekrara düşmemek adına buna gerek duyulmamıştır. Çalışma hazırlanırken Okan Üniversitesi Konservatuvar Müdürü Sayın Çetin Körükçüoğlu vasıtasıyla Metin Akpınar ile kısa bir röportaj

yapılmıştır. Bu röportaja ait bazı bilgiler “*Metin Akpınar’ın Halk Kültürüne Bakış Açısı*” başlığı altında verilmiştir.

1. BÖLÜM: FOLKLOR, KÜLTÜR VE SİNEMA

İnsanoğlunun yazıdan önceki kültürel birimi daha çok söz vasıtasıyla sonraki nesillere aktarılmıştır. Bu aktarım ile kültürün kuşaktan kuşağa taşınması gerçekleşmiş ve gelenekler çerçevesinde bilgi alışverişi yapılmıştır. Bilginin sözlü olarak aktarılması ise sözlü geleneği beraberinde getirmiştir. Yazının icat edilmesi sözlü geleneğin yok olmasına sebep olmamış, halk, günlük hayatındaki alışık olduğu yöntemler ile kültürel öğeleri aktarmaya devam etmiştir. Sözlü ya da yazılı araçlar vasıtasıyla aktarılan ya da kayıt altına alınan kültürel unsurlara bilimsel bir hususla yaklaşan bilim dallarından biri folklor bir diğer adıyla halkbilimidir. (Güvenç, 2020:46)

Halka ait olan her şey halkbiliminin alanına girer. Dolayısıyla bir milleti iyi anlamanın ya da millete en verimli şekilde hizmet etmenin yollarından bir tanesi de o milletin folklorunu tanımaktır. Folklor çalışmalarında elde edilen mahalli kültür önce millî, daha sonra da evrensel kültür hâline getirilerek insanlığın ortak kültür mirasına sunulur. İnsanlığın ortak kültür mirasına sunulan bu çalışmalarda kitle iletişim araçlarının büyük payı vardır. Günümüzde etkin bir biçimde kullanılan sinema, mensup olduğu toplumdan kültürel izler barındırması açısından oldukça önemlidir.

Sinema, yazılı tasvirler, hareketli görüntü, söz, müzik ve gürültü gibi anlatım boyutlarını içerir. Bu bağlamda hayatın yansıtılmasında gerçekçilik noktasında devrim yaratmış bir sanat dalı olarak düşünülebilir. Özellikle hayatla arasındaki mesafenin büyük oranda kısalması onun eylem hâlindeki olgusal kültürel unsurları da kolay bir biçimde yansıtabilmesine olanak tanır. Şarkılar ya da türküler gibi sese dayalı kültürel malzemeleri, hareketlere dayalı olgusal ritüelleri ve giysiler gibi görsele dayalı malzemenin yansıtılması konusunda sinema büyük imkânlarla sahiptir. Bu imkânlar, sinemanın karma bir kültür taşıyıcısı olarak kullanılmasına da zemin hazırlayabilir.

Güzel sanatların içerisinde ritmik sanatlar alanında yer alan sinema, Türk halk kültürüne dair pek çok unsuru görsel ve işitsel olarak izleyiciye aktarır. Böylece halk, sinemada kendi kültürüne ait pek çok öğe ya da ritüelleri görmüş olur. Dolayısıyla kültüre ait pek çok unsur geçmiş ve gelecek formlarıyla sinema içerisinde yer alır.

Sinemada ekrana yansıtılan bir görsel, toplumun hafızasında büyük yer edinmiş kültürün bir göstergesi sayılabilir. (Güvenç, 2020:60) Beyaz perdeye yansıyan bir görsel, belirli bir kişi, olay ya da sahne hakkında ışığa duyarlı kâğıt üzerindeki görüntüleri kullanan

temsil sistemidir. (Hall, 2017:12) Nitekim ekranda bir duvar halısı ilk olarak gözlem yoluyla fark edilir ardından bu halının nakış nakış işlenişinden ya da gösteriliş biçiminden hareketle geleneksel kültürün yansımaya dair ipuçları izleyici karşısına çıkar. Bu durum hem inşa halinde olan bir kültürel semboller sisteminin göstergesi hem de geçmiş semboller manzumesini bugüne taşıyan teknik bir imkandır.

1.1. Kültür Kavramı

Bir toplumu diğerlerinden ayıran, belli bölgelerde yaşayan insan topluluklarını bir millet hâline getirerek var eden başlıca unsur kültürdür. Kültür, “doğada var olana ek olarak insanoğlunun ürettiği her şey” olarak tanımlanabilir. (Özkan,2020:36,37) İnsanın ürettiği her şey maddi ve manevi kültürü doğurur. Maddî kültür, resim, heykel, tiyatro gibi her türlü sanat eseri, giyim, mimari yapı unsurları, cam, toprak gibi hammaddelerden üretilen her çeşit somut unsurlardır. Manevî kültür ise dil, gelenek-görenek, din, yaşama ait alışkanlıklar, tarih bilinci gibi bir toplumu öteki toplumlardan ayıran, ona âdeta kimlik veren soyut unsurlardır. Maddî kültür ve manevî kültür birbirini tamamlayan bir köprü işlevindedir. Bu köprünün sağlamlığı ise maddî ve manevî kültürü zenginleştirmekten geçer.

Türkiye halk kültürü yüzyılların deneyimlerinden süzülerek şekillenmiş, zenginleşerek nesilden nesle aktarılmış ve bir değerler bütünü hâline gelmiştir. Halk kültürü ürünleriyle bulunulan coğrafya arasında bir bağ söz konusudur. Bu ürünlerin şekillenmesinde tarihî ve kültürel mirasın önemli bir payı vardır. Halk kültürü ürünleri, mayasını halktan almış ve halkın kültür yapısını belirlemiştir. Dolayısıyla da yaşadığı toplumun dokusu hâline gelmiştir. (Artun, 2006:326)

Tarihsel süreçte, her kültürde olduğu gibi, Türk kültürünü belirleyen değer ve normlar değişikliğe uğramıştır. Kültür, statik değildir. Zemindeki değerler aynı kalmak şartıyla değişen ve gelişen ilişkiler ağıdır. Kültür her toplumsal olgu ve değer gibi dinamik karakterlerle değişerek yenilenmiş olur. Bu yeniliklerle farklı şekillerde mensup olduğu milletin değerlerinde yer almayı başarır. (Artun, 2006:293) Böylelikle milletin dünya görüşü, yaşama biçimi, bireysel veya toplumsal sıkıntıları gibi durumlar farklı biçimlerde kültürün içerisine taşınmış olur.

Bir toplumda meydana gelen maddî ve manevî değerlerin tümü, aynı zamanda o toplumun kültürünü oluşturur. Bir toplum, hangi uygarlık seviyesinde olursa olsun çevresindeki gündelik yaşıntıyı ve sıradanlıkları değiştiren, kendi dünyasına farklı bir pencere açan popüler kültürden kendinden bir iz bulmaktadır. Bu konuyla ilgili Atatürk, uygarlığı kültürden ayırmanın zor ve gereksiz olduğunu vurgular. Ardından kültürü şu şekilde tanımlar:

“Bir insan cemiyetinin a- devlet hayatında, b- fikir hayatında yani ilimde ve güzel sanatlarda c- iktisadi hayatta yani tarımda, sanatta, ticarete, kara, deniz ve havaya ait ulaştırma işlerinde yapabildiği şeylerin sonucudur. Bir milletin uygarlığı denildiği zaman kültür adı altında saydığımız üç tür faaliyet sonucundan başka bir şey olamayacağını zannedirim” (Özkan, 2020:37).

Kültür, insanlığın ortak mirasıdır. Her millet, diliyle, kültürüyle, tarih ve sanat mirasıyla, gelenek ve görenekleriyle dünyadaki yerini alır. Halk kültürü, toplumsal hayat sürdürürken birlikteliği ve dayanışmayı artırıcı bir işlev üstlenir. Türk halk kültürünün korunmasında ve yaşatılmasında halkın duygu ve düşünceleri büyük önem arz eder. Halkın yaşam biçimi, düşünceleri, tecrübeleri korunarak ya da zaman zaman değişikliklere uğrayarak bir sonraki kuşağa aktarılır.

Anadolu, tarih boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış böylelikle büyük bir kültür birikimine sahip olmuştur. Bu kültürel zenginlikler halk ürünlerine de yansımıştır. Türk halk kültürü, tarihsel süreçlerde farklı değişimlere uğramıştır ki bu durum, kültürün dinamik olduğunun bir göstergesi olmuştur. Toplumların kendilerine ait kültür birikimleri anlık gelişmeler göstermemiş yüzyılların tecrübeleri çerçevesinde oluşmuştur.

Bir toplumun kültür birikimi, hayata karşı bakış açısı ve inanç sistemi özgün anlatımlara dayanarak sözlü kültür çerçevesinde aktarılır. Sözlü kültürdeki anonim ürünler ise bireysel hayatın toplumsal yansıması olarak görülebilir.

Kültür, belli başlı ortamlarda icra edilir ve gelişme gösterir. Bu ortamlar içerisinde sözlü, yazılı ve elektronik ortamlar ön plandadır.

Sözlü Kültür Ortamları

İnsanlar arasındaki iletişimin, konuşma diline yani sesli söze, mimik ve hareketlere dayanarak gerçekleştirildiği ortama sözlü kültür ortamı denir. Yüz yüze iletişimin esas

alındığı sözlü kültür ortamında “anlatıcı” ya da bir diğer söylemle “ıracı” vardır. İracı, sürekli dinleyici ya da seyirci ile etkileşim hâlinindedir. (Aça, 2021:6) Bu etkileşimin söze dayalı olması beraberinde masal, destan, halk anlatısı gibi folklor mahsullerinde daha fazla yer almasını da ortaya koyar. Söz konusu bir masal anlatıcısı, masalını anlatmaya başladığı andan itibaren yüz yüze dinleyici ile iletişim sağlamış olur.

Yazılı Kültür Ortamı

Yazının icadı ve matbaanın günlük hayatta yaygınlık kazanması, beraberinde yazılı kültür ortamını oluşturmuştur. Yazılı kültür ortamında gönderici, gönderimi tek taraflı gerçekleştirirken alıcı da alma işini tek başına yapar. Sözlü kültür ortamında olduğu gibi iletişimin yüz yüze olmamasından kaynaklı bu kültür ortamında sadece “yazar” ve “okuyucu” vardır. Bu sebeple okuyucu anlatımın şekillenmesinde doğrudan etkili değildir. Yazılı kültür ortamı, hem sözlü kültür ortamında bulunan mahsullerin yazıya geçirilmesini hem de buna bağlı olarak farklı kültürel ürünlerin oluşumunu sağlamıştır. (Aça, 2021:6) Yazıtlar, sözlükler, destan ve efsaneler, masallar, halk hikâyeleri, tarihi metinler gibi ürünler yazılı kültür ortamının ürünleridir.

Elektronik Kültür Ortamı

Teknolojinin gelişme göstermesiyle ses kayıt araçları, radyo, plak, televizyon, sinema gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması elektronik kültür ortamını ortaya çıkarmıştır. Bu ortamın temeli, teknolojik araçların üretimi, işleyişi ve kullanımı için gerekli olan yazı ve matbaaya dayanır. (Aça, 2021:6) Günümüzde daha çok televizyon ve sinemanın şekillendirdiği elektronik kültür ortamı, bilgi vermenin yanı sıra kültür ürünlerinin de hızlı bir şekilde aktarılmasını sağlamaktadır.

1.2. Folklor-Kültür-Sinema İlişkisi

Halkın maddî ve manevî kültürünü belirli yöntemlere göre inceleyen ve sınıflandıran bilim dalı halkbilimidir. Bir milletin giyim-kuşamı, yeme-içme kültürü, doğum-evlenme-ölüm gibi geçiş dönemleri, destanları, efsaneleri ninnileri, atasözleri vd. millî kültüre ait tüm zenginlikler halkbiliminin içerisinde yer alır. Halk hayatının kendine ait durumlarını, geleneksel değerlerini, normlarını başlı başına kültürünü yansıtmaya bağlamında en etkili kitle iletişim araçlarından biri de sinemadır. Sinemanın özellikle kültür araştırmaları

açısından önemli bir saha olması bilim ve sanat dallarıyla da sıkı bir ilişki içerisinde olmasını doğurmuştur. Öyle ki sinema; heykel, tiyatro, edebiyat gibi bütün sanat dallarıyla hem görsel hem işitsel hem de metinsel olarak bir bağ oluşturmuştur. Bu bağlamda düşünüldüğünde sinema, kolektif bir emeğin ürünüdür.

Sinema, halk kültürüne ait kültürel malzemeyi beyaz perdeye taşıması açısından önemli bir alandır. Bu yüzden halkbilimi ile sinema birbiriyle sürekli etkileşim hâlinindedir. Bir ülkenin kültürel zenginliğini ya da dünyaya bakış açısını seyirciye aktarması açısından sinema etkili alanlardan biri olarak görülür. İzleyiciyi eğlendirme, bilgilendirme ve etkileme özelliği göz önünde tutulduğunda sinema, toplumunun sanatını ve kültürünü doğrudan ya da dolaylı olarak şekillendirmektedir. Sinemada izlenme oranını yükseltme ve popülerliği artırma bağlamında sinema yapımcıları, yönetmenleri ya da oyuncularını filmlerin içerisinde topluma ait kültürel unsurları kullanır. Kültürel unsurları çeşitli sahnelerde dram, korku, komedi gibi türlerin içerisinde işlemeye çalışırlar. Bu bağlamda sinema filmleri, içerisinde barındırdığı hikâyeye ya da doğal/kurgusal görüntüler, sese dayalı veriler ve diyaloglarla halkbilimi çalışmalarına büyük oranda kaynaklık etmektedir.

Halkbilimi ile sinemanın birbirine kaynaklık ettiği noktalar, Ahmet Özgür Güvenç'in "Folklor ve Sinema" adlı eserinde üç açıdan değerlendirmiştir. (Güvenç, 2020: 71, 223, 284)

Görüntü Merkezli Yaklaşım

Sinemanın herhangi bir anlatıyı hareketli resimlerle ya da görüntülerle gerektiğinde görüntünün ses ile desteklenmesiyle ifade etmek için geliştirdiği kendine özgü dili ve tekniği vardır. Bu dil ya da teknik ise görüntü merkezli yaklaşım ile elde edilebilir.

Görüntünün sinema sanatının en önemli aracı olması, görüntü elde etme konusunda farklı yöntemlerin geliştirilmesine olanak sağlamıştır. Böylelikle anlatılmak istenen konu, verilmek istenen mesaj, hissedilmesi ya da farkına varılması istenen ayrıntılar, duygular ya da düşünceler en etkili biçimde aktarılmış olur. Görüntüye dayalı anlatımın istenilen şekilde elde edilebilmesi, görüntüyü alan sistemin verimli kullanımına bağlıdır. Kameranın doğru açıya yerleştirilmesi bu durumu etkin kılabilir. (Güvenç, 2020:71)

Türk sinemasının başlangıcından itibaren her döneminde filmlerde gerçek mekânlar kullanılmıştır. Bununla beraber sosyal ve kültürel içerikli gerçekçi filmlere ağırlık verilmesiyle birlikte mekân seçimi büyük bir önem kazanmıştır. Konuları itibariyle kapalı mekânlarda, salonlarda ya da stüdyolarda düşük bütçelerle çekilen filmler döneminde gerçek mekânlara fazla ihtiyaç duyulmazken, sosyal ve kültürel içerikli filmlere daha çok önem verilmesiyle beraber gerçek mekânlar ön plana çıkar. Olayların geçtiği yerleşim yeri ya da yerlerine ait iç ve dış mekânların olay örgüsünde ele alınan ve işlenen dönemin özelliklerine göre tasarlanmış bir dönem filmi, görüntü merkezli yaklaşımla incelenebilir.

Ses Merkezli Yaklaşım

Her şehir ya da kasabanın ekranda yer alması sırasında o yöreyi anlatan bir türkünün arka fonda çalması ve bununla birlikte bulunulan her yörede o yöreye ait dans ve müziklerin sergilenmesi, filme aynı zamanda ses merkezli bakış açısıyla da yaklaşılabileceğini gösterir. (Güvenç, 2020:95) Ses merkezli yaklaşım iki kategoride değerlendirilebilir. Bu kategoriler doğal ses ve yapay seslerdir.

Bir pazar yeri sahnesinde satıcının müşteri çekmek bağlamında söylediği maniler ve kafiye sözler doğal sese örnek olarak gösterilebilir. Bu çalışma yapılırken halk kültürüne dair ipucu barındıran durumlar doğal ya da yapay ses bağlamında değerlendirilmiştir.

Sinema içerisinde müzik, önceleri sinema salonundaki gürültüyü bastırmak amacıyla kullanılsa da zamanla görüntüye uygun melodiler seçilerek anlatımın bir parçası hâline gelmiştir. Ünlü parçalar, belli başlı sahnelerle göre sınıflandırılarak filmlerde kullanılmıştır. Hareketli, neşeli vb. sahnelerle dinamik, neşeli parçalar; hüzünlü ve ağır sahnelerle ise duygusal parçalar eşlik etmiştir. Dolayısıyla müzik, sinemasal anlatımı o kadar çok desteklemiştir ki bazen gerçek, bazen düşünülen veya anımsanan seslerin, bazen bir haykırış veya gürültünün, bazen psikolojik durumun ifadesinin yerini almıştır. Kimi zaman da çeşitli olay ya da durumların habercisi hâline gelmiştir. (Onaran 2012: 52,53 akt. Güvenç, 2020:229) Yapılan çalışmada filmlerin vizyon tarihlerine bakıldığında 1970’li yılların popüler müzikleri tercih edildiği saptanır. Türk sanatçılardan Cahit Berkay ve Moğollar grubu, yabancı müzikte de Philippe Sarde, Dick Schory’s Percussion and Brass Ensemble gibi isimlerin müzikleri ilgili filmlerde yer almıştır.

Metin Merkezli Yaklaşım

Halk kültürü çerçevesinde şekillenen filmlerin kaynağında özellikle halk edebiyatı ürünleri yer alır. Her film kendisini yaratan toplumun dilini kullanır. Dolayısıyla konuşma dilinin temel unsurları arasında bulunan kalıplamı ifadeler ve konuşma dilini destekleyen jestler ve mimikler kültürel kaynakları içerir. (Güvenç, 2020: 284) İncelenen filmlerde oyuncuların kullandıkları çeşitli ağızlara (Kayseri ağzı, Trabzon ağzı vb.) yer verilir. Farklı yörelerin konuşma dilinin kullanılması metin merkezli yaklaşımın halk kültürü açısından önemli bir yer ettiği gözden kaçırılmamalıdır.

2. BÖLÜM: ZEKİ ALASYA VE METİN AKPINAR'A DAİR

2.1. Zeki Alasya'nın Hayatı

Türk sinema ve tiyatro oyuncusu Zeki Alasya, 18 Nisan 1943 yılında İstanbul'da doğdu. Dar gelirli bir ailenin çocuğu olan Alasya, orta okulu ve liseyi Robert Koleji'nde bitirdi. Okul yıllarında hem çalışıp hem okudu. Okul dönemine ait olan yıllarını şöyle açıklar:

“...Ben yoksul bir ailenin çocuğuydum. O yüzden yatılı okuyamadım. İşin tadını çıkarabilmek için orada (Robert Koleji) yatılı okumak lazım. Kulüpler var, tiyatro kulüpleri var, çok da iddialı kişiler vardı orada. Genco Erkal filan oradandır. Engin Cezzar oradandır. Ben onlara biraz kenardan bakmak durumunda kaldım. Yani saat 03.30 olur 04.00 olur ve sen bir araca biner evine gidersin. Oysa onların hayatı ondan sonra başlar. O boynu büküklüğün dışında çok artıları olmuştur kolejin bende. En azından İngilizce çok önemli yani. Yani Türkçesini bulamadığımız bir sürü belgeyi, yayını oradan takip etme imkânı buluyorsunuz” (Demir, 2010:26).

Zeki Alasya tiyatroya Yıldırım Önal'la başladı. Alasya'nın ilk tiyatro deneyimi Yeşil Sahne'de yani Yeşilay'ın sahnesinde oldu. Burada “İşler Karıştı”, “On Küçük Yaramaz” ve “Yağmurcu” adlı oyunlarda rol aldı. Yeşilay'ın ardından 1959 yılında MTTB (Millî Türk Talebe Birliği) tiyatrosunda çalışmalara devam etti. 1964 yılında Arena Tiyatrosu'nda profesyonel oyunculuğa başladı. 1965 yılında Ulvi Uraz Tiyatrosu'nda çalışmasının ardından Ertem Eğilmez ve Osman Fahri Seden ile çalışmalara devam etti. 1967 yılında Haldun Taner, Metin Akpınar ve Ahmet Gülhan ile birlikte Devekuşu Kabare Tiyatrosu'nun kurucuları arasında yer aldı. (<https://elegant.habertest.com>, 27.03.2021)

Pek çok kişiyle çalıştığı için kendini oldukça şanslı kabul eder ve bu durumu şu şekilde açıklar:

“Ben tiyatrodaki, sinemadaki başarının yetenekle doğru orantılı olduğunu sanmıyorum. Yeteneğin tabii ki tekerleği ilk döndüren ivme olarak, itici gücü olarak belki etkisi var ama yeterli değil. Sen çalışacaksın, okuyacaksın, uğraşacaksın, yakın çevreni, giderek dünyayı gözleyeceksin, hammaddenin sağlam bitireceksin, hepsinin ötesinde şanslı olacaksın. Şansın çok önemli payı olduğunu düşünüyorum. Vardığım noktada Haldun Taner denen bir adam. Bir anıt adam, bir dev adam bize on yılını verdi” (Demir, 2010:33).

Alasya, 1972 yılı itibariyle çeşitli filmlerde rol olmaya başladı. Metin Akpınar ile birlikte Türk sinemasında 37 yıl boyunca pek çok filmde rol aldı. 1977 yılı itibariyle yönetmenlik koltuğuna oturan Zeki Alasya, yönettiği filmlerin çoğunda aynı zamanda oyunculuk da yaptı. *Aslan Bacanak*, *Petrol Kralları*, *Sivri Akıllılar* gibi filmlerde oyunculüğünün yanı sıra yönetmenliği görülür. Türk sinemasına hayat verdiği karakterlerin yanı sıra siyasette de adını duyuran Zeki Alasya, 1990 yılında Bedrettin Dalan ile Demokrat Merkez Partisini kurarak genel başkan yardımcısı olur. Partinin bir yıl sonra kapatılmasından sonra ise DYP'ye katılır. (Bulovalı, 07.05.2020: <https://www.aa.com.tr>)

Alasya, 1999 yılında yönetmenliğini Zeki Ökten'in yaptığı “*Güle Güle*” filminde Yıldız Kenter, Eşref Kolçak ve Şükran Güngör'le birlikte rol aldı. Sanatçının beyaz perdeye veda ettiği son film 2009 yapımı “*Aşk Geliyorum Demez*” isimli filmidir.

İlk evliliğini 1969 yılında Oya Alasya ile yapan Zeki Alasya'nın bu evlilikten Zeynep adında bir kızı oldu. 1987 yılında Oya Alasya'dan ayrılan Zeki Alasya, 2008 yılında Jülide Atak ile evlendi.

1998 yılında Kültür Bakanlığı tarafından “Devlet Sanatçısı” unvanını alan oyuncu, karaciğer hastalığı sebebiyle 8 Mayıs 2015 tarihinde hayata gözlerini yumdu.

Serkan Aydemir'in “Değerler Eğitimi Bağlamında Zeki Alasya-Metin Akpınar Filmleri” çalışmasında belirttiği gibi oyuncunun oynamış olduğu filmler, diziler ve tiyatro oyunları şunlardır:

Filmleri, Dizileri ve Tiyatro Oyunları

Yönetmen

- 1977 – Aslan Bacanak (Sinema Filmi)
- 1977 – Sivri Akıllılar (Sinema Filmi)
- 1978 – Cafer'in Çilesi (Sinema Filmi)
- 1978 – Petrol Kralları (Sinema Filmi)
- 1979 – Doktor (Sinema Filmi)
- 1979 – Köşe Kapmaca (Sinema Filmi)
- 1979 – Vay Başımıza Gelenler (Sinema Filmi)
- 1982 – Elveda Dostum (Sinema Filmi)

- 1983 – Davetsiz Misafir (Sinema Filmi)
- 1983 – Dönme Dolap (Sinema Filmi)
- 1984 – Kaptan (Sinema Filmi)
- 1985 – Patron Duymasın (Sinema Filmi)
- 1985 – Yanlış Numara (Sinema Filmi)
- 1985 – Yaz Bitti (Sinema Filmi)
- 1986 – Dikenli Yol (Sinema Filmi)
- 1986 – Namus Düşmanı (Sinema Filmi)
- 1988 – Güler Misin Ağlar Mısın? (TV Dizisi)
- 1992 – Zeki Metince (TV Dizisi)
- 1993 – Hastane (TV Dizisi)
- 1998 – Yerim Seni (TV Dizisi)
- 2001 – Dedem, Gofret ve Ben (TV Dizisi)
- 2001 – Her şey Oğlum İçin (Sinema Filmi)
- 2004 – Cumhurbaşkanı Öteki Türkiye’de (Sinema Filmi)

Senaryo

- 1974 – Köyden İndim Şehire (Sinema Filmi)
- 1974 – Mavi Boncuk (Sinema Filmi)
- 1975 – Nereden Çıktı Bu Velet (Sinema Filmi)
- 1977 – Sivri Akıllılar (Sinema Filmi)
- 1978 – Petrol Kralları (Sinema Filmi)
- 1979 – Doktor (Sinema Filmi)
- 1983 – Dönme Dolap (Sinema Filmi)
- 2000 – Adada Bir Sonbahar (TV Filmi)
- 2004 – Cumhurbaşkanı Öteki Türkiye’de (Sinema Filmi)

Oyuncu

- 1972 – Sev Kardeşim (Avukat) (Sinema Filmi)
- 1972 – Tarkan Altın Madalyon (Doğu Vandal Kralı) (Sinema Filmi)
- 1973 – Hamsi Nuri (Torik) (Sinema Filmi)

- 1973 – Kaynanam Kudurdu (Sinema Filmi)
- 1973 – Kolsuz Kahramanın Kolu (Sinema Filmi)
- 1973 – Yalancı Yârim (Hüsnü) (Sinema Filmi)
- 1974 – Beş Tavuk Bir Horoz (Vehbi Bey) (Sinema Filmi)
- 1974 – Köyden İndim Şehire (Himmet) (Sinema Filmi)
- 1974 – Mavi Boncuk (Şeker Kamil) (Sinema Filmi)
- 1974 – Mirasyediler (Zeki) (Sinema Filmi)
- 1974 – Salak Milyoner (Himmet) (Sinema Filmi)
- 1974 – İmparator (İspirto Nuri) (Sinema Filmi)
- 1974 – Şenlik Var / Bal Kız (Selim) (Sinema Filmi)
- 1975 – Beş Milyoncuk Borç Verir Misin (Zeki) (Sinema Filmi)
- 1975 – Güler Misin Ağlar Mısın (Zeki) (Sinema Filmi)
- 1975 – Nereden Çıktı Bu Velet (Zeki) (Sinema Filmi)
- 1976 – Hasip ile Nasip (Vakkas / Muhlis / Nasip) (Sinema Filmi)
- 1976 – Her Gönülde Bir Aslan Yatar (Bekçi Zeynel) (Sinema Filmi)
- 1976 – Nereye Bakıyor Bu Adamlar (Zeki) (Sinema Filmi)
- 1977 – Aslan Bacanak (Selim) (Sinema Filmi)
- 1977 – Sivri Akıllılar (Zeki) (Sinema Filmi)
- 1978 – Cafer'in Çilesi (Cafer) (Sinema Filmi)
- 1978 – Petrol Kralları (Zeki) (Sinema Filmi)
- 1979 – Doktor (Tabelacı) (Sinema Filmi)
- 1979 – Garibin Çilesi Ölünce Biter (Zeki) (Sinema Filmi)
- 1979 – Köşe Kapmaca (Donanma Kamil) (Sinema Filmi)
- 1979 – Vay Başımıza Gelenler (Kamil) (Sinema Filmi)
- 1981 – Şaka Yapma (Zeki) (Sinema Filmi)
- 1982 – Baş Belası (Zeki Gürses) (Sinema Filmi)
- 1983 – Davetsiz Misafir (İlyas) (Sinema Filmi)
- 1983 – Dönme Dolap (Selami) (Sinema Filmi)
- 1984 – Gülümseyen Dünya (Sinema Filmi)
- 1985 – Patron Duymasın (Şakir) (Sinema Filmi)
- 1985 – Yanlış Numara (Sami) (Sinema Filmi)

- 1986 – Namus Düşmanı (Veli) (Sinema Filmi)
- 1988 – Güler Misin Ağlar Mısın (Zeki) (TV Dizisi)
- 1992 – Biz Bize Benzeriz (Zeki) (TV Dizisi)
- 1992 – Zeki Metince (TV Dizisi)
- 1993 – Hastane (Dr. Salih Marmara) (TV Dizisi)
- 1998 – Yerim Seni (Muharrem) (TV Dizisi)
- 1999 – Güle Güle (İsmet) (Sinema Filmi)
- 2000 – Adada Bir Sonbahar (Mehmet) (TV Filmi)
- 2000 – Oyunbozan (Kemal Yılmaz) (Sinema Filmi)
- 2001 – Dedem, Gofret ve Ben (Rıza) (TV Dizisi)
- 2002 – Anne babamla Evlensene (Sermet) (TV Dizisi)
- 2002 – Rus Gelin (Federasyon Başkanı) (Sinema Filmi)
- 2003 – Hababam Sınıfı: Merhaba (Boz Ali) (Sinema Filmi)
- 2003 – Yeşilçam Denizi (TV Programı)
- 2003 – Ömerçip (Tonton Dede) (Sinema Filmi)
- 2004 – 2007 Cennet Mahallesi (Komiser Cemil) (TV Dizisi)
- 2004 – Cumhurbaşkanı Öteki Türkiye’de (Cumhurbaşkanı) (Sinema Filmi)
- 2004 – Kalbin Zamanı (Fikret) (Sinema Filmi)
- 2004 – Yabancı Damat (Ökkeş Usta) (TV Dizisi)
- 2004 – Şans Kapıyı Kırınca (Peder Alfonzo) (Sinema Filmi)
- 2006 – Can (TV Filmi)
- 2007 – Hayattan Korkma (Rıfkı) (Sinema Filmi)
- 2007 – Oyun Bitti (Tahsin) (TV Dizisi)
- 2008 – 2011 Akasya Durağı (Nuri Baba) (TV Dizisi)
- 2008 – Anında Görüntü Show (Kendisi) (TV Dizisi)
- 2008 – Görgüsüzler (Nurullah) (TV Dizisi)
- 2009 – Aşk geliyor Demez (İsmail) (Sinema Filmi)
- 2013 – 2014 Arka Sokaklar 8. ve 9. Sezon (Vasıf) (TV Dizisi)
- 2013 – Bizim Okul (Ayfer) (TV Dizisi)
- 2014 – 2015 Küçük Ağa (Mehmet Ağa) (TV Dizisi)

Rol Aldığı Tiyatro Oyunları

- Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım – Ulvi Uraz Tiyatrosu
- Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Vatan Kurtaran Şaban – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Astronot Niyazi – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Ha Bu Diyar – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Haneler – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Keşanlı Ali Destanı – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Aşk Olsun – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Deliler – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Geceler – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Yasaklar – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Beyoğlu Beyoğlu – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Reklamlar – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Dün Bugün – Devekuşu Kabare Tiyatrosu (Aydemir, 2019:24-28)

2.2. Metin Akpınar'ın Hayatı

Türk sinema ve tiyatro oyuncusu Metin Akpınar, 2 Kasım 1942 yılında İstanbul'un Aksaray semtinde dünyaya geldi. Babası Erzincanlı Mustafa Akpınar, annesi İstanbullu Nadide Hanım'dır. Metin Akpınar doğduğu yeri ve çocukluğunu şu şekilde aktarır:

“Aksaray'da Çingene Hakkı'nın Konağı adıyla bilinen İbrahim Efendi Kimyaevi çalışanlarının değişik bölümlerinde oturduğu bir mekânda doğdum, orada büyüdüm. Bu konak, Aksaray'ın merkezi gibiydi. Çocukluğum çok güzel geçti. O günkü kuşak henüz şimdiki gibi birbirinden uçurumlarla ayrılmamıştı. Biz televizyon çocuğu değildik. 37 yıl oturdum Aksaray'da ve bu süre içinde sadece iki berber değiştirdim. Birisi Civan Berberi Hasan'dı, diğeri Göçmen İdris” (Demir, 2010: 16).

“Şimdi benim çocukluğum çok güzel geçti. Ama çocukluğumun birinci aşamasında Türkiye huzurlu değildi çünkü İkinci Dünya Savaşı patlamıştı. Nüfus kağıdında damgalar var. Ekmek karnesi verildi, basma verildi diye. Lambalar söndürülür ya mum yakılır ya idare lambası yakılır. Muşamba perdeler varsa muşamba perdeler indirilir. Işıldaklar sanki bombardıman olacaktı gibi gökyüzünü tarar. O zaman lazer mayızır yok. Büyük projektörlerle ışık huzmelerini takip eder görürdük” (<https://filmdiziplus.com>, 27.12.2021).

Akpınar için, o zamanlar sahne demek Sabri Dayı'sının öğrettiği Karagöz ve Hacivat demektir. Ramazan aylarında zilli tef eşliğinde Karagöz oynatarak arkadaşlarına cam para karşılığında bilet satardı. Çocukluğunda dokuz taş, çelik çomak, güvercin takla, yakan top, kertenkele avı oynarken kendisini, çevresini ve mahallesini tanır. Bu durumu şu şekilde aktarır:

“Böyle güzel bir site olur mu, böyle güzel bir yaşam olur mu? Birbirinden çok farklı insanlar, birbirleriyle olan ilişkileri, sokağın sesi, sokağın kavgası, bayramı, yangını... Bunlar ne kadar müthiş fonlar ne kadar müthiş şeyler... İnsan bunlarla birikince yani beynim nasıl aldı bilmiyorum. Belki de yaratılıştan, antenlerim biraz açık. Hepsini izledim yani benim dağarcığımda biriken, beni belki de yarın aktör yapacak olan birikim, bunlardan birikti” (<https://filmdiziplus.com>, 27.12.2021).

Liseyi Pertevniyal Lisesi'nde okuduktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini kazandı. Fakat yaşamı boyunca hukukçu olarak mutlu olamayacağını düşünerek ikinci sınıftayken üniversiteden ayrıldı. Daha sonra üniversitede başka bir bölüm okumaya karar vermiş. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine girdi. Fakat edebiyatçı olmanın da kendisini mutlu etmeyeceğini düşünüp bu bölümü de bıraktı.

Metin Akpınar, 1957'de tiyatroya başlar. 1962 yılında ise amatör olarak Türk Talebe Birliği'nde tiyatro çalışmalarına devam eder. İki yıl sonrasında ise ilk kez profesyonel bir oyunda yer alır. Ulvi Uraz Tiyatrosu'nda ilk profesyonel oyunu olan “Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım” ile sahneye adım atar. Bu oyun, onun hayatının dönüm noktası olur. Akpınar, bu oyundan sonra çeşitli tiyatro yapımlarında yer almaya başlar. Ulvi Uraz hakkında düşünceleri şu şekildedir:

“Benim hocam Ulvi Uraz'dır. Ama şimdi tabii, bizim sektörde bir insanı hedef alıp ona idantifiye olmak, yalnız o olmak demek değildir. Hocamdan çok şey öğrendim. Neyin yapılacağını öğrendim. Neyin yapılmayacağını da öğrendim. Ama aynı dönemde başka ustalardan da bakarak bir şeyler öğrendim. Mesela Devlet Tiyatrosu liderlerinin, Devlet Tiyatrosu starlarının Türkçe konuşmaları benim çok ilgimi çekmiştir. Bazıları Türkçe konuşmaz onların çünkü. Bir Saim Alpago'yu o yüzden seversin, bayılırsın. Ondan da bir şeyler almışımdır. Avni Dilligil Hocamdan da bir şey almışımdır. Ama benim Hocam Ulvi Uraz'dır. Her zaman saygıyla anarım. Beraber yaşamışızdır” (Demir, 2010: 31).

Metin Akpınar'ın Ulvi Uraz Tiyatrosu'ndaki en parlak rolü Rıfat Ilgaz'ın Hababam Sınıfı'ndaki "Refuze Ekrem" karakteridir.

Zeki-Metin tiplemesinin ortaya çıkışı, "Pembe Kadın" adlı tiyatro oyununa dayanmaktadır. Pembe Kadın'ı canlandıracak kadın karakter bulunamaması üzerine kadın oyuncuyu canlandıracak rol Zeki Alasya'ya teklif edilmiştir. Zeki Alasya'nın teklifi kabul etmesi üzerine Türk sinemasında Zeki-Metin tiplemesi ortaya çıkmıştır. Akpınar, Zeki Alasya'da Pembe Kadın tiplemesinin çıkışını şu şekilde açıklar:

"Zeki de orada Gani Ağa diye bir rol oynuyor. Daha evvel Gani Ağa'yı oynamış birini buldular. Zeki, oyuna da daha hâkim olduğu için benden daha iyi olur, Pembe Kadın'ı oynamak Zeki'ye oynamak düştü. Zeki'den Pembe Kadın yapmak da zordur. Yani biraz yürüyen pösteki olduğu için rahmetli. Kara kaşlı, kalıplı, göğsü kıllı olan bir adamcağız. Berbere gittik. Zeki'ye bir perdeli bir tıraş yaptırarak. Pembe Kadın olacak. Tabii kaşlar kaldı. Sakal gitti ama böyle kara kaş bir adam. Kaşları da ben aldım ibrişimle. Ben biraz daha konaktan yetiştigim için koca karılığı bilirim. Güzel olur böyle cırrttt carrttt diye bağırıttırarak kaşlarını aldık güzel bir cımbızla da takviye falan yaptım falan" (<https://filmdiziplus.com>, 27.12.2021).

Haldun Taner, Zeki Alasya, Ahmet Gülhan ve Metin Akpınar'ın 1967 yılında kurduğu Devekuşu Kabare Tiyatrosu, 1978-1992 yılları arasında Zeki Alasya ve Metin Akpınar tarafından yönetilmiştir. Metin Akpınar bu tiyatronun kurulduğu günden kapandığı güne kadar idari yöneticiliğini yapmıştır.

Akpınar 17 Şubat 1961 yılında Göksel Özdoğdu ile evlenmiş fakat ikili bu evliliği kısa bir süre sonra sonlandırmıştır.

1972 yılında Ertem Eğilmez'in çektiği "*Tatlı Dillim*" filmi Metin Akpınar'ın ilk sinema filmi olmuştur. Bu filmin ardından daha çok toplumsal-komedi içerikli filmlerde rol alan Metin Akpınar, Zeki Alasya ile birlikte aynı sahnede yer almıştır.

Pek çok filmde Zeki Alasya, Münir Özkul, Kemal Sunal, Halit Akçatepe gibi büyük isimlerle aynı sahneleri paylaştı. Zeki-Metin tiplemesinin artık birbirinden ayıramayacağı bir hâl alması ise *Salak Milyoner* ve *Köyden İndim Şehire* filmlerinden sonra çekilen, 1974 yılında gösterime giren *Mirasyediler* filmidir. İkisinin gerçek isimleri ilk defa bu film ile izleyici karşısına çıkar. (Aydemir, 2018: 28)

80’li yıllarda Zeki Alasya ile pek çok filmde yer alan sanatçı, 1992 yılına kadar Devekuşu Kabare Tiyatrolarını Alasya ile birlikte devam ettirir. Akpınar, sanatçılığının yanı sıra ticaretle de uğraşmıştır. 1992 yılında KİPA market zincirinin, ardından da İzmir Kent Hastanesinin kurucu ortakları arasında yer almıştır. 1991 ve 1995 yılları arasında DSP’den milletvekili adaylığı için teklif almış fakat bu teklifleri kabul etmemiştir. Akpınar, 1998 yılında “Devlet Sanatçısı” unvanı almıştır. 2008 yılında İsmail Dümbüllü Ödülleri “Yaşam Boyu Onur Ödülü”, 2010 yılında Altın Portakal Film Festivalinde “Yaşam Boyu Onur Ödülü”, 2011 yılında ise Uluslararası İstanbul Film Festivali “Onur Ödülüne” layık görülmüştür. (<https://tr.wikipedia.org>,11.04.2021)

En son 2018 yılında *Kafalar Karışık* adlı sinema filmiyle “İsmet Dede” karakterini canlandıran Akpınar, 2020 yılında hayatını konu alan bir belgesel ile ekranlara çıkar. “*İyi ki Yapmışım*” adında olan belgesel 39. İstanbul Film Festivalinin kapanışında gösterilmiştir.

Serkan Aydemir’in “Değerler Eğitimi Bağlamında Zeki Alasya-Metin Akpınar Filmleri” çalışmasında da belirttiği üzere oyuncunun oynamış olduğu filmler, diziler ve tiyatro oyunları şunlardır:

Filmleri, Dizileri ve Tiyatro Oyunları

Senaryo

- 1975 – Nereden Çıktı Bu Velet

Oyuncu

- 1972 – Feryat (Konuk Oyuncu) (Sinema Filmi)
- 1972 – Tatlı Dillim (Metin) (Sinema Filmi)
- 1973 – Canım Kardeşim (Kancı Mehmet) (Sinema Filmi)
- 1973 – Oh Olsun (Doktor Metin) (Sinema Filmi)
- 1973 – Yalancı Yârim (Mahmut) (Sinema Filmi)
- 1974 – Hasret (Alev’in Menajeri) (Sinema Filmi)
- 1974 – Köyden İndim Şehire (Hayret) (Sinema Filmi)
- 1974 – Mavi Boncuk (Süleyman) (Sinema Filmi)
- 1974 – Mirasyediler (Metin) (Sinema Filmi)

- 1974 – Salak Milyoner (Hayret) (Sinema Filmi)
- 1975 – Beş Milyoncuk Borç Verir Misin? (Metin) (Sinema Filmi)
- 1975 – Güler Misin Ağlar Mısın? (Metin) (Sinema Filmi)
- 1975 – Nereden Çıktı Bu Velet (Metin) (Sinema Filmi)
- 1976 – Hasip ile Nasip (Abbas / Halis / Hasip) (Sinema Filmi)
- 1976 – Her Gönülde Bir Aslan Yatar (Danyal) (Sinema Filmi)
- 1976 – Nereye Bakıyor Bu Adamlar (Metin) (Sinema Filmi)
- 1977 – Aslan Bacanak (Halim) (Sinema Filmi)
- 1977 – Sivri Akıllılar (Metin) (Sinema Filmi)
- 1978 – Cafer'in Çilesi (Refik) (Sinema Filmi)
- 1978 – Petrol Kralları (Metin) (Sinema Filmi)
- 1979 – Köşe Kapmaca (Halis) (Sinema Filmi)
- 1981 – Şaka Yapma (Metin) (Sinema Filmi)
- 1982 – Baş Belası (Metin) (Sinema Filmi)
- 1982 – Görgüsüzler (Vakkas) (Sinema Filmi)
- 1983 – Davetsiz Misafir (Halim / Rüstem) (Sinema Filmi)
- 1983 – Dönme Dolap (Lütfü) (Sinema Filmi)
- 1985 – Patron Duymasın (Erol) (Sinema Filmi)
- 1986 – Yanlış Numara (Erol) (Sinema Filmi)
- 1986 – Namus Düşmanı (Ali) (Sinema Filmi)
- 1988 – Güler Misin Ağlar Mısın? (Metin) (TV Dizisi)
- 1992 – Biz Bize Benzeriz (Metin) (TV Dizisi)
- 1992 – Zeki Metince (TV Dizisi)
- 1993 – Hastane (Hastabakıcı Hakkı Baharbahçe) (TV Dizisi)
- 1998 – Yerim Seni (Şahin) (TV Dizisi)
- 1999 – Güle Güle (Galip) (Sinema Filmi)
- 1999 – Propaganda (Rahim) (Sinema Filmi)
- 2000 – Abuzer Kadayıf (Abuzer Kadayıf / Ersin Balkan) (Sinema Filmi)
- 2000 – Baykuşların Saltanatı (Doğuhan) (TV Dizisi)
- 2002 – Rus Gelin (Damat Adayı Rıza) (Sinema Filmi)
- 2004 – Eğreti Gelin (Tavid) (Sinema Filmi)

- 2005 – Döngel Karhanesi (Bertan) (Sinema Filmi)
- 2005 – Çat Kapı (TV Dizisi)
- 2006 – Amerikalılar Karadeniz’de 2 (Muhtar Salih) (Sinema Filmi)
- 2006 – Eve Giden Yol 1914 (Reşat Ağa) (Sinema Filmi)
- 2006 – Kısık Ateşte 15 Dakika (Resul) (Sinema Filmi)
- 2008 – Anında Görüntü Show (Kendisi) (TV Dizisi)
- 2009 – 2011 Papatyam (Necati) (TV Dizisi)
- 2012 -Aşkın Halleri (Sabri) (TV Dizisi)
- 2016 – Aşk Laftan Anlamaz (Haşmet) (TV Dizisi)
- 2016 – Ve Perde! (Belgesel)
- 2018 – Kafalar Karışık (İsmet Dede) (Sinema Filmi)

Oynadığı Tiyatro Oyunları

- Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım – Ulvi Uraz Tiyatrosu
- Vatan Kurtaran Şaban – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Astronot Niyazi – Devekuşu Kabaresi
- Ha Bu Diyar – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Haneler – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Keşanlı Ali Destanı – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Aşk Olsun – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Deliler – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Geceler – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Yasaklar – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Beyoğlu Beyoğlu – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Reklamlar – Devekuşu Kabare Tiyatrosu
- Dün Bugün – Devekuşu Kabare Tiyatrosu (Aydemir, 2019:29-31)

2.3. Devekuşu Kabare Tiyatrosu Çalışmaları

Kabare Tiyatrosu “Genellikle güncel konuları iğneleyici, yerici, taşıyıcı biçimde ele alan skeçlerin oynandığı, monologların, şarkıların ve şiirlerin söylendiği küçük tiyatro” (TDK, 2018:1250). olarak tanımlanır.

Devekuşu Kabare Tiyatrosu, Haldun Taner’in öncülüğünde 10 Eylül 1967 yılında Ahmet Gülhan, Zeki Alasya ve Metin Akpınar ile birlikte kurulmuştur. Devekuşu Kabare’nin ilk yıllarında Haldun Taner tarafından yazılan oyunlar oynanmış, ilerleyen yıllarda ise Kabare topluluğundan olan diğer oyun yazarlarının oyunları sahnelenmiştir. Toplumsal ve sosyal olayları güncel eleştirilerle mizah yoluyla hicveden Devekuşu Kabare Tiyatrosu, Türkiye’deki ekonomik, toplumsal ve siyasal olayların tümünden gerek olumlu gerekse olumsuz olarak etkilenmiştir.

Haldun Taner’in tek arzusu köy seyirlik oyunlarından başlayarak Karagöz-Hacivat, orta oyunu gibi birtakım kaynaklardan beslenerek bir Türk tiyatrosunun oluşmasını istemesidir. Taner’in bu isteği Zeki Alasya ve Metin Akpınar’da, görmüş olması Türkiye’de kabare tiyatrosunun temellerinin atılmasında başlıca etken olur. Taner, iki sanatçıya, daha önce adını duymadıkları kabare türünü anlatır; onları Anadolu’da gezginci tiyatroculuk yapmaktan vazgeçirir. Ferhan Şensoy’un aktarımına göre, Haldun Taner, “Bir Kabare Tiyatrosu açarsam hangi oyuncular oynayabilir?” diye defterine notlar alır. Yine Şensoy’un aktarımıyla Haldun Taner’in not defterinde yazılı olan isimler: “Metin Akpınar, Zeki Alasya ve Ahmet Gülhan’dır.” (<https://filmdiziplus.com>, 27.12.2021)

Zeki Alasya, Kabare Tiyatrosu’nun hayata geçirilme işlemini şu cümlelerle anlatır:

“Biz iş bulamadık. Çok kötü durumdayız. İnat ettik Metin’le; dedik ki “Biz kendi tiyatromuzu kuracağız, kimsenin yanında çalışmayacağız.” Böyle bir ukalalık. Bulamadık, istediğimiz gibi bir tiyatro kuramıyoruz. Kurduk battı. Anadolu’da bir kış turnesine çıktık. Neyse işte beşer bin lira toplandı, o borçlar ödendi falan. Elimiz kolumuz böyle bağlı. Ben çok iyi resim yaparım. Hatta bir ara tahta kaşık yapıp onların üstünü boyayıp turistik eşya satan dükkanlara dağıttık ki satılsın da biraz idare edebilelim diye. Onlar da satılmadı. Ne yapacağımızı bilemezken İstiklal Caddesi’nde Haldun Taner’le karşılaştık. “Kabare Tiyatrosu yapalım mı?” dedi. Her şey böyle başladı. Bu şans tabii...” (Demir, 2010: 37).

Haldun Taner, Devekuşu Kabare Tiyatrosu'nun kuruluşunu bir söyleşide şu şekilde anlatır:

“1967’de Zeki Alasya ve Metin Akpınar bana gelip bir piyes istediler. Ben bu yetenekli gençleri, Ulvi Uraz Tiyatrosu’ndan tanıyordum. Herkes gibi normal tiyatro yaparlarsa beşinci sırada yer alacaklarını söyledim. “Gelin size bir kabare tiyatrosu kuralım.” dedim. Elimde de “Vatan Kurtaran Şaban” isimli piyesim vardı. Metin Akpınar istemediğini söyledi. Tekrar onları ikna ettim. Sonra da Ahmet Gülhan katıldı. Kabareye çok yatkın bir rejisör olarak da Çetin İpekkaya’yı bulduk. “Bu öyle bir tiyatrodur ki, sigara içebilirsiniz, içki içebilirsiniz. Ayak ayak üstüne atabilirsiniz, masada oturacaksınız. Sanki şakacı bir komşunuza gitmiş gibi bize geleceksiniz. Biz size günün olaylarını, eleştirilerini, güldürü cilası içinde sunacağız.” dedim. İlk başta hiç rağbet olmadı. 120 kişilik salonun beş-altı masası doluydu. Yani 20 kişi kadar. Bu durum, genç arkadaşlarımı ümitsizliğe götürdü. Ama dördüncü haftadan sonra bir tuttu ki benim de tahminlerimi aştı. Ankara ve İzmir’de olay yarattık. Daha sonra mizah yazarlarımızı da kabareye çekmek için karma program yaptım. Aziz Nesin, Adnan Veli, Bedri Rahmi, Cahit Atay gibi. Kabare besteciliği de ayrı bir türdü. İlkini Arif Erkin yaptı. Sonra onları Selim Andak, Rupen, Altan İrtel adlı arkadaşlarımız izledi. Sonra çeşitli oyunlar sunduk. Dinamiktik. Halkı sıcak sudan soğuk suya geçiriyorduk. Dinamiktik. Arkadaşlarım bunları yerine getirdiler. Devekuşu’nun tutulmasında benim tecrübem ve bilgim kadar Zeki ile Metin’in sempatilerinin rolü büyüktür” (Demir, 2010:36).

Haldun Taner, Devekuşu Kabare Tiyatrosu’nun kurulma serüvenini yanındakilere şöyle anlatarak devam eder:

“Ben sizin bunu çok iyi yapacağınız kanaatindeyim. Benim “Vatan Kurtaran Şaban” diye bir piyesim var. Bu piyes kolayca bir kabare oyunu olabilir. Gidelim, sahne kurup bunu oynayalım. (...) Bu tiyatronun adı “Devekuşu” olsun. Gazete köşemin adı da “Devekuşuna Mektuplar” idi daha o zaman da. “Devekuşuculuk”, başını kuma sokmak, gerçekleri görmemek değil mi? Devekuşu güzel bir sembol. Devekuşu Tiyatrosu kuralım, ben bu tiyatronun tek sahibi olmayayım. Dördümüzün olsun. Bir yazar, iki sanatçı; bir elektrikçi, dörder bin lira vererek bu arkadaşlarla tiyatroyu kurduk” (Demir, 2010:41).

Böylelikle aylarca süren provaların ardından Devekuşu Kabare Tiyatrosu 10 Eylül 1967 yılında Haldun Taner, Zeki Alasya, Metin Akpınar ve Ahmet Gülhan tarafından kurulur.

Tiyatronun kuruluş haberi Milliyet Gazetesi'nin 6. sayfasında "Türkiye'de ilk kabare tiyatrosu: Devekuşu" başlığıyla yayımlanır.

Devekuşu Kabare Tiyatrosu 1967 yılında, "Vatan Kurtaran Şaban" adlı oyun ile seyirci karşısına çıkar. Bu oyun, Sıraselviler'deki Kulüp 12'de sergilenmiştir. Vatan Kurtaran Şaban karakteri için Haldun Taner'in aklında Erol Günaydın vardır fakat Metin Akpınar'ın bu rol için kendisini önermesiyle Haldun Taner, Vatan Kurtaran Şaban rolünü Akpınar'a vermiştir. (<https://filmdiziplus.com>, 27.12.2021)

Çok sıradan bir memurken kültür müsteşarı olan Şaban'ın maceralarını anlatan "Vatan Kurtaran Şaban" oyunu ilk etapta çok az bir seyirciye sergilense de ilerleyen etapta Türkiye'de 449 kez sergilenerek seyirciyle buluşturulmuştur. Zeki Alasya ve Metin Akpınar'ın bu oyunda olağanüstü bir oyunculuk sergilemesi ve oyunda Kabare türüne yatkın bir oyuncu olmaları, farklı rolleri taşımaları, gerektiğinde hızlı hareket ederek rol değiştirmeleri, söz, müzik ve şarkıyı kullanarak ustaca bir komiklik unsuru yaratmalarından kaynaklanabilir. İlk Kabare oyunu olan Vatan Kurtaran Şaban'ın bu kadar çok beğenilmesi, Türk insanının tarihten gelen ve fıkra kaynaklı "Nasrettin Hoca-Bektaş" tutumunun var olmasıdır. Bir diğer nokta ise Haldun Taner'in Geleneksel Tiyatrodaki özgün yaklaşımlarla Kabare Tiyatrosu özelliklerini bir kalıba sokmasıdır. Haldun Taner, Kabare Tiyatrosu'nun "açık biçim" ve "göstermecî" özelliklerini geleneksel tiyatroyla buluşturarak neredeyse bir "halk tiyatrosu" hâline getirmiştir. (Sokullu, 222; akt. Görtunca, 2018)

Devekuşu Kabare'de oynanan "Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım" oyununda Haldun Taner, iyi yurttaş olan Vicdânî'nin hayatını, Osmanlı İmparatorluğu'nun son günlerinden başlayan ve Cumhuriyet Dönemi'ne kadar devam eden Türkiye'nin geçirmiş olduğu siyasal olaylar çerçevesinde kaleme alır. (Sokullu, 1993:268)

12 Mart 1971 Muhtırası'nı izleyen sıkı yönetim günlerinde seyirci evine kapanmıştır. Tiyatrolar ya havadan sudan söz etmeyi seçmiş ya da kendini yargı önünde bulmuştur. Vatan Kurtaran Şaban sezon sonunda tatile çıkmıştır. Yani Devekuşu Kabare, kapatılmayı beklemek yerine bir süre tatile çıkmayı tercih etmiştir. Metin Akpınar bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: "Bizim tiyatromuz hiç kapatılmadı. Bir defasında yalnız Genco'yu kapattılar, bize geliyorlardı biz tatile çıktık. Bir tek o var, onun dışında bizim tiyatromuz kapatılmadı. Biz her ihtilalde oynadık" (<https://filmdiziplus.com>,

27.12.2021). Bu süreçte Ahmet Gülhan, Avrupa'ya gitmiştir ve oradaki Kabare oyunlarını izleyip Zeki Alasya ve Metin Akpınar'ı bilgilendirmiştir. Gülhan, bu tiyatrolarda da eski geleneğin sürdüğünü ve geleneksel esprilerin güncelliğini koruduğunu tespit etmiştir. Bu yıllarda Haldun Taner de Avrupa'ya gidip Kabare Tiyatrosu ile ilgili araştırmalar yapmıştır. (Gürtunca, 2018:48)

Ahmet Gülhan, Almanya'daki Kabare Tiyatrosu'nu gözlemlemiştir. Almanya ve Avrupa'da metin, müzik, mizansen, dekor gibi unsurlarda herhangi bir değişikliğe gidilmemesi, oyuncuların ise değişerek devam etmesi durumu söz konusudur. Oyuncuların değişmesi durumu, alttan gelen oyuncuların yetiştirilmesi bağlamında düşünülürse usta-çırak ilişkisini ortaya koyabilir. (Gürtunca, 2018:49)

1967'den 1970'li yıllara kadar pek çok Kabare Tiyatrosu kurulmuş fakat bunların hiçbirisi Devekuşu Kabare kadar izleyicide yer edinmemiştir. Ferhan Şensoy bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

“Önemli bir ekoldür Devekuşu Kabare. Orada çok şey öğrendim. Geleneksel Tiyatro'dan da beslenen bir Kabare Tiyatrosuydu. Onun için en uzun ömürlü olan o oldu. Başka kabareler de olmuştur. Hepsi onun taklididir. Ama o düzeye gelememişlerdir. Öbürleri kötü demiyorum. Öbür kabare tiyatrolarının Haldun Taner'i yoktu” (<https://filmdiziplus.com>, 27.12.2021).

Vatan Kurtaran Şaban oyunundan sonra 1968 yılında “Bu Şehr-i İstanbul ki” oyunu sahnelenmiştir. Nazım Hikmet, Orhan Veli, Adnan Veli, Oktay Rıfat, Aziz Nesin, İsmet Küntay, Haldun Taner gibi isimlerin yazılarının Haldun Taner tarafından derlenerek oluşturulan bu eserde, Zeki Alasya, Metin Akpınar, Ahmet Gülhan, Cihat Tamer, Halit Akçatepe, Perran Kutman gibi isimler yer alır. Bu oyun, Devekuşu Kabare'nin ilk skeçlerinden oluşan kolaj oyunudur. Perran Kutman da bu oyunun bir parçasında yer alır. Oyuna dair düşüncesini şu şekilde açıklar:

“Bu Şehr-i Stanbulki'yi oynuyorlar. Beni çağırdılar, büyük bir heyecanla gittim oraya. Hepsini çok güzel ezberlemişim, çok çalışmışım. Güzel bir başlangıçtı ve Metin Akpınar benim için ikinci konservatuvar eğitimidir. Gerçekten o kadar çok şey öğrendim ki. Hep seyirciyi kıskanmışımdır. Metin Akpınar ile beraber oynarken yani keşke ben de orada olabilsen, onu seyredebilsen” (<https://filmdiziplus.com>, 27.12.2021).

Bu Şehr-i Stanbulki 337 temsille seyirci karşısında büyük bir başarı kazanmıştır. 1969 yılında yönetmenliğini Zeki Alasya'nın yaptığı, Boris Vian'ın "Generallerin Beş Çayı" oyununu oynamışlardır fakat seyirci bu oyuna çok fazla ilgi göstermemiştir.

1970 yılında Astronot Niyazi oyunu seyirci ile buluşmuştur. Astronot Niyazi ile Devekuşu Kabare binlerce seyirciye ulaşmıştır. Perran Kutman bu oyun ile ilgili bir anısını "İyi ki Yapmışım" belgeselinde şu şekilde aktarır:

"Yine Ankara'da turnedeyiz. Zeki Alasya, otel odasında, balkon camı açık kalmış. Yüz felci geçirdi. Astronot Niyazi'yi oynuyoruz. Yüz felci geçirdi, eee hep karşılıklı sahneleri. Konuşamıyor ki, ağzı çarpıldı, konuşamıyor. Bütün bir oyunu Metin oynadı. Sen şimdi bana demek istiyorsun ki, ama ben de sana diyorum ki olarak bir buçukluk saatlik oyunu öyle bitirdik" (<https://filmdiziplus.com>, 27.12.2021).

1971 yılında Ha Bu Diyar oyunu sahnelenmiştir. Bu oyun, alaycı bir dille yorumlanmış, içerisinde bolca özeleştirici olan, komiklik unsuru ile duygusallığın iç içe geçtiği bir oyundur. Ayrıca Haldun Taner bu oyunu çeşitli yazarlardan derlediği skeçlerden oluşturmuştur. Oyunun yönetmenliğini Ulvi Uraz üstlenmiş, müziklerini de Altan İrtel yapmıştır. (Gürtunca, 2018:50)

1972 yılında Eugene Ionesco'nun "Gergedan" isimli oyununu sahnelemişlerdir fakat bu oyun da tıpkı Generallerin Beş Çayı gibi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Gergedan oyunundan sonra Cihat Tamer, Hayri Ramazanoğlu, Perran Kutman gibi isimler topluluktan ayrılma kararı alırken, Ali Yalaz, Ayberk Atilla, Kemal Sunal ve Yasemin Oğuz Devekuşu Kabare Tiyatro Topluluğuna katılmıştır. 1972 yılında oynanan Dün Bugün oyununda ise iğneleme yoluyla kültürel değişiklikler sahnelenmiştir. Haldun Taner, Batı Tiyatrosu örnekleri vermek isterken, seyircinin Kabare Tiyatrosu'na karşı ilgi duyduğu görülmüştür. (Gürtunca, 2018:50)

1972-1973 yılları arasında Haldun Taner, Umur Bugay, Sadık Şendil, Zeki Alasya, Kandemir Konuk gibi isimlerin karışık skeçlerden oluşan "Dev Aynası" oyunu seyirci karşısına çıkmıştır. (Gürtunca, 2018:51)

1974 yılında Haldun Taner tarafından yazılan "Aşk u Sevdâ" kabare oyunu, 1975 yılında ise "Yar Bana Bir Eğlence" oyunu seyirciyle buluşmuştur. 1975-1977 yılları arasında Ferhan Şensoy, Umur Bugay ve Haldun Taner'in kaleme aldığı gösterilerin derlemesi olan "Haneler" oyunu seyirci karşısına çıkmıştır. (Gürtunca, 2018:51)

Devekuşu Kabare Topluluğu onuncu yılını, o zamana dek oynanan oyun ve şarkılarıyla tekrar edip “Çıktık Açık Alınla” isimli oyunla seyirci karşısına çıkmıştır. 1978 yılına gelindiğinde ise çeşitli sebeplerden dolayı Haldun Taner ve Ahmet Gülhan topluluktan ayrılma kararı almıştır. Böylelikle Devekuşu Kabare’yi yönetme işi Zeki Alasya ve Metin Akpınar’a düşmüştür. Basının bu ayrılığı halka sızdırması sonucunda “Çıktık Açık Alınla” tiyatro oyununun bitiminde topluluğun üyeleri, halk tarafından büyük bir tepkiyle karşılaşmıştır. Öyle ki oyunun sonunda oyuncular selam verirken “Ayrılmayın ulaynnn” diye bağırırlar bile olmuştur. Ahmet Gülhan, bu durumun onları üzdüğünü ve nihayetinde sarılıp öpüşüp ayrıldıklarını aktarır. (<https://filmdiziplus.com>, 27.12.2021)

Haldun Taner ve Ahmet Gülhan’ın tiyatrodan ayrılmaları sonucunda “Biz Bize Benzeriz” tiyatro oyunu sergilenmiş ve bu oyunla birlikte Selma Sonat da tiyatro topluluğuna dahil olmuştur. 1979-1980 yılları arasında Umur Bugay’ın yazdığı “Reklamlar” Kabare oyunu sergilenmiştir. Devekuşu Kabare topluluğu bu oyunla birlikte dans bağlamında kendisini geliştirmiştir. 12 Eylül 1980 darbesinin etkisiyle sinema ve tiyatro salonları kapanmaya gitmiştir fakat Devekuşu Kabare oyunu oynamaya devam etmiştir. Akpınar bu konuyla ilgili şunları aktarır:

“12 Eylül’deyiz biz de oynarken. Açık havada oynuyoruz. 3500 kişilik salon, oyun da çok renkli gidiyor. Oyundan çıkan bir grup, dışarıda slogan atmış. Hadise olmuş, polis müdahale etmiş, bunları almışlar, bizden çıktıkları anlaşılınca, o yörenin sıkı yönetim komutanı, bizi celp etti. Böyle böyle bir şey olmuş, çocukların günahı yok, esas düşman sizsiniz dedi yani. O zaman şunları şunları çıkaracaksınız, keseceksiniz dedi. Oyundan aşağı yukarı yarısını kesti. Eeeee oynamasak olmaz. Ben patlıcan kebabı tarifi yaptım. Birde Zeki’yle oturduk tavla oynadık. O boşluğu öyle doldurduk. Oyunumuzu yine oynadık” (<https://filmdiziplus.com>, 27.12.2021).

Topluluk, darbenin ardından 1982 yılında Kandemir Konuk imzalı “İnsanlığın Lüzumu Yok” oyunu ile seyirci karşısına çıkmıştır. Bu oyundaki maymun hayvanını Metin Akpınar canlandırır. Akpınar, Gülhane Park’ına giderek uzun süre maymunları incelemiş, aynı oyunda da papağan olmuştur. Akpınar bu hayvanları canlandırırken profesyonel çalışma yaptığını, Ankara’da papağanın kafesine girdiğini ve hayvanla solüğünü bir tuttuğunu, onu kendisine alıştırdığını aktarır. Nevra Serezli, Akpınar’ın bu sahnelerinden yola çıkarak onun vücut dilini muhteşem yaptığını söylemiştir.

1982 yılında bir başka oyun olan “Taşıtlar” ile seyircilerin karşısına çıkan topluluk, Turgut Özal’la birlikte yeni bir döneme girmiştir. 1982 yılından itibaren kabare oyunları büyük salonların yanı sıra açık hava tiyatrolarında da seyircilerle buluşmuştur. Bu gösterilerde Ajda Pekkan, Beş Yıl Önce On Yıl Sonra, İstanbul Gelişim Orkestrası ve USG Dans Grubu da yer alır. Bu gösterilerde bir gecede 7000 kişiye bile oyun sergilediklerini aktarırlar. Böylece Kabare formatı Zeki Alasya ve Metin Akpınar öncülüğünde bambaşka bir güce dönüşmüştür. (<https://filmdiziplus.com>, 27.12.2021)

1984 yılında Sıraselviler’den Harbiye Konak Sineması’na taşınarak perdelerini, Kandemir Konuk’un yazdığı “Beyoğlu Beyoğlu” ile açmışlardır. Oyun, Müjdat Gezen ve Kandemir Konuk’un birlikte kurdukları “Güldürü Üretim Merkezinin” eseridir. Bu oyunda Beyoğlu’nun eski günleri 80’lerdeki değişimlerle kıyaslanmıştır. Bu kıyaslamalarda mizah unsurundan sıkça faydalanılmıştır. (<https://filmdiziplus.com>, 27.12.2021)

Devekuşu Kabare, 1985 sezonunu “Yasaklar” oyunu ile açmıştır. 1987 yılına gelindiğinde ise “Deliler” oyunu sergilenmiş ve tiyatroya bir süre ara verilmiştir. Ekonomik giderlerin artması, seyircilerin Kabare tiyatrolarına olan ilgisiyle birlikte gelen salon bulamama gibi durumlardan dolayı 1987’den 1990’a kadar Devekuşu Kabare’ye ara verilmiş 1990 yılında “Şuna Buna Dokunduk” oyunu ile tiyatroya tekrar devam edilmiştir. Televizyonun seyirci tarafından etkin bir şekilde tercih edilmesi ve ekonomik sıkıntıların başlamasından dolayı 1992 yılında Devekuşu Kabare Tiyatrosu kapanmıştır.

Devekuşu Kabare’nin oyuncu ve yönetmen kadrosunda Çetin İpekkaya, Yılmaz Gruda, Ergin Orbey, Ahmet Gülhan, Metin Serezli, Müjdat Gezen, Zeki Alasya, Selma Sonat, Nevra Serezli, Ayşen Gruda, Oya Başar, Ayşe Selen, Perran Kutman, Nilgün Belgün, Oya Alasya gibi isimler yer almıştır. Oyuncuların, 1967’den 1992’ye kadar olan süreçte sahneledikleri oyunlar ise şu şekildedir:

“Vatan Kurtaran Şaban, Astronot Niyazi, Ha Bu Diyar, Haneler, Yalan Dünya, Gergedanlar, Generallerin Beş Çayı, Çıktık Açık Alınla, Taşıtlar, Aşk Olsun, Deliler, Geceler, Yasaklar, Beyoğlu Beyoğlu, Reklamlar, Dün Bugün, Büyük Kabare-Ajda Pekkan, Aşk u Sevda, İnsanlığın Lüzumu Yok, Haneler, Dev Aynası, Yar Bana Bir Eğlence, Şuna Buna Dokunduk” oyunlarıdır. (Gürtunca, 2018:56)

Zeki-Metin İkिलisinin Hocaları Hakkındaki Görüşleri

Metin Akpınar'ın Kabare tiyatrosu kurucusu ve hocaları olan Haldun Taner hakkında düşünceleri:

Metin Akpınar'a göre İstanbul'da Sıraselviler'de gece kulübünden bozma bir salonda Devekuşu Kabare Tiyatrosu'nu kurmak ve tiyatro seyircisini çekmek, Türk Tiyatrosu'nda bir dönüm noktasıdır. Bu durumu şu şekilde açıklar:

“Bu son yüzyılın 1967 senesinde Türkiye’de bir Devekuşu Kabare Tiyatrosu kuruldu ve 1992’ye kadar aktif çalıştı. Hiçbir almanakta böyle bir olaydan söz edilmiyor. Bana göre o dönemde Devlet Tiyatrosu’ndan Şehir Tiyatrosu’ndan, yani onların kestiği bilekten daha fazla bilet kesen, halkıyla özdeşleşmeyi becerebilen ciddi bir tiyatro hareketi. Biz nereden biliriz Aksaraylı Metin, Şehzadebaşı Zeki Alasya, Uzunhafızlı Ahmet Gülhan kabare tiyatrosunu. Biz bilmeyiz ki bunu. Bizi ona yönlendiren o beyin, o gönül, o rahmetli Haldun Taner’dir” (Demir, 2010:36).

Zeki Alasya ise Kabare Tiyatrosu’nun benimsenmesini ise şu şekilde açıklar:

“Vatan Kurtaran Şaban” diye bir oyunla başladık. Oyunu zaten daha önce (Haldun Taner) yazmıştı. Herhangi bir tiyatrodaki müzikal olarak da başarılı olabilecek bir tekstti o. “Ben bunu kabare tiyatrosu yapmak istiyorum.” dedi. Etüt ettik, oturduk, günlerce çalıştık. Nedir, ne değildir? Bir Türk kabaresi nasıl olur? Nitekim birinci senenin sonunda Alman kabare tiyatrosu sanatçıları geldi buraya. Dediler ki “Bu bir Türk kabaresi olmuş.” O zaman o yüzündeki gülme ifadesini anlatamam. Çocuk gibi sevindi. Biz onu istiyorduk. Ve kabare tiyatrosunun bir gün doğru bir yerlere yönelirse Türk tiyatrosunu belirleyeceğine de inanıyordu. “Keşanlı Ali Destanı”, “Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım”, “Sersem Kocanın Kurnaz Karısı” bunların her biri o düşündüğü yöne giden yapıtlardır. Şanslıyım derken biraz boşuna söylemiyorum. Haldun Taner hocayla çok keyifli şeyler yaptık” (Demir, 2010:39).

Haldun Taner ise Kabare Tiyatrosu’nun Türk seyircisi tarafından benimsenmesinin sebeplerini şöyle açıklar:

“Türk insanının... Nasrettin Hoca’dan, İncili Çavuş’tan, Bektaşilerden gelen (...), kalender bir mizah tutumu oluşudur. Fakat genel hayatımızda asık suratlı insanlarız. Bu da belli şartlandırmaların sonucu. “Ağır otur da molla desinler.” gibi bir halimiz var. Resmimiz çekilirken yüzümüz gülse bile birden ciddileşiveriyoruz... Buraya Fransızlar geldi. Bana “Ne yapıyorsunuz?” diye sordular. “Komedi yazıyorum.” dedim. “Siz deli misiniz?” dediler, “Bu memlekette çocuklar bile gülmüyor.

Çocukların gülmediği memlekette nasıl komedi yazarsınız?” Ben onlara dedim ki: “Yüzleri gülmüyor ama içleri güler ve güldürüldükleri zaman çok iyi gülerler.” (...) Sizden iyi gülerler. (...) Ezikliklerinin acısını çıkarırcasına, öç alırcasına gülerler. (...) Şimdi diyeceğim şu: Bizim millet gülmeye teşne, bizim millet balonları delmeye teşne, bizim millet içindeki birtakım refulmanları söz hâline getirip ortaya boşaltacak birinin esprisine gülmeye hazır. (...) Bunu verdiğiniz zaman rahatlıyor, bir nevi boşalıyor” (Demir, 2010:43).

2.4. Zeki Alasya ve Metin Akpınar Filmlerinin Toplumsal Yansımaları

Zeki Alasya ve Metin Akpınar filmlerinde toplumsal değişim, modernleşme ve sınıf değiştirme, ekonomik getiri, nüfus artışı ve ekonomik sıkıntıların getirmiş olduğu köyden kente göç arayışı, çalışanların sorunu, işçi-patron ilişkileri, siyasî ve politik göndermeler, toplum bilincinin kazanılması, yardımlaşma ve dayanışma gibi konular yer almıştır.

İkilinin filmleri Türk halkında büyük bir algı yaratmış, halk ikilinin filmlerini yıllarca “Zeki-Metin filmi” diye adlarıyla anmaya başlamıştır. Filmlerde mizah unsurunun ön planda olmasının yanı sıra politikaya bağlı iğneleyici mesajların da yer aldığı görülmektedir. İkilinin filmleri, izleyiciyi eğlendirdiği gibi bir o kadar da düşündürmektedir. Repliklerde kullanılan cümleler, cümlelerin içerisinde yer alan dikkat çekici mesajlar seyirciyi eğlenirken düşünmeye iter. İkilinin filmlerinde halk, kendinden bir parça bulabilmektedir. Örneğin *Köyden İndim Şehire* (1974) filminde köylü dört kardeşin saflığı ve şehre adapte olma süreçleri mizah unsurunun yoğun bir şekilde işlenmesiyle yer alabilir. Bunun yanında 1976 yılı yapımı olan *Nereye Bakıyor Bu Adamlar* filmi, köyden kent hayatına gelen iki yakın arkadaşın şehir hayatına adapte olma süreci ve serüvenlerini ele alır. Bu yönüyle de dönemin başlıca sorunu olan ahlaki yozlaşmayı seyirciye yansıtır. Filmlerde görülen Zeki-Metin dayanışması, mahalleli tarafından büyük ilgi görür. Öyle ki mahallelinin ekonomik sıkıntılarının giderilmesi ve tefeciye karşı olan borçlarının ödenmesi, Zeki-Metin dayanağı ile güç kazanır. Küçük insanların dünyasındaki pek çok problem, ikilinin yardımlaşma ve dayanışma yapmasıyla çözülür.

Filmlerde Zeki’nin bütün işleri eline yüzüne bulaştırması, beceriksizlikleri ve saflıkları, Metin’in ona destek olmasıyla toparlanır. Bu durum yakın arkadaşlığın ya da dostluğun

bir göstergesi olarak görülebilir. Dolayısıyla filmlerdeki arkadaşlık ya da dostluk temi doğrudan seyirciye ulaşmış olur.

2.4.1. Metin Akpınar'ın Halk Kültürüne Bakış Açısı

Fotoğraf 1: Metin Akpınar ile Yapılan Röportaja Dair

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

20 Aralık 2020 tarihinde Metin Akpınar ile telefon yoluyla ve sonrasında yüz yüze yapılan kısa süreli röportajda Akpınar, Türkiye’de folklorun çok geniş bir kolaj olduğunu ancak o kolajdan özümseven bir kültürün olmadığını aktarır. Akpınar’a göre kültür kavramı, “İnsanların yaşamları boyunca öğrendikleri, bildikleri ve uyguladıkları yani yaşadıkları her şey.” olarak tanımlanır. Bununla birlikte Akpınar, kültürün uzun yıllar boyunca birikmesi, geçirgen ve sızdırgan olması, sabit ve durağan olmaması, yeni ateşlerin yakılıp gelişmesi gerektiğini söyler. Akpınar, Türkiye’nin geçmiş tarihine bakıldığında tarih öncesinden başlanarak Med, Pers, İyonya gibi imparatorlukların bu topraklarda yaşadığını söyler. Ardından Doğu Roma (Bizans), Moğol, Selçuklu, Osmanlı gibi imparatorluklara ait kültürün bu topraklarda yeşerdiğini belirtir. 1071 yılında Malazgirt Savaşı’nın etkisinde gelişen olayları da değerlendirerek Türk harsını, Türk örfünü, Türk kültürünü çok zengin bulur. Dolayısıyla folklorun çok muazzam bir kolaj olduğunu söyler. Hars kavramının da folklordan bağımsız olmadığını düşünen sanatçı, “belli popülasyonların aynı folkloru uzun yıllar kullanması durumu.” olarak tanımlar. Akpınar, sinema filmlerinin halk kültürüne dair unsurları barındırması bağlamında

önemli bir araç olduğunu düşünür. Günümüzde kültürün gelecek kuşaklara aktarımı büyük bir öneme sahiptir. Kültüre dair bilgiler pek çok basılı yayından edinilebilir. Bununla beraber medya da kültür aktarımı konusunda etkili bir araç olarak görülebilir. Dolayısıyla farklı ülkelerin mitolojisine ait pek çok bilgi, basılı kaynaklar ya da medya vasıtasıyla öğrenilebilir. Bu konuyla ilgili Akpınar, “Ne yazık ki mitolojiyi filmlerden öğrenmek bizim eksikliğimiz.” diye söyler. Akpınar, Türk kültürünün diğer popülasyonlara aktarılması konusunda çok sağlıklı çalışmalar olmadığı kanaatindedir. Türk kültürünün çok zengin olduğunu ve bunu sadece medya ile yansıtılmaya çalışılmasını yanlış bulur. Bu noktada da tarih biliminden destek alınabileceğini belirtir.

Gerçekleştirilen röportajda Akpınar’a oynadığı sinema filmleri sahneleriyle ilgili sorular yöneltilmiştir. Örneğin *Salak Milyoner* filminde Saffet ve Emine karakterlerinin evliliği esnasında, gelin beyaz ata bindirilir. Filmin bu sahnesinde beyaz at figürü seyirciye yansır. Türk kültüründe beyaz at ya da diğer bir adıyla bilinen kır at halk arasında da kismet ve uğur sembolü olarak görülmektedir. (Gürsoy, 1995:166) Akpınar, filmde gelinin özellikle beyaz ata binmesi durumunu rastlantı olarak değerlendirmektedir. Bu konuda da prodüksiyon amirlerinin, prodüksiyona talimat verdiğini asistanların da ihtiyaç listesini not aldığını söyler. Atların filmlerde Türk kültüründeki yeri açısından kullanılmasını Akpınar şu şekilde yorumlamaktadır:

“Mesela bir at kiralarlar. Ertesi gün gene bağlantısı vardır onun. Adam alır atını gider. Bir daha aynı atı bulamazsınız bile. Ve atların boyandığını dahi biliyorum. Yani bir beyaz at kullanılmışsa mesela ikincide al at gelmiştir. Al atı ÇBS boya ile beyaza boyarlar. Böyle kullanılır. Böyle pragmatik önlemler ile bunun önü alınmak istenmiştir. O yüzden orada Emine’nin beyaz atının özel seçildiği kanaatinde değilim.”

Akpınar, filmlerin merkez çekim noktasının İstanbul ve Ankara olduğunu söyler. Bununla birlikte Ertem Eğilmez’in çok detaylı bir şekilde çalışmayı sevdiğini belirtir. *Köyden İndim Şehire* filmi çekimleri sırasında Ankara’da Cumhuriyet Bayramı kutlanmaktadır. Çekimler sırasında oyuncular, Ankara’da bayrak aramışlardır. Çünkü şehrin dört bir yanı bayraklarla donanmıştır.

Akpınar’ın söylemine göre *Salak Milyoner* ve *Köyden İndim Şehire* filmlerinde Orta Anadolu ağzı kullanılmıştır. Bölge ağızlarından mizahta kullanılan Kayseri yöresinin

kabul ve yatkınlığı olduğunu dile getirir. Akpınar, Kayseri ağzını samimi ve sıcak bulmaktadır. Bu durumun ise Kayseri popülasyonunun tüccar olmasına bağlar. Kayserililerin tüccar olmasıyla ilgili bir dörtlüğe de yer verir:

“Kayseriliyim kanaatim var.

Gül gibi zanaatim var.

Eşek boyar satarım.

Benim ne gabiyyetim (kabahatim) var.”

Bu türde Kayserililerin tüccar olmasına dair pek çok dörtlüğün yer aldığını belirtir. Kabare formatlarında da tiplerde ağız kullanımının fazla olduğunu söyler. Özey Gönlüm’ün Ege ağzı üzerine çalışmaları olduğunu bunu da topluma mal ettiğini açıklar.

Akpınar, *Hasip ile Nasip* filmine benzer filmlerin yazılmasını çok istemektedir. Filmin iki yöreden insanın çatışmasını anlattığını aktarır. Bu konunun *Salak Milyoner* ve *Köyden İndim Şehire* filmlerinde de olduğunu söyler.

“Düşünün mesela orada kardeşler birbirine kazık atmaya kalkarlar ve yakalanır yakalanmaz da bir barış bir sulh olur. Yani Tom ve Jerry’de kedi ile fare sonda hep barışır. Böyle bir cinayet, yakalama, yeme işlemi yoktur. Hep sonda barışırlar. Orada da mesela Türk Anadolu insanının paraya sahip olmak ve yalnız bana ait olsun isteği/talebi çok net vurgulanmıştır. *Hasip ile Nasip* filmi de öyledir. Hem aynı kadına olan duygu hem birbirlerine politika hem de esnaf olarak parasal yarışmaları bence mükemmel bir diyalektik mantık felsefeye uygun, ikileme uygun çok güzel bir filmidir.”

Akpınar, Zeki Alasya ve Metin Akpınar filmlerinin mizah ve komedi üzerine Türk halk kültüründen beslendiğini söyler. Bu beslenmede Devede Kuşu Kabare Tiyatrosu’nun etkisi olduğunu söyler. Çünkü Kabare formatının geleneksel Türk tiyatrosu ile çağdaş kabarelerin sentezinden oluştuğunu aktarır. Geleneksel Türk tiyatrosu bağlamında da özellikle orta oyunu, meddah, cambaz, curcunabâz gibi geleneklerden çok fazlasıyla etkilenip beslendiklerini söyler. Sinema setlerinde halkbilimi ya da halk kültürüne dair katkıların olup olmadığı durumuna Akpınar, halk kültürüne dair yanlış bir kullanım olursa bilgi birikimlerine göre sette oraya müdahale edebildiklerini söyler.

Akpınar’a göre Zeki-Metin ikilisi için geleneksel Türk tiyatrosunun modern Hacivat-Karagöz’ü ya da Kavuklu-Pişekâr’ı denilebilir. Fakat bu durum Akpınar’a göre değişiklik arz etmektedir. Bazen Zeki Alasya’nın Kavuklu, bazen ise kendisinin Pişekâr olduğunu aktarır. Bu yüzden Hacivat-Karagöz tiplemesi ve Kavuklu-Pişekâr tiplemesi onlarda farklı biçimde oynanmıştır. Bu durum rollerin dağıtıldığı distribüsyonda ve fiziki yapıya bağlı bir etkidir. Akpınar, Zeki Alasya’nın “klasik Türk komiği.” tanımına uyduğunu belirtir. Onun “orta ve kısa boylu, hafif fıçı göğüslü, kalın kaşlı, kaşıyla nefes alan, tüylü...” olduğunu aktarır. Bunun yanı sıra Fransız sinemasında Fernandel, Türk sinemasında ise Kemal Sunal ve Aziz Basmacı gibi kişilerin “Katır Tıp” olduğunu belirtir.

Türk sinemasında dönem filmlerinin çekimi sırasında oyuncuların kostümelerini prodüksiyon sağlamaya çalışır. Akpınar, kostüm temini hakkında birkaç firma ile anlaşma yapıldığını söyler. Örneğin bir çizmenin diğer Yeşilçam filmlerine de malzeme olduğunu aktarır. Filmlerde Türk kültürüne dair giyim-kuşam seçiminin çok ciddi bir araştırmaya alınmadığını, gerçeğe yakın kullanımının çok az olduğunu belirtir.

Filmlerde giyim-kuşam ve aksesuarların kullanımı konusunda çok fazla bilinçli olunmadığını aktaran Akpınar, “Onlar biz oyuncuların yaptığı şeylerdir. Yani mesela ben orada babamın tüvit paltosunu kullandım. Bu biraz şöyledir, sanatçı özen gösterirse kendisinde varsa evinden getirir. Yoksa prodüksiyondan rica eder. Prodüksiyonda belli yerler vardır. Oradan teminini sağlayıp getirirler.” der. Dolayısıyla prodüksiyon amirlerinin filmde lazım olan nesneleri bulup getirdiğini belirtir. Örneğin araba lazımsa araba, aksesuar lazımsa aksesuar... Bu temin sırasında da genellikle alışık olunan insanların çağrıldığını belirtir. Reji asistanlarının bile zaman zaman yan rollere yardımcı çağırırken aynı kişileri çağırdığını söyler. Bu bağlamda Türk sinemasında polis rolünü oynayanlar, garson rolünü oynayanlar, kavgacı rolünü oynayanlar gruplandırılmış ve aynı kişiler olarak belirlenmiştir. Akpınar, kendisinin çalıştığı dönemde kavgacı rolünde olan çok az kişinin olduğunu belirtir.

Türk kültüründe giyilen kıyafetlerin renginden biçimine kadar farklı kullanımlar mevcuttur. Bu durum Yeşilçam filmlerinde de görülmektedir. Örneğin *Salak Milyoner* filminde Emine karakteri, diğer eltilerden farklı olarak kırmızı bir yazma kullanır. Filmde Saffet ve Emine karakterleri henüz daha yeni evlidir. Düğünden sonra dört kardeşin

İstanbul'a gitme sonucunda gelin ve damat gerdeğe girememiştir. Emine'nin diğer eltilerden farklı renkte bir yazma kullanması ve yazmayı başına bağlama şeklinin farklı olması durumu sembolik bir kullanım olarak görülebilir. Akpınar, bu durumun Türkiye'de bölgelere göre değişiklik gösterdiğini söyler. Nitekim puşinin ya da oyallı yazmanın bağlanma şekilleri yöreden yöreye değişiklik gösterir. Akpınar, Türk sinemasında yöresel kıyafetlerin kullanımı konusunda çok özen gösterilmediği kanaatindedir.

Film çekimleri sırasında bölge halkından yararlanmanın zayıf olduğunu söyleyen Akpınar, bu zayıflığın prodüksiyon amirlerinden kaynaklandığını belirtir. Prodüksiyon amirleri, halkı dışarıda tutarak kamera açısına girmemelerini ister. Bu durumun çok yanlış olduğunu düşünen Akpınar, Sinan Çetin'in yönetmenliğini yaptığı "*Propaganda*" filminde yöre halkının kullanıldığı ve yöre halkından çokça faydalandığını söyler. Aktörün yöreye ve yöre halkına karşı bir kompozisyon üretmesi gerektiğini belirtir. Profesyonel aktörle yöre halkı birbirinden çok bağımsız olursa güzel bir sentezin ortaya çıkmayacağı kanaatindedir. Son zamanlarda bazı yönetmenlerin yöre halkından sıkça faydalandığını söyler. Nuri Bilge Ceylan'ın yönetmenliğini üstlendiği 2011 yapımı olan "*Bir Zamanlar Anadolu'da*" filmi, kırsalı, insanıyla ve yöresiyle çok iyi anlatan bir çalışma olduğunu düşünür. Akpınar bu bağlamda bu filmde çok zevk aldığını söyler.

Akpınar'a göre Türk kültüründe ve Türk halkında Zeki-Metin ikilisini ölümsüz kılan iki şey vardır. Birincisi, "insanı oynamaktır." Akpınar bu konuyla ilgili düşüncesini şu şekilde aktarmaktadır:

"Bizim Zeki Alasya ve Metin Akpınar olarak sanatsal filmlerimizde kamuoyuna bıraktığımız olayda bir-iki gerçek vardır. Biz insan oynarız. Yani keliyle, tipiyle, fiziksel yapısıyla, konuşma tınısıyla insan oynarız yani yaratık değildir o. İnsandır. Bizde sinemada da tiyatrodada eğer insan oynarsanız, o insan tanınır, bilinir. Hem o tipe aşınadır sanat tüketicisi. Hem de o sese, tınıya aşınadır. O zaman benimser ve doğru kabul eder."

Türk halkında, Türk sinema ve Türk tiyatrosunda popüler olmalarının bir başka sebebi ise kamu yararına oynanan filmlerdir. Bu durumu şu şekilde aktarır:

"İkincisi toplumsal yarar bizde gözetilmiştir. Yani yaptığımız işlerin çoğu kamu yararındadır. Yani, haksızlığa uğramış tipler, ekonomik sıkıntıda olan

tipler ve onların sonradan refaha kavuşması. Bu bağlamda çalışmalar yapılmıştır. Birde çok abartılı absürt ve yalan yoktur bizde. Daha gerçeği ışığa ya da peliküle yazarız biz.”

Metin Akpınar, Shakespeare’in “Sahne dünyanın aynasıdır.” sözünden hareketle Kabare formatının “iç bükey ayna” olduğunu söyler. Kabare formatının, biraz abartarak ve büyülterek olumsuzluğu gösterip olumluya özendirdiğini söyler. Bu kültürden geldikleri için de hep haklılık-haksızlık, iyilik-kötülük, diyalektik mantıktan da yararlanılmıştır. Bu karşıtlıklardan yazarların yararlandığını söyler ve bundan yararlananlardan birinin Haldun Taner olduğunu aktarır. Haldun Taner’in “Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım” adlı eserinde Vicdani-Efruz ikilisinde bu karşıtlıklardan çok yararlandığını belirtir. Akpınar, “Biz olabildiğince insan, kadın ve çocuk formatını kendi bünyemizde eriterek oynadığımız için o bağlamda çok kabul görmüş ve benimsenmişizdir.” der.

Akpınar, Zeki-Metin ikilisi için “Dünya tarihinde en uzun ömürlü çalışan ikililerden biri” olduklarını söyler. Bunu şu şekilde açıklar:

“Stan Laural – Oliver Hardy dünyada en uzun ikilidir. Yirmi beş sene falan beraber çalışmışlar sonra bir dargınlık girmiş araya ayrılmışlar. Sonra tekrar birleşmişler. Ama bizim kesintisiz beraberliğimiz aşağı yukarı çok net bilmiyorum ama dünya rekoru denilebilir. O ikili hep beraber olduğu için bu birikim de sanat tüketicisinde bir iz bırakmıştır. O yüzden biz yaptığımız işlerde bıraktığımız ürünlerde büyük popülasyonları yakaladık.”

Tez çalışmasına konu olan sekiz filmin günümüzdeki teknoloji ile tekrar çekilmesi durumunda halk kültürü unsurlarına hangi şekilde dikkat edilmesi hususunu Akpınar, senaryoda bu işin doğru kullanılmasına bağlamaktadır. Bu konuyla ilgili yönetmenliğini Derviş Zaim’in yaptığı “*Filler ve Çimen*” filmini örnek verir. Bu filmde tipler ve tiplerin davranışları, söylemleri, eylemleri kısacası halk kültürüne dair ne varsa çok iyi çalışılmış ve işlenmiş olduğunu düşünür. Senaryo yazarı, herkesi kendi dilinden konuşturmasından dolayı yaratılan tiplerin kendi jargonu, kendi dil dağarcığı, söylemi ve eylemi olmadığını söyler.

Akpınar, aktörlüğü “beyin enerjisi, duygu, söylem ve eylemin ahengi” olarak tabir eder. Senaryo yazarlarının çizmiş olduğu çerçeve dışına çıkılamaması sonucu halk kültürü unsurları kullanımında da oyuncunun etkisinin azaldığı söylenebilir. Tez çalışmasına ait

sekiz filmin günümüzdeki teknoloji ile yeniden çekilmesi durumunda hem çağdaş teknolojinin kullanımı hem de çekimler sırasında büyük özen gösterilmesi durumunda baş yapıtların ortaya çıkabileceğini düşünür. Bu işin bir kolektif bir iş olduğunu ve kolektif işte dönemin tarihi ve sanat tüketicisinin sanatsal ikliminde olan doğruyu yakalamanın önemli olduğunu belirtir. Akpınar, günümüzde çağdaş teknolojiden ne kadar çok faydalanılırsa faydalansın insanlar arasındaki içtenlik, samimiyet, doğruluk, iyilik ve güzelliği anlatma isteğini geçmiş dönemdeki gibi yansıtılıp yansıtılamayacağı konusunda yorumsuzdur.

Akpınar, filmlerde kullanılan atasözleri ve deyimlerin Türk tiyatrosunda da kullanıldığını vurgular. Bu tür kelime ve kelime gruplarının bazılarının doğru kullanıldığını bazılarının ise yanlış olarak aktarıldığını söyler. Bu konuda seçici olmanın gerekliliğini vurgular.

Türk kültüründe gerek Dede Korkut destanlarından gerekse tarihî metinlerden hareketle kadın, ister sarayda isterse halk arasında büyük öneme sahiptir. Güzellik, asalet, zekâ, akıl, iyi yetişmiş ve eğitilmiş olma, devletin en üst makamlarını temsil etme bağlamında mühim bir yerdedir. Bunun yanında iyi bir ata binme, silah kullanma, savaşabilme, yardımseverlik, cömertlik, sadık ve eşine yardım etme ve ona hayat arkadaşı olma gibi özellikleri vardır. (Duran, 2004:88) Akpınar'a göre *Petrol Kralları* filminde varsıl ile yoksulun birbiri arasındaki mücadelesi ve zaferi söz konusudur. Filmde Filiz ve Ayten karakterleri Zeki ile Metin'e yardımcı olur. İki karakter de partnerlerine yardım edip onların halka karşı petrol satışı yapmalarını sağlar. Akpınar'a göre iki kadın karakterin sevgililerine yardım etmeleri Türk kültüründe kadının önemine dair kültür bazlı düşünülüp bilinçli olarak seçilmemiştir.

Sinema filmleri içerisinde halk kültürünün doğru bir biçimde kullanılmadığını söyleyen Akpınar, bu konuda belirli bir özenin olmadığını, ancak bireysel çabalar neticesinde kültürün doğru aktarımının gerçekleştirilebildiğini düşünür.

Sinema filmlerinin halk kültürünü yansıtmada dönemin şartları göz önüne alınmıştır. Kültürel unsurların yansıtılması konusunda da ana yapının sanat yönetmeninin etkisiyle senaryoda işlenmesi gerektiğini söyler. Kültürün sinemaya yansıtılmasına dair oyuncunun pek fazla rolü olmadığını söyleyen Akpınar, senaryo yazarları ya da sinema yönetmenleri filmi hangi şekilde kurgulayıp yönetirse oyuncu olarak kendileri de bu çerçevede dışına çok fazlasıyla çıkamadıklarını belirtir. Bu konuyla ilgili hem senaryo

yazarlarına hem de sinema yönetmenlerine büyük görev düştüğünü vurgular. Oyuncuların da bu konuda gösterdiği öz veriyle kültür aktarımı sağlıklı bir şekilde gelecek kuşaklara aktarılacaktır.

2.4.2. Zeki-Metin İkिलisinin Film Setlerindeki Hatıraları

Tarkan filminden bir anısını şöyle anlatır sanatçı Zeki Alasya:

“Tarkan’da ben ilk ve son defa olarak kötü adamı oynadım. Filmin kötü adamını. Bir imparator oynadım. Roma İmparatoru’nu. Tarkan’ın düşmanı. Orada da köpekler yedi. Setin birinci günü eyvahlar olsun!.. Köpekten korktuğum falan yok ama böyle dehşetli bir köpek ve anlatıyorlar bana köpek gelecekmiş, benim üstümde incecik bir entari var. Aya İrini Kilisesi, eksi 18 derece, zatürre olmak üzereyiz. Tutacakmış, çekip alacakmış beni çıplak bırakacakmış. Affedersiniz nasıl olacak dedim. Dediler ki merak etmeyin onun formülü var. Elbisenin altına et bağlayacağız. Köpek gelip eti kapacak. Peki eti kaparken kolumu da kaparsa ne olacak? Kapmaz ağabey bu köpek hiç kimseye bir şey yapmaz dediler. O arada sette figüranlar kolları bacakları bağlı dolaşıyorlar. Köpeğin ısırmadığı adam kalmamış. Ve köpeğe günde yarım kilo et vererek kendime alıştırdım da öyle kurtuldum” (Demir, 2010:91).

Arzu Film’in yapımcılığını üstlendiği, başrollerde Kartal Tibet, Eva Bender, Kamuran Usluer, Altan Günbay, Halit Akçatepe, Pakize Suda ve Can Kurt’un oynadığı “Tarkan Altın Madalyalı” filminde Zeki Alasya, Büyük Hun İmparatoru Attila’yı dize getirmek için karısını ve çocuğunu önce rehin alıp sonra da yok edecek kadar gaddar bir imparatorudur. Kendi askerlerini bile yılana boğdurur, ateşe atar. İnsanları çarmıha gerer fanteziler kurar. Bir kuşun kafasını eliyle kopardıktan sonra yılanlara yem eder. Kendi öz yeğenine tecavüz ettirir ve ardından öldürür. Bu rol, aslında Zeki Alasya’nın hiç unutamadığı ve pek eğlendiği bir roldür. Bu film için “Hayatta hiç kimse benim kadar eğlenmedi.” der. Bu sırada Yeşilçam’ın bir sırrı daha ortaya çıkar: “Güvercinin kafasını ben koparmadım, ayrıca hayatında hiç ata binmemiş bir adam olarak dörtnala geldim Orta Asya’dan.” diye sözlerine ilave eder. (Demir, 2010:92)

Görsel 1: Zeki Alasya'nın Dublörü Tarafından Canlandırılan Güvercin Sahnesi

Kaynak: <http://yerliturkfilmleri.blogspot.com>, Erişim Tarihi 16.04.2022 (Tarkan Altın Madalyon, 13:19)

Metin Akpınar ve Zeki Alasya'nın birlikte oynadıkları ilk film 1972 yapımı olan “*Tatlı Dillim*” filmi olmuştur. Bu filmde Metin Akpınar, takım elbisesini ve yeni ayakkabısını giyip iskeleyle doğru yürür. İlk filmdeki anısını şu şekilde aktarır:

“Ben ayağımı attım, bir ayağım merdivende bir ayağım teknede. Hanımefendiyi de kızı da tekneye alacağım. Korktu bir tanem açıldık, o açılınca sandal tekneden ayrıldı, ben ayrıldım. Ben sandala geçtim. Kız kaldı denize düştü. Hemen indim, aldım alırken de tabii sandal yattı ben de 70 kilo adamım. Sandalın önünden biz su

aldık. Özenmişim ayakkabılar almışım Fevzi'den Arap Fevzi'den. İngiliz İskarpınler, pantolonum yeni, hazırlanmışım, giyinmişim böyle sandal, buraya kadar su oldu. Flaş flaş batıyoruz zaten. Zeki, iskelenin tahtalarını ısırmış. Ertem Abi gülmekten ölüyor kendini atmış yerlere. İlk planımda yaşanacak şey mi bu?" (<https://filmdiziplus.com>, 27.12.2021).

Görsel 2: Metin Akpınar'ın Tatlı Dillim Filmine Dair Set Kazası Sahnesi

Kaynak: <https://www.dailymotion.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Tatlı Dillim, 01:09:24)

Zeki Alasya'nın Metin Akpınar ile Birlikte Oynadıkları Yıllara Dair Görüşleri:

“Sıfırdan başlayıp da 37 yıl süren bir süreç değil bu. 20’li yaşlardan başlayıp işte 56-57 yılına kadar süren bir 37 yıl. İnsanlar değişiyor. Dünya görüşleri değişiyor. Beyinleri değişiyor. Birbirlerine olan tavırlarıyla değişiyor, her şeyleriyle değişiyor insanlar. Ve de öyle bir nokta geliyor ki başlangıçta ya da başlangıçtaki ilk on senede her konuda ortak düşünen iki ortak, ayrı düşünmeye başlıyorlar. İş konusunda, tiyatro konusunda. Ama bu dünya görüşleri ve yaşayış biçimlerinin bir farklı görüş tabii. Mesela oyun seçiminde senelerce oy birliğiyle karar vermiş iki ortak, giderek yanlışa düşüyorlar. Birbirimizden ayrı düşünmeye başlamamızın sebebi: Ne birbirimizi sevmemek ne de birbirimizle kavgalı olmak. Sadece kafa yapılarımız farklı. Artık farklı bir yerlere geldik. Mesela Metin, belli bir miktar para kazandıktan sonra sınıf atladı ve o sınıfın gereklerini yerine getirmeliyiz gibi bir söylemde bulundu. Bu Ahmet’in ayrılmasından önce başlayan bir süreç. Ahmet’i de rahatsız etti, beni de rahatsız etti; ama sonra ikinci on yılda biraz bunu aştık. Dedi ki biz “Ben neysem sen o’sun.” Ben Şehzadebaşı’nda doğdum büyüdüm. Metin, Aksaray’da

doğdu büyüdü. Bunlar birbirlerine benzeyen yerlerdir. Yani orada yaşayan insanların yapısı bakımından, geçim endeksleri bakımından, bir sürü nedenle birbirine benzeyen yerlerdir. Sonra ben Mecidiyeköy'e gittim, Metin Suadiye'ye taşındı. Bizi farklılaştırmamalıydı bunlar ama elde değil farklılaştırıyor. Yani böyle bir şeyler oluyor. Bir de şu var tabii ki bunu da itiraf etmek gerekli. Eskiye dönüp baktığımızda, bazı şeylerin değiştiğini gördüğümüzde, o güne ait değerlendirmeleri bugün yapamayız artık. Taş yerinde ağırdır. Bırakalım yerinde dursun. Sadece şunu söylemek mümkün. Ortak düşünme yetimizi kaybetmeye başladık” (Demir, 2010:159).

Zeki Alasya, 37 yıllık süreç içerisinde birlikte hareket ettiği ikilisi Metin Akpınar için “Cumhuriyet Dönemi'nin en iyi oyuncularından biridir.” ifadesini kullanır.

1997 yılında Akpınar ile yolları ayırdıktan sonra 1999'da tekrar bir araya gelir ikili. Zeki Alasya'nın bu konudaki düşünceleri şu şekilde olur:

“Metin'siz ilk filmde oynadığımda bir yalnızlık hissettim. Örneğin 97'de ayrıldıktan sonra da aynı yalnızlığı hissettim. Ama bir şansım vardı, 1999 senesinde ‘Güle Güle’de, 2002’de de benim yönettiğim ‘Rus Gelin’ filminde de beraber olduk. İşte bu son 12 senelik hasreti böylece giderdik” (Demir, 2010:162).

Metin Akpınar filmlerde insan odaklı oynadıklarını şu sözleriyle dile getirir:

“Ama bizim bir doğruluğumuz vardı gene tiyatrodan gelen. Gene sinemacı ustaların bizdeki malzemeyi kullanma becerisini gösterdikleri, bizim insanlarımız, insandı. Mahluk değildi, yaratık yoktu bizde. Öyle Ninja kaplumbağa, fare falan yok. İnsanlar eziliyor, insanlar dövüşüyor. İnsanlar sevişiyor, insanlar bir şey yapıyorlar. O doğrular vardı. Onların arasındaki şey gitti. Bizim Zeki ile sinemadaki yanlısımız, biz iki başlı bir komik oynadık. Oysa çatışma olmalıydı. O yüzden 76'da Zeki'nin ilk rejisi olan “*Aslan Bacanak*” filmi bizim ilk çatışmamızı koydu. Zeki Alasya'nın ilk yönetmenlik yaptığı filmidir ve o en doğru filmidir. Ondan sonra da daha doğru filmler yaptık. Son zamanlarda da daha güzel filmler yapıyoruz” (Demir, 2010: 110).

3. BÖLÜM: ZEKİ ALASYA VE METİN AKPINAR FİLMLERİNİN HALKBİLİMSEL AÇIDAN İNCELENMESİ

Bu bölümde Zeki Alasya ve Metin Akpınar'ın 1974-1978 yılları arasında birlikte rol aldıkları “Salak Milyoner”, “Köyden İndim Şehire”, “Mirasyediler”, “Nereden Çıktı Bu Vele”, “Nereye Bakıyor Bu Adamlar”, “Hasip ile Nasip”, “Aslan Bacanak” ve “Petrol Kralları” filmleri Sedat Veyis Örnek'in sınıflandırmasına göre incelenecektir.

3.1. Salak Milyoner

Salak Milyoner Filminin Künyesi

Yapımcı: Oktay Barkan, Nahit Ataman

Yönetmen: Ertem Eğilmez

Senarist: Sadık Şendil

Yapım Yılı: 1974

Tür: Komedi

Vizyon Tarihi: Nisan-1974

Süre: 82 dk.

Müzik: Esin Engin

Oyuncular: Kemal Sunal (Saffet), Zeki Alasya (Himmet), Metin Akpınar (Hayret), Halit Akçatepe (Gayret), Meral Zeren (Emine), Oya Alasya (Himmet'in Hanımı), Perran Kutman (Gülsüm), Ali Şen (Kayserili Şevket), Münir Özkul (Mehmet Çavuş), Adile Naşit (Mesude), Hulusi Kentmen (Komiser), Haluk Orçun (Müteahhit), Hikmet Gül (Randevuevi Sahibi Ayşe Nimet), Arap Celal (Namaz kılan adam), Rukiye Göreç (Alev), Osman Han (Tavla oynayan adam).

Salak Milyoner Filminin Özeti

Filmde dört kardeşin babalarından kendilerine kalan defneyi bulmak için İstanbul'a gitmesi ve başlarından geçen komik olaylar mizah yoluyla izleyiciye aktarılır. Film bir evlilik sahnesi ile başlar. Dört kardeşten üçüncü olan Saffet, Emine gelin ile evlenir. Akşam saatlerine kadar süren eğlence de kardeşlerin babaları fenalaşır ve ölür. Kayserili Şevket, ölmeden önce oğullarına miras bırakır. Oğullarına tarladaki dut ağacının altını kazmalarını söyler. Dört kardeş, babalarının vasiyeti üzerine dut ağacının altını kazarlar ve bir küp bulurlar. Bu küpü kırdıklarında ise babalarının mektubu ile karşılaşır. Mektupta İstanbul'a gidip Mehmet Çavuş'u bulmaları istenir. Kardeşler altınlara tek başına sahip olma düşüncesiyle hareket edip birbirlerine ayrı ayrı İstanbul'a gitmeye niyetlerinin olmadıklarının sinyalini verirler. Sabah olduğunda ise ağabeylerden Himmet,

herkesten gizli bir şekilde tren garının yolunu tutmak üzere evden çıkar. Himmet'in ardına diğer üç kardeş de ayrı ayrı ve sırasıyla tren garına gitmek üzere yola koyulur. Kardeşler bir süre sonra tren garında karşılaşır ve hep birlikte İstanbul'a gelip Mehmet Çavuş'u bulurlar. Mehmet Çavuş'tan babalarının emanetini isterler. Mehmet Çavuş, kardeşlere küçük bir sandık verir. Sandıktan ise altın yerine bir harita çıkar.

Ertesi sabah kardeşler, haritayı alarak define arama işine koyulur. Kardeşler defineyi bulmak için İstanbul'u altına üstüne getirirler. Pek çok yeri kazarlar hatta karakolluk olurlar. Kardeşler defineyi bulmaya çalışırken yanlışlıkla bir randevu evine gelirler. Evi polis basar ve fotoğrafları basına sızar. Bunu gören eltiler hemen köyden şehre doğru harekete geçer. Onlar da bir süre sonra Mehmet Çavuş'un evine gelirler. Kardeşler ve eltileri bir süre Mehmet Çavuş ve Mesude Hanım'ın evine misafir olur.

Kardeşler İstanbul'da uzun süre defineyi ararlar. Harita onları dönüp dolaşıp Mehmet Çavuş'un evinin önüne getirir. Altınların orada olduğunu düşünüp Mehmet Çavuş'tan gizli bir şekilde altınları aramaya koyulurlar. Mesude, altınların en başından beri oturdukları bölge olan Altunizade'de olduğunu söyler. Kardeşlerin altın aradığını Mehmet Çavuş'a söyler. Fakat Mehmet Çavuş bu duruma inanmaz. Çünkü Mesude'nin akli dengesi yerinde değildir. Kardeşler, her gün kazı yaparlar ve biriktirdikleri toprakları evin kullanılmayan bölgesine dökerler. Bir süre sonra Mehmet Çavuş, dört kardeşin altınları onun evinin altında aradıklarını anlar ve defineye ortak olur. Kardeşlerin tüm çabasına rağmen Mehmet Çavuş, definenin bulunmasına ihtimal vermez. Bu yüzden evini müteahhit satmaya karar verir. Himmet, kazı sırasında sert bir cisme denk gelir. Mehmet Çavuş'a defineyi bulduklarını söylerler. Kardeşler bir süre sonra sert cismi altın küpü zannedip çıkarmaya çalışırlar. Emine ile Saffet'in gerdeğe gireceği sırada ise ev hızla yıkılmaya başlar. Defineyi bulamayan kardeşler, köyelerine geri döner. Babalarından kalan tarlayı ekip biçmeye başlarlar. Bu sırada Saffet, ağzı kapalı bir küp bulur. Himmet, bu küpü dikkate almayarak Saffet'ten fırlatmasını ister. Küpün tarlada bulunan ağaca çarpmasıyla altınlar etrafa dağılır. Dört kardeş, mutluluktan altınları başlarından aşağıya döküp toplamaya başlar. Böylelikle film sona erer.

3.1.1. Yerleşim Yerleri-Türleri

İnsanoğlu, tarih boyunca yaşamını sürdürebilmesi ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için fiziki bir ortam arar. Bu fiziki ortamın kurulmasında ise iklim koşulları ve coğrafi

şartların yanında gerek sosyo-ekonomik şartlar gerekse kültürel unsurlar belirleyici bir unsurdur. (Arslan, 2018:103)

Yerleşim türleri, sürekli yerleşim ve geçici yerleşim olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Sürekli yerleşim türlerinde köy, kasaba ve kent yaşamı yer alırken geçici yerleşim türleri içerisinde yaylak ve kışlak yaşam yer alır. (Örnek, 2000: 17)

İncelenen filmde, sürekli yerleşim türlerinden kent yerleşimine ait izlerin yanı sıra köy yaşamına ait izler de vardır. Film çoğunlukla İstanbul'da geçmektedir. İstanbul'un çeşitli semtleri ile birlikte ünlü meydan ve caddelerinin kameraya yansması kent yaşamını gösterir. Köy yaşamına ait kesitler ise filmin başlangıç, orta ve bitiş bölümlerinde görülür. Filmin başlangıcında Emine'nin gelin olarak beyaz at üzerinde köy meydanından geçirilmesi ve Saffet'in köy meydanında damat tıraşı edilmesi, baba Şevket'in fenalaşması üzerine ağabey Himmet'in "Kasabaya doktora götürelim." sözünü söylemesi, filmin sonunda da kardeşlerin defineyi bulamayışının ardından köylerine dönüp pullukla tarlayı sürmeleri köy yaşamına dair kesitleri gözler önüne serer.

Türk sinemasında farklı dönemlerde çekilen filmlerin iç ve dış çekimlerinde kamera açısında yer alan çarşılar, caddeler, camiler, mezarlıklar, ara sokaklar, plajlar, saraylar, yalılar gibi tarihi ve kültürel mekânlar bulunmaktadır. *Salak Milyoner* filminde de kardeşlerin şehir serüvenlerini anlatan sahnelerde Haydarpaşa Garı, vapur iskelesi, Sahafılar Çarşısı, Taksim Meydanı, Dolmabahçe Saat Kulesi, Gezi Parkı, İstiklal Caddesi tarihi ve kültürel bir unsur olarak yerini almıştır. Kardeşlerin altın aramak için kazdıkları yerlerden birisi de Şükrü Saraçoğlu Stadyumu'dur. Bu sahneler görüntü merkezli yaklaşıma örnek oluşturur. (<https://www.youtube.com>, 06.04.2022)

3.1.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi)

İnsanoğlunun kendisini güvende hissetmesi ve yaşamını devam ettirebilmesi için bir mekâna ihtiyacı vardır. Bu mekânı da barınaklar oluşturmaktadır. Barınaklar, zamanla büyük bir değişim ve gelişim göstererek konut tiplerini oluşturmuştur. Barınak-Konut tipleri, bir toplumun gelenek ve göreneklerinin yanı sıra inanç ve kültürel yapısını da açığa çıkarır. (Aktaş, 2018:96)

Filmin köy yaşamını yansıtan bölümünde konut mimarisi ahşap ve beton yapıdan oluşmaktadır. Köydeki evlerin ise genellikle tek ya da iki kattan yapıldığı görülür. Kent

yaşamını yansıtan bölümde beton yapıdan oluşan apartman tipinde evlere rastlanır. Filmde Mehmet Çavuş'un evi; iki katlı, oldukça geniş, çok odalı, pencereleri panjurlu ve balkonludur. Ev, bu yönleriyle Osmanlı mimarisinin izlerini taşıyan konak tipindedir. Filmde Mehmet Çavuş, dört kardeşi misafir etmek için kendi evine getirdiği sırada "İşte geldik, bizim fakirhane de burası. Dışarıdan görünüşüne bakmayın, üflesen yıkılacak." diye söyler. İlerleyen sahnelerde Mehmet Çavuş, evin zemin katını dört kardeşe kalacak yer olarak gösterir. Kardeşlere, "Malum eski ev, bastığın yer göçüyor." cümlesini söyler. Bu sahneler evin mimari yapısının geleneksel yapıya ait olduğunu ortaya koyar.

Evin mimari yapısıyla beraber filmlerdeki eşyalar da bu başlık altında değerlendirilecektir.

Filmin köy sahnelerindeki evin salonunda hayvan derisinden yapılmış bir duvar halısının yanı sıra kadife türünde duvar halılarına rastlanır. Yatak odasında da "tek tavus kuşlu" motifli bir duvar halısı vardır. 1970'li yıllarda Türk sinemasında kişilerin yolculuğa çıkma serüveninde eşya olarak tahta bavulun tercih edilmesi tesadüfi değildir. Filmde de kardeşler İstanbul'a Mehmet Çavuş'un yanına giderken Himmet, Hayret ve Saffet'te tahta bavul, en küçük kardeş Gayret'te ise eşya sepeti ile su testisi bulunmaktadır.

Kent hayatını yansıtan bölümlerde Mehmet Çavuş'un evinin salonunda "Saraydan Kız Kaçırma" ve evin bodrum katında "Kahveci Güzeli" motifli duvar halılarının yanında çeşitli çerçeveli duvar tabloları vardır. Duvarda ağırlıklı olarak çerçeveli duvar tablolarının tercih edilmesi köy yaşamından kent yaşamına geçildiğine dair ipuçları verir.

Mehmet Çavuş'un evindeki diğer eşyalar ise çerçeveli sandık, şamdanlık, vazo, cansız süs heykelleri, gaz lambası, ispirotlu tüp, sepet, kilim, kova, leğen, su testisi, ev merdiveni, duvar saati, güğüm, tencere, tepsi, vazo gibi nesnelerdir.

Filmdeki diğer eşyalar ise altın küpü, saban, kazma, kürek, tabanca, harita, su testisi, yorgan ve cezve gibi nesnelerdir.

3.1.3. Aydınlanma, Isınma

Aydınlanma ve ısınma insanoğlunun yaşamını rahatça devam ettirebilmesi ve ihtiyaçlarını kolaylıkla görebilmesi açısından büyük önem taşır. İnsanoğlu eski çağlardan itibaren çeşitli araç ve gereç yardımıyla aydınlanmanın ve ısınmanın yollarını aramıştır. Bu yollardan birisi ateşin bulunmasıdır. Ateş zamanla geliştirilip yerini meşalelere ve

kandillere bırakmıştır. 4.500-5000 yıl önce demir ve camın bulunmasıyla birçok toplum ve medeniyet demir ve cam vasıtasıyla ısıtma ve aydınlatma aracı yapmıştır. Bitkisel ve hayvani yağların yeryüzünde keşfedilmesiyle birlikte taş yağı denilen tabî yanıcılar o dönemin sanat ve mekanik anlayışına göre pek çok aydınlatma ve ısıtma araçlarında kullanılmıştır. Keşiflerin zamanla giderek çoğalması ve elektriğin de yaygın bir şekilde kullanılmasıyla birlikte ısınma ve aydınlanmada daha lüks bir yaşam tarzı benimsenmiştir. (<https://istanbul.ktb.gov.tr/>, 05.12.2020)

Filmde kullanılan aydınlanma ve ısınma araç gereçleri aşağıdadır:

Filmdeki ışık elde etme işlemi iç mekân üzerinden değerlendirilirse; Mehmet Çavuş'un evinin İstanbul'da olması yaşam şartlarının daha lüks ve modern olduğunun göstergesidir. Evin içerisinde eski model elektrik prizinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Böylece şehir yaşamında aydınlanma amaçlı elektriğin kullanıldığını söylemek yerinde olacaktır. Ayrıca defineyi bulmak amacıyla dört kardeş İstanbul'da çeşitli mekânları kazarken yerin altında yararlandıkları ışık araç gereci mumdur. Yerin altında çeşitli yerlere dikilen mum aydınlatmada büyük rol üstlenmiştir.

Filmin köyde geçen sahnelerine bakıldığında yine evin iç mekân olarak Saffet ile Emine'nin düğünü yapıldığı sırada Emine ve diğer kadınların odanın içerisinde oynayıp eğlendiği görülür. Bu sırada kameranın açısına bir soba borusu girer. Bu durumdan hareketle köyde ısınmak için sobanın kullanıldığı söylenebilir. Köy sahnelerindeki iç çekimlerde çeşitli duvar halıları ve kilimler tarihi ve kültürel bir unsur olarak yerini almıştır. Bu durum görüntü merkezli yaklaşıma örnek oluşturur.

3.1.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri

İnsanoğlu gerek kendi fiziksel gücünü kullanarak gerekse zihinsel kabiliyetinden hareketle kendisinden fiziki olarak daha güçlü olan canlı ya da cansız bir araçtan destek alarak çeşitli ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır. Bu ihtiyaçlarını karşılarken özellikle cansız varlıkların gücüne yönelip onlardan faydalanmaya gitmiştir. Filmde hem canlı hem de cansız varlıklar taşıma işlevini üstlenmiştir.

Kara Taşımacılığı

Otomobil: Film, çoğunlukla İstanbul’da geçtiği için otomobillere yer verildiği görülmektedir. Saffet’te bulunan harita parçasının yola düşmesiyle birlikte harita parçası, bir otomobilin tekerliğine yapışır ve dört kardeş bir otomobilin peşinden koşmaya başlar. Ayrıca dönemin ekonomisi göz önünde tutulursa taksi ya da dolmuş ile seyahat etmenin lüks sayıldığını söylemek gerekir. Dört kardeş define aradıkları sırada saatli taşı bulmaya giderken kardeşlerden Gayret: “Gine yürüyerek mi çıkacaz Taskim’e Himmet Ağa?” diye sorduğunda Himmet’in eli cebinde rahat bir konuşma edası ile “Yok ulan bir dolmuşa bineriz gayrı” demesi taksi/dolmuşun kullanımının lüks olduğu söylenebilir.

Tren: Dört kardeşin İstanbul’a gitmek için birbirinden bağımsız hareket etmeleri ve tren istasyonunda yolcu gişesinde karşılaşmaları, izleyiciye İstanbul’a giderken trenle yolculuk yaptıklarına dair ipucu vermektedir.

Deniz Taşımacılığı

Vapur: Filmde dört kardeş, babalarının ölümünden sonraki süreçte, babalarının askerlik arkadaşı Mehmet Çavuş’u bulmak için Kayseri’nin bir köyünden İstanbul’a gelirler. İstanbul’a geldikleri sırada ulaşım aracı olarak vapura binerler. Vapurda diğer insanlara göre daha yavaş hareket ettikleri ve vapurun içerisinde kaybolmamak için birbirlerini takip ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte kardeşlerden Gayret, vapurda etrafına bakar ve vapuru inceler. Burada, kardeşlerin Anadolu’dan gelmeleri dolayısıyla da denize ve deniz taşımacılığına da yabancı oldukları söylenebilir.

Hayvanlardan Faydalanma

İlgili filmde cansız varlıkların yanı sıra çeşitli canlı varlıklardan faydalanılarak özellikle at ve eşek gibi binek hayvanlarının güçlerinden istifade edilmiştir. Ayrıca filmin sonunda tarlanın bir çift öküzle saban ile sürüldüğü görülmektedir.

At: Filmde özellikle at diğer binek hayvanlarına göre ön planda kullanılarak işlenmiştir. Nitekim filmin başlangıcında Emine'nin beyaz at üzerinde taşınarak köyün meydanına getirilmesi filmde binek aracı olarak attan yararlanıldığının göstergesidir. Bundan hareketle Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan at, ot yiyen hayvanlar arasında kas kuvvetinin en fazla olduğu hayvandır. Ayrıca farklı iklim koşullarına en dayanıklı hayvanlardan birisidir. (<http://www.isam.org.tr/>, 05.12.2020)

Eşek: Filmde Himmet'in karısı, Emine ve Gülsüm derede çamaşırları yıkarken kameraya semeriyle birlikte bir eşek yansır. Eşegin donanımlı bir şekilde kameraya yansıtılması durumu yük/eşya taşımada faydalanılan bir binek hayvanı olduğunun göstergesidir.

3.1.5. Ekonomi Türleri

Filmde ekonomi türü olarak tarım ve hayvancılık ön planda tutulmuştur. Filmin köyde geçmesi izleyiciye tarım ekonomisine dair ipuçları sunar. Baba karakterinde olan Şevket'in tarlası vardır. O öldükten sonra tarla oğullarına kalır. Buradan hareketle de tarımda geleneksel bir sistemin olduğunu söylemek gerekir. Geleneksel sistemde babanın ölümünden sonra miras kalan tarla, kardeşler arasında bölünür ve büyük tarla yerini küçük tarlalara bırakır. Bu durum tarımda kazancı azaltan bir durum olarak görülebilir.

Ayrıca filmde bir çift öküz yardımıyla tarlanın sürülmesi, köydeki kadınların kocaları hakkında konuştuğu sahneden hareketle kameraya dişi bir ineğin girmesi köyde hayvancılığın da yapılmasına işaretir.

3.1.6. Halk Ekonomisi

Ekonomi genel bir tanımla “insanların yaşamlarını sürdürmesi için üretme ve ürettiklerini bölüşme biçimlerinin ve bu faaliyetlerinden doğan ilişkilerin bütünü” (TDK, 2018:769). olarak tanımlanır. Ekonominin amacı ise toplumun daha kaliteli ve rahat bir yaşam sürmesini sağlamaktır. Halkın üretimi-tüketimi ve yaşam kalitesi halk ekonomisinin

temelini oluşturur. Bu bağlamda değerlendirilirse birçok meslek grubu halkın ekonomisinde etkin rol üstlenir.

Filmde köy ve şehir yaşamında insanların geçim kaynağı olan meslekler çiftçilik, hayvancılık, polislik, sahafılık (esnafılık) olarak tespit edilmiştir. Halk, yaşamını bu meslekleri yaparak sürdürmektedir.

3.1.7. Beslenme-Mutfak-Kiler

Türk halk kültürünün içerisinde yer alan beslenme ve yemek kültürü Türk sinemasına da yansımıştır. Filmde sofranın yapısından başlanarak birtakım yiyecek ve içecekler somut bir şekilde izleyiciye ulaşmıştır. Filmin başlangıcında köyde Saffet ile Emine'nin düğünü yapıldığı sırada yer sofrası görülür. Bu yer sofrasında meyve gruplarından elma ve üzüm olmak üzere çeşitli yemekler bulunmaktadır. Tatlı grubundan damada yedirilmek üzere bekleyen bir tepsi baklavanın yanında gerdek odasında bulunan okunmuş şerbet de kameraya yansır. Filmde içecek kültürüne dair düğün sahnesinde rakı ve şarap gibi alkollü içecekler kullanılmıştır. Filmde ayrıca Himmet'in, kardeşlerinin haberi olmadan koşarak karısının yanına gelip “Bağa bak garı çabuk den(k)gimi¹ hazırla ben İstanbul'a gidiyorum” dediği sırada, Himmet'in karısının evin önünde bulunan kuyudan çeşitli temel ihtiyaçları karşılamak için kova ile su çıkardığı tespit edilmiştir. Bu sahneden hareketle insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak için köyün olanaklarından faydalandıkları görülür.

¹ TDK Türkçe sözlüğüne göre Denk: Yatak, yorgan, kumaş vb. eşyanın sarılıp bağlanmış biçimi, balya.

Görsel 3: Himmet ve Ailesinin Su İhtiyacını Karşılادığı Su Kuyusu

Kaynak: <https://www.dailymotion.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Salak Milyoner, 10:35)

Himmet'in karısı, Gülsüm ve Emine'nin Mehmet Çavuş'un evine gelmesiyle aile kalabalıklaşır ve Gülsüm ile Mesude salonda taze yeşil fasulye ayıklar. Mehmet Çavuş'un evinde tüm ailenin yer sofrası yerine yemek masasında yemek yemesi dikkat çeken bir diğer noktadır. Nitekim Saffet'in düğününde rakı, şarap gibi kutlama içecekleri yer sofrasında yer alır. Yer sofrasında yer alan bir başka yiyecek türü meyvelerdir. Düğün sırasında sofrada elma, üzüm gibi meyveler vardır. İstanbul'da ise yiyeceklerin ve içeceklerin yer sofrası yerine masada tüketildiği gözlemlenir.

İstanbul'da Mehmet Çavuş'un evindeki misafirlerin çoğalmasıyla masada birer tas çorba ve birer tas salata olduğu tespit edilmiştir. Misafirlere yapılan bu ikram, aynı zamanda ailenin dönem itibariyle ekonomik yapısını da yansıtır.

Mehmet Çavuş'un evinin bodrum katı izleyiciye kiler olduğuna dair ipuçları verir. Nitekim burada duvara asılı kurutulmuş biber ve sepet vardır. Buradan hareketle evin bu bölümünün kiler olarak kullanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Görsel 4: Mehmet Çavuş'un Evinin Bodrumunda Duvara Asılı Kurutulmuş Biberler

Kaynak: <https://www.dailymotion.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Salak Milyoner, 01:09:31)

3.1.8. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları

Günlük hayatta da sıkça kullanılan ölçme, tartma, hesaplama birimleri, zaman ve mesafe kavramları filmde çeşitli olarak kullanılmıştır. Mehmet Çavuş'un iş yerinin gösterildiği sahnelerde çarşıdaki esnaf meslekleri gereği kitapları satmak için %20 indirimli diye bağırır. Mehmet Çavuş'un haritayı okumasıyla bir tahmin ve tarif görülür. Bu tarifte de günlük hayatta kullanılan mesafe kavramlarına vurgu yapılmıştır. Mehmet Çavuş, haritayı göstererek "Define şuralarda bir yerlerde. İstanbul yedi tepedir. İşaret tepelerden birinde başlıyor. Bu tepe olsa olsa şurası Çamlıca. Demek ki olsa olsa Taksim civarı olsa gerek. Oralarda bir saatli taş olacak. Saatli taşta sırtınızı dönüp yüz kırk adım sayılacak binek taşı bulunacak oradan kibleye doğru üç yüz adım sayarak yürünecek orası kazılacak." diye söyler. Görüldüğü gibi hesaplama birimi olarak adımın kullanılmasına vurgu yapılmıştır. Kardeşler, Taksim'e gitmek için taksiye binerler. Bu sahnede bir vatandaşın sırtında demirden bir yük taşıma aracı kamera açısına takılır.

Filmde yine kardeşlerin saatli taşın olduğu civarı beş gün boyunca kazmaları ve yine beş günün sonunda Gayret'in Himmet'e "Himmet ağabey beş gündür kazıyoruz iki kadem² oldu." demesi hesaplama ve mesafe kavramlarının kullanımını göstermektedir.

² TDK Türkçe sözlüğe göre kadem: Ayak.

3.1.9. Giyim-Kuşam-Süs

Giyim kuşam, insanoğlunun kültürel gelişim ve yaşam sürecinde geçmişinde koruma amaçlı olmasına karşın, gelişim sürecinde geniş kültürel işlevler yüklenmiş bir olgudur. Aynı zamanda toplumsal ve kişisel değer yargılarının, ekolojik koşulların, törelerin, ekonomik ve kültürel koşulların biçimlendirdiği önemli bir kültürel öge olarak görülebilir. (Artun 2014: 429) İnsanoğlunun giyinme arzusu dönemlere göre farklılık göstermiştir. Giyim-kuşam tarzının dönemsel değişikliklere uğraması sonucunda moda olgusu ortaya çıkmıştır. İnsanlar, modayı tanımaya başlamış ve modaya ayak uydurmaya çalışmışlardır. Moda, toplumun ortak bir noktada buluşmasına olanak sağlamıştır. Bu bağlamda da toplumsal kültürün mirasını oluşturmuştur.

Film, Saffet ve Emine'nin düğün töreni ile başladığı için bu başlık altında öncelik olarak törensel giyim kuşam değerlendirilecektir.

Törensel Erkek Giyim-Kuşam

Saffet ve Emine'nin düğün töreninin yansıtıldığı sahnede dört kardeşin giyim-kuşam tarzı benzerdir. Dört kardeş, kardeşlerinin düğünü münasebetiyle takım elbise giyinmiştir. Kardeşlerden damat Saffet, dönemin modasına uygun geniş ve sivri yakalı beyaz gömlek giymiştir. Aksesuar olarak ise kasket şapka kullanmıştır. Himmet, geniş yaka pembe beyaz gömleğin üzerine yelek ve ceket giyinmiştir. Aksesuar olarak fötr şapka ve kravat kullanır. Hayret, diğer kardeşlerinden farklı olarak gömleğin üzerine v yaka çizgili kazak giyinmiştir. Aksesuar olarak kasket şapka kullanır. Gayret de tıpkı diğer kardeşleri gibi takım elbise tercih etmiş, kasket şapka kullanmıştır. Kardeşlerden Himmet'in fötr şapka takması, ağabeylik rolünü üstlenmesinden kaynaklı olabilir. Şevket, takım elbise giyinmiştir. Takım elbisenin içerisinde kahverengi yeleği bulunur. Yeleğe bağlı bir zincir ile fötr şapkası dikkat çekici unsurdur. Baba rolünde olan Şevket'in sol eline sarı renkte tesbih takması ve kullanması dikkatlerden kaçmayan bir diğer aksesuar çeşididir.

Filmde düğün sahnesinin yansıtıldığı bölümlerde diğer erkek oyuncuların giyim-kuşamına dair gömlek, ceket, kazak ve kasket şapka kullanımı görülmektedir. Bununla birlikte döneme ait İspanyol paça kumaş pantolon pek çok kişi tarafından kullanılır.

Törensel Kadın Giyim-Kuşam

Emine, beyaz gelinlik giyinmiştir. Gelinliğin üzeri gelin başlığı ile süslenmiştir. Bu sahnede gelin başlığına takılan kırmızı kurdeleler bekaretin simgesi olarak görülebilir. (Kökten ve Köktaş, 2008:508) Emine, Saffet'ten yüz görümlüğü olarak bir adet kırmızı kurdeleye bağlı altın kolyeyi boynuna takmasını ister. Bu durumun da adetten kaynaklandığını belirtir. Emine'nin söylemi üzerine Saffet, kolyeyi Emine'nin boynuna takar.

Emine'nin düğününde gül desenli elbise giyip oynayan Himmet'in karısı, karanfil motifli yazma kullanmıştır. Türk kültüründe farklı baş bağlama şekillerinde kullanılan karanfil oyaşının evli kadınlar tarafından kullanıldığı görülür. (Yeşilyurt, 2008:65)

Filmde düğün sahnesinin yansıtıldığı bölümlerde diğer kadınların giyim-kuşamına dair elbise, baş örtüsü, tülbent, hırka, kazak, bele bağlanan kuşak gibi nesnelerin kullanıldığı görülür. Süs eşyası olarak ise altın bilezik gibi ziynet eşyaları kullanılmıştır.

Erkek giyimi

Filmde dört kardeşin de giyim tarzı birbiriyle benzerdir. Dört kardeş de üstlerine farklı renkte gömlek, yelek ve ceket giyer. Alt ekipman olarak ise yine farklı renklerde kumaş pantolon tercih ederler. Filmde erkeklerde giyim tarzının en önemli unsuru şapkadır. Dönemsel olarak bakıldığında şapka bir statünün sembolü olarak görülebilir. Kardeşlerden Saffet ve Gayret çiftçi ve köylü kesme hitap eden kasket şapka takarken Himmet ve Hayret şehirliliğin, zenginliğin ve büyüklüğün sembolü olan fötr şapka takmaktadır.

Filmin şehir hayatını yansıtan bölümlerinde dört kardeş, babalarının askerlik arkadaşı olan Mehmet Çavuş'u bulur. Mehmet Çavuş, kahverengi kadife pantolon, kahverengi boğazlı kazak ve gri renk ceket giymiştir. Aksesuar olarak ise fötr şapka kullanır.

Mehmet Çavuş'un eşi Mesude, çiçek desenli elbise, onun üstüne ise beyaz renkte hırka giymiştir. Pembe renkte baş örtüsü takar. Aksesuar olarak da yuvarlak desenli altın küpe kullanır.

Kardeşler, gece uyurken alt-üst ekipman olarak yün içliklerle uyurlar. Kardeşlerden Himmet ve Hayret üst takım bağlamında aynı renkte olan uzun kollu kalın giysi kullanır. Himmet alt takım olarak çizgili eşofman giyinmiştir.

Kadın giyimi

Filmde kadın giyim, geleneksel hayatın izlerini taşır. Kadınların giyim tarzları, etek, boydan elbise biçiminde olan entarileri, üstlerine giydikleri el örmesi hırkaları ve başlarındaki farklı desen ve renklerdeki yazmalar dikkat çeker. Filmde Gülsüm ve Himmet'in karısının baş örtüsünü bağlama şekilleri çember modele benzer. Emine'nin baş örtüsünü bağlama şekli ise diğerlerinden farklıdır. Bu durum Emine'nin eşinin gurbette olması ya da yeni evlenmesinden kaynaklı olabileceğine dair seyircilere bir ipucu verir.

Dört kardeş altınların peşindeyken yanlışlıkla geneleve giderler. Bu sahnede kadınların giyim tarzı, mini etek, kısa kollu gömlek, çiçekli gömlek, örgülü sıfır kollu mini elbise, diz üstü kumaş etek, sıfır kollu etekli şorttur. Aksesuar olarak da apartman topuklu ayakkabı ve burnu açık ayakkabı tercih edilmiştir.

Süs

Giyim ve kuşamı kendi içerisinde besleyen kaynaklardan birisi süstür. Filmde erkek oyuncuların Himmet altın yüzük takarken baba rolünde olan Şevket'in kendine ait köstekli saati bulunmaktadır. Kadın oyuncular tarafından altın yüzük, altın küpe, altın kolye, bilezik gibi değerli ziynet eşyaları kullanılmıştır. Bununla birlikte Emine'nin duvağında yer alan gelin teli dikkat çekici bir unsur olarak izleyiciye yansıtılmıştır.

3.1.10. Halk İnançları; Töreler, Âdetler, Gelenekler, Görenekler

Tabiatüstü, insan üstü bir gücün, varlığın, varlıkların mevcudiyetine, bunlarla ilgili görev ve kaçınmaların bulunduğu, bunlara riayet edildiğinde fayda sağlanabileceğine, ihlal ya da ihmal edildiğinde zarar görülebileceğine inanmalar halk inanışlarını ortaya çıkarır. Belirli bir bölgede yaşayan halkın çok eski zamanlardan itibaren getirdiği inanış ve uygulamalar halk inançları içerisinde yer alır. (Eroğlu, 2020:21,22)

Gelenek, toplumda kuşaktan kuşağa aktarılan kültür mirasları, alışkanlıklar, bilgiler, beceriler, davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Halkbiliminde gelenek, kişiyi içerisinde yaşamış olduğu toplumun kurallarına, yazılı olmayan yaptırım gücü ile uymaya zorlayan ve yaptırım gücü de diğerlerine göre fazla olan sosyal normdur. (Artun 2014: 143)

Evlenme töreni içerisinde damadı gerdeğe uğurlarken yapılan bazı uygulamalar vardır. Bu uygulamalar Türk toplumunun geleneğine yansımıştır. Bu uygulamalardan bazıları filmde mizah yoluyla izleyiciye aktarılmıştır. Örneğin, Saffet'in gerdek odasına girdiği sırada kardeşlerinin onun sırtına vurması, gerdekten önce Saffet'in iki rekât namaz kılması, gerdekten önce Saffet'e bir tepsi baklava tatlısı yedirilmesi bununla birlikte okunmuş şerbet içirilmesi gerdek öncesinde yapılan ritüellere örnektir. Türk kültüründe gerdekten önce damadın yakın akrabaları ya da arkadaşları tarafından sırtına yumruklama ritüeli, onun eski hayatının sona erdiğini yeni bir hayata başlangıç yapacağının göstergesi olarak görülebilir. (Aça, 2016: 51) Filmde Saffet'e kardeşleri tarafından yumruk atılması durumu, gerdek ritüeli ile bağdaştırılmış ve komiklik unsuru sağlanmıştır.

Gerdekten önce Saffet'e baklava yedirilen sahnede, kardeşlerin, Saffet'in çocuğunun kız ve erkek olmasına dair vaatlerini açıklaması görülür. Bu sahnede ağabey Himmet, Saffet'in çocuğunun erkek olması durumunda kirvelik görevini kendisi üstleneceğini belirtir. Türk kültüründe kirvelik kurumu, kan bağı olan yakın akrabalarından değil, samimi arkadaş ya da dostlarla yapılmaktadır. Dolayısıyla ağabey Himmet'in bu sahnede kirvelik görevini üstlenmesi, filmde kültürün değiştirilerek kullanımına sebep olur. Ağabeylerden Hayret, çocuğun kız çocuğu olması durumunda gelinlik çeyizini kendisinin düzeceğini söyler. En küçük kardeş olan Gayret'in, çocuğun erkek çocuğu olması durumunda başlık parasını kendisi üstleneceğini belirtir. Filmdeki tüm bu vaatler, gelin ve damada verilen maddî ve manevî destekleri belirgin hâle getirir.

Düğün sırasında bir ip vasıtasıyla Türk bayrağı gerdirilerek damadın ve ailesinin önü kesilir. Damadın etrafındaki kişiler, düğün yakınlarından sembolik bir para alır. Bu durum filme de yansımıştır. Saffet'in önü köy halkı tarafından kesilir. Hayret ve Himmet sembolik olarak köy halkına bir miktar para verir. Böylece gelin alayının önü açılmış olur.

3.1.11. Geçiş Dönemleri

Evlenme

Her kadın ve erkeğin aile kurmak için yasalar çerçevesinde gerçekleştirmiş oldukları dönem, evlilik dönemi olarak değerlendirilir. Evlilik, aileler arasında dayanışmanın yanında toplumsal ve ekonomik ilişkiyi de belirleyip düzenler. Her toplumda evlenme,

bağlı olduğu kültürden izler taşıyarak gerçekleştirilir. Bu yüzden evlilikten önceki uygulamalar (kız isteme, nişan vb.) büyük önem arz eder. (Artun, 2014:187)

İlgili filmde Saffet ve Emine'nin düğününde, ağaçların çiçek açtığı görülmektedir. Filmde düğünün ilkbahar mevsiminde yapılması tesadüfi bir durum değildir. Nitekim günümüzde de kış aylarının soğuk olmasından dolayı düğün törenleri başlangıcı için genellikle ilkbahar mevsimi tercih edilmektedir.

Emine'nin gelin olarak atın üzerinde taşınması, Saffet'in ise damat olarak köy meydanında tıraş olması evlilik öncesinde yapılan uygulamalara örnektir. Filmin başlangıcında Saffet düğünü için köy meydanında tıraş olurken ağabey Himmet ve en küçük kardeş Gayret, Saffet'in tıraş havlusuna para takmaktadır. Bu durum yakınlık derecesinde olan kişilerin yardımda bulunmalarına işaret olabilir. Bu sahnede Emine'nin bindiği atın beyaz at olarak tercih edilmesi, masallardaki "beyaz atlı Prens" ile ilişkilendirilmiş olabilir. Nitekim Grimm Kardeşler'in masalında, Pamuk Prenses, beyaz atlı prens tarafından kurtarılmayı beklemektedir. (Emer ve Kerimustaoğlu, 2019: 539)

Beyaz rengi, dünya genelinde çeşitli mitoloji ve kültürlerde aydınlık, ışık, güneş, hava, saflık, temizlik, iffet, masumiyet, sadelik, mükemmellik, kutsallık, kurtuluş, ruhsal yetkinlik anlamları taşır. Gelinliğin renginin beyaz olmasından hareketle saflık, temizlik ve iffete işaret edilmiştir. Bununla birlikte beyaz rengi, ruhun beden üzerindeki zaferini de gösterir. (Çoruhlu, 2002:190)

Filmin kültürel açıdan bir diğer dikkat çekici bölümü düğün alayının geçtiği sahnedir. Bu sahnelerin çekimlerindeki yöre halkına yer verilmiştir. Ayrıca dönemin giyim-kuşam kültürü de ön plana çıkmıştır. Filmde damat köy meydanında tıraş olurken gelin, gelinliği giydirilmiş ve ata bindirilmiştir. Diğer taraftan da gelin alayının geçişi sırasında davul-zurna çaldığı görülür. Bu sahneler görüntü ve ses merkezli yaklaşımla değerlendirilerek halkbilimine kaynak oluşturur.

Görsel 5: Köy Halkı Tarafından Düğün Alayının Önü Kesilirken

Kaynak: <https://www.dailymotion.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Salak Milyoner, 01:33)

70’li yıllar boyunca Anadolu’ya özgü türkülerin ve oyun havalarının enstrümantal tarzda yorumlandığı görülür. Bu yorumlamalarda Cem Karaca, Barış Manço, Cahit Berkay, Zafer Dilek gibi sanatçıların katkısı vardır. Filmde Emine ile Saffet’in düğün sahnesi ses merkezli yaklaşıma örnek teşkil eden farklı bir sahne olarak izleyici karşısına çıkar. Bu sahnede gelin ve damadı oynatmak için yaptığı enstrümantal müzikle Türk halk ve Türk sanat müziğini farklı bir tarza kavuşturan (Güvenç, 2020:257) Zafer Dilek’in yorumladığı “Konyalı” şarkısı ses merkezli yaklaşıma örnek oluşturur.

Saffet gerdek odasına giderken kardeşleri onu sırtına vurarak uğurlar. Gerdek sırasında Saffet, Emine’ye altın bir kolye verir fakat Emine, altın kolyeyi Saffet’in takmasını, söyler.

Saffet, Emine ile gerdek odasındaiken, Saffet’in babası düğün eğlencesinin devam etmesi için kardeşlerden Gayret’i, Saffet’in odasına gönderir. Bu olay üç defa tekrarlanır. Saffet’in babasının yanına ilk gelişiyle aralarında şu diyalog geçer:

- “İki rekât namaz gıldı(n) mı?”
- “Kıldım.”
- “Ananın ruhuna da okudun mu?”
- “Okudum.”

Bir süre sonra Kayserili Şevket, oğlunu gerdek odasından Gayret aracılığıyla yeniden çağırır. Ve aralarında şu diyalog geçer:

- “Tatlı yemeden gerdeğe girilir mi heç? Bu işin mayası böyle oğlum.” diyerek bir tepsi baklavayı üç oğluyla birlikte Saffet’e yedirir.

Emine, gerdekten önce Saffet’e okunmuş şerbet içmesini ve dua etmesini söyler.

Görsel 6: Saffet ve Emine’nin Gerdek Odasından Bir Sahne

Kaynak: <https://www.dailymotion.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Salak Milyoner, 03:37)

Saffet ve Emine’nin gerdeğe girdiğini öğrenen Kayserili Şevket, duyduğu sevinçten dolayı evin içerisinde beylik tabancası ile havaya tek el ateş eder. Bu sırada “Allaaaahhhh...” diye bağırır. Bu uygulama eski bir inançtır. Gerdek sonrası göğö ok ve silah atılması, kötü ruhları kovma ve Tanrı’dan kut dileme uygulaması olarak değerlendirilir. (Ergun, 2010:279)

Ölüm

Ölümü, insan yaşamının sona ermesi olarak tanımlayan Artun, ölümle ilgili âdet ve inanmalarda, korkunun büyük bir rol oynadığını belirtir. (Artun, 2014:223)

Saffet ile Emine’nin düğünü sırasında Kayserili Şevket, düğün sırasında kasap oyunu oynarken fenalaşır ve etrafındakilere “benim sıram geldi” diyerek ölümünün gerçekleşeceğinin sinyallerini verir. Türk kültüründe evlerde kardeş sayısı fazlaysa, babanın ölümünden sonra söz sahipliği ve yetki en büyük erkek kardeşe geçer. Filmde

Şevket, ölümü sırasında üç kardeşi de büyük ağabey olan Himmet'e emanet eder. Kayserili Şevket, ölmeden önce oğullarına koca bir servet bırakır. Onlara tarladaki dut ağacının altını kazmalarını söyler ve sonrasında ruhunu teslim eder.

Görsel 7: Kardeşler, Babalarıyla Birlikte Kasap Oyununu Oynarken

Kaynak: <https://www.dailymotion.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Salak Milyoner, 06:52)

Babanın ölümünün ardından Saffet ve büyük ağabey Himmet arasında şöyle diyalog geçer:

-Saffet: “Altınları alınca gayri Emine’nin yanına varırım değil mi?”

-Himmet: “Höst len! Babamın kırkı çıkmadan Emine’ye elini bile sürmek yok.”

-Saffet: “Nasıl çıkar ki kırkı?”

-Himmet: “Kırk gün bekleyeceğın.”

Ölünün ardından yas süresinin kırk gün olmasından dolayı kırkı çıkmasını beklemek Anadolu’da ve Türk kültüründe geçmişten günümüze kadar gelen bir inanç olarak kabul edilir. Ölüyü anmayla ilgili inanç ve uygulamalar bağlamında değerlendirilebilecek olan bu sahne, ölüyü definden kırk gün sonraki anma törenine denir. Film komedi türünde yapıldığı için ölünün üçüncü, yedinci, elli ikinci günlerine ait anma törenlerine yer verilmemiştir.

Yine kardeşler arasında geçen diyalogda Gayret, babasının ölürken bile yüzünün güldüğünü söyler. Sevilen birini kaybetmenin hüznüyle kullanılan bu cümle hem gerçek

hem de mecaz anlamda kullanılarak ölünün arkasından güzel dileklerde bulunmayı göstermektedir.

3.1.12. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler)

Filmde sıkça karşılaşılan unsurlardan birisi de kalıp hareketlerdir. Dört kardeşin de bir işe başladıkları esnada besmele getirmesi filmde dikkat çeken bir ayrıntıdır. Örneğin, Mehmet Çavuş, babalarının sandığını açarken, kardeşler “Destur, bismillah!” sözünü kullanır. Benzer durumlar hazineyi bulmak için kazdıkları mekânlarda da tekrar eder.

Kayserili Şevket vefat etmeden önce kardeşlerin hepsini ağabey Himmet’e emanet eder ve Himmet bundan faydalanarak kendisinin ağabey olduğunu, haritanın da onda durması gerektiğini sıklıkla vurgular.

Mehmet Çavuş’un evinde bulunan koç filmde oldukça dikkat çeker. Mehmet Çavuş ve eşi Mesude’nin çocukları olmadığından dolayı bahçede koç beslerler. Dört kardeş eve geldikleri zaman kardeşlerden Saffet her defasında koçtan korkmaktadır. Günümüzde koçun yerini kedi ya da köpek gibi çeşitli evcil hayvanlar alır. Çocukları olmayan çift evcil hayvan edinir ve onu âdeta kendi evladı gibi büyütüp sever.

Dört kardeşin tavır ve hareketleri birbirine oldukça benzerdir. Defineyi bulmak için kazdıkları yerden stadyuma çıktıkları sırada Kayserispor’un maçı kaybettiğini görürler. Üzüntülerini de karakolda komiserin karşısında ağlayıp el hareketiyle dile getirirler.

Kardeşler, “toprak” kelimesine “torpağ”, şimdi kelimesine “şinci”, komiser kelimesine “kosmer” diyerek memleketleri olan Kayseri şehrinin ağız özellikleri ile konuşur. Dolayısıyla kardeşler arasında kullanılan “Orta Anadolu ağzı” metin merkezli yaklaşıma büyük örnek oluşturur.

3.1.13. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma

Filmde babalarından kalan hazinenin yerini bulmak için gurbete çıkan dört kardeş, Mehmet Çavuş’un -babalarının askerlik arkadaşının- yanına gider. Mehmet Çavuş onları kendi evinde misafir ederek başka bir yere göndermez. Böylece dayanışma ve yardımlaşmanın rolü filme yansıtılır. Dört kardeş, Kayseri’den İstanbul’a giderek Mehmet Çavuş’u bulur. Mehmet Çavuş ve eşi Mesude, dört kardeşle kendi çocuğuymuş gibi ilgilenir. Onları evinde misafir eder. Sadece onlarla değil, günler sonra onların

eşlerine de kapılarını açıp misafirperverliklerini gösterirler. Buradan hareketle 1970’li yıllarda misafir ağırlamanın büyük derecede önem taşıdığı söylenebilir. Ayrıca “asker arkadaşlığı” diye tabir edilen gerçek dostluğun ya da arkadaşlığın önemi, günümüzde azalsa da o dönem için büyük bir önem arz eder.

3.1.14. Halk Edebiyatı

3.1.14.1. Atasözleri

Atasözleri, bir milletin atalarının uzun bir süreçteki deneyim ve tecrübelerinin sonucu oluşturdukları temel düşüncelerin genel-geçer kurallar olarak sistemleştiren, toplum tarafından da benimsenerek gelenekselleştirilen kalıp sözlerdir. (Oğuz, 2008:163)

Bir milletin deneyim ve tecrübeleri sonucu kullanılan atasözleri, filmde de yer almıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus bazı atasözleri olduğu gibi kullanılırken, bazı atasözleri değişime uğrayarak kullanılmıştır. Filmdeki atasözlerinin kullanımı, durum ve şartlara göre uygunluk taşımasıyla beraber değiştirilerek söylenir. Filmde de bu değişimi görmek mümkündür:

- “Çalışan kazanır.” (Çalışan kazanır, elması kızarır.)
- “Su küçüğün, sofrı büyüğün.” (TDK Çevrim içi Türkçe Sözlük, 12.12.2020) TDK’de bu şekilde olan atasözü filmde değiştirilerek “Su büyüğün, harita küçüğün.” şeklinde kullanılmıştır.

3.1.14.2. Deyimler

Deyimler ya da “tabirler” Şükrü Elçin’in ifadesiyle asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir. Ömer Asım Aksoy’un ifadesine göre ise “Çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluklarıdır.” (Oğuz, 2008:165)

İlgili filmde deyimlere sıkça rastlamak mümkündür. Diğer oyuncuların replikleriyle birlikte ele alınan bu deyimler aşağıdaki gibidir:

- Ailenin akıl küpü: Ağabey Himmet’in Saffet’e olumlu işler üzerine kullandığı deyim.
- Ailenin yüz karası: Ağabey Himmet’in Saffet’e olumsuz işler üzerine kullandığı deyim.
- Akli işte, gözü oynasta: Hayret, Saffet’e karşı kullanır.

- Aklınız başınıza gelsin: Komiser, kardeşlere karşı kullanır.
- Allah bağışlasın: Himmet, randevu evindeki kızlar için kullanır.
- Altını üstüne getirmek: Himmet, saatli taşı bulmak için kardeşlerine karşı kullanır.
- Avucunu yalayıp dönmek: Ağabey Himmet, kardeşlerine, hazinenin peşine düşmesinler diye bu deyimini kullanır.
- Bundan iyisi can sağlığı: Hayret, Mehmet Çavuş'a karşı kullanır.
- Canı çıkmak: Emine, Saffet'i diğer eltilerine savunmak için kullanır.
- Canını almak: Himmet'in Hanımı, kocası için kullanır.
- Çare bulmak: Gayret, harita parçasını araba lastiğinden kurtarabilmek için bu deyimini kullanır.
- Delinin ipiyle kuyuya inmek: Saffet, Mesude için kullanır.
- Ele güne rezil etmek: Gülsüm, dört kardeşin randevu evine gitmesi üzerine bu deyimini kullanır.
- Göbek atmak: Mehmet Çavuş, kardeşlerin birdenbire oynamasını Mesude'ye anlattığı sırada kullanır.
- Gözüm arkada deel: Kayserili Şevket, ölmek üzereyken oğullarına karşı kullanır.
- Gözünün yaşına bakmamak: Komiser, dört kardeşi uyarmak için kullanır.
- Halt etmek: Komiser, Saffet'e karşı kullanır.
- Halt karıştırmak: Komiser, dört kardeşe karşı kullanır.
- Hapı yutmak: Hayret, Mesude'nin odadaki toprağı bulmasına karşı kullanır.
- İnkâr etmek: Saffet, Mehmet Çavuş'un altınları inkâr edebileceğini düşünür.
- İşine bakmak: Himmet, diğer kardeşlerine karşı kullanır.
- Kara kara düşünmek: Himmet'in Hanımı, Emine'ye karşı kullanır.
- Keyfine bakmak: Mehmet Çavuş, kardeşlere ve Mesude'ye karşı kullanır.
- Koynuna girmek: Gülsüm, kocularına karşı kullanır.
- Kulak vermemek: Mehmet Çavuş, kardeşlere, eşi Mesude için "kulak vermeyin" der.
- Kulu kölesi olmak: Saffet, Mehmet Çavuş'a karşı kullanır.
- Kurban olmak: Saffet, Emine'nin elma yanaklarına kurban olur.
- Muradına ermek: Emine, Saffet'e karşı kullanır.
- Paraları kırırmak: Hayret, Himmet'e karşı kullanır.
- Su koyuvermek yok: Himmet, Saffet'e karşı kullanır.

- Sütü bozuk (olmak): Himmet, kardeşi Saffet için kullanır.
- TDK'ye göre “Bir çuval inciri berbat etmek” deyimini filmde kardeşler tarafından değiştirilerek “Bir çuval inciri bok etmek” şeklinde kullanılmıştır.
- Uyku tutmamak: Saffet ve Emine birbirine karşı kullanır.
- Yol iz bilmemek: Mehmet Çavuş, kardeşlerin eşlerine karşı kardeşleri savunurken kullanır.
- Yüreği ağzına gelmek: Hayret, Mehmet Çavuş'un evinde diğer kardeşlerine karşı kullanır.
- Yüreğine inmek: Emine, Saffet için kullanır.
- Zahmet olmasın: Saffet, Mehmet Çavuş'a karşı kullanır.

3.1.14.3. Dualar ve Beddualar

Dualar

Bir toplumun maddî ve manevî kültürünü, değer yargılarını, inançlarını yansıtan kısa ve derin anlam yüklü, etkileyici, duygu yüklü kalıplaşmış sözler duâ olarak tanımlanmaktadır. Dualar, diğer bir adıyla alkışlar, sevinci, güzel temennilerde bulunmayı, teşekkürü ya da karşıdaki kişiye duyulan minneti ifade eder. (<https://aregem.ktb.gov.tr/>, 12.12.2020)

Filmde dört kardeş Beyoğlu'nun göbeğini kazdıkları sırada Mehmet Çavuş onlara: “Hay Allah iyiliğinizi versin!” der. Kardeşler haritayı paylaşamayıp kavgaya tutuştuktan sonra Mehmet Çavuş onları barıştırır ve “Allah rahatlık versin!” der. Yine dört kardeş hazineyi ararken yanlışlıkla randevu evine girer kardeşlerden Himmet, kızları görünce ev sahibine “Allah bağışlasın.” İfadesini kullanır. Böylece bu sahnelerde Anadolu insanının saflıkla yüklü kalbini görmek mümkündür. Kardeşler randevu evindeyken Zeki Müren'in “Kollarında Öleyim” şarkısı çalmaktadır. Bu şarkının o dönemdeki popülerliğini korumak amacıyla filmde ses merkezli yaklaşım olarak kullanıldığı söylenebilir.

Mehmet Çavuş'un evinde yemek yedikten sonra sofradan kalkarken Gülsüm “Allah razı olsun!” diye karşıdaki kişi/kişilere iyi ve güzel dilekte bulunur. Himmet de onun sözünden sonra “Ziyade olsun!” diyerek yiyeceklerin bereketinin artması üzerine dua eder.

Beddualar

Duaların karşıtı olarak tanımlanan beddualar (kargışlar) ise acıyı, öfkeyi ve karşıdaki kişiye duyulan nefreti anlatır.

Filmde komiserin, dört kardeşi randevu evinde yakalamasının üzerine “Boyunuz posunuz devrilsin, kaç gün oldu daha İstanbul’a geldiğiniz?” demesi bir beddua örneğidir. Yine eşlerinin fotoğraflarını gazetede gören üç gelin, İstanbul’a dört kardeşin yanına gelir. Gülsüm “Boyunuz posunuz devrile!”, “Allah kahretsin hepinizi” diyerek onlara beddua eder. Himmet’in hanımı ise kardeşlere “Tüh, Allah cezanızı versin!” sözünü kullanır. Tüm bu cümleler filmde beddua örneği taşımaktadır.

3.1.15. Halk Oyunları (Dansları)

Halk oyunları, toplumsallaşmanın yanı sıra bireylerin tören ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Sosyal yapı içerisinde birey-birey ya da birey-toplum ilişkilerine katkıda bulunmaktadır. Halk oyunları vasıtasıyla toplumsal değerler yeni nesillere aktarılmaktadır.

Türk halk oyunlarını tek kişi oynayan az olmakla birlikte en az iki kişinin karşılıklı ya da birlikte oynadığı oyunlarda coşku, heyecan, övünme ve yiğitlik kendisini hemen belli eder. Türk halk oyunlarının esasını üçten başlamak üzere sekiz veya daha fazla kişiden oynanan oyunlar oluşturur. (Artun, 2014:395,396)

İlgili filmde Emine ve Saffet evlendiği zaman erkekler ve bayanlar ayrı ayrı eğlenirken bayanlarda “Konyalım Yürü” şarkısı, erkeklerde ise “kasap havası” çalmaktadır.

Dört kardeş, Mehmet Çavuş’un evinde hazine için kazdıkları yere bir kilim sermiştir. Mehmet Çavuş bundan habersiz odaya girer ve kilimin yanına gelir. Tam kilime basacağı sırada kardeşlerden Himmet, “Basma!” diye bağırır. Ardından Mehmet Çavuş’un evde yapılan kazıdan haberi olmaması adına, tüm aile, Bursa yöresine ait olan “Zeytinyağlı yiyemem aman” türküsünü söyleyip oynar.

3.1.16. Halk Müziği ve Müzik Araçları

Türk toplumunda müzik, geçmişten günümüze kadar önemli bir unsur olarak görülmektedir. Türk halk müziği, çağlar boyunca çok farklı Türk coğrafyalarında yaşamış olup ilk şekilleri kam, ozan, bahşı tarafından verilmiştir. Zamanla yapı ve içerik

bakımından zenginleşen Türk halk müziği Türklerin yaşamına dahil olduğu gibi filmlerde de kendini göstermektedir.

Türk düğünlerinin olmazsa olmazı olan davul ve zurna filmde Saffet ve Emine'nin düğününde kullanılmıştır. Bununla birlikte kamera açısına telli çalgılardan olan keman takılmıştır. Düğün töreninin başlangıcından sonuna kadar çalgı aletlerinden özellikle davul ve zurna ön planda olmuştur.

Filmde fon müziği olarak Esin Engin Orkestrası'nın Saffet Efendi³, Metelik⁴, Mor Koyun⁵, Konyalı⁶; Yurdaer Doğulu'nun Hey Onbeşli⁷; Moğollar grubunun Ağrı Dağı Efsanesi⁸, Vahşi Çiçek⁹, İkliğ¹⁰, Tamburla¹¹; Hüsnü Özkartal Orkestrası'nın Sultaniyegah Sirto¹² gibi müzikleri kullanılmıştır.

3.1.17. Adlar

Filmde Münir Özkul tarafından kullanılan “Mehmet Çavuş” ismi kişinin unvanını yansıtır. Şevket'in vefat etmesi üzerine dut ağacının altından çıkan mektupta; baba, oğullarından İstanbul Beyazıt'taki Sahaflar Çarşısı'na gitmelerini ve orada askerlik arkadaşı olan Mehmet Çavuş'u bulmalarını yazmıştır. Ayrıca dikkat çeken bir diğer nokta da kardeşlerin adlarının kafiyeyle bir şekilde kullanılmasıdır. Filmde sırasıyla “Himmet”, “Hayret”, “Saffet” ve “Gayret” isimlerinin kullanılması tesadüfi değildir.

Filmin Beyazıt Sahaflar Çarşısı'ndaki sahnelerinde çalışan esnaftan faydalanılmıştır. Bu sahnelerde esnaf, müşteri çekmek için “%20 indirimli buyrun abi, buyrun beyler...” diye bağırır. Bu sahneler filmde ses merkezli yaklaşıma örnek olarak gösterilebilir.

³ https://www.youtube.com/watch?v=saEzRt_0iVI (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=E6rWNTBEy2g> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=Isu6mHMsipQ> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=nTJgbUJPKN0> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

⁷ https://www.youtube.com/watch?v=34TgsY9Q_GA&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=38 (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=h6YXZVwrSDE> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=0HM3UTYuQoc> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

¹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=wjtSpk5tL6I> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

¹¹ https://www.youtube.com/watch?v=jpz3d6HA_tk (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

¹² <https://www.youtube.com/watch?v=dc1DLqR-tyA> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

3.1.18. Argo ve Küfürler

Argo “Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoğunlukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim” (TDK, 2018:148). olarak tanımlanmaktadır.

- Aptal adam: Gayret, Mehmet Çavuş’u kastederek kardeşlerine karşı kullanır.
- Bok: İlgili filmde dört kardeş dut ağacının altını kazar. Babaları kardeşlere ölmeden önce bir mektup bırakır. Kardeşler, mektupta hazinenin İstanbul’da Mehmet Çavuş’ta olduğunu öğrenir. Bu sahnede kardeşlerden Hayret: “Babamınki de iş mi canım bok mu var altınları İstanbul’a bırakıyor?” diye söyler.
- Dört kardeş, hazineyi bulamadan Mehmet Çavuş’un evine gelince Himmet: “Sorma Mehmet Çavuş, bok ettik işi.” diye söyler.
- Mehmet Çavuş’un dört kardeşe hazineyi bulmaları için tavsiyeler vermesi üzerine Hayret: “Bana öyle geliyor ki Mehmet Çavuş bu define işinden bir bok anlamıyor.” der.
- Mehmet Çavuş onlara defineyi bulup bulamadıklarını sorar bunun üzerine kardeşlerden Gayret defineyi bulduklarını ağzından kaçıracağını sırada Himmet onu susturur ve durumu kurtarır. Himmet, Gayret’e dönüp: “Az kalsın bir çuval inciri bok ediyordun.” der. Aynı küfür Mesude’nin, dört kardeşin de hazineyi bulmak için evin altını kazdıklarını Mehmet Çavuş’a söylediği sahnede geçer. Himmet: “Deli garı az kaldı bir çuval inciri bok ediyordu.” der.
- Deli garı: Kardeşler, Mehmet Çavuş’un eşi Mesude için kullanır.
- Domuz: Himmet’in eşi, Himmet’i kastederek kullanır.
- Enayi: Saffet, babası ve Mehmet Çavuş’a karşı kullanır. Ayrıca kardeşlerden Gayret, Mehmet Çavuş’a karşı kullanır.
- Eşek: Hazine aramaya devam ederken Saffet, Himmet’in başına kum fırlatır Hayret bunun üzerine “Eşek oğlum... Şakanın sırası mıydı şimdi?” der.
- Höst len: Himmet, Saffet’e karşı kullanır.
- Salak herif: Komiser, Saffet’e karşı kullanır.
- Salak: Gayret, Himmet’in Mehmet Çavuş’a karşı olan söylemine dair kullanır.
- Ulan/Ulen/Len: Kardeşler birbirine karşı kullanır.

3.2. Köyden İndim Şehire

Köyden İndim Şehire Filminin Künyesi

Yapımcı: Nahit Ataman

Yönetmen: Ertem Eğilmez

Senarist: Zeki Alasya

Yapım Yılı: 1974

Tür: Komedi

Vizyon Tarihi: Ekim-1974

Süre: 91 dk.

Oyuncular: Kemal Sunal (Saffet), Zeki Alasya (Himmet), Metin Akpınar (Hayret), Halit Akçatepe (Gayret), Tekin Akmansoy (Ali Rıza), Meral Zeren (Emine), Perran Kutman (Gülsüm), Oya Alasya (Himmet'in Karısı), Mine Mutlu (Ali Rıza Emmi'nin Baldızı), Leman Çıdamlı (Ali Rıza'nın Karısı), Mete İnselel (Resepsiyon Görevlisi).

Köyden İndim Şehire Filminin Özeti

Film, *Salak Milyoner* filminin son sahnesiyle başlar. Kardeşlerden Saffet, tarlayı sürerken sabanın bir şeye takıldığını fark eder. Ağabey Himmet, bunun üzerine sabanı ileri sürerek toprağın önünü açmaya çalışır. Topraktan bir küp çıkarırlar. Küp ağzına kadar altınla doludur. Ağzı altın dolu küpü gören dört kardeş sevinçten kendilerinden geçer. Altını en küçük kardeş olan Gayret'in içliğine doldururlar. Köydeki, köy halkına tarlada altın bulduklarını belli etmemeye çalışan kardeşler eve gelirler. Himmet'in karısı her şeyi öğrendikten sonra diğer eltilerine haber verir. Himmet, altınları üç defa baştan sona kadar sayar. Her sayışında da yanındakiler tarafından konuşturularak şaşırtılır. Son saymada on bin tane altına sahip oldukları görülür. Kardeşler, altınları bozdururken devletin el koyabileceğini düşünüp tanıdık bir kuyumcuya bozdurmaları gerektiğini düşünürler. Kendi aralarında kime bozduralım diye konuşurken Hayret, Ankara'da tanıdık bir kuyumcularının olduğunu söyler. Saffet, "Ali Rıza Emmi, Ali Rıza Emmi!" diye sevinçle bağırır. Kardeşler, kendi aralarında şehre gitmeye karar verirler. Altınları Ankara'da Ali Rıza Emmi'ye bozdurmak isterler.

Himmet, ertesi sabah kardeşlerinden gizli bir şekilde altın çuvalını alır ve evden dışarı çıkar. Tam bu sırada yanına Hayret gelir. İkili, tam altınlar ikiye bölünecek derken sırayla Gayret ve Saffet onları yakalar. Tren garına gelen dört kardeş, lüks sınıftaki koltuklardan satın alırlar. Tren hareket ettikten bir süre sonra ağabey Himmet, trende uyuyakalan

kardeşlerini uyandırmadan çuvalı yanına alarak ilk tren durağında iner. Trenin geçip gitmesinin ardından diğer kardeşlerini karşısında görür. Herhangi bir ulaşım aracına binecek paraları olmadıkları için Ankara'ya kadar yürümek zorunda kalırlar. Ankara'ya geldikten sonra Ali Rıza Emmi'yi insanlara sorarak bulmaya çalışırlar. Kardeşler, Ali Rıza Emmi'den başka kuyumcuya da altın bozdurmak istemezler. İlerleyen sahnelerde il dışında olan Ali Rıza, iş yerine gelir ve kardeşler ona dört altın bozdurur. Ali Rıza, altınları değerinden daha düşük bir fiyata bozar. Kardeşler bu parayla bir giyim mağazasına gider ve kendilerine yeni elbiseler alırlar.

Kardeşlerin bir süre sonra paraları biter. Böylece Ali Rıza Emmi'ye dört altın daha bozdurmaya karar verirler. Ali Rıza, kardeşlerde çok fazla altın olduğunu anlar. Altınlara sahip olabilmek adına onları sahiplenmeye kalkar. Kardeşleri bir otele götürür, yedirir, içirir ve giydirir. Kardeşler bir süre sonra Ali Rıza'nın evinde yaşamaya başlar. İlerleyen sahnelerde Ali Rıza Emmi ve dört kardeş köye gider. Kardeşler, eşleriyle birlikte tekrar şehre geri döner. Eltiler, bir süre sonra şehir hayatına ayak uydurur. Kardeşler, Ali Rıza'nın kendilerinde altın olduğunu anlamasından dolayı buna bir çözüm bularak altınları gömerler. Bu durum kardeşler arasında büyük bir çekişmeye yol açar. Kardeşler ertesi sabah birbirlerinden habersiz bir şekilde altınları gömdükleri yerden çıkarmaya giderler. Bu sırada ise Ali Rıza ile karşılaşılırlar. Ali Rıza altınları alıp kaçmaya başlar. Altınlar bir süre el değiştirdikten sonra en son Himmet ve Hayret'e geçer. İkili, kendi arasında mücadele ederken çuval yere düşer ve etrafa saçılır. Altınlara sahip olamayan kardeşler bu sahneyle birlikte tekrar köye dönerek hayatlarına devam eder.

3.2.1. Yerleşim Yerleri-Türleri

70'li yılları sinema perdesine taşıyan filmde sürekli yerleşim türlerinden kent ve köy yaşamına rastlanmaktadır. İlgili filmde dört kardeş altınları bulduktan sonra köyden Ankara'ya, hemşehrileri, Ali Rıza'nın yanına gelirler. Filmin birçok sahnesi böylece 1970'li yılların Ankara'sını yansıtır. O dönemde pek çok alanda özellikle de iş imkânı bağlamında çeşitlilik sağlayan şehir, yüksek katlı apartman ya da dairelerle ön plandadır. Apartmanlar birbirine çok yakın olarak inşa edilmiştir. Birçok dükkân ya da mağazanın yan yana olduğu görülür.

Ankara'nın caddelerindeki trafik yoğunluğu da filme yansıtılmıştır. Filmin bir sahnesinde kardeşler caddede yürürken karşıdan karşıya geçmek isterler. Fakat trafik yoğunluğundan

dolayı karşıya geçemezler. Bu sırada trafik polisi caddedeki arabaları durdurur ve onlara geçmeleri için talimat verir. Kardeşler ise kendilerinde bulunan bir çuval altının polis tarafından fark edildiğini düşünerek kaçımaya başlar.

Yerleşim yerlerinden köy yaşamına ait sahneler filmin başlangıcında, ortasında ve sonunda olmak üzere üç şekilde kullanılır. Filmin başlangıcında dört kardeş babalarından kalan tarlada çalışır ve hazineyi bulur. Ortasında Ali Rıza Emmi ile birlikte köye ziyarete gelirler. Sonunda ise altınları kendi aralarında paylaşamazlar. Köylerine dönüp babalarından kalan tarlayı sürmeye devam ederler. Filmin başlangıcında ve sonunda dört kardeşin tarlayı sürmeleri, köyün küçük olmasından dolayı birçok kişinin birbirini tanıması, çeşmeden güğüm ve bidon ile su doldurulup evlere taşınması, izleyiciye köy hayatına dair kesitler sunar.

3.2.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi)

Film içerisinde köy hayatına dair halk mimarisi olarak köyün kahvesi ve dört kardeşin birlikte bulundukları ev vardır. Bununla birlikte köydeki diğer evlerin de dış mekân olarak kameraya yansıdığı görülmektedir. Altınları bulduktan sonra dört kardeşin bir araya geldiği ev iki katlıdır. Dış mimaride sonradan yapılan bir balkon dikkat çeker. Evin bölümlerinden sadece evin salonu kameraya yansıtılmıştır. Bunun dışında evin bölümlerine dair herhangi bir kullanıma rastlanmamaktadır. Ayrıca diğer evlerde tercih edilen mimari yapı taşı, tuğla ya da kerpiçtir. Köy mimarisinde, tuvaletlerin genellikle evin dışarıda olması kültürümüzce de bilinmektedir. Bu durum filme de yansımıştır. Filmde Hayret'in tuvaleti gelir. Fakat o, altın çuvalını bırakıp tuvalete gidemez. Bu durum dört kardeşin aynı anda evin dışına çıkıp birlikte tuvalete gitmeleriyle son bulur.

Dört kardeş Ankara'ya geldikleri sırada Ali Rıza Emmi'yi bulmaya çalışırken Samanpazarı'nda bir handa kalırlar. Filmde Ali Rıza Emmi, dört kardeşi Ankara'nın en lüks otellerinde misafir edeceğini söyler ve büyük bir otele getirir. Dört kardeş bu otelde farklı odada kalmak istemediklerini söyleyerek aynı odada kalırlar. Kardeşler, otel odasının içerisinde tuvaletin olduğunu görünce çok şaşırırlar.

Dört kardeş, kuyumcu Ali Rıza Emmi tarafından köye getirilir. Bu sırada Emine köyün çeşmesinden güğüm ile su almaktadır. Çeşme duvarının özellikle İç Anadolu'da Kayseri,

Konya, Ereğli arası sıkça tercih edilen bazalt taşından olduğu gözlemlenmiştir. (Zaman, 2017:928)

Dört kardeş ve eşlerinin Ali Rıza Emmi'nin evine gelmeleri apartman hayatına dair yaşamı yansıtır. Ali Rıza Emmi, şehirde ailesiyle birlikte yüksek katlı apartman dairesinde yaşamaktadır. Filmde Ali Rıza Emmi ile ailesinin yaşadığı evin bölümleri, oturma odası ve yatak odası olarak izleyiciye yansıtılmıştır. Ali Rıza Emmi, eşi ve baldızı evde çekirdek aile olarak yaşar. Kardeşler ve eşlerinin Ali Rıza Emmi'nin evine gelmesiyle çekirdek aile tipi, geniş aile tipine dönüşür. Filmde kardeşlerin eşleri, Ali Rıza Emmi ve ailesinin yaşadığı evi çok beğendiklerini dile getirirler. Ali Rıza Emmi'nin baldızı bu duruma “Biraz ufak ama idare ediyoruz işte.” cevabını verir.

Filmin köy hayatını yansıtan bölümünde ev eşyaları türleri, yapımı ve kullanımının bazıları şu şekildedir:

Bakır kazan, bakır tencere, el bezleri, tepsi, yer minderi, elek, yastık, duvar halıları, sandık, su testisi ve sepettir.

Görsel 8: Filmin Köy Hayatına Ait Bazı Ev Eşyaları

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Köyden İndim Şehire, 05:36)

Filmde Ankara'daki mimari yapılara bakılırsa çok katlı apartmanlar modern şehri sembolize ederken tek katlı evler gecekonduyu sembolize etmektedir. Dönemsel olarak değerlendirildiğinde köyden kente göç durumunda nüfus yoğunluğu gelişmiş şehirlere

doğru kayar. Zamanla şehirleşmenin artmasıyla tek katlı müstakil gecekondü tipi evlerin yerini apartmanlar alacaktır.

Şehir hayatını yansıtan bölümde yemek masasındaki tabaklar dikkat çeker. Ali Rıza Emmi'nin eşi salatayı getirirken, ayağı takılır ve tabağı masaya biraz sert bırakır. Bunun üzerine evdekilerin konuşmaları aşağıdaki gibidir:

-Ali Rıza Emmi (Kızarak): “Dikkat et tabağı kıracağın.”

-Ali Rıza Emmi'nin eşi: “Aman canım, ne bağıyorsun kırmadık ya!”

-Ali Rıza Emmi: “Eyi bir de kıracağın da yirmi bin gaymeyi (lirayı) sokağa atacağın değil mi?”

-Saffet (Şaşırarak): “Anaaaaa! Bir tabak yirmi bin gayme mi?”

-Ali Rıza Emmi: “Yok canım! Sadece bir tabak değil. Bütün tabaklar! Halis Çekoslavak porseleni, yüz kırk dört parça!”

Repliklerden de anlaşılacağı üzere Çekoslavak porselen tabakları o dönemde değerli bir mutfak araç gereci olarak görülmüştür.

Köy yaşamının yansıtıldığı sahnede desenli duvar halısının kullanımı görülürken şehir hayatında Ali Rıza Emmi'nin evinin yatak odası bölümünde bulunan çerçeveli Mona Lisa tablosu şehirleşmenin sembolü olarak değerlendirilebilir. Ali Rıza Emmi de diğer dört kardeş gibi köyden kente gelmiştir. Köyde süs eşyası olarak kullanılan duvar halısının yerini şehirde Mona Lisa tablosu alır.

Şehir hayatı üzerine söylenebilecek bir diğer eşya koltuk takımlarıdır. Köyde minderlerin yerini şehirdeki koltuk takımları almıştır. Ali Rıza Emmi, evin yatak odası bölümünü dört kardeşe vermiştir. Kendisi de salonda koltukta uyumaktadır.

3.2.3. Aydınlanma, Isınma

İlgili filmde dört kardeşin bulunduğu köyde akşam sahneleri çekilmiş fakat aydınlanma araçları film sahnesinde gösterilmemiştir. Bununla birlikte filmin köyde geçen bölümünün dış mekânı üzerinden bir değerlendirme yapılacak olunursa köyün muhtelif yerlerinde elektrik direklerinin bulunması, köyde aydınlanma ihtiyacının elektrik vasıtasıyla giderildiğine dair bir ipucu verir. Evden ayrı bir bölümde yapılan tuvalette ise elektriğin olmaması dikkat çeken diğer bir ayrıntıdır.

Kent yaşamındaki aydınlanma ihtiyacı ise elektrik vasıtasıyla karşılanır. Ankara’da Ali Rıza Emmi’nin evi elektrik ile aydınlatılmaktadır. İlgili filmde ısınma türüne dair herhangi bir unsur tespit edilememiştir.

3.2.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri

Taşıtlar-Taşıma Teknikleri bölümünde halkın kullanmış olduğu ulaşım araçları değerlendirmeye alınacaktır.

Kara Taşımacılığı

Kamyon: Ali Rıza Emmi’nin lunaparktan altınları aldıktan sonra bir kamyonun arkasına atlayıp kaçmasında kullanılmıştır.

Otobüs: Kardeşlerden Saffet, kendisinde bulunan altın çuvalını fırının önünde unuttur ve bunun üzerine dört kardeş Ali Rıza Emmi’nin arabasından inip fırına geri döner. Bu sırada da fırına un çuvalı taşınır. Kardeşler un çuvalını altın çuvalı zannedip alırlar ve fırıncının onları fark edip kovalaması üzerine otobüse binerler. 1970’li yıllardaki otobüslerin içerisinde görevli biletçiler vardır. Otobüste görevli biletçinin olması filmde dikkat çeken bir ayrıntıdır. Dört kardeş çuval ile otobüse bindikleri sırada biletçi, çuvalın kaba eşya olmasından dolayı otobüse çuval ya da sepetle binmenin yasak olduğunu söyler ve bunun üzerine dört kardeş belli bir süre sonra otobüsten iner.

Otomobil: Dört kardeş köyde altınları sayarken Gayret: “Himmet ağabey, tomofil de alacaz deel mi?” diye sorar. Buradan hareketle dört kardeşten dördünde de otomobilin olmadığı söylenebilir. Dört kardeş, Ankara’ya geldikleri zaman Ali Rıza Emmi ve onun otomobili ile tanışır. Ali Rıza Emmi’nin o döneme ait bir aracı vardır. Dört kardeş arabaya bindikleri zaman şaşırırlar ve aracın konforlu olduğunu dile getirirler. Bu sahne filmde şu şekilde işlenmiştir:

Ali Rıza Emmi, aracın çakmaklık bölümünü kullanarak sigara yakar.

-Hayret (şaşıarak): “Aaaaa Himmet Ağabey bak, arabanın otomatik kibriti var.”

-Himmet: “Ne kadar da marifetli makine canım.”

-Ali Rıza Emmi: “Motoru da çok kuvvetlidir yeğenim. Tam yüz altmış beygir.”

-Saffet: “Oha, bu arabanın neresine sığar yüz altmış tane beygir.”

-Hayret: “Bu makine kaç para Ali Rıza Emmi?”

-Ali Rıza Emmi: “İki yüz elli bin gayme.”

-Gayret: “Bir tane de biz alalım Himmet Ağabey.”

-Himmet (gülerek): “İki yüz elli altın.”

Dönem olarak düşünüldüğünde lüks yaşama sahip olmak araba sahibi de olmayı beraberinde getirir. Filmde dört kardeş köylerine Ali Rıza Emmi’nin aracıyla gelir. Köye lüks otomobilin geldiğini gören çocuklar ise aracın etrafını sarar.

Traktör: Altınların tarlaya saçılması üzerine dört kardeş de birbirinden şüphe duyarak üst araması yapar. Bu sırada tarlanın yanından traktör kasasının üzerinde köy halkı geçmektedir. Bu sahnede tarım araç gereci olan traktör her ne kadar fonksiyonu dışında kullanılsa da köyde tarım araç-gereci olarak traktörden faydalandığı söylenebilir.

Tren: Dört kardeş altınları hemşehrileri Ali Rıza Emmi’ye bozdurmak maksadıyla köyden Ankara’ya gitmek için treni tercih eder. Ekonomik sınıf farklılığının yansıtıldığı bu sahnede Himmet ve gişe görevlisi arasında bir konuşma geçer.

Gişe memuru ve kardeşler arasında geçen diyalog şöyledir:

-Himmet: “Hemşerim, Angara’ya dört bilet versene.”

-Gişe Memuru: “Üçüncü mü?”

-Hayret: “Deli misin sen? En lüküsünden ver.”

-Himmet: Biz senin bildiğin adamlardan değiliz len. Birinci ver birinci.”

Bu konuşmalardan da anlaşılacağı üzere gişe görevlisi dört kardeşin giyim-kuşamından çıkarım yaparak sosyal statülerini tahmin etmeye çalışır. Bunun üzerine Himmet, daha lüks mevkiye ait olan birinci sınıf bilet istediklerini vurgulayarak gişe görevlisinden biletleri alır. Sınıf farklılığının trende de devam ettiği görülür. Trende kardeşler arasında geçen diyalog şu şekildedir:

-Saffet: “Şu zenginlik de çok güzel şeymiş canım.”

-Hayret: “Üçüncü mevkide gideydik tahta sıralarda götümüz ızgara kimin olacaktı.”

Bu diyaloglardan hareketle birinci sınıf mevkide yolculuk yapmanın üçüncü sınıfa göre daha konforlu olduğu söylenebilir.

Vinç: Filmde dört kardeşin de altın çuvalını birbirinden kaçırmaya çalıştığı sahnede Himmet'in bir inşaatta yük vincinin kasası vasıtasıyla inşaatın tepesine hareket ettiği görülür.

Ekonomi Türleri

Halkın çeşitli yollarla geçimini sağladığı ekonomi türleri filme de yansımıştır. Filmin köy hayatını ele alan sahnelerinde geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır.

Himmet'in karısı, dört kardeşin altın bulduğunu diğer eltilerine haber vermeye gittiği sırada diğer evlerin önünde tavukların olması dikkat çekmektedir. Ayrıca dört kardeşin, Ali Rıza Emmi ile birlikte şehirden köye geldikleri sahnede Emine köyün çeşmesinden su doldurmaktadır. O sırada kameranın açısına kazlar girmektedir. Tavuk, kaz gibi hayvanların filmde yer alması ilgili köyde kümes hayvancılığının yapıldığına dair izlenimler taşır.

Filmin başlangıcında ve sonunda kardeşlerin tarlayı sürdükleri görülmektedir. Bu durum izleyiciye köyde tarımın yapıldığını yansıtır.

Tarım Araç ve Gereçleri

Kazma: Dört kardeş, babalarından kalan tarlayı kazarken kullanılır.

Kürek: Tarladaki toprağı işlemek için kürek kullanılır.

Saban: Filmin sonunda dört kardeşin altınları birbirlerinden kaçıрма macerası Ankara'da sona erer. Köye döndüklerinde ise yük çekmede kullanılan öküzleri sattıkları, öküzlerin yerine de kendi imkânları doğrultusunda tarlayı sabanla sürdükleri görülmektedir.

3.2.5. Halk Ekonomisi

Halkın geçimini sağlamak amacıyla göstermiş olduğu çabaların tümü halk ekonomisini oluşturur. Halk ekonomisi, halkın paraya ve ekonomiye olan düşünce tarzıyla birlikte ekonomi alanındaki yapılanmalarını ifade eder. (Kürekci, 2015:72) Halk ekonomisi başlığı altında filmde tespit edilen bazı meslekler değerlendirilecektir.

Dilencilik: “İslâm âleminde çaresiz kaldıklarından dilenenler olduğu gibi dilencilığı meslek edinenler de mevcuttur” (<https://islamansiklopedisi.org.tr>, 13.12.2020). İlgili filmde dört kardeş, Ali Rıza Emmi'yi bulamayınca altınları bozduramazlar ve karınlarını

doymak için günlerce su içerler. Kardeşler kendi içlerinde tartışırken, Himmet cebindeki mendili çıkarır ve yolun ortasına bırakır. Tartışmanın devam ettiği sırada yoldan geçen bir vatandaş mendilin üzerine para bırakarak yoluna devam eder. Bunun üzerine Himmet, ağabeylik rolünü üstlenerek parayı alır. Böylece filmde mizah yoluyla dilencilik mesleğine bir gönderme yapıldığı görülür.

Fırıncılık: İlgili filmde dört kardeşten biri olan Saffet, altın çuvalını fırının önünde unuttur. Ali Rıza Emmi'nin arabasına binip fırının önünden uzaklaşan dört kardeş koşarak fırına geri döner ve altın çuvalını bulana kadar fırında çalışmaya başlar. Fırıncılık mesleğine uzak olan kardeşlerin maceraları filmde komedi yoluyla izleyiciye yansıtılmıştır.

Kuyumculuk: Filmde Ali Rıza Emmi kuyumcudur. Kardeşler, Kayseri'nin bir köyünden Ankara'ya gelirken çeşitli kuyumculara uğradıktan sonra Ali Rıza Emmi'nin kuyumcu dükkânına gelirler. Ali Rıza Emmi ile tanıştıktan sonra altın bozdurmak için sürekli bu dükkânı tercih ederler. İlk altın bozdurmada Ali Rıza Emmi, altının değerini 1.000 gayme (lira) olarak söyler. Fakat altının asıl değeri 2.000 gaymedir.

Yevmiyeli İşçi: Dört kardeş, Ankara'da altınları bozdurmak için Ali Rıza'nın şehir dışından dönmesini beklerken yevmiyeli işçi olurlar. Ankara'da bir caddeyi kazarak lokantada karınlarını doyuracak kadar para kazanırlar.

Filmdeki diğer meslekler

Biletçi: Dört kardeş, çuval ile bindikleri belediye otobüsünde biletçi tarafından uyarılarak indirilirler. Biletçi ve ağabey Himmet arasında geçen diyalog şu şekildedir:

-Biletçi: "Hemşerim, çuvala girmek yasak!"

-Himmet: "Niye yasak oluyormuş?"

-Biletçi: "Kaba eşya olduğu için yasaktır. Belediyenin tamimleri var. Çuvala sepetle binilmez."

Gişe Memuru: Altınları bozdurmak için trenle Ankara'ya gitmek isteyen dört kardeş, gişe memurundan biletlerini alır.

Köy Kahveciliği: Kahvehaneler ilk ortaya çıktıklarında "kahvenin tüketim mekânı" gibi bir anlayış oluşmuş zamanla bu anlayış sohbet etme, eğlenme, dinlenme, bilgilenme,

gazete okuma, gündemi takip etme, siyasi tartışma yapma, kültürel etkinlikler meydana getirme gibi fonksiyonları üstlenerek günümüze kadar gelmiştir. (Yıldız, 2008: 35)

İlgili filmde Kayseri'nin bir köyünde yaşayan kardeşlerin evlerinin karşı tarafında bir köy kahvesi vardır. Genellikle yaşlı kişilerin oturup sohbet ettiği bu kahvedeki içecekler, çeşitli olmamakla birlikte çay ve kahve olarak izleyiciye yansıtılır. Ayrıca fiyat listesi günümüzdeki kahvelerden farklı bir biçimdedir ve kahvenin duvarına yazılır. Nitekim duvarda “kayfe (kahve) 50 kuruş, çay 29 kuruş” yazmaktadır. Buradan hareketle fiyatların halkın ekonomisini yormayacak düzeyde olduğu söylenebilir.

Kuaför: Himmet'in karısı, Gülsüm ve Emine Ankara'ya geldikleri zaman Ali Rıza Emmi'nin baldızı eşliğinde kuaföre giderler ve kendilerine kent yaşamına uygun bakım yaptırırlar.

Seyyar Lahmacuncu: Dört kardeş, Ankara'da Ali Rıza Emmi'den başkasına altın bozduramayacakları için onun şehir dışından dönmesini beklerler. Bu bekleyiş sırasında yol kenarında otururken yanlarına kolunda sepeti ile bir kişi yaklaşır. Bu kişinin sepetinde lahmacun vardır ve halka lahmacun satarak geçimini sağlar. Paraları olmadıkları için lahmacun alamayan kardeşler, yoldan geçen birisinin lahmacun satın aldığını görünce o bölgeden uzaklaşırlar.

Simitçi: Dört kardeşi dilenci zanneden bir vatandaş mendilin içerisine 1 TL atar. Bu parayla kardeşler caddedeki simitçiden simit alırlar. Kent hayatının köy hayatına göre daha pahalı olduğunu gösteren bu sahnede kardeşler ve simitçi arasında geçen diyalog şu şekildedir:

-Himmet: “Bize 1 TL'lik simit versene.”

-Simitçi: “Buyur amca.”

-Hayret: “Koskoca 1 TL'ye bir tane mi lan?”

-Simitçi: “Ne zannettin amca?”

-Gayret: (şaşıracak) “Anaaa!”

Bu durumun üzerine ağabey Himmet, 1 TL'ye aldıkları simidi dörde bölerek kardeşler arasında paylaştırır.

Terzi: Terzi mesleğinin filmde dolaylı yolla izleyiciye aktarıldığı görülmektedir. Ali Rıza Emmi'nin dört kardeşin taşıdığı çuvalda altın olduğunu fark etmesi üzerine kardeşler bir terziye tulum diktirir. Kaldıkları otelde altınları bu tulumun cebine saklarlar. Terziye dair kullanım da burada işlenir. Saffet: "Ulan bunun cepleri de amma dar olmuş ya... Namussuz terzi, tulumu dikmeye 100 gayme (lira) aldı." diyerek 70'li yıllarda elbise diktirmenin ekonomik olarak lüks sayıldığını ima eder. Günümüzde de bazı özel günlerde terzilere kıyafetler diktirilir. Hazır giyimlere göre el emeği olarak işlenen bu kıyafetlerin ekonomik anlamda lüks olduğu söylenebilir.

3.2.6. Beslenme-Mutfak-Kiler

İnsanoğlunun en önemli yaşamsal faaliyetlerinden biri beslenmektir. Bu yüzden tüm toplumlar, durgun dönem diye tabir edilen kış mevsimine girerken özellikle beslenme sorunlarını çözmeye yönelik hazırlıklar yapmaktadır. (<https://ekitap.ktb.gov.tr>, 14.12.2020) Bu hazırlıkların amacı çevrede yetişen domates, biber, patlıcan, fasulye gibi yiyeceklerin kurutulularak kışın tüketilmeye hazır hâle gelmesini sağlamaktır. Türk mutfağında önemli yere sahip olan kışlık hazırlıklar, filme de konu olmuştur. Filmin köy sahnelerini yansıtan bölümlerinde dört kardeş, altınlarla birlikte eve gelirken evin salonunda çeşitli kurutulmuş sebzelerin olduğu görülür. Bu sebzeler patlıcan, biber ve süt mısıridir. Ayrıca evin balkon bölümünde güneşte kuruması için yan yana asılı hâlde ince yeşil biberler bulunmaktadır. Bu durumlardan hareketle köyde, kış mevsimine hazırlık yapıldığı söylenebilir.

Filmde Türk beslenme mutfak kültürüne yansıyan bir diğer unsur yayık yapmadır. Dört kardeş, tarlalarında buldukları altınları eve getirince Himmet'in karısının evin salonunda yayık yaptığı görülmektedir. Filmde yayık yapmak için kullanılan malzeme ahşaptır. Günümüzde ahşap yayıkların yerini elektrik ile çalışan yayıklar almıştır. (Yeni ve Çetin, 2015:71)

Türkiye'de her bölgenin kendine ait beslenme kültürü vardır. Bu kültür filme de yansımıştır. Filmde Ali Rıza Emmi'nin çuvalın içerisinde altın olduğunu anlaması üzerine dört kardeş, altınlar için bir tulum diktirirler. İçi boşalan çuvala ise Kayseri'ye özgü olan pastırma yiyeceğini bırakırlar. Ali Rıza Emmi'nin evine gittiklerinde ise hediye vermek istediklerini söyleyerek çuvalı ona verirler. Ali Rıza Emmi ve kardeşler arasında geçen diyalog aşağıdaki gibidir:

-Hayret: “Ali Rıza emmi! Yani sağ olasın. Senin hakkını ödemek kolay değil emme sana küçük bir hedaye getirdik.”

-Ali Rıza Emmi: “Zahmet etmişsiniz.”

-Himmet: “Sana layık değil ama, Saffet versene bağalım Ali Rıza Emmi’nin hedayesini.”

-Ali Rıza Emmi (şaşıracak): “Bana vereceğiniz hedaye bu mu?”

-Hayret: “He ya, hadi açsanıza oğlum, Ali Rıza Emminiz görsün hedayesini.”

-Ali Rıza Emmi: “Amanın bu ne?”

-Saffet: “Pastırma.”

-Ali Rıza Emmi: “Bu çuvalın içinde altın yok muydu?”

-Himmet: “Halis Kayseri altını.”

Diyaloglarda görüldüğü üzere kardeşlerden Himmet, Kayseri ile özdeşleşmiş olan bu yiyeceği “Halis Kayseri altını” diyerek yöresel bir ürün olduğunu vurgulamaktadır.

Dört kardeş, Ankara’ya geldiklerinde altın bozdurmak için Ali Rıza Emmi’nin şehir dışından dönmesini beklemektedir. Kardeşler yanlarında nakit para olmamasından dolayı karınlarını su ile doyumak durumunda kalırlar. Kızarmış piliç görürler fakat nakit paraları olmadığı için yiyemezler. Döner satan bir dükkân görürler. Nakit paraları olmadığı için onu da alıp yiyemezler. Ali Rıza Emmi’nin günlerdir İstanbul’dan dönmemesi üzerine yevmiyelik bir işe girip caddede yolu kazarlar. Kazandıkları para ile de lokantaya gidip karınlarını doyururlar. Lokantada aşçı ile kardeşler arasında geçen diyalog şu şekildedir:

-Himmet: “Usta ne yemeklerin var?”

-Aşçı: “Tas kebabı var, haşlama var, karnıyarık var, biber dolma, taze Ayşe fasulye, pilav var...”

-Gayret: “Yeter yeter sayma. Hepsini yiyelim, ne varsa yiyelim.”

-Himmet: “Yiyelim oğlum.”

-Gayret: “Sen bize ilk önce şuradan dört tane kuru fasulye gönder.”

Dört kardeş masaya oturur ve garson masaya servis yapar... İlk olarak masaya su, ardından kuru fasulye getirir.

-Gayret (Ağlayarak): “Aaaaa gene su geldi. Yemek istedik gene su geldi be.”

-Saffet: “Üç gündür su içiyoruz. Bakamıyom sulara, gusacam artık.”

Bu konuşmanın ardından dört kardeş, büyük bir iştahla kuru fasulye yemeğini yer.

Kardeşler Ankara’da bir handa kalmaktadırlar. Karınlarını doyurduktan sonra oraya giderler ve kendi aralarında şu diyalog geçer:

-Hayret: “Himmet ağabey! Yediklerimizin hepsi eyiydi de en iyisi pireli kebaptı.”

-Himmet (gülerek): “Hehe, oğlum ona pireli deel pürelı kebab derler.”

Pürelı kebab, diğerk adıyla patatesli tas kebabı kardeşler arasında çok beğenilmiş bir yemek çeşidi olarak izleyiciye yansıtılır.

Görsel 9: Kardeşler, Ankara’da Bir Lokantaya Gidip Yemek Yerken

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Köyden İndim Şehire, 25:06)

Türk halk kültüründe misafire saygı ve hoşgörü önemli değerlerden bir tanesidir. Kültürümüzde misafir her zaman baş tacı edilmiş ve en güzel şekilde ağırlanmaya çalışılmıştır. İlgili filmde kardeşler ve eşleri Ankara’da Ali Rıza Emmi ve ailesine misafir olur. Yemeğe Türk sofrasının olmazsa olmazı olan çorba ile başlanır. Çorbaların yudumlandığı sırada Ali Rıza Emmi “Yeğenlerim, karnınızı çorbayla doyurmayın. Daha içeride (mutfağı kastederek) kuzu dolması var.” der. Tam o sırada Ali Rıza Emmi’nin eşi

büyük tabakta bir salata getirir. Yemek çeşitlerinden kuzu dolmasının yapılmış olması özel ağırlanan misafirlerin olduğuna işaret sayılabilir.

Filmde dört kardeş ve üç eltinin Ali Rıza Emmi'nin evinde yatılı misafir olarak kaldığı görülmektedir. Ertesi sabah bu durum Türk mutfağındaki kahvaltı kültürünü yansıtmıştır. Evde misafirlerin olması kahvaltı sofrasında da çeşitli yiyeceklerin bulunmasını gerektirir. Masada çay bardaklarının boş olması henüz daha kahvaltıya başlanmadığına işaret eder. Ayrıca herkesin önünde ayrı kahvaltı tabağı bulunmaktadır. Masada zeytin, peynir ve reçel gibi kahvaltı yiyecekleri vardır.

Filmde yer alan diğer besinler

Ekmek: Dört kardeşten Saffet'in altın çuvalını fırının önünde unutması üzerine kardeşler geri döner ve ekmek fırınında çalışmaya başlar. Ekmek ayrıca Ali Rıza Emmi'nin evinde de yemek yerken kullanılmıştır.

Kuru mor soğan: Üç eltinin köyden Ankara'ya getirdikleri sandığın içerisinde iplere asılı olan kuru mor soğan vardır.

Meyveler: Dört kardeş, Ali Rıza Emmi'nin evine ilk geldikleri zaman yemek masasında üzüm, elma ve armut vardır.

Simit: Dört kardeş, Ankara'da 1 TL'ye aldıkları simit ile karınlarını doyurmaya çalışır.

3.2.7. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları

Geleneksel ölçme ve tartma araçları halkın ihtiyaçları doğrultusunda geçmiş yıllarda olduğu gibi günümüzde de kullanılmaktadır. İlgili filmde dört kardeş Ankara'da altın bozdurmak için Ali Rıza Emmi'nin kuyumcu dükkânına gelir. Bu sahnede kameranın açısına iki kefeli hassas terazi takılır. Dört kardeşin bozdurmak için getirdiği Bizans altını, bu terazide tartılır. Günümüzde özellikle kuyumcularda, ilaç ve kimya sanayisi gibi alanlarda tercih edilen hassas terazinin o dönemde de halkın ihtiyaçlarına göre şekillendiği görülmektedir.

Salak Milyoner filminde olduğu gibi bu filmde de mesafe hesaplama birimi olarak "adım" kullanıldığı görülmektedir. Filmin son sahnelerinde Ali Rıza Emmi'nin dört kardeşle altın olduğunu iyice anlaması üzerine kardeşler, altınları çuvalın içinde toprağa gömmeye

karar verirler. Altınları nereye gömeceklerine karar verdikten sonra hesaplama birimi olarak adımı kullanırlar. Bu durum kardeşler arasında şu şekilde geçmektedir:

-Gayret: “Ya işareti unutursak?”

-Himmet: “Böyle işaret unutulur mu be? İki kavak ağacının arasındaki takkeli beyaz binanın önündeki top ağaca sırtını verdin mi burnunun dikine elli adım atacan işte hazine orada.”

Kardeşler, altınları gömmek için yürüdüklerinde Ali Rıza’nın kendilerini arkadan takip ettiğini düşünürler. Bu sahnedeki caddenin adı, Cinnah Caddesi’dir. Cadde üzerinde bulunan PTT filmde kamera açısına yansımıştır. Himmet’in takkeli bina olarak adlandırdığı yer ise 1973 yılında açılan, 2010 yılında da yenilenen Kore’de Savaşan Türkler Anıtı’dır. Bu sahnelerde gerçek tarihi mekânın kullanılması görüntü merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder. (<https://www.youtube.com>, 06.04.2022)

3.2.8. Giyim-Kuşam-Süs

Giyim, ilk olarak insanoğlunun var olmasıyla doğa koşullarından korunmak amacıyla ortaya çıkmış bir unsurdur. Geçmişten günümüze kadar çeşitli toplumsal ve etik değerlerin etkisiyle şekil değiştirerek günümüze ulaşmıştır. Bireyin ait olduğu toplumun folklorik, sosyo-ekonomik yapısı, yaşanan coğrafya, iklim gibi etmenler giyime yansımıştır. (<https://aregem.ktb.gov.tr>,17.12.2020) İlgili filmde kadınlarda ve erkeklerde köy/şehir hayatına dair giyinme tarzları tespit edilmiştir.

Köy Hayatına Dair Erkeklerde Giyinme

Filmde dört kardeşin de köy hayatına ait giyinme tarzları benzerlik göstermektedir. Dört kardeşte bulunan giysiler gömlek, yelek ve kumaş pantolondur. Aksesuar olarak ise kasket şapkanın kullanıldığı tespit edilmiştir.

Dört kardeş altın buldukları zaman birbirlerinden şüphe edip soyunurlar ve böylece iç giyimde tercih edilen içlik izleyiciye doğrudan aktarılmış olur. Kardeşlerin altınları bulduktan sonra aynı evden ayrılmaması üzerine Hayret karısı Gülsüm’ü evin bir köşesine çağırır ve aralarında şu diyalog geçer:

-Hayret: “Bana bak git evden benim yabanlık urbalarımı getir.”

-Gülsüm: “Niye evde giyinmiyon?”

-Hayret: “Ulan benim çışim var da bir yere gidemiyom. Bir çuval altın bırakılır mı? Git getir, koş.”

Bu konuşmalarda geçen yabanlık “Bayram gibi önemli günlerde veya konukların yanına çıkarken giyilen yeni giysi” (TDK, 2018:2497). olarak tanımlanır. Buradan hareketle de Hayret’in şehre giderken yeni elbise giyeceğine dair bir yorum yapılabilir. Günümüzde de önemli bir yere ya da ziyarete gidileceği zaman yeni elbiseler tercih edilmektedir. Filmde bu durum mizahi bir yolla yansıtılmıştır.

Köy Hayatına Dair Kadınlarda Giyinme

İlgili filmde üç eltinin de giyinme tarzı Anadolu kadınıny yansıtmaktadır. Kadın kıyafetleri olarak basma elbise, lastikli don, şalvar ve yazmanın kullanılması köy yaşamına ait giyim-kuşam kültürünü yansıtır. Aksesuar olarak ise lastik ayakkabı kullanılmıştır.

Filmin köy yaşamına dair sahnelerinde Himmet Ağabey’in eşı şalvar giymiştir. Filmde kullanılan şalvar türü İç Anadolu Bölgesi’nin giyim-kuşamına dair bilgiler verir. Nitekim Himmet’in eşinin giymiş olduğu şalvarın basmadan olduğu görülür.

Film, Ankara’da çekildiğinden dolayı bu bölgenin giyim-kuşamına dair kullanım doğal bir şekilde izleyiciye yansıtılır.

Şehir Hayatına Dair Erkeklerde Giyinme

Dört kardeş, Ali Rıza Emmi’ye altın bozdurmak için köyden Ankara’ya geldiklerinde takım elbise giyinmiştir. Üst giyimde gömlek ve yeleğe ek olarak ceket ve kazak da eklenmiştir. Kardeşlerden Hayret, gömleğin üstüne kazak giymiştir. Alt giyim olarak ise yine tercih kumaş pantolondur. Bu bölümde dikkat çeken nokta kardeşlerin aksesuarlarıdır. Nitekim köyde kullandıkları kasketli şapkanın yerini, şehirde varlıklı insanlar tarafından kullanılan ve biraz daha modern sayılan fötr şapka almıştır.

Kardeşler, Ankara’da Ali Rıza Emmi’ye altın bozdurduktan sonra çeşitli mağazaların önünde yürürken aralarında şu diyalog geçer:

-Hayret: “Himmet Ağabey, bu paraların bir kısmıyla giyinelim, çullardan kurtulalım.”

-Himmet: “Tabii oğlum, şincik tepeden tırnağa donanacaz.”

-Saffet: “Bin lira yeter mi?”

-Himmet: “Üüüü üüüü yeter de artar bile.”

Ali Rıza Emmi’de bozdurdukları bir altının değeri iki bin liradır fakat Ali Rıza Emmi onlara bin lira vermiştir. Kardeşler bu bin lirayla giyim mağazalarını dolaşmış, alışveriş yapmışlardır. Yaptıkları alışverişte kardeşlerden Hayret, yeni bir fötr şapkası almış; Gayret ise yeni bir ceket almıştır. Himmet ve Saffet’te ise herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Kardeşlerin bu alışverişinde mağaza satıcılarının sesleri, doğal ses olarak filme yansır. Bu sahne, ses merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder.

Kardeşler ikinci bir alışverişi Ali Rıza Emmi ile birlikte yaparlar. Ali Rıza Emmi onları Ankara’da bir giyim mağazasına götürür. Kardeşlerin hepsi bu mağazadan alışveriş yaparak giyim tarzını değiştirir. Eski ceketlerin yerini yeni ceketler, eski gömleklerin yerini yeni gömlekler, eski pantolonların yerini yeni pantolonlar, eski kundura ayakkabıların yerini yeni kundura ayakkabılar ve eski fötr şapkaların yerini, yeni fötr şapkalar almıştır. Yapmış oldukları bu ikinci alışverişte aksesuar olarak kravat kullanmaları dikkat çeken bir ayrıntıdır. Nitekim taktıkları kravatların boyları tüm kardeşlerde eşit kullanılmıştır. Himmet, takım elbisenin ceketine kravatın rengiyle uyumlu bir mendil takmıştır.

İlerleyen sahnelerde Ali Rıza Emmi, dört kardeşte de bir çuval dolusu altın olduğunu anlamıştır. Bunun üzerine kardeşler, cepli içlik tulumu diktirerek ağabey Himmet’e giydirirler. Altınları da tulumun ceplerine doldururlar.

Dört kardeş, şehirden köye eşlerini almak için geldiklerinde Ali Rıza Emmi’nin baldızı ile Saffet arasında şu diyalog geçer:

-Baldız (Dört kardeşe bakarak): “Ama siz neden ayaktasınız, otursanıza.”

-Himmet: “Yok, oturmayalım biz.”

-Saffet: “Sağa kibarlık için değil canım, pantollar buruşacak da.”

Bu repliklerden anlaşılacağı üzere daha öncesinde köy hayatındayken giyim-kuşamına pek fazla önem göstermeyen kardeşler, zengin olduktan sonra ve şehir hayatının da etkisiyle kılık-kıyafetlerine oldukça önem göstermektedirler.

Şehir Hayatına Dair Kadınlarda Giyinme

Üç eltinin şehir hayatıyla tanışma serüveni dört kardeşin de Ali Rıza Emmi ile birlikte köye gelip onları Ankara'ya götürmeleriyle başlar. Üç eltinin de şehir yaşamına ait giyim tarzını örnek aldıkları kişi Ali Rıza Emmi'nin baldızıdır. Ali Rıza Emmi ile birlikte köye baldızı da gelmiştir. Eltiler, köydeyken baldızın giyim tarzına ve aksesuarlarına dikkatlice bakar ve incelerler. Hatta, baldızın tırnaklarına sürdüğü ojeyi kına zannederler.

Etilerin Ankara'ya gelmesiyle eşlerle birlikte alışverişe gidip elbise aldıkları görülür. Etilerin köyde giydikleri basma elbisenin yerini şehirde saten elbise, bluz, gömlek; şalvarın yerini etek; aksesuar olarak yemeninin yerini ise dolgu topuklu ayakkabı almıştır. Filmde üç eltinin de 1970'li yıllara ait dolgu topuklu ayakkabı giyindikten sonra yürüyememesi, şehir hayatının giyim-kuşam kültürüne alışık olmadıklarının izlenimini yansıtır. Bununla birlikte üç elti, Ali Rıza Emmi'nin baldızı ile birlikte kuaföre gitmişlerdir. Saç stillerini de dönemin modasına uygun olan perma şeklinde yaptırmışlardır. Kuaförde eltilerin, kişisel bakım olarak manikür ve pedikür yaptırdıkları görülür. Aksesuar olarak ise elbisenin üzerine takılan kolyenin tercih edilmesi dönemin modasını yansıtır. Tüm bunlardan hareketle eltilerin giyim-kuşam kültürünün köy hayatından şehir hayatına döndüğünü söylemek mümkündür.

3.2.9. Halk İnançları; Töreler, Âdetler, Gelenekler, Görenekler

Gelenek ve görenekler bir toplumun çok eskiden beri kalan, kuşaktan kuşağa aktarılan ve yaptırım gücüne sahip kültürel kalıntılarıdır. Türk geleneklerine ait el öpme geleneği filme yansıtılmıştır.

Dört kardeşin Ali Rıza Emmi ile karşılaştığı sırada kardeşlerden Gayret'in Ali Rıza Emmi'nin elini öptüğü görülür. Kültürümüzde sevgi, saygı ve nezaket gösterisi olarak sergilenen bu geleneksel davranış ayrıca Ali Rıza Emmi'nin evinde de görülür. Dört kardeşin ve buna sonradan eklenecek üç eltinin Ali Rıza Emmi'ye misafir olması üzerine, kardeşler ve eltiler eve geldiklerinde Ali Rıza Emmi'nin karısının elini öperler.

Bir diğer el öpme sahnesi ise dört kardeş, Ali Rıza Emmi ve onun baldızının köye geldiği sırada görülür. Eltilerden, Himmet'in karısı, koşarak yanlarına gelir ve Ali Rıza Emmi ile tanışıp onun elini öper.

3.2.10. Geçiş Dönemleri

Evlenme

Salak Milyoner filminin devamı niteliğinde olan bu filmde Saffet ve Emine'nin yeni evli olduğu bilinmektedir. Dört kardeş, Ali Rıza Emmi ve baldızı ile birlikte Ankara'dan köye ziyarete geldikleri sırada Emine haber alır ve koşarak eve gelir. Evde Ali Rıza Emmi'nin baldızı diğer eltilerle birlikte. Emine, Ali Rıza Emmi'nin baldızını Saffet'in kuma olarak getirdiğini düşünür. İkili arasında geçen diyalog aşağıdaki gibidir:

-Emine (gülerek): “Saffet!”

-Saffet (gülerek): “Emine!”

-Emine (Saffet'in göğsüne vurarak): “Saffet!”

-Saffet (gülerek): “Yapma gız.”

-Emine: “Ne var ki?”

-Saffet: “Gız orada oturana baksana.”

-Emine (Şaşıarak): “Yoğsan şehir garısı mı aldın üstüme?”

-Saffet: “Deli misin gız? Senin üstüne gül goklar mıyım heç?”

Bu diyalogda Emine'nin bahsettiği durum kuma evlilik türünü hatırlatır. Kuma, eşinin çocuk doğuramaması üzerine erkeğin yeniden evlenme türü olarak tanımlanır. Bu gibi evlenme türlerinde ilk kadın, sonradan gelenin yanında ikinci plana düşer. (Artun 2014: 192)

Ölüm

Ölümün herkes için kaçınılmaz bir son oluşu, dünyanın her yanında ölüm çevresinde toplanan âdetlere ve işlemlere evrensel bir kimlik kazandırmıştır. Bu yüzden aralarında coğrafi ya da kültürel bakımdan ayrımlar bulunan farklı yapıdaki toplumların konuyla ilgili inanmaları, âdetleri ve işlemleri benzerlik göstermektedir. (Örnek, 2000: 207)

Filmde dört kardeş, Ali Rıza Emmi ile birlikte köye gittiklerinde babalarının mezarlarını ziyaret etmek isterler. Bu ziyarete Ali Rıza Emmi de katılır. Köydeki mezarlık şehirdeki mezarlıklara göre dağınık ve bakımsızdır. Fakat filmde dikkat çeken nokta kardeşlerin

babalarının mezarının derli-toplu ve bakımlı olmasıdır. Dört kardeş, Ali Rıza Emmi ile birlikte babalarının mezarına gider ve Fatiha okurlar.

Türk halk kültüründe mezar taşlarında ölen kişinin adı-soyadı, doğum-ölüm tarihleri ve ölen kişinin ruhuna Fatiha istenmesi yer alır. Tüm bunlarla birlikte ölen kişinin mesleği, ölüm nedeni, istekleri de belirtilir. Ayrıca ölen kişiye duyulan sevgiyi ifade etmek amacıyla şiirler, beyitler ve deyişler mezar taşlarını süslemektedir. Bu ve benzeri durumlar filme konu olmuştur. Dört kardeş, babalarına mezar taşı yaptırmış ve üzerine de “Altın kalpli babamızın ruhuna el Fatiha” yazdırmışlardır. Görüldüğü üzere kardeşlerin babalarına karşı duydukları sevgi, mezar taşında da dile getirilmiştir. Filmde mezar ziyaretinin sona ermesiyle ağabey Himmet, üzerindeki altınların ağırlığından dolayı açılmış olan bir mezarın içerisine düşer ve yardım ister. Bu bölümde izleyiciye mizah yoluyla bir mesajın gönderildiği söylenebilir. Zengin ve fakir olan her insanın ölümü tadacağı düşüncesi bu sahnede yansıtılmaktadır.

Görsel 10: Kardeşler ve Ali Rıza Emmi, Kayserili Behçet’in Kabrini Ziyaret Ederken

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Köyden İndim Şehire, 50:01)

3.2.11. Bayramlar-Karşılamlar-Uğurlamalar

Bayramlar

Bayram, “Millî veya dinî bakımdan önemli olan ve kutlanan gün veya günler” (TDK, 2018:288). olarak tanımlanmaktadır.

Bayramlar, kökenlerini grup hayatından alan birleştirici bir kavram olarak takvime bağlı günlerde toplumlar tarafından paylaşılan, çok amaçlı ve çok işlevsel yapılara sahip kültürel bir aktivitedir. Bu yönleri ile bayramlar, bir toplumun millî kimliğini oluşturmada ve bu kimliği pekiştirerek sürdürmede kullandığı güç kaynaklarından en önemlisidir.

Bayramlar, millî ve dinî duyguların, inanışların pekiştirilmesi, taze ve canlı tutulması gibi işlevsel yanlarının yanı sıra toplumun birlik ve beraberliğini sağlamada ve bunun kişilerin bilincinde yer etmesinde önemli bir unsurdur. (Artun 2014: 291)

İlgili filmde dört kardeş, Ankara'ya geldikleri zaman millî bayram töreni yapılmaktadır. Filmde, millî bayram olduğunu vurgulamak için Ankara'nın dört bir yanı Türk bayrağı ve Atatürk posterleriyle süslenmiştir. Kardeşler, o günün bayram olduğundan habersizdirler. Şaşkınlıkla kalabalığın içerisine karışırlar. Neler olduğunu vatandaşlara sorup öğrenmeye çalışırlar. Günün anlam ve önemini öğrendikten sonra onlar da kalabalıkla birlikte alkış tutup bayramı kutlarlar. Askeri geçit törenlerini izlerler. Ayrıca filmde millî bayramın akşam vaktinde de devam ettiği görülmektedir. Filmde millî bayram sahnesinde çalan Sakarya Marşı ses merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder.

Görsel 11: Kardeşler, Şehre Geldiklerinde Millî Bayram Töreni ile Karşılaşırlar

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Köyden İndim Şehire, 16:48)

Karşılamalar

Filmde, dört kardeş Ali Rıza Emmi ile birlikte köye gelir. Bu sahnede üç eltinin de kocalarını karşılamaları görülür. Üç elti de kocalarının geldiklerini duyunca yaptıkları işleri bırakarak sevinç ile koşup onların bulundukları yere gelirler. Onları özlem ve sevinç dolu duyguyla karşılarlar.

Filmde kardeşlerle birlikte Ali Rıza Emmi'nin de köye gelmesi köy halkının misafirperverliğini yansıtır. Nitekim Ali Rıza Emmi, kardeşlerin altın bulma serüvenini öğrenmek için köy halkıyla sohbet eder. Köy halkı, Ali Rıza Emmi'yi köy kahvesine davet ederek ona orada Türk kahvesi söylerler. Türk kültüründe misafir bulunduğu ortama ayak bastığı andan itibaren, ona Türk kahvesi ikram edilir. Bu durum bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı olması durumundan kaynaklanıyor olabilir.

3.2.12. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözler ve Sesler

Belirli hareketlerin sürekli aynı çizgide tekrarlanması durumu bu filmde de görülmektedir. Filmde ağabey Himmet, ağabeylik rolünden faydalanarak gücün kendisinde olduğunu, kendisinin ağabey olduğunu, altınların ya da paranın da onda kalması gerektiğini sıkça vurgular.

Dört kardeş altınları bozdurmak için Ankara'ya hareket ederken kardeşlerden Gayret trende bağdaş kurarak oturur. Bunun üzerine ağabey Himmet onu uyararak:

-“Höst len! Löküs mevkide böyle bağdaş kurulmaz. Ayak ayak üstüne atacağın. At bakiim.” der.

Bu durum üzerine dört kardeş de bacak bacak üstüne atarak yolculuklarına devam eder.

Ali Rıza Emmi'nin kardeşlerin taşıdığı çuvalda altın olduğunu anlaması üzerine ağabey Himmet için bir tulum diktirilmiştir. Tulumun içerisine de altınlar doldurulmuştur. Filmde iki sahnede de altınların ağırlığından dolayı ağabey Himmet'in düştüğü görülmektedir. Birinci düşme sahnesi, Ali Rıza Emmi'nin evine yemeğe geldiklerinde koltuğa oturduğundadır. Himmet, koltuğa oturur ve koltuğun ayağını kırar. Diğer düşme sahnesi ise babalarının mezarını ziyaret ettiklerinde gerçekleşir.

Ağabey Himmet altınlara tek başına sahip olmayı planlar. Kardeşler uyurken gizlice altın çuvalını almaya uğraşır. Çuvalı aldıktan sonra kaçmaya yeltenir fakat başarılı olamaz. Bu konuda ikinci bir girişim ise trende görülür. Kardeşlerin uyuduğu sırada altın çuvalını

sırtlayıp trenden iner. Kardeşlerine yakalanması üzerine “Ankara zannedip indim.” der. Böylece iki planı da gerçekleşmez ve başarısız olur.

Filmde bir başka kalıp hareket ise altınların sürekli sayılmasıdır. Dört kardeş, tarlada altın bulduklarında eve getirip sayarlar. Bu sayma işlemini yine ağabeylik rolünde olan Himmet yapar. Ağabey Himmet, kardeşlerin onu konuşturması üzerine sürekli şaşırır ve her şaşırıpta başa dönülür. Şehirde de bu sayma ve şaşıрма işleminin devam ettiği görülür. Bu durumla ilgili kardeşler arasında geçen diyaloglardan bir tanesi şöyledir:

-Himmet: “Bir, iki, üç, dört, beş... Dört bin dört yüz kırk dört, dört bin dört yüz kırk beş, dört bin dört yüz kırk altı, dört bin dört yüz kırk yedi, dört bin dört yüz kırk sekiz...”

-Emine: “Saffet, televizyon da alacak mıyız?”

-Himmet’in karısı: “Ben kelepçeli saat alacam.”

-Gülsüm: “Ben naylon bir gecelik istiyom.”

-Hayret: “Himmet Ağabey, bu garılar yine çok konuşuyorlar, senin kafan karışacak.”

-Himmet: “Sayende karıştı.”

3.2.13. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma

Halk kültüründe önemli bir yere sahip olan unsurlardan birisi de hemşehriliktir. Kelime anlamı “memleketli” olan hemşehrilik filme farklı bir açıyla konu olmuştur. Film, dört kardeşin tarlada altın bulmalarıyla başlamaktadır. Altınlar Bizans altınıdır. Dolayısıyla da dönem itibarıyla alım ve satım işlemleri yasal değildir. Kardeşler kendi aralarında altınları nasıl bozduracaklarını düşünürken aralarında şu diyalog geçer:

-Himmet: “Hepsi iyi de bu gömü altınlarını büyükşehirde bozdurmaya kalkarsak hükümet hepsini alır elimizden.”

-Gayret: “Biz de gizli bozdururuz.”

-Himmet: “Kime len?”

-Hayret: “Himmet Ağabey, hani Angara’da bizim bir hemşehri var kuyumcu. Adı neydi ya...”

-Saffet: “Ali Rıza Emmi, Ali Rıza Emmi!”

Tüm kardeşler sevinir...

-Gayret: “Ne de olsa hemşehrimiz, bizi ele virmez ona bozdururuz.”

Burada da görüldüğü üzere hemşehrilik kavramının filme yansması büyük önem arz etmektedir. Filmde Ali Rıza Emmi onlara kalacak yer tahsis eder, evine misafir olarak çağırır hatta evinde yatırır fakat bunların hepsini dört kardeşte bulunan altınları ele geçirmek için yapar. Dolayısıyla birinci filmdeki baba dostu figürü, askerlik arkadaşı olan, Mehmet Çavuş’un yerini ikinci filmde daha çıkarıcı tipte olan Ali Rıza Emmi almıştır. Ali Rıza Emmi’nin dört kardeşe yardım etmesinin asıl sebebi onları bir oyuna getirip altınları ele geçirmektir.

3.2.14. Halk Edebiyatı

3.2.14.1. Atasözleri

Erman Artun, atasözlerini “geçmişten bugüne gelen geniş deneyim ve gözlemlerin ürünü olan kısa ve özlü sözler” (Artun 2005: 151). olarak tanımlar. Atasözleri, sanat bakımından değerlidir. Bu sözler, din, ahlâk, hukuk, terbiye, gelenek, görenek ve doğa olaylarını çok kısa fakat anlamlı bir şekilde dile getirir. İlgili filmde de atasözlerinden bazıları olduğu gibi bazıları ise değişime uğrayarak kullanılmıştır. Filmde aynen ve değiştirilerek kullanılan atasözleri aşağıdadır:

- Anca beraber, kanca beraber: Dört kardeşin tuvalete girmesi üzerine Gayret tarafından kullanılır.
- Sora sora Bağdat bulunur: Ağabey Hayret, kardeşi Saffet’e karşı kullanır.
- TDK Atasözleri ve Deyimler sözlüğünde “Erken kalkan yol alır, er evlenen döl alır.” şeklinde olan atasözü filmde Hayret tarafından değiştirilerek “Erken kalkan kazanır.” şeklinde kullanılmıştır.
- TDK Atasözleri ve Deyimler sözlüğünde “Ölmek var, dönmek yok!” şeklinde olan atasözü filmde Himmet tarafından değiştirilerek “Ölmek var, Ali Rıza’dan başkasına altın bozdurmak yok.” ve “Ölmek var, dilenmek yok.” şeklinde kullanılmıştır.
- TDK Atasözleri ve Deyimler sözlüğünde “Sakla samanı, gelir zamanı.” ve “Sabreden derviş muradına ermiş.” şeklinde olan atasözü filmde Saffet tarafından birleştirilerek “Sakla samanı muradına ermiş.” şeklinde kullanılmıştır.

3.2.14.2. Deyimler

Deyimler, “gerçek anlamı dışında kullanılarak yeni bir anlam ifade eden ve bir düşünceyi dile getiren iki veya daha fazla kelimedenden oluşan kalıplaşmış sözler dizisidir” (Güleç 2002: 29). İlgili filmde birçok deyim tespit edilmiştir. Bu deyimler aşağıda sıralanmıştır:

- (Üstüne) ağırlık çökmek: Himmet altınları üstünde taşır ve Ali Rıza Emmi’ye karşı bu deyimi kullanır.
- Ailenin yüz karası: Himmet, Saffet’e olumsuz işler üzerine kullanır.
- Akıl etmek: Himmet, altınları çuvalın içine doldurdukları zaman kullanır.
- Aklınıza bin yaşayın: Ali Rıza Emmi, dört kardeşe karşı kullanır.
- Altınlara konmak: Hayret, eşi Gülsüm’e karşı kullanır.
- Arkasına göz kulak olmak: Kardeşler altın çuvalını gömmeye giderken Saffet tarafından kullanılır.
- Ayaklarına kara sular inmek: Hayret, altın çuvalını gömmeye giderken Himmet’e karşı kullanır.
- Ayıp olmak: Saffet, Ali Rıza Emmi’ye karşı kullanır.
- Bağına basmak: Hayret, altın çuvalını Gayret’in alması üzerine Gayret’e karşı kullanır.
- Başının üstünde yeri olmak: Ali Rıza Emmi’nin eşi, kardeşler ve eşlerine karşı kullanır.
- Beş parasız kalmak: Kuyumcu Ali Rıza’nın kapalı olmasından dolayı kardeşler parasız kalır. Bunun üzerine Hayret, kardeşlerine karşı bu deyimi kullanır.
- Birbirini yemek: Himmet, hazine bulan başka insanlar için kullanır.
- Eline üç beş kuruş geçmek: Kardeşler, köyde çuvala birlikte tualete gittikleri sahnede ağabey Himmet tarafından kullanılır.
- Göynü bulanmak: Ali Rıza Emmi’nin dört kardeşi otele götürmesinin ardından kardeşlerden Gayret otelin balkonunda kullanır. Aynı zamanda Hayret, dönme dolaba bindiği zaman kullanır.
- Göz kulak olmak: Saffet, diğer kardeşlerine karşı kullanır.
- Gurbanı olmak: Ali Rıza Emmi, dört kardeş için kullanır.
- Gül gibi geçinmek: Gayret, diğer ağabeyleri için kullanır.
- Halt etmek: Hayret, en büyük ağabey Himmet’e karşı kullanır.

- Kafasını karıştırmak: Himmet, altınları saydığı sırada şaşırır ve diğer kardeşlerine karşı kullanır.
- Kanları kaçmak: Kardeşlerin altın çuvalını kaybetmesi üzerine Ali Rıza Emmi tarafından kullanılır.
- Kusura kalmamak: Kardeşler ve eşlerinin Ali Rıza Emmi'nin evinde tabak kırmaları üzerine Hayret, Ali Rıza Emmi'ye karşı kullanır.
- (Paraları) kırışmak: Kardeşler birbirine karşı kullanır.
- Mesarif etmek: Ali Rıza Emmi, kardeşlerin altın bozdurmak istemesi üzerine kullanır.
- Muradına ermek: Emine, Saffet'e karşı kullanır.
- Oyun etmek: Gayret, Ali Rıza Emmi'ye karşı kullanır.
- Paraları yemek: Emine, dört kardeşe karşı kullanır.
- Rahatsız etmek: Himmet, Ali Rıza Emmi'nin eşine karşı kullanır.
- Sıkışmak: Hayret, tuvalet ihtiyacını belirtmek için kullanır.
- Tozutmak: Köylülerden bir kişi dört kardeş için kullanır.
- Ümidini kesmek: Hayret, Ali Rıza Emmi'nin altınlardan vazgeçmesi için Saffet'e karşı kullanır.
- Yüzüne bakmamak: Ali Rıza Emmi, Himmet'e karşı kullanır.
- Zahmet vermek: Himmet, Ali Rıza Emmi'ye karşı kullanır.
- Ziyaret etmek: Dört kardeş babalarının mezarına gitmek için kullanır.

3.2.14.3. Dualar ve Beddualar

Alkış (dua) ve kargış (beddua), konuşmayı renklendiren kısa kalıp sözlerdir. Bunlar, konuşmayı süsleyen, duyguları belirten, anlatımı güçlendiren dil unsurlarıdır. Dualar ve beddualardan bazıları imge, düşünce ve çağrışım zenginliğiyle yüklüdür. Alkış yani dua, kişinin iyiliğini; kargış yani beddua ise kötülüğünü isteyen söz kalıplarıdır. (Artun, 2005: 152)

İlgili filmde bahsi geçen dua ve beddualar aşağıdaki gibidir:

Dualar

Canına rahmet: Kardeşlerden Himmet, altınları buldukları zaman babaları için söyler. Aynı duayı Hayret, fırının önündeki un çuvalını altın çuvalı zannedip sırtlandığında, “Helal paraymış, babamın canına rahmet.” diye dua eder.

Elinize sağlık: Himmet’in eşi Gülsüm, Ali Rıza Emmi’nin evinde yemek yerken çorbayı çok beğendiğini dile getirir. Bunun için de Ali Rıza Emmi’nin eşine “Elinize sağlık!” diye güzel dilekte bulunur.

El öpenleriniz çok olsun: Üç elti, Ali Rıza Emmi’nin eşinin elini öper. Ali Rıza Emmi’nin eşi onlara bu sözü söyleyerek güzel dileklerde bulunur.

Sabah şerifleri hayırlı olsun: Himmet ve Hayret’i Ankara’ya giderken yakalayan Gayret, “günaydın” manası taşıyan bu sözü kullanılır.

Ziyade olsun: Kahvedekiler, Ali Rıza Emmi’ye kahve ikram eder. Ali Rıza Emmi kahveyi içtikten sonra “ziyade olsun.” diyerek kahvedekilere teşekkür eder.

Beddualar

Allah canlarını alsın: Ali Rıza Emmi, kardeşler için kullanır.

3.2.15. Türküler

Türkçe Sözlükte “Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume” (TDK, 2018:2402). olarak tanımlanan türkü kelimesinin kökeni hakkında birbirlerine benzer görüşler öne sürülmüştür. Bu görüşlerden en fazla kabul göreni ise türkü kelimesinin Türk’ten doğduğu ve Türklere has bir ezgi olduğu görüşüdür. Hem Farsça hem de Arapça nispet eki olarak kullanılan î’nin Türk kelimesine eklenmesiyle meydana gelen “Türkî”, Türk’e has, Türk’e özgü, Türk’e ait gibi anlamlar taşır. (Yakıcı 2007: 36)

İlgili filmde dört kardeşin Ankara’da Samanpazarı’nda bir handa kaldıkları görülür. Ağabey Himmet bu mekânda altınları sesli bir şekilde sayarken kardeşlerden Hayret, Sivas yöresine ait olan “Keklim İdim Vurdular” türküsünü söylemeye başlar. Bunun üzerine diğer kardeşler de Hayret’e eşlik ederek türkü söyleme işlemine dahil olur. Kardeşlerin hep birlikte söylediği türkünün orijinali aşağıdadır:

“Keklik idim vurdular

Kanadımı kırdılar

Daha ben ne idim ki

Annemden ayırdılar

Gel gel yanıma keklik

Kastın canıma keklik

Al kınalı parmakların

Batır kanıma keklik” (<https://edebiyatvesanatakademisi.com>, 22.12.2020).

(Kekliğimin kafesi

Mis kokuyor nefesi)

(Şimdi buradan geçti

Ciğerimin köşesi)¹³

Bu türkünün söylenmesinin ardından ağabey Himmet altın sayma işlemini yine karıştırır ve sayma işlemi tekrar yapılır.

Filmde özellikle bu türkünün tercih edilmesi tesadüfi bir durum değildir. Sembolik ve gerçek anlamıyla keklik, kumda eşinir, kayada öter, çalı dibine yuvar yapar. Avlanan hayvanlar arasında yer alır. Türk kültüründe kekliğin uçurulması yârdan ayrılığı simgeler. (Yılmaz, 2011:234) Filmde dört kardeş altınları bozdurmak için gurbete çıkar. Dolayısıyla köyden ve yârdan ayrı kalınması bu türkünün bilinçli olarak kullanıldığına dair ipuçları verir.

3.2.16. Halk Oyunları (Dansları)

Halk oyunları, oyun ve estetik ilişkisini en iyi şekillerde yansıtan oyun türlerinden biridir. Estetik, insanların kendini ifade etme biçimleriyle birlikte yer aldığında, bunu sağlayıcı öge olarak halk oyunları ortaya çıkmaktadır. Oyunun zevk veren, oynanmasını daimî kılan en önemli yönü bireyi gündelik yaşamdan uzaklaştırıp başka bir dünyada bulundurmasıdır. Gündelik yaşamın dışındaki bu dünya, oyun adına belli sınırlılıklardan oluşmakta ve belli alanlarda oynanmaktadır. (Artun 2014: 395)

İlgili filmde dört kardeş ve üç eltinin köy yaşamından uzaklaşıp şehir yaşamına ayak uydurmaya çalıştıkları sahneler vardır. Bu sahnelerden birisi de eğlence mekânı olan

¹³ Parantez içerisindeki bölüm türküde yoktur. Bu bölüm kardeşlerden Saffet ve Himmet tarafından söylenmektedir.

diskodur. Dört kardeş ve üç elti, Ali Rıza Emmi ve ailesiyle birlikte diskoya giderler. Son derece gürültülü olan bu ortamda insanlar kendilerinden geçip yabancı müzikler eşliğinde tempo tutarak eğlenirler. Dört kardeş ve eşleri bu müzik tarzlarına yabancı oldukları için diğer insanlara bakıp onların yaptıkları hareketleri taklit ederek eğlenmeye çalışırlar.

3.2.17. Halk Müziği ve Müzik Araçları

Filmde halk müziğine dair kullanılan müzik araçları, millî bayram kutlaması sırasında görülür. Millî bayramın kutlaması sırasında askeri geçitler yapılırken askerlerin ellerinde saksafon, borazan gibi müzik aletleri vardır. Kutlamanın akşam da devam ettiği sahnede askerlerin, üstü açık bir aracın üstünde çalgı aleti olarak askeri bando aletlerini kullandıkları görülmektedir.

Film, *Salak Milyoner* filminin devamı olduğu için benzer fon müzikleri bu filmde de kullanılmıştır. Dört kardeş ve eşleri diskoda dans ettikleri esnada Brezilyalı şarkıcıya ait Eumir Deodato'nun Super Strut¹⁴ adlı şarkısı çalar. Kardeşlerin Ankara'ya geldikleri millî bayram sahnesinde ise Sakarya Marşı¹⁵ çalmaktadır.

3.2.18. Halk Eğlenceleri; Sporlar

Halk eğlenceleri ve sporlar, belirli zaman ve yerlerde insanları eğlendirmek, bedensel gelişimlerini tamamlamak amacıyla ortaya çıkmış faaliyetlerdir. Bu tür eğlenceler, toplumdan topluma değişkenlik gösterir. Toplumların yaşayış ve kültür yapısı bu tür eğlencelerin oluşumunda etkilidir. Her toplumun taşıdığı özellikler ve bilgi birikimi kendi eğlence anlayışını yansıtır. Bu yüzden her toplumun eğlence anlayışı birbirinden farklıdır. Türk halkının da eğlence anlayışı taşıdığı kültürel birikimlerden hareketle oluşmuştur. Halk eğlence ve sporlarına dair filmde gerçekleşen sahneler şu şekildedir:

Halk Sporları

Güreş: Filmde dört kardeş altınları bulunca sevinç nidaları atarlar. Kardeşlerden Gayret, altını dişiyle kontrol etmek ister. Bunun üzerine kardeşler arasında altın çalma gibi bir güvensizlik durumu ortaya çıkar. Hepsi ayağa kalkıp silkelenemeye başlar. Bu sırada

¹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=9NoCrq6vsj0&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=57> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=IpGfb8e3SwA&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=53> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

kardeşlerden Hayret, “Silkelenmekle olmaz. Ya içimize kaçtıysa?” diye sorar ve ağabey Himmet’in “soyunalım” demesi üzerine soyunurlar altınların üzerini kimse fark etmesin diye kıyafetleri ile kapatırlar. Dört kardeş birbirlerinin üstlerini aradıkları sırada köylüler yanlarına gelir. Köylülerden birisi “Haydi geynin de gidelim” der. Saffet, yere doğru yönelip kıyafetleri alacağı sırada Hayret hamle yapıp onu yere yatırır. Altın bulduklarını köylülere belli etmemek için Hayret, hemen Saffet’i göstererek “Güleşiyoruz da... Ben hep yenerim bu salağı.” der. Bu sahnede kardeşlerin geleneksel karakucak güreşlerini canlandırarak köylülere cevap verdiği görülür.

Halk Eğlenceleri

Disko:

Dört kardeş ve eltiler ile Ali Rıza Emmi’nin ailesi diskoda dans ederek eğlenirler. (<https://ok.ru/>)

Lunapark:

Sözlükte “İçinde türlü eğlence ve oyun yerleri bulunan alan” (TDK, 2018:1594). olarak tanımlanan lunapark halkın eğlence merkezidir. Küçük çocukların ve yetişkinlerin eğlenmek için geldikleri lunapark bu filmde de kullanılmıştır.

Ali Rıza Emmi’nin altınların dört kardeşte bulunduğunu fark etmesi ve ele geçirme düşünceleri üzerine kardeşler altınları gömme kararı alır. Dört kardeş altınları takkeli bina olarak adlandırdıkları Kore’de Savaşan Türkler Anıtı’nın karşısına gömmüşlerdir. Altınlara tek başına sahip olma mücadelesi kardeşler arasında birbirlerinden bağımsız hareket etme düşüncesini de doğurur. Filmde altınların gömüldüğü günün ertesi günü kardeşler birbirlerinden habersiz olarak kazma kürek ile yola çıkar. Dört kardeş altınları gömdükleri alana yaklaştıkça birbirleriyle karşılaşırlar. Altınları gömdükleri alana geldiklerinde ise gördükleri manzara karşısında şaşkınlıklarını gizleyemezler. Çünkü bu alan artık bir panayır yeri olan lunaparka dönüşmüştür. Filmdeki dört kardeş ve üç eltinin lunaparktaki oyun aletlerine yabancı olduğu tespit edilmiştir. Nitekim filmde birbirlerini kovaladıkları karede çarpışan araba, dönme dolap ve tayyare gibi oyuncaklar vardır. Oyuncuların bu aletlere biniş sırasındaki heyecan ve korkularından hareketle daha önce bu tür oyuncaklara binmedikleri dolayısıyla da şehir yaşamındaki eğlence kültürüne yabancı oldukları yorumu yapılabilir.

3.2.19. Adlar

Ad, “Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam” (TDK, 2018:23). olarak tanımlanmaktadır. İlgili filmde dört kardeşe verilen sembolik adlar aslında kardeşlerin karakterlerini de yansıtmaktadır. Kardeşlerin en büyüğü olan Himmet, filmde sürekli ağabeylik rolünü üstlenerek hareket eder. Kelime anlamı olarak Himmet, “yardım, kayırma” manası taşır. Dört kardeşin arasında kayırılan ve ayrıcalıklı olan kişi Himmet’tir.

Dört kardeşin polisi görüp kaçması üzerine ağabey Himmet yere düşer bunu gören kardeşler çıktıkları sokak merdiveninden aşağı iner. Himmet ve Hayret arasında geçen konuşma şu şekildedir:

-Hayret: “Yoruldun mu Himmet ağabey, (altın çuvalını kastederek) istersen ver ben taşıyayım.”

-Himmet: “Olmaz, ben ağabeyim altınlar bende duracak.”

Bir başka sahnede kardeşler, Ali Rıza Emmi’ye altın bozdurur ve altının değeri toplamda bin liradır. Ağabey Himmet, kendisinin ağabey olduğunu paranın da onda duracağını söyler.

Bu örneklerde de görüldüğü üzere filmde Himmet karakteri dört kardeş arasında kayırılan yani ayrıcalıklı olan kişidir.

Filmdeki adlardan bir sembolik kullanım da Saffet karakterine aittir. Saffet kelime anlamı olarak “Temizlik, arılık” manasındadır. Filmde de Saffet karakteri, saf ve temiz kalpli oluşuyla izleyici karşısındadır. Bu adın kullanımı repliklere şu şekilde yansımıştır:

Kardeşler, babalarının mezarını ziyaret ettikleri sırada:

-Saffet: “Şu dünyada ne iyi insanlar var. Babamıza mezar bile yaptırmışlar.”

-Hayret: “Ulan eşoğlu eşek (Tövbe, tövbe estağfurullah...) Affedersin babacığım... Para verip biz yaptırdık ya.”

-Saffet (gülerek): “Biz mi yaptırdık, evet.”

Saffet, Ali Rıza Emmi’nin arabasına binerken altın çuvalını fırının önünde unuttur. Bu durum kardeşler arasında Saffet’in saf ve temiz olmasından kaynaklı ona altın çuvalı emanet edilmemesi gerekliliğini ortaya koyar.

Ali Rıza Emmi'nin soyadının "Akçakayalı" olması filmdeki dört kardeşin de Kayseri'ye bağlı olan "Akçakaya" köyünde doğup büyüdüğüne dair bir kullanımı yansıtıyor olabilir.

Ad koyma konusunda söylenebilecek bir diğer nokta *Salak Milyoner* filminde kardeşlerin babasının adı Şevket iken, ilgili filmde Şevket adı, Behçet olarak değiştirilmiştir. Filmde bu isimlerin dışında Emine, Gülsüm, Gayret gibi isimler de kullanılmıştır.

3.2.20. Köy-Kent Çatışması

İlgili filmde dört kardeşin zengin olma hayali yıllar önce gömülen defineyi bulmakla başlar. Kardeşler, babalarının onlara söylemiş olduğu defineyi bulurlar ve altınları hemşehrileri Ali Rıza'ya bozdurmak için Ankara'ya giderler. Kardeşlerin Ankara'da Ali Rıza Emmi'yi bulmaya çalıştıkları sahne ve Ali Rıza Emmi ile birlikte köye döndükleri sahne köy-kent yaşamına dair örnekler teşkil eder.

Kardeşler, Ankara'ya gittiklerinde Ali Rıza Emmi'yi yoldan geçen iki vatandaşa sorar. Birinci sordukları kişi Ali Rıza Emmi'yi tanımadığını söyler. Bunun üzerine kardeşlerden Himmet "Allah Allah Ali Rıza'yı tanımıyor." der. Hayret de bu konuşmayı tamamlayarak "Buralı değil herhalde, yabancı." der. Ali Rıza Emmi'yi ikinci kişiye sorduklarında ise "Tanımıyorum kardeşim." cümlesiyle karşılaşırlar. Kardeşlerden Hayret "Ne cahil adam, Ali Rıza Emmimi tanımıyor." der. Bu repliklerden hareketle köyün küçük olmasından dolayı herkesin birbirini tanıdığı, içtenlik ve samimiyetin büyükşehre göre daha fazla olduğu söylenebilir. Kardeşlerin bu doğal ve samimi hâllerinin şehir yaşamına yansımaları dolayısıyla köy-kent çatışmasını da beraberinde getirir.

Dört kardeş köyü ve eşlerini ziyaret etmek için Ali Rıza Emmi ile birlikte köye gelirler. Ali Rıza Emmi'nin arabasından indikleri sahnede kardeşler arasında geçen diyalog şu şekildedir:

-Hayret: "Bu köylü çocukları da çok acayip oluyor canım."

-Saffet: "Heç şehirli adamlar görmemişler piçler."

...

-Hayret (Gayret'e dönerek): "Dikkat ol lan, pisliğe basma."

-Gayret: "Aman... Bu köy yerinde de üstümüz başımız battı."

-Saffet: “Öf be bu tezekler de amma pis kokuyor.”

-Himmet (Onay vererek): “Ya ya...”

Kardeşlerin Ankara’ya gittikleri henüz daha üç gün olmuştu. Fakat üç günün sonunda köylerine döndüklerinde şehirli insanlar gibi tavır takınıp onlar gibi hareket ederler. Bu durum izleyiciye köy-kent çatışmasını yansıtır.

Köy-kent çatışmasının yaşandığı bir başka sahne Ali Rıza Emmi’nin kardeşleri otele götürmesiyle görülür. Ali Rıza Emmi kardeşleri konaklamaları için bir otele götürür ve otel odasında geçen konuşmalar aşağıdaki gibidir:

-Ali Rıza Emmi: “İşte odanız, alın anahtarınızı da.”

-Himmet: “Sağ ol.”

-Ali Rıza Emmi: “Burası da ayak yolu. Nasıl beğendiniz mi?”

-Himmet: “Odaya diyecek yok emme kenef niye odanın ortasında?”

-Saffet: “Öyle ya köylü kısmı bile odanın ortasına etmez.”

-Ali Rıza Emmi: “Lüks otellerde âdet böyledir.”

Kardeşler yaşamsal faaliyetlerini köyde sürdürdükleri için şehir yaşamına uzaktırlar. Kardeşler köy evinde tuvalet ihtiyacını karşılamak için evin dışarısına yapılmış olan taş duvardan oluşan küçük bir yerin içerisine girer. Ali Rıza Emmi ile birlikte gittikleri otelin odasında ise tuvalet odanın içerisindeydir. Kardeşlerin bu duruma şaşırması izleyiciye köy-kent çatışmasını yansıtır.

Kardeşler, Ankara’ya geldiklerinde Ali Rıza Emmi’yi bulamazlar. Paraları olmadıkları için de oturup ne yapacaklarını düşünürler. Bu sahnede kardeşlerden Hayret, “Kaldık mı sana bir çuval altınnan goca şehirde beş parasız. Hee Şimdi ne halt edecez Himmet Ağabey?” der. Bu sahne Resim ve Heykel Müzesi’nin karşısında çekilmiştir. Ali Rıza Emmi’nin kuyumcu dükkânına gelmemesi üzerine kardeşler günlerce aç ve susuz kalır. Kardeşlerden Hayret, Himmet’e bir tane altın bozdurmalarını söyler. Himmet ise bu duruma karşı çıkarak “Ölmek var, Ali Rıza’dan başkasına altın bozdurmak yok.” der. Kardeşler, aç olan karınlarını bir havuzdan su içerek doyurmaya başlar. Kardeşlerin havuzdan su içtikleri yer Güvenpark’tır. Dört kardeşin de birlikte kaldığı otel, günümüzde de farklı ve lüks görünümüyle otel olarak kullanılmaktadır. Filmde gerçek ya da tarihi

mekânların kullanılması görüntü merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder. (<https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi: 06.04.2022)

3.2.21. Argo ve Küfürler

İlgili filmde kullanılan argo ve küfür kullanımları şu şekildedir:

- Aptal: Hayret, en küçük kardeş Gayret için kullanır.
- Ayı: Saffet, Gayret’e karşı kullanır.
- Bok: Ali Rıza Emmi’nin İstanbul’dan dönmemesi üzerine kardeşler altın bozduramaz ve aç kalırlar. Bu kelime kardeşlerin açlığa dayanamadıklarını ima etmek için kullanılır.
- Enayi: Dört kardeşin köy kahvesindeki insanlar için kullandıkları kelimedir.
- Eşek: Hayret, Gayret’e karşı kullanır.
- Eşşoğlu eşek: Gayret, Saffet’e karşı kullanır.
- Göt: Dört kardeş trende gittikleri sırada kardeşlerden Hayret üçüncü mevkii bilet almaları durumunda konforsuz bir yolculuk durumu olabileceğini ima ederken kullanır.
- Hıyar: Himmet, Hayret’e karşı kullanır.
- Kıç: Dört kardeş altınları eve getirdiklerinde kardeşlerden Gayret, “Bu ne biçim milyonerlik? Kıçımda donum bile yok.” der.
- Kösnük¹⁶: Ali Rıza Emmi’nin Himmet’in kullandığı küfre karşı karşılık verdiği kelimedir.
- Namussuz/Namıssız: Himmet, Gayret’e karşı kullanır.
- Öküz: Kardeşlerden Hayret’in, Saffet için kullandığı argo kelimedir.
- Pezevenk: Kardeşlerden Himmet’in Ali Rıza Emmi’nin şehir dışından gelmemesine karşı kullandığı kelimedir.
- Salak: Gayret, ağabeyi Saffet için kullanır.

Birinci filmin (*Salak Milyoner*) devamı niteliğinde olan bu filmde de Kayseri ağzı kullanılmıştır. Kardeşler arasında kullanılan “len, güleş, gız, şincik, büyükşehir, emmi, garı, sahibısı, deel” gibi kelimeler Kayseri ağzını yansıtır. Bununla birlikte Ali Rıza Emmi’nin kardeşlere ve çalışanına karşı kullandığı “kösnük” kelimesi yöresel küfür

¹⁶ Bu kelime, Türkiye’de Halk Ağzından Derlenen Derleme Sözlüğünde Kayseri’nin Bünyan ilçesine aittir. Kelime anlamı olarak cinsel sapık erkek manasında kullanılmıştır.

kullanımını yansıtır. Tüm bu kullanımlar dolayısıyla metin merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder.

3.3. Mirasyediler

Mirasyediler Filminin Künyesi

Yapımcı: Şahan Haki

Yönetmen: Aram Gülyüz

Senarist: Sadık Şendil

Yapım Yılı: 1974

Tür: Komedi

Süre: 86 dk.

Oyuncular: Zeki Alasya (Zeki), Metin Akpınar (Metin), Hale Soygazi (Hale), Fatma Belgen (Fatma), Zafer Önen (Mağaza Müdürü), Selim Naşit Özcan (Muhasebe Müdürü), Nubar Terziyan (Mağaza Sahibi) Handan Adalı (Leman Hanım), Eşref Vural (Hale'nin Üvey Babası), İhsan Bilsev (Mağaza Bekçisi).

Mirasyediler Filminin Özeti

Filmde Zeki ile Metin aynı evde kalan iki kardeştir. İkisi de giyim mağazasında çalışır. İkisinin yapmış olduğu sakarlıklar mağaza müdürünü canından bezdirir. Müdür, ikiliyi yanından kovmak istese de bunu yapamaz. Çünkü ikili, mağaza sahibi tarafından bilinçli bir şekilde bu mağazada çalıştırılır. Filmde Metin ile Hale sevgilidir. Zeki ise aynı mağazada çalışan Fatma'ya âşıktır. Fakat Fatma'nın bu durumdan haberi yoktur.

Hale'nin annesi çok hastadır. Ameliyat olması lazımdır fakat bu durum için çok para gerekir. Hale'nin üvey babası, Hale'yi bir genel evinde çalıştırmak ister. Genel evin sahibi Leman Hanım'dır. Böylelikle üvey baba, Leman Hanım'dan bol miktarda para alacaktır. Hale ilk etapta bu duruma sıcak bakmaz. Sonradan istemeyerek de olsa bu işi kabul eder. Metin ile vedalaşır ve ona Leman Hanım'ın evinin telefon numarasını verir. Zeki ile Metin bir plan yapar. Leman Hanım'ın evine müşteri gibi gelerek Hale'yi kurtarmak isterler. Leman ile telefonda konuşup anlaşırlar. İlk etapta Metin, Kayserili tüccar Nuri Bey şeklinde eve gelir. Evde Hale'yi beğenir, alır ve kendi evine götürür.

Zeki, Metin ve Hale'nin üç gün zamanı vardır. Zeki ile Metin üç gün boyunca hem mağazada hem de çeşitli işlerde çalışıp para kazanmaya başlar. Böylelikle Hale'nin para kazanmasını sağlayıp Leman Hanım'ın borcunu öderler. Zeki, Metin ve Hale üç gün daha kazanmak ister fakat Leman Hanım bu duruma karşı çıkar. Bu defa Leman'ın evine Karadenizli iş adamı Temel rolünde Zeki gelir. Hale'yi alır ve oradan uzaklaşır. İkili yine gece-gündüz durmadan çalışıp çeşitli işlerde çalışarak Hale için para toplar. Zeki ile

Metin bir süre para kazansa da ilerleyen süreçte zor duruma girerler. Metin, bir sinema afişinden hareketle çalıştıkları mağazayı soyma planı yapmaya başlar. Bunu Zeki'ye anlatır. Zeki ilk başta soygun işini kabul etmese de sonradan bu plana ortak olur.

Mağaza sahibi, ölüm döşeğindedir. Ölmeden önce mağaza müdürünü yanına çağırıp tüm mirasını iki yeğeni Zeki ve Metin'e bıraktığını açıklar. Sonrasında ise vefat eder. Mağaza müdürü bu duruma çok şaşırır. Olduğu yere düşüp bayılır. Kendilerine yüklü miktarda miras kaldığından habersiz olan Zeki ile Metin zaten amcalarını da hiç tanımamışlardır. İkili, mağazayı soyma planları yaparken mağaza müdürü ve yanındakiler bu durumu ikiliye nasıl söyleyeceklerini düşünmektedir. Çünkü Zeki ve Metin, mağaza ve muhasebe müdürü tarafından kötü muameleye uğramışlardır. Zeki ile Metin mağazadan yüklü miktarda para çıkarabilmek için ürün satış işlemlerini hızlandırırlar. Bu doğrultuda ürünler satılsın diye indirim bile uygulurlar. Bunu gören mağaza müdürü ve muhasebe müdürü oldukça şaşırır. Tam onlara kızacakken mağazanın ikiliye miras kaldığını öğrendiklerini düşünürler. Bu yüzden ikilinin yaptıklarına ses çıkarmazlar. Mağaza sahibinin öldüğünü ve mirasının da ikisine kaldığını film sonuna kadar gizlerler.

Zeki ile Metin bir gece yarısı çalıştıkları mağazadaki para kasasını alırlar ve evlerine götürürler. Ne yaparlarsa yapsınlar kasa açılmaz. İlerleyen sahnelerde dinamit kullanarak kasayı açarlar fakat bu defa da kasanın içerisi boş çıkar. Zeki, Metin ve Hale kaçma planları yaparken Hale'den Fatma'ya da haber vermelerini isterler. Hale, kaçma teklifini Fatma'ya iletir. Bu sırada ise müdürler, Fatma'ya mağazanın Zeki ile Metin'e miras kaldığını açıklar. İkilinin yine bu durumdan haberi olmaz. Kasanın da boş olduğunu görünce intihar etmeye çalışırlar. Hale ve Fatma onları bulur ve vazgeçirir. Çiftlerin birbirleriyle kavuşmasıyla film son bulur.

3.3.1. Yerleşim Yerleri-Türleri

İlgili film, sürekli yerleşim türlerinden kent yaşamını yansıtır. Filmde yüksek katlı ahşap binalar ve betonarme apartman daireleri görülür. Filmin bazı sahneleri İstanbul'un Şişli ilçesinde Pangaltı semtinde çekilmiştir. Filmde dış mekân olarak dönemin ünlü sinema salonu İnci Sineması kullanılmıştır. Bununla beraber tatlıcı dükkânı, Denizcilik Bankası, Emlâk Bankası, Ziraat Bankası, Akbank, Galata Kulesi, Boğaziçi Köprüsü gibi mekânların yanı sıra pek çok mağaza ve dükkân kısa süreliğine de olsa kamera açısında

yer almıştır. Filmin bu sahneleri İstanbul'un tarihî ve kültürel sembolleri olması açısından görüntü merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder.

3.3.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi)

Zeki ve Metin'in kaldıkları ev iki katlıdır ve ahşap malzemeden yapılmıştır. Evin mutfak, banyo ve salon bölümleri dışında diğer bölümler kamera açısına girmemiştir.

Filmde Hale'nin evine ait iç dizayn olarak evin salonu ve Hale'nin hasta annesi için yattığı oda kullanılmıştır. Leman Hanım'ın evi betonarme yapıda bahçeli ve iki katlıdır. Ev, içten merdivenlidir. Filmde evin salonu ile üst katta bir oda kullanılmıştır. Evin dışının yansıtıldığı sahnede pencereler mor panjurludur. Zeki ile Metin'in çalıştıkları mağaza cadde üzerinde çok katlı betonarme yapıdadır. Filmde mağaza sahibi rolünde olan kişi Nubar Terziyan, Zeki ve Metin'in amcalarıdır. Fakat Zeki ve Metin'in bu akrabalık ilişkisinden haberleri yoktur. Mağaza sahibinin evinin dış mimarisi kısa süreliğine de olsa kamera açısına yansımıştır. Ev, halk mimarisi olarak konak tipinde iki katlı ve ahşap yapıdadır.

Zeki ve Metin'in evinin mutfak bölümünde tahta sandalye, küçük masa, eski tarz alüminyum tencere, cezve, su testisi, piknik tüpü, maşrapa, tencere gibi nesneler vardır. Banyoda alüminyum kova, alüminyum tepsi, plastik kova ve küçük oturak görülür. Salonda ise küçük boy masa, sandalye, koltuk, köşe sehpa gibi nesneler vardır.

Leman Hanım'ın evinin iç dizaynı lüks yaşamı yansıtır. Salonda döneme ait kanepeler, takım, vazo, televizyon, yemek masası, aynasız salon dolabı, şamdanlık, çevirmeli ev telefonu, çeşitli duvar tabloları yer almaktadır.

Hale'nin kaldığı evde annesinin hasta olarak yattığı odada duvar halısı vardır. Halının dokuma motifleri kamera açısına yansıtılmamıştır. Evin salonunda ise koltuk ve tahtadan yapılmış çok bölmeli köşe sehpa kullanılmıştır. Salonun duvar köşeleri tahta kaplama ile süslenmiştir.

Mağaza sahibinin yatak odasında tahta komodin, vitrin, lambalı abajur gibi nesneler vardır.

3.3.3. Aydınlanma, Isınma

Filmde aydınlanmaya dair kullanımlar elektrik vasıtasıyla karşılanmıştır. Bununla birlikte ışık araç ve gereci olarak mağazanın bekçisi el feneri kullanır.

Zeki ile Metin mağazanın kasasını kendi evlerine kaçırmışlardır. Bu sahnede mağaza müdürü ve muhasebe müdürü Zeki ile Metin'in kaldıkları eve gelirler. Zeki ve Metin, müdürlerin geldiklerini görünce evin camından küçük bir bölmeye saklanarak onları atlatmaya çalışırlar. Bu sahnede evin penceresinin kenarından açılmış bir soba borusu görülür. Buradan hareketle de evde ısınma amaçlı soba kullanıldığı söylenebilir.

3.3.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri

Kara Taşımacılığı

Otomobil: İlgili filmde İstanbul'un trafiğinin yansıtıldığı sahnelerde araç trafik yoğunluğu görülür. Zeki ile Metin çalıştıkları mağazayı soyma planları yapar. Bu sahnede ikili, caddedeki araçların önünde plan yapmaya çalışarak trafiği durma noktasına getirir. Ayrıca Zeki-Metin ikilisi ile Hale-Fatma ikilisi ulaşım aracı olarak bir bölgeden başka bir bölgeye gitmek için taksi aracını kullanır. Filmde mağaza müdürleri ise kendilerine ait şahsi arabaları ile izleyici karşısına çıkar.

Vinç: Filmde Zeki Hale'ye yardım etmek amacıyla girdiği işte vinç kullanır. Mekân olarak Boğaziçi Köprüsü civarının kullanıldığı sahnede Zeki, vince bağlanan yük taşıma aracı ile kum alır ve kum boşaltır.

3.3.5. Halk Ekonomisi

İlgili filmin başkahramanları olan Zeki ile Metin bir giyim mağazasında çalışır. Filmde Hale'nin annesi çok hastadır. Hale'nin üvey babası ise Hale'nin para kazanması için onu bir randevu evine gönderir. Zeki ve Metin, Hale'yi randevu evinden kurtarabilmek için para bulmaya çalışırlar. Bunun için de çeşitli işlere girerler. İkilinin yapmış olduğu işlerdeki başarısız olma durumları, geleneksel Türk tiyatrosundaki “Hacivat ile Karagöz” karakterleriyle bağdaşmıştır. Nitekim geleneksel tiyatrodaki bu karakterler çeşitli işlere girip başarısız olurlar. Benzer durum orta oyununda bulunan “Kavuklu ile Pişekâr” karakterlerinde de görülür. İkilinin para kazanmak için yaptıkları meslekler şunlardır:

Araba Tamircisi: Zeki, tek başına araba tamirciliği yapar.

Boyacı: Zeki ile Metin, yüksek katlı bir binanın çatısında yer alan reklam yazısını boyamak için boyacı olur.

Dalgıç: İkili denizden batmış bir motoru çıkarmak için balık adam kıyafeti giyerek dalgıç olur.

Gişe Görevlisi: Zeki, tiyatro salonunda gişe görevlisi olarak görev yapar. Metin ise salonun önünde bilet keser. Metin ile tiyatronun sahibinin karısı arasında şu diyalog geçer:

-Metin: “Hanımefendi sizin biletiniz?”

-Tiyatronun sahibinin karısı: “Ne bileti?”

-Metin: “Ne demek ne bileti? Tiyatroya biletsiz girmeye utanmıyor musun sen?”

-Tiyatronun sahibinin karısı: “Ben bu tiyatronun sahibinin karısıyım aptal herif.”

-Metin (Zeki’nin yanına giderek): “Kovulduk.” der.

Hamal: Zeki ile Metin, sırtlarında tahta kasa taşıyarak hamallık yaparlar. Metin, sırtında koç taşıyarak hamallık yapar. Bunun yanında kürekle kamyonete kömür doldurarak beden işçisi olur.

Kuaför: Zeki, tek başına bayan kuaförü olur. Zeki ile kuaförde saçını yaptırmak için gelen müşteri arasında şu diyalog geçer:

-Zeki: “(Saçınız) nasıl olsun istiyorsunuz?”

-Müşteri: “Dümdüz olsun lütfen. Hiç kıvrıcık olmasın.”

-Zeki: “Dümdüz?”

-Müşteri: “Evet, dümdüz istiyorum. Sizi çok methettiler de ondan geldim.”

Bir süre sonra...

-Zeki: “Tamam, oldu efendim.”

-Müşteri: “Dümdüz oldu değil mi?”

-Zeki (gülerek): “Dümdüz oldu.”

-Müşteri (bağırarak): “Aaaaay bu ne biçim saç böyle, dünyada istemem kuzu postu gibi olmuş. Rezalet bu rezalet...” der.

Bu sahnede Zeki'nin kuaför mesleğini tam anlamıyla bilmediği ve paraya ihtiyaçları oldukları için bu mesleği icra etmeye çalıştığı belirgin bir şekilde görülmektedir.

Masör: Metin, bir güzellik salonunda masör olur.

Seyyar Satıcı: Zeki, bir kutunun içerisinde çeşitli ürünler satarak seyyar satıcı olur.

Taksi Durağı Kahyası: Zeki, elinde düdük ile “Atikali, Atikali, Atikali... Haydi bakalm gidiyor Atikali” diye bağırarak taksi kahyalığı yapar.

Vinç Operatörü: Zeki vinç operatörü olur. Vincin kasası vasıtasıyla yerdeki kumu alıp başka bir yere taşınması gerekir. Faka kuaför mesleğinde olduğu gibi bu mesleği de eline yüzüne bulaştırır. Zeki, yerdeki kumu alır ve kendisine iş veren kişinin üstüne boşaltır.

Bu mesleklerin dışında Zeki ve Metin yoldaki şerit çizgilerini belirlemek için beyaz boya ile yerlere çizgi çekerler. Elektrik direği lambasını silerler. Fakat bu mesleklerde de başarılı olamazlar.

Görsel 12: Zeki ile Metin Çeşitli Meslekleri İcra Ederken

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Melek Film, Mirasyediler, 56:02)

3.3.6. Beslenme-Mutfak-Kiler

Zeki ile Metin'in yemek yediği sahnede masadaki besinler sıradan halkın yaşamına dair yiyecekleri yansıtır. Sofrada kuru fasulye, salata, ekmek vardır. Beslenme kültürüne dair diğer sahneler ise Metin'in Hale ile birlikte restoranda buluşmasıyla izleyiciye yansıtılır.

Hale restoranda çikolatalı pasta sipariş eder. Metin, restoranın menüsündeki fiyatları görünce bir su almaya karar verir. Bu sahnede Metin'in ekonomik durumunun yetersiz olması aynı zamanda satın alma gücünü de göstermiş olur. Fatma arkadaşları ile birlikte muhallebicide tatlı yer. Şahısların yedikleri tatlılar çikolatalı tatlılardan oluşur. Zeki ile Metin arasında geçen diyalogda ise Fatma kazandibi tatlısı yer.

Filmde içme kültürüne dair kullanım, Leman Hanım'ın, Halelerin eve gelerek üvey babasıyla konuştuğı sahnede görülür. Bu sahnede Leman Hanım, Halelerin evine misafir olarak gelmiştir. Hale, üvey babası ve Leman Hanım'a Türk kahvesi ikram eder. Filmde diğerk bir içecek ise çaydır. Zeki ve Metin evlerinde mağazanın kasasını açmaya uğraşırken Hale onlara çay getirir.

3.3.7. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları

İlgili filmde hesaplama birimi ve zaman kavramına dair kullanımlar vardır. Filmde hesaplama birimi olarak Türk lirası kullanılmıştır. Bu kullanım Zeki ile Metin arasındaki diyaloga yansımıştır:

-Metin: “Zeki, kaç paramız var anam?”

-Zeki: “On bir lira.”

-Metin: “Bölüşelim, on lirayı bana ver. Bir lira sende kalsın. Hadi eyvallah.”

Hale'nin annesinin ameliyat parası 15.000 TL'dir. Hale'nin üvey babası, Hale'yi Leman Hanım'ın evinde çalışmaya ikna ettiğı için 5.000 TL komisyon parası alacaktır.

Filmde Türk lirasının kullanımına ait diğerk yerler, Zeki ile Metin'in mağazadaki müşterilere indirim yaparak ürünleri satmaya çalıştıkları sahnelerde görülür. Bu sahnelerdeki diyaloglar aşağıdaki gibidir:

-Müşteri: “Bakar mısınız, kaça bu gömlekler?”

-Mağaza çalışanı: “140 TL efendim.”

-Müşteri: “Oooo çok pahalı.”

-Zeki: “Pahalıysa ucuzlatırız. Sizin güzel hatrınız için 75 olsun tamam mı? Hadi bakalım... Mevsim sonu gömlekler. 75, sürümden kazanalım, hadi bakalım...”

-Müşteri: “Madem 75, sarıverin bana iki tane.”

-Zeki (sevinerek): “Oldu efendim, oldu. Hadi bakalım, hadi müşteri velinimetimizdir. Gel, gel vatandaş. Ucuz olsun... Paralar gelsin, hadi bakayım.”

...

Metin dışarıda satış yapmaktadır. Kafasında baş örtüsü ile mağazaya girer. İkili koridorda karşılaşır.

-Zeki: “Metin, nasıl oldu?”

-Metin: “Bağırmaktan sesim kısıldı.”

-Zeki (sevinerek): “Allaaahhh... Nerede hareket, orada bereket. Yürü.”

-Metin: “Yünlüler, yünlüler, yünlüler...”

-Zeki (bağırarak): “Ekstra yünlü kumaşlar... Metresi 12,5, 12,5 (TL)”

-Metin (bağırarak): “Başka mağazalarda 60 lira, 70 lira... 12,5 gel gel...”

-Zeki: (Metin’e eşlik ederek): “Gel, gel gel...”

-Metin (ses tonunu değiştirerek ve bağırarak): “Kravata bak abi... Kravata bak bayan... Bu kravat 12,5 TL mağazamızda, indirimli. Eşine, dostuna, sar, sar, sar (kağıda)... Gel, gel vatandaş sen de gel...”

Zeki, mağazadaki raftan bir top kumaş indirerek...

-Zeki: “Hadi bakalım vatandaş... 30 lira, 30 lira... Gel, al, gel...” sözleriyle mağazada satış yapmaya çalışır.

Filmde zaman kavramına dair kullanımlar “üç gün” ve “üç ay” olarak kullanılmıştır. Metin, Leman Hanım’ın evine gelerek Hale’yi üç günlüğüne kendisiyle birlikte götürür. Bu sahnelerde Zeki ile Metin, gece-gündüz çalışarak Hale için para biriktirir. Zeki ve Metin yemek yedikleri sırada ev sahibi kapıyı çalar ve kirayı ister. İkili, üç aydır kira ödememektedir. Ev sahibi onlardan üç gün içerisinde birikmiş kira borcunu ödemelerini ister.

3.3.8. Giyim-Kuşam-Süs

Erkek giyimi

Filmde erkek giyimine dair kullanılan giysiler, büyük yakalı gömlek, boğazlı kazak, kazak, hırka, yelek, ceket, ekoseli ceket, mont, kaban ve bol paça kumaş pantolondur.

Zeki ile Metin'in çeşitli işleri girmeleriyle iş kıyafeti kullandığı görülür. Örneğin, Zeki araba tamirciliği yaptığı sırada, iş elbisesi olarak tulum giyer. Bayan kuaförü olduğu zaman ise kuaför önlüğü giyer. Taksi kahyalığı yaptığı sahnede aksesuar olarak şoför şapkası takar. İkilinin yerlere beyaz boya ile şerit çektikleri sahnede Metin iş kıyafeti olarak tulum giyer. Ayrıca ikili, batmış motoru denizden çıkarmak için balık adam kıyafeti giyer. Bu sahnede taktıkları aksesuarlar şnorkeldir.

Filmde özel olarak kullanılan kıyafet takım elbisedir. Metin, Leman Hanım'ın evine Hale'yi almak için gittiğinde kendisini Kayserili tüccar Nuri Bey olarak tanıtır. Metin, bu sahnede kendisini zengin ve ihtişamlı gösteren bir takım elbise giymiştir. Takım elbisenin ceketi ekoseli ceket tarzındadır. Aksesuar olarak fötr şapka ve bordo renkli papyon kullanır. Bir süre sonra Zeki de aynı eve Hale'yi almak için gelir. Kendisini Karadenizli iş adamı Temel olarak tanıtır. O da tıpkı Metin gibi takım elbise giymiş, aksesuar olarak ise kravat takmıştır.

Filmde ayrıca Zeki ile Metin'in giyim mağazasında çalışmalarından dolayı çeşitli renklerde kumaş sattıkları görülür. İkili, Hale'ye yardım amacıyla mağazadaki elbise, kumaş vb. ürünleri satabilmek için çok çaba sarf eder. Metin, mağazanın dışarısına çıkarak başına baş örtüsü bağlar ve bağırır. Mağazaya müşteri çekmeye çalışır.

Kadın giyimi

Filmde kadın giyim olarak ceket, gömlek, kısa kalem etek, kadife tayt, kalem etek, desenli saten elbise, triko kazak, desenli kumaş elbise, bol paça kumaş pantolon, triko hırka, kumaş pantolon, diz çorabı, dantelli kısa gecelik elbise kullanılmıştır. Kadın giyimde Leman Hanım'ın evindeki kızların hepsinde dantelli kısa gecelik elbise tercih edilmiştir. Kolye, bileklik, yüzük ve bilezik tarzı süs eşyaları aksesuar olarak kullanılmıştır.

3.3.9. Halk İnançları; Töreler, Âdetler, Gelenekler, Görenekler

Zeki ile Metin görev yaptıkları mağazadaki para kasasını almaya çalışırlar. İkili, bu iş için geceyi tercih ederler. Mağaza bekçisinin boşluğundan yararlanıp mağazayı soyma planı yaparlar. Mağazada ışıklar kapalıdır. Metin, canlı olmayan kadın mankeni görür ve korku

dolu gözlerle başparmağını damağına doğru götürüp başını hafifçe yukarı doğru kaldırır. Sağ elini de kalbine doğru götürür. Bu sahnede, Metin'in korku dolu bakışları, halk inancıyla izleyiciye yansıtılır. Nitekim Türk kültüründe başparmağı damakla birleştirme işlemi “korku” ifadesiyle bilinmektedir.

3.3.10. Geçiş Dönemleri

Ölüm

İlgili filmde mağazanın sahibi, yani Zeki ile Metin'in amcası evinde son günlerini yaşamaktadır. Bu süreçte yanında mağaza müdürü İsmet ve doktoru vardır. Mağazanın sahibi, tüm mirasını Zeki ve Metin'e kaldığını açıklayarak vefat eder. Bu sahnedeki konuşmalar filmde şu şekilde geçer:

-Mağazanın sahibi (Halsiz bir şekilde yatağında uzanırken): “İsmet.”

-İsmet: “Emredin patron!”

-Doktor: “Konuşmayın, yormayın kendinizi beyefendi.”

-Mağazanın sahibi: “Anlatmam lazım doktor. Ben zannettiğiniz gibi kimsesiz bir insan değilim.”

-İsmet: “Tabii değilsiniz patron, biz ne güne duruyoruz?”

-Mağazanın sahibi: “Bir erkek kardeşim vardı.”

-İsmet: “Bir erkek kardeşiniz mi vardı?”

-Mağazanın sahibi: “Evet, dargındık yıllardır. Yedi sene evvel öldü. İki oğlu var. Yeğenlerim, sevgili yeğenlerim benim. Bilmiyorlar bir amcaları olduğunu. Bütün mirasım, mağazam, apartmanlarım hepsi, her şey onların.”

-İsmet: “Kim bunlar peki?”

-Mağazanın sahibi: “Bizim mağazada çalışıyorlar.”

-İsmet: “Bizim mağazada mı çalışıyorlar?”

-Mağazanın sahibi: “Evet, Metin’le Zeki.”

-İsmet (Şaşırarak): “Haaa Metin’le Zeki. Neee? Metin’le Zeki mi?”

-Mağazanın sahibi: “Metin’le Zeki ya. Mirasçılarım benim.” diyerek son sözleriyle birlikte vefat eder.

3.3.11. Bayramlar-Karşılamlalar-Uğurlamlalar

Karşılamlalar

Leman Hanım, Zeki ve Metin’in zengin olduğunu sezince evindeki kızları, onların karşısına çıkarır. İkili, Hale’yi beğenerek alır ve evden uzaklaşır.

Mağazanın sahibi, Mağaza Müdürünü ve Muhasebe Müdürünü yanına alıp mağazayı dolaşmaya başlar. Bu sırada çalışanlardan birisi mağazanın sahibini görür ve ayağa kalkar.

Mağaza müdürü ve muhasebe müdürü, mağazanın Zeki ile Metin’e miras kaldığını öğrenir. Bu andan itibaren iki kardeşe “Zeki Bey ve Metin Bey” olarak hitap ederler. Hatta onların kaldıkları eve çiçek ve hediyeler alarak gelirler.

Uğurlamlalar

Zeki ile Metin, mağazadan eve getirdikleri kasayı açınca içinin boş olduğunu görürler. Bunun üzerine ikili intihar etmeye karar verir. Zeki, Fatma’ya, Metin ise Hale’ye bir intihar mektubu bırakarak veda etmek ister. Fakat ikilinin intihar girişimi, Hale ve Fatma’nın Sarayburnu Sahili’ne gelmeleriyle başarısız olur. İkilinin veda mektubu şu şekildedir:

“Sevgili Hale, sevgili Fatma! Sizler bu mektubu okuduğunuz sırada bizler aranızdan ebediyen ayrılmış olacağız. Olanlardan sonra artık yaşamamıza gerek kalmadı. Sarayburnu’na yolunuz düşerse denizin mavi dalgaları şırıltıları arasında Zeki ve Metin sizleri gözleyecektir. Aşkımızı sulara gömüyoruz. Bizi affedin.”

3.3.12. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözler ve Sesler

Filmin başlangıcında Zeki ile Metin’in raflardaki kumaşları yere düşürmeleri üzerine Müdür Bey, onları odasına çağırır. Odadan ayrıldıklarında ise ikili, odanın kapısının camını görmez ve camı kırarak dışarı çıkarlar. Bu sahnenin filmin sonunda tekrarlandığı görülür. Filmin sonunda Zeki ile Metin’in çalıştığı mağaza amcalarından miras kalır. Hale

ve Fatma'yı yanına alarak mağazaya gelen ikili, müdür odasının önüne gelir. Kapıdan içeri girdikleri sırada camı görmezler ve camı kırarak odadan içeri girerler.

Zeki ile Metin, çalıştıkları mağazayı soymaya karar verir. Mağazaya girdiklerinde ikilinin karşısına bir çocuk çıkar ve elindeki oyuncak silah ile “Eller yukarı!” diyerek Zeki ve Metin'i korkutur. İkili, mağaza soygunu yapacakları sırada bekçi tarafından fark edilmemek için cansız manken duruşu yaparlar. Bu sahnede cansız mankenden çok korkarlar. Mağazadan aldıkları kasayı açabilmek için ise balıkçılardan dinamit alırlar. Bu sahnede karşlarına bir köpek çıkar. İkili, köpekten korkar ve kaçmaya başlar.

3.3.13. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma

Eski Türk filmlerinin temel özelliklerinden birisi olan dayanışma ve yardımlaşma konusu ilgili filmde de yer almıştır. Zorda ve sıkıntıda olan kişiye yardım etme durumu diğer Türk filmlerinde olduğu gibi Zeki Alasya ile Metin Akpınar filmlerinde de görülür. Filmde dayanışma ve yardımlaşmanın ön planda olduğu sahneler iki kardeşin birbirine ve Hale'ye yardım etmesiyle ön plana çıkmaktadır. Hale'nin annesinin hastalığı ilerlemiştir. Ameliyat olması gerekir. Hale, annesinin ameliyat olabilmesi için üvey babası tarafından genelevi sahibi olan Leman Hanım'ın yanına gönderilir. Zeki ile Metin, Hale'yi oradan kurtarmak maksadıyla çeşitli numaralar yapar. İkili, borcun ödenmesi için de gece gündüz çalışır ve para kazanır. İkiliden birisi bir gün işe gelmediği zaman öteki mağaza müdürü ile konuşarak onu idare eder. Dayanışma ve yardımlaşmaya dair başka bir kullanım Fatma'nın Zeki ile Metin'e mağaza müdüründen izin almasıyla görülür. Zeki ile Metin çeşitli işlerde çalıştıkları için ertesi gün mağazaya yorgun ve uykusuz gelir. Bunu fark eden Fatma, onlar için mağaza müdürünün yanına gelerek iki kardeşe izin alır.

Filmde Hale'yi kurtarmak için Leman Hanım'a karşı mücadele eden Zeki ve Metin ağız taklidi yapar. Zeki, Kuzeydoğu Grubu içinde yer alan Trabzon-Rize gibi ağız taklitlerini kullanarak zengin iş adamı Temel Bey'i canlandırırken Metin, Orta Anadolu grubu içerisinde yer alan Kayseri ağzını kullanır. Zeki'nin vinç operatörü olduğu sahne ile ikilinin kasayı açmak için balıkçıların yanına gittiği sahnelerde Kuzeydoğu Grubu ağız özellikleri kullanılır. Bu sahneler filmde metin merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder.

3.3.14. Halk Edebiyatı

3.3.14.1. Atasözleri

- Nerede hareket, orada bereket: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Yolcu yolunda gerek: İkilinin intihar edeceği sahnede Metin, Zeki'ye karşı kullanır.

3.3.14.2. Deyimler

- Aklına bir fikir gelmek: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Aklınla bin yaşa: Muhasebe müdürü, mağaza müdürüne karşı kullanır.
- Alay et(me)mek: Hale, Zeki'yi kastederek yanındaki arkadaşlarına karşı kullanır.
- Arası düzelmek: Mağaza müdürü İsmet ile muhasebe müdürü, Zeki ve Metin'i kastederek birbirilerine karşı kullanır.
- Asılmak: Zeki, mağaza müdürünü kastederek Zeki'ye karşı kullanır.
- Aşk olsun: Zeki, telefonda Leman Hanım'a karşı kullanır.
- Ayvayı yemek: Metin, Zeki'ye karşı kullanır.
- Başı belada olmak: Mağaza müdürü, Fatma'ya karşı kullanır.
- Başı dönmek: Zeki, Metin ile birlikte yaptıkları boyacılık işinde Metin'e karşı kullanır.
- Bir kalemde silmek: Metin, Hale'ye karşı kullanır.
- Bozulmak: Metin, Hale'nin üvey babasını kastederek Hale'ye karşı kullanır.
- Canına kıymak: Hale kendisi için kullanır.
- Canına okumak: Zeki, mağaza müdürünü kastederek Hale'ye karşı kullanır.
- Çaresi kalmamak: Hale'nin üvey babası, Hale'yi kastederek Leman Hanım'a karşı kullanır.
- Dalga geçmek: Mağaza müdürü, muhasebe müdürüne karşı kullanır.
- Dişini sıkmak: Metin, Zeki'ye karşı kullanır.
- Düşünmek taşınmak: Metin, Zeki'ye karşı kullanır.
- Elden gitmek: Metin, Hale'yi kastederek Zeki'ye karşı kullanır.
- Elden kaçırmak istememek: Zeki, Hale'yi kastederek Metin'e karşı kullanır.
- Göz göze gelmek: Zeki, Hale'yi kastederek Metin'e karşı kullanır.
- Gözü görmemek: Mağaza müdürü, Zeki ve Metin'e karşı kullanır.

- Güzelliğinin kıymetini bilmek: Leman Hanım, Hale'ye karşı kullanır.
- (Her şeyi) berbat etmek: Zeki ve Metin birbirine karşı kullanır. Aynı zamanda Hale, Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- İç açıcı değil: Metin, Hale'nin annesinin durumu kötü olduğundan dolayı Zeki'ye karşı kullanır.
- İdare edememek: Hale'nin üvey babası, Leman Hanım'a karşı kullanır.
- İntihar etmek: Hale, Leman Hanım'ın kendisini zorlaması bağlamında genelevdeki kadına karşı kullanır.
- İstikbalini söndürmek: Mağaza müdürü, Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- İşler parlak değil: Metin, Zeki'ye mağazadaki satışların olmaması üzerine kullanır.
- Kafası karışmak: Mağaza müdürü, muhasebe müdürüne karşı kullanır.
- Kafasını işletmek: Metin, Hale'ye gerekli parayı bulabileceklerini aktarmak için kullanır.
- Kafasını kırmak: Mağaza müdürü, Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- Kalbini kırmak: Metin, mağaza müdürüne karşı kullanır.
- Karar vermek: Metin, Zeki'ye karşı kullanır.
- Kendini bırakmak: Genelevdeki kadın, Hale'ye karşı kullanır.
- Kendini yiyip bitirmek: Genelevdeki kadın, Hale'ye karşı kullanır.
- Konuşmaya dalmak: Metin, Zeki'yi kastederek Hale'ye karşı kullanır.
- Kulak asmamak: Muhasebe müdürü, polisleri kastederek mağaza müdürüne karşı kullanır.
- Kulaklarını çekmek: Mağazanın sahibi Zeki ve Metin'i kastederek mağaza müdürü ile muhasebe müdürüne karşı kullanır.
- Kurban olmak: Zeki, Hale'ye karşı kullanır.
- Mahvolmak: Mağaza müdürü ile muhasebe müdürü birbirine karşı kullanır.
- Mecbur olmak: Hale'nin üvey babası, Hale'yi kastederek Leman Hanım'a karşı kullanır.
- Meraktan ölmek: Fatma, Zeki ile Metin'i kastederek Hale'ye karşı kullanır.
- Miras kalmak: Fatma, Zeki ile Metin'i kastederek Hale'ye karşı kullanır.
- Nasihat etmek: Mağazanın sahibi Zeki ve Metin'i kastederek mağaza müdürü ile muhasebe müdürüne karşı kullanır.

- Nuh diyor Peygamber demiyor: Hale'nin üvey babası, Hale için Leman Hanım'a karşı kullanır.
- Ömrünü çürütmek: Leman Hanım, Hale'ye karşı kullanır.
- Para babası: Zeki, Metin'i kastederek telefonda Leman Hanım'a karşı kullanır.
- Peşlerini bırakmamak: Mağaza müdürü, muhasebe müdürüne karşı kullanır.
- Rencide etmek: Metin, Zeki'yi kastederek mağaza müdürüne karşı kullanır.
- Sevinçten deli olmak: Hale, Zeki'nin çok sevineceğini belirtmek için Fatma'ya karşı kullanır.
- Sevinçten uçmak: Hale, Zeki'nin çok sevineceğini belirtmek için Fatma'ya karşı kullanır.
- Su koyuvermek: Leman Hanım, Hale'yi kastederek Hale'nin üvey babasına karşı kullanır. Ayrıca Metin, intihar etmeden önce Zeki'ye karşı kullanır.
- Tahammülü kalmamak: Zeki ile Metin'in ev sahibi, ikiliye karşı kullanır.
- Ukalalık etmek: Mağaza müdürü, Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- Uyku açmak: Hale, çayı kastederek Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- Üstüne gitmemek: Leman, Hale'yi kastederek Hale'nin üvey babasına karşı kullanır.
- Vakit kaybetmemek: Hale, Fatma'ya karşı kullanır.
- Yardıma muhtaç olmak: Mağaza müdürü, Fatma'ya karşı kullanır.
- Yaş tahtaya basmamak: Metin, Leman Hanım'ı kastederek Hale'ye karşı kullanır.
- Yatak döşek yatmak: Zeki, Metin'i kastederek mağaza müdürüne karşı kullanır.
- Yazık etmek: Leman, Hale'ye karşı kullanır.
- Yerin dibine batmak: Hale, kendi güzelliğini kastederek annesine karşı kullanır.
- Yük olmak: Hale, üvey babasına karşı kullanır.

3.3.14.3. Dualar ve Beddualar

Dualar

Allah korusun: Mağaza müdürü, ikiliye kızar ve “kafanızı kıracağım.” diye söyler. Bunun üzerine Metin “Allah korusun!” temennisiyle cevap verir.

Allah (sizin) cezanızı vermesin: İsmet, Zeki ile Metin için kullanır.

Geçmiş olsun: Metin, Hale'ye annesinin rahatsızlığı için güzel dilekte bulunur.

Ha bereket: Metin, mağazadaki satışların çoğalmasi için güzel dilekte bulunur.

Üstüne iyilik sağık: Mağazadaki müşterilerden birisi Zeki'nin fazla kumaş vermesine şaşırarak bu cümleyi söyler.

Beddualar

Allah kahretsin: Metin, para kasasını açamayınca beddua eder.

(Parasızlığın) gözü kör olsun: Zeki, para bulamadıkları için kullanır.

Parası yerin dibine batsın: Leman Hanım, Hale'ye karşı kullanır.

Yerin dibine batsın (bu güzellik): Hale, annesi ile konuşurken Leman Hanım'ın teklifleri üzerine kullanır.

3.3.15. Halk Tiyatrosu

Zeki ve Metin'in çalıştıkları işlerdeki başarısızlıkları zaman zaman gülünç durumlara sebep olur. Güldürü unsurunun ön planda olduğı bu sahneler, geleneksel Türk tiyatrosu karakterlerini anımsatır. Hacivat ile Karagöz ya da Pişekâr ve Kavuklu oyunlarında olduğı gibi Zeki ile Metin de para kazanmak için çeşitli işlere girer. Fakat bu işlerdeki başarısızlıkları izleyiciye komedi yoluyla aktarılır. Böylece filmde geleneksel halk tiyatrosuna dair kullanımlar görülebilir.

3.3.16. Halk Müziğı ve Müzik Araçları

Filmde Timur Selçuk Orkestrası'nın "Panayır Günü"¹⁷ adlı şarkısı fon müziğı olarak kullanılmıştır. Spirituals for Orchestra: 1. Proclamation¹⁸ albümü de belirli sahnelerde seyircide korku, gerilim, heyecan amaçlı kullandığı tespit edilmiştir. Bu durumlar ses merkezli yaklaşıma örnek teşkil edebilir.

3.3.17. Adlar

Bu film, ikilinin kendi adlarının kullanıldığı ve birlikte başrol alıp oynadıkları ilk filmidir. Filmde Zeki Alasya ve Metin Akpınar'ın gerçek adları kullanılmıştır. Mağazanın muhasebe müdürü rolünde olan Selim Naşit Özcan da gerçek adıyla seyirci karşısına

¹⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=nMKZo1LT84I> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

¹⁸ https://www.youtube.com/watch?v=p8q4CjJhXpg&ab_channel=MortonGould-Topic (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

çıkar. Bunun dışında filmde erkek adı olarak İsmet, Hasan, Nuri, Müfit, Temel, Kerem gibi isimler kullanılmıştır. Kadın karakterleri canlandıran Hale Soygazi ve Fatma Belgen'in kendi isimleri de filmde değişime uğramadan Hale ve Fatma olarak kullanılmıştır. Filmde bunun dışında kadın adı olarak Leman, Sevda, Nurcan, Mehtap gibi isimlerin kullanıldığı görülür. Mekân isimleri olarak ise Cihangir, Sarayburnu sahili, Topağacı gibi yer adları kullanılmıştır.

3.3.18. Argo ve Küfürler

- Adi herif: Metin, Hale'nin üvey babasını kastederek Hale'ye karşı kullanır.
- Aptal herif: Zeki ile Metin'in çalıştıkları sinema salonunda, sinema sahibinin karısı Metin'e karşı kullanır. Aynı zamanda Metin, Zeki'ye karşı kullanır.
- Bencil herif: Metin, Hale'nin üvey babasını kastederek Hale'ye karşı kullanır.
- Deli herif: Mağazadaki bir müşteri, Metin'e karşı kullanır.
- Eşoğlu eşek: Mağaza Müdürü, Zeki ve Metin'e karşı kullanır. Zeki, Mağaza Müdürüne karşı kullanır. Muhasebe Müdürü, Zeki ve Metin'i kastederek Muhasebe Müdürüne karşı kullanır.
- Gebermek: Mağaza Müdürü, Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- Gerizekalı-aptal: Mağaza müdürü, Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- Hergelenin karısı: Metin, Leman Hanım için kullanır.
- Hırbo: Zeki, taksicilik yaptığı sırada yoldan geçen bir otomobil şoförü için kullanır.
- İt: Mağaza Müdürü, Zeki ile Metin'i kastederek Fatma'ya karşı kullanır.
- Namussuz: Metin, Hale'nin üvey babasını kastederek Zeki'ye karşı kullanır.
- Orospu: Zeki, Leman Hanım'a karşı kullanır.
- Pezevenk: Zeki ile Metin, Leman Hanım ile telefonda konuşurken "Pezevenk Müfit" isimlendirmesini kullanırlar.
- Salak salak bakmak: Zeki ile Metin, Mağaza Müdürü ve Muhasebe Müdürünü kastederek kendi aralarında kullanır.
- Salak: Mağaza Müdürü ve Muhasebe Müdürü kendi aralarında konuşurken Zeki ile Metin için kullanır.

3.4. Nereden Çıktı Bu Velet

Nereden Çıktı Bu Velet Filminin Künyesi

Yapımcı: Hürrem Erman

Yönetmen: Osman F. Seden

Senarist: Osman F. Seden, Zeki Alasya, Metin Akpınar

Yapım Yılı: 1975

Tür: Komedi

Vizyon Tarihi: Nisan-1975

Süre: 84 dk.

Oyuncular: Zeki Alasya (Zeki), Metin Akpınar (Metin), Hale Soygazi (Hale), Nisa Serezli (Süpürgeli Naciye), Murad Koçyiğit (Çocuk Oyuncu Osman), Melek Ayberk (Filiz), İlhan Hemişeri (Fethi), Turgut Boralı (Küçük İşletmenin Patronu), Tevfik Şen (Fedai), Sabahat İzgü (Mahalleli), Nubar Terziyan (Hulusi Dede), Ali Demir (Doktor, Şeref Çokşeker (Yetimhane Müdürü), Muharrem Gürses (Köfteci Rıza).

Nereden Çıktı Bu Velet Filminin Özeti

Filmde Zeki ile Metin aynı evde kalan ve aynı işte çalışan iki yakın arkadaşdır. İkili, küçük bir işletmede çalışır. Fakat büyük fabrikaların rekabetine dayanamayan patron, işletmeyi kapatma kararı alır ve işçileriyle helalleşir. Filmde Metin, zampara bir karakteri canlandırır. Zeki ise Metin yüzünden sürekli yakın çevreden özellikle de konuştuğu kızların yakınlarından dayak yer. Zeki ve Metin bir gün eve giderken peşlerine bir erkek çocuğu takılır. Bu çocuk, yetimhaneden kaçmıştır. Zeki ile Metin, çocuğu evlerine alıp ona yemek verirler. Çocuğun dedesi Hulusi Bey çok zengindir ve ölüm döşegindedir. Dolayısıyla dede öldüğü an mirasın tamamı çocuğa yani küçük Osman'a kalacaktır. Zeki ve Metin'in bu durumdan ise haberi yoktur. Çocuğun yakını olan Fehmi ve adamları, çocuğu öldürme kararı alır. Ev işlerine yardımcı olan Hale ise çocuğu, Fehmi ve adamlarından korumaya çalışır.

Çocuğun yetimhaneden kaçtığını anlayan Zeki ve Metin, onu tekrar yetimhaneye teslim etmek ister. Hale, Zeki ile Metin'i uyarır. Çocuğu bulundukları mekândan alıp uzaklaşmalarını söyler. Bir süre sonra ise Zeki ile Metin'in mahallesine gidip olan biten her şeyi anlatır. Zeki ve Metin, bir köfteci dükkanına ortak olmaya çalışır. Gittikleri her yere küçük Osman'ı da götürürler. Bu durum mahallede duyulur ve Süpürgeli Naciye'ye dedikodulu bir şekilde aktarılır. Süpürgeli Naciye her şeye rağmen tüm dedikoduları

kulak ardı eder. Zeki ve Metin, evde küçük Osman'ı, Süpürgeli Naciye'den gizlemek için her türlü yolu dener. Dışarıda ise Fethi ve adamlarından çocuğu korumak için Zeki ile Hale sevgili rolü yapar. Bu rol ilerleyen süreçte ikili arasında büyük bir aşka dönüşür. Zeki ile Hale dışarıda sevgili rolüne devam eder. Osman ise mahalleli tarafından korunma altına alınmıştır. Zeki ile Metin nereye giderse gitsin küçük Osman, ikilinin yanından bir an olsun ayrılmaz. Fethi'nin adamı, Fethi'ye Hale hakkında rapor verir. Çünkü Osman'ın, Hale tarafından kaçırıldığı anlaşılır. Fethi ve adamları Zeki ile Metin'i takibe başlar. Osman çok hastadır ve mutlaka doktora götürülmesi gerekmektedir. İkili, canları pahasına Osman'ı evden çıkarmayı başarır. Fethi ve adamları ise ikilinin peşine takılır. Osman'ı çocuk doktoruna götürürler. Doktor ilaç yazar. Zeki ile Metin, Fethi ve adamlarından kurtulmak için kılık değiştirirler. İkisi de kadın kılığına girerek küçük Osman'ı eve kadar getirmeyi başarır. Hale, eve gelmiştir. Olan biten her şeyi Süpürgeli Naciye ve Filiz'e anlatmıştır. Zeki ve Metin eve geldiğinde ise Naciye'nin her şeyden haberi olduğunu öğrenirler.

Fethi ve adamları bir süre sonra Süpürgeli Naciye'nin evini ateşe tutar. Zeki, Metin, Naciye, Filiz ve Hale evdeki imkânları kullanarak Fethi ve Fethi'nin adamlarına karşı savaşırlar. Filmin son sahnelerinde Zeki ile Metin, Osman'ı havaalanına, Hulusi Dede'nin yanına, götürür. Hulusi Dede, Zeki ile Metin'e para vererek onlara teşekkür eder. Zeki ve Metin'in bu işi para için yapmadığı aşikârdır. Aldıkları lirayı ellerinden bırakırlar. Para, havaalanında yetkili kişilerce bulunur ve anonsu yapılır. Herkes bu paranın peşine düşmeye başlar. Osman ise Hulusi Dede'nin elini bırakıp Zeki ile Metin'in yanına koşar. Bu sırada pistteki uçak, Osman'ın üzerine gelmektedir. İkili, Osman'a siper olarak onu uçağın altında kalmaktan son anda kurtarır. Zeki ile Hale, Metin ile Filiz, Osman'ı kucaklarına alırlar ve hepsi birbirine sarılır. Film bu şekilde son bulur.

3.4.1. Yerleşim Yerleri-Türleri

Filmde yer alan sahneler ve mimarî yapı kent yaşamını yansıtır. Film, İstanbul'un çeşitli semtlerinde çekilmiştir. Filmin başlangıcında Zeki ile Metin'in bir tekstil fabrikasında çalıştığı görülür. Bununla birlikte kentin kalabalık hâli, pastane, emlak dükkânı, eczane gibi mekânlar, caddelerdeki trafik yoğunluğu kent yaşamını yansıtan bir diğer nokta olarak izleyici karşısına çıkar.

3.4.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi)

Zeki ile Metin, Süpürgeli Naciye'nin evinde kalmaktadır. Süpürgeli Naciye'nin evi iki katlı ahşap yapıdan oluşur. Evin küçük bir bahçesi vardır. Evin bahçesindeki çeşitli ağaçlar filmin sonunda kamera açısına yansımıştır. Filmdeki diğer ev tipleri ise ahşap ve betonarme yapıdadır.

Evde bulunan ve kullanılan birtakım eşyalar şu şekildedir:

Demir karyola yatak, dikiş makinesi, gaz lambası, duvar tabloları, vitrin, tavus kuşlu duvar halısı, tahta yataklı sedir, küçük masa, sofrta tahtası, tahta terek, tabak-çanak malzemeleri, sepet, leğen, tahta dolap, tahta sandalye, duvarda asılı bir şekilde duran elek, büyük su küpü, sedir yatak, çamaşır sepeti, ev tüpü, alüminyum demlik, tepsi, kahve fincanları, bakır cezve, yoğurt bakracı, alüminyum süzgeç, ahşap mutfak tereği, alüminyum çaydanlık, melamin tabak.

Filmin başlangıcında Zeki ve Metin, Süpürgeli Naciye'ye bakır cezve ile kahve kaynatır. Zeki ile Metin'in kaldıkları odada saten yorgan vardır. İkili bu yorgan ile Osman'ı evdekilerin görmemesi için saklar. Süpürgeli Naciye'nin eşinden kalma bir tüfeği vardır. Tüfek evin bir odasının duvarında asılıdır. Süpürgeli Naciye, eşinden kalma tüfeği Fethi'nin adamlarına karşı kullanır. Onların eve ulaşmalarını engellemeye çalışır. Evin oturma salonunda tavus kuşlu duvar halısı vardır. Halı ve dokuma kuş motifleri arasında Tavus kuşu, daha çok uzun ve renkli kuyruğu ile tanınır. Bu kuş, eskiden beri cennet kuşu olarak anılmaktadır. (Deniz, 2005:91) Bununla birlikte evde Kâ'be motifli duvar halısı ve koşan at motifli duvar halısı da görülmektedir. Evin bodrum katında ise hasır sepet, tahta ev merdiveni ve kürek vardır.

3.4.3. Aydınlanma, Isınma

Filmde aydınlanma türü olarak elektrikten faydalanılmıştır. Isınma türü olarak ise mahallenin kahvesinde soba vardır. Ayrıca filmin başlangıcında ahşap evlerin gösterildiği sahnelerde evlerin penceresinin dışında soba borusunun kullanıldığı görülür. Bu da mahallede ısınma türü olarak sobadan faydalanıldığının bir göstergesidir.

3.4.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri

Kara Taşımacılığı

Belediye otobüsü: Zeki, Metin ve Osman doktora gittikten sonra eve ulaşmak için belediye otobüsüne binerler.

Otomobil: Zeki ile Metin, Osman'ı bavulun içerisine koyarak hastaneye götürür. Bu sahnede yürümek yerine taksiye binerler. Böylelikle Osman'ı Fethi'nin adamlarından uzak tutmayı başarırlar.

Tren: Zeki ile Metin'in yansıtıldığı sahnelerde tren seferlerinin sık bir biçimde olduğu görülür.

Deniz Taşımacılığı

Vapur: Zeki ile Hale'nin yansıtıldığı sahnelerde vapur seferleri sık bir şekilde yapılır.

3.4.5. Halk Ekonomisi

Biletçi: Zeki ile Metin, Osman'ı, Fethi'nin adamlarından korumak için bavulun içine bırakırlar. Belediye otobüsüne bindikleri sırada biletçi, bavul ile otobüse binmenin yasak olduğunu söyler.

Köfteci Dükkânı: Ali Rıza, Zeki ile Metin'e köfteci dükkânı açmayı ve dükkâna ortak olmayı teklif eder. Her ikisinden de 5.000 TL para ister. Metin, bir süre Ali Rıza'nın köfte dükkânında çalışır. Filmde Köfteci Rıza karakterini oynayan Muharrem Gürses, Doğu grubunun ağız özelliklerini kullanmıştır. Bu sahneler metin merkezli yaklaşıma örnek olarak verilebilir.

Tekstil: Zeki ile Metin, bir tekstil fabrikasında çalışmaktadır. Ekonomik sorunlardan dolayı işten çıkarılırlar.

Manav: Filmin başlangıcında Süpürgeli Naciye mahallenin manavından alışveriş yapar.

3.4.6. Beslenme-Mutfak-Kiler

Beslenme kültürüne ait pek çok unsur filme konu olmuştur. Bu unsurların ilki Zeki ile Metin'in Osman'ı yaşadığı eve almalarıyla görülür. Bu sahnede ikilinin kaldığı odada küçük bir kahvaltı masası vardır. Çay bardaklarının boş olması kahvaltı sofrasının sabahdan kaldığı düşüncesini verir. Sofrada, zeytin, peynir, reçel ve ekmek vardır. Osman büyük bir iştahla masadaki yiyeceklerden yer. Sonraki sahnede Zeki, Osman için ekmek ve süt alır. Fakat bu sahnelerde Osman'ın bu besinlerden tükettiği görülmez.

Filmdeki içme kültürüne dair unsurlar, kahvede bulunan ve servis edilen içeceklerdir. Bunlar çay ile kahvedir. Bununla birlikte Zeki ile Hale, sevgili rolü yapmaya devam ettikleri sırada Denize yakın bir restoranda tost yiyip semaverde çay içerler. Haliç'te açık bir alanda balık ve salatanın yanında alkollü içecek tüketirler. Bu sırada Haliç Köprüsü kameraya yansır. İkilinin sevgili rolünü sürdürdükleri farklı sahnelerde Boğaziçi Köprüsü, İstanbul'un tarihi surları, Sultanahmet Camii'nin minareleri görünür. Bu tür yerler tarihi ve kültürel bir sembolü temsil etmesi bağlamında görüntü merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder.

Süpürgeli Naciye evde pırasa yemeği yapar. Soğan ve havuç doğrar. Evin mutfak bölümünde kışlık kurutmalıklardan kırmızı biber ve sarımsak asılıdır.

Metin, Ali Rıza ile birlikte köfte dükkanında çalışır. Bu sahnelerde şişlere dizilmiş hazırda bekleyen kebab çeşitleri, etler ve salata malzemeleri filmde mutfak kültürüne dair önem taşır.

Metin işe gittiği zaman Osman'ı da yanında götürmek durumunda kalır. Bu durumu fırsata çeviren Osman, köfte dükkanında bulunan tüm malzemeleri yemeye çalışır. Bunların başında yoğurt ve kadayıf tatlısı gelir. Ayrıca mahallenin diğer çocuklarına da Ali Rıza ve Metin'den habersiz lahmacun dağıtır.

3.4.7. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları

Filmin başlangıcında Süpürgeli Naciye, manavdan alışveriş yapmaktadır. Ölçme ve tartmaya dair burada iki kefe terazi kamera açısına girer.

Zeki ile Metin, Osman'ı ateşlendiği için doktora götürürler. Doktor, çocuğa ilaçların nasıl verilmesi gerektiğini şu şekilde tarif eder:

“Bir antibiyotik veriyorum. Bir de şurup. Yemeklerden sonra yarımşar kaşık.”

Vakit birimine dair kullanım, Hale ile Osman'ın dedesi Hulusi'nin telefon konuşmasıyla görülür. İkisi saat 15.00'da havaalanında bulaşacaklarına dair telefonda konuşur.

Filmde para hesaplama birimi olarak şu kullanımlar yer almaktadır:

Osman'a dedesi Hulusi'den 80.000.000 TL miras kalır.

Metin'in Köfteci Rıza ile birlikte ortak olup köfteci dükkânı açabilmesi için Filiz, rahmetli babasından kalan 5000 TL'yi Köfteci Rıza'ya teslim eder.

Filmin son sahnesinde Hulusi Dede, Osman'ı kendisine sağ salım bir şekilde teslim ettikleri için Zeki ile Metin'e 500'er TL para verir. Bu sahnede Yeşilköy Havaalanı kamera açısına girer. Bu sahne görüntü merkezli yaklaşıma örnek oluşturabilir.

3.4.8. Giyim-Kuşam-Süs

Erkek giyimi

Filmde erkek giyime ait giyim-kuşamda Zeki ile Metin'in bol paça kumaş pantolon, geniş yakalı gömlek, v yaka kazak, bisiklet yaka kazak, ekoseli ceket, ekoseli palto giydikleri görülmektedir. Zeki, Osman ile birlikte dışarıda beklerken çok şiddetli yağmur yağar. Bu sahnede Zeki'nin giydiği kumaş pantolon, suya maruz kaldığından dolayı daralır. Zeki ertesi gün Hale ile buluşur bu sahnede kendisine takım elbise alır. Aksesuar olarak kravat kullanır. Takım elbisenin kumaş pantolonu oldukça dikkat çeker. Zeki, İspanyol paça pantolon giyerek dönemin modasına uyar.

İkili haricinde erkek giyim-kuşamın yansıtıldığı sahnelerde Fethi ve adamlarının da takım elbise giydikleri görülmektedir. Filmde Fethi karakteri, iş adamı olmasından ötürü takım elbise giyer. Kahvedeki oyuncuların pek çoğu takım elbise ile filme yansır. Aksesuar olarak ise kravat takarlar.

Kadın giyimi

Kadın giyim-kuşama ait olarak Hale'nin gömlek, triko kazak, boğazlı kazak, ceket, kumaş etek, triko hırka, palto giydiği görülür. Aksesuar olarak ise fular ve zincir kolye kullanmıştır.

Filiz'in gömlek, mont, etek, bol paça kadife pantolon, kazak giydiği görülür. Aksesuar olarak yüzük, bileklik ve kolye kullanmıştır. Zeki ve Metin'in Süpürgeli Naciye'den gizli bir şekilde eve girdikleri sahnede Filiz'in ayna karşısında gelinlik ile prova yaptığı görülür.

Filmde diğer kadın oyuncuların giyim-kuşam kültüründe etek, gömlek, hırka, boğazlı kazak, mont, baş örtüsü, basma elbise, bol paça pantolon, kazak, ceket gibi giysiler kullanılmıştır.

İlgili film 1975 yılı yapımıdır. Dönem olarak düşünüldüğünde 70'li yıllarda hippie akımının etkisiyle kot pantolonlar daralmaya başlamıştır. İspanyol paça formları, topuk

yüksekliği 5-10 cm arasında olan apartman topuk adı verilen ayakkabılar kullanılmıştır. (Can ve Özkartal, 2013:128) Filmde de bu tarz kullanımlara rastlanır. Filmin sonunda Zeki ile Metin, Hulusi Dede'nin verdiği parayı kabul etmeyerek ellerinden bırakır. Para bir kişi tarafından bulunur ve yetkililere teslim edilir. Havaalanında yapılan anons ile insanlar "Bulunan parayı ben düşürdüm." düşüncesi ile ceplerini kontrol etmeye başlar. Bu sırada bir bayanın apartman topuklu ayakkabı kullanımı kameraya yansıtılır. 70'li yılların apartman topuklu ayakkabı kullanım modası filmde bu sahneyle kendisini göstermiş olur.

Çocuk giyimi

Osman'ın giyim-kuşamı filmde çocuk giyime dair kullanımları verir. Osman, bol paça pantolon, boğazlı kazak ve hırka kullanır. Zeki ile Metin'in Osman'ı odalarına alıp baktıkları sahnede Osman'ın iç giyimi de kameraya yansıtılır. Osman'ın iç çamaşırının üzerinde yetimhanenin logosu bulunmaktadır. Zeki, bu markayı fark ederek Osman'ın yetimhaneden kaçtığını anlar.

Çocuk giyime ait bir diğer kullanılan sahne ise Osman'ın mahallenin çocuklarına lahmacun dağıtmasıyla görülür. Bu sahnede Osman, Ali Rıza ve Metin'in yaptıkları lahmacunları mahallenin çocuklarına dağıtır. Mahallenin çocuklarının kazak, gömlek, ceket, hırka ve pantolon giydikleri görülür.

Kılık Değiştirme

Zeki ile Metin, Osman'ı hasta olması sebebiyle özel muayenehaneye götürür. Hastaneye giderken Fethi'nin adamları ikilinin peşine düşer. İkili, Osman'ı bavulda taşıyarak Fethi'nin adamlarından kaçırmayı başarır. Osman, doktora muayene olur. Muayenehanenin etrafı Fethi ve adamları tarafından sarılmıştır. Zeki ve Metin muayene bitiminde orada bulunan kadınların kıyafetlerini kullanarak kadın kılığına girer. Bu sahnede Zeki, siyah kara çarşaf; Metin, mavi başörtüsü, desenli çiçekli elbise ve kadın kaban giymiştir. Elindeki mendil ile de bıyığını gizler. Osman'a da baş örtüsü takıp kazağın üstüne fosforlu sıfır kol kız elbisesi giyindirmişlerdir. İkili böylece bir kez daha Osman'ı, Fethi ve adamlarından korumayı başarır. Fethi ve adamlarından kaçan Zeki ve Metin, bir süre sonra giydikleri erkek çorapları ile erkek ayakkabılarından fark edilerek yakayı ele verirler.

3.4.9. Halk İnançları; Törelere, Âdetler, Gelenekler, Görenekler

Filmde Metin, Süpürgeli Naciye'nin kızı Filiz'e âşıktır. Süpürgeli Naciye, mahallelinin söylemleriyle hareket ederek kızını Metin'e vermek istemez. Filmdeki sahnelerden birinde Süpürgeli Naciye eve alışveriş yaptığı sırada mahalleden bir kadın, ona Metin için "Hınzır domuz... Hoca Bedreddin Efendi'nin karısını bile baştan çıkarmış, nasıl verirsın kızını? Aman verme! Çok fena adamdır!" der. Bu sahnede mahallelinin dedikodularıyla bir halk inancı ortaya atılmış, karşı cinsteki kişi, karakteriyle ne kadar düzgün birisi olursa olsun Metin'in onu etkileyebileceği düşüncesi dinî bir söylemle verilmeye çalışılmıştır.

Mahalledeki başka bir kadının söylemiyle Süpürgeli Naciye'nin kafası daha çok karışır. Mahalleden bir kadın "Bak şu Mushaf'ı öpeyim de inan! -Koynundan Mushaf çıkarır öper ve alına koyar.- 2,5 yaşında bir çocuğu varmış Metin'in." diye söyler. Bunun üzerine Süpürgeli Naciye "Aaaa vallahi yalandır." diyerek bu durumun doğru olmadığını ileri sürer. Mahalleli kadın "Erkek değil mi? En iyisi kırmızı oturakta can versin." diyerek beddua eder. Bu sahnede de dinî bir inanç olan yemin türünün halk inancı hâlinde seyirciye yansımaları görülebilir.

Filmdeki sahnelerden birinde Zeki ile Metin, Osman'ı Süpürgeli Naciye'den gizli bir şekilde eve almak ister. Metin, gizli bir şekilde eve girer fakat Süpürgeli Naciye onu fark eder. Zeki, Osman'ı kucağına alarak dışarıda bekler. Tam bu sırada dışarıda yağmur başlamıştır. Metin, yağmuru fark eder. Bu sahnede halk inançlarında yağmurun yağmasının bolluk ve bereket getirdiği inancı Süpürgeli Naciye tarafından vurgulanır.

Süpürgeli Naciye ve Metin arasında şu diyalog geçer:

-Metin: "Aaaa bu ne ya?"

-Süpürgeli Naciye: "Yağmur, gök gürültüsü bu."

-Metin: "Yağmur mu yağıyor?"

-Süpürgeli Naciye: "Hee, hem de şakır şakır yağıyor."

-Metin: "Eyyvah..."

Süpürgeli Naciye, Filiz'e dönerek:

-“Hadi kızım, bize bir akşam çayı yap da ana-oğul şöyle karşılıklı içelim.”

-Metin: “Yok yok, akşam çayını daha sonra içeriz.”

-Süpürgeli Naciye: “Noldu damat?”

-Metin: “Eeee yağmur yağıyor.”

-Süpürgeli Naciye: “Yağsın, bereketiyle yağıyor.”

Süpürgeli Naciye, Metin ve Filiz çay içer. O sırada gök gürültüsü gelir ve ardına şimşek çakar. Süpürgeli Naciye korkar. Hem içinden dua eder hem de “Allah dışarıda olanların yardımcısı olsun.” der. Metin, bu duaya içten bir şekilde “Amiiinn Yarabbim... Amiiin Yarabbiim...” diyerek cevap verir.

Görsel 13: Süpürgeli Naciye’nin Gök Gürültüsünden Korktuğu Sahneye Dair

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Erman Film, Nereden Çıktı Bu Velet, 51:44)

Zeki ile Metin, Osman’ın hasta olması üzerine onu doktora götürmek ister. Fethi’nin adamlarından kaçabilmek için Osman’ı bavulun içerisine bırakırlar ve belediye otobüsüne binerler. Belediye otobüsündeki biletçi ve yolcularla aralarında şu diyalog geçer:

-Biletçi: “Bavul yasak arkadaş.”

-Zeki: “Şurada inecektik.”

-Biletçi: “Alamam beyim. Hem ve var içinde?”

-Zeki: “Çamaşır.”

-Otobüsteki yolcu kadın: “Ağlayan çamaşır da hiç görmemiştim.”

-Zeki: “Babamın çamaşırı da. Dün öldü, ben ağlıyorum.”

-Biletçi: “Arkadaş inin.”

-Otobüsteki yolcu kadın: “Aaaaaa ne biçim Müslümansın sen? Çocuk acılı ayol...”

Bu sahnede yakınıni kaybeden birinin acılı olması durumu dinî bir söylemle yolcu tarafından vurgulanmıştır. Dinimizde de yakınıni kaybeden kişilerin, sevdiklerinin arkasından yas tutarak acılarını dışa vurması görülür. Bu sahne, seyirciye dinî ritüelin halk inancına dönüşmesi ile yansıtılmıştır.

3.4.10. Geçiş Dönemleri

Evlenme

Filmde geçiş dönemlerine ait evlenme unsuru sözlü olarak işlenmiştir. Evliliğe ait fiili bir kullanım yoktur. Filmin başlangıcında Filiz, Metin’e annesinin gelecek hafta nişanı, iki aya kadar da nikah ve düğün törenlerini yapmak istediğini söyler. Fakat film süresince herhangi bir evlilik törenine rastlanılmaz.

Ölüm

Filmde ölüm teması Hulusi Bey’in ölümü üzerine sözlü unsur olarak işlenmiştir. Dolayısıyla fiili bir kullanım yoktur. Filmin başlangıcında Fethi ile Fethi’nin avukatı arasındaki diyalog ölüme dair kullanımı verir.

-Fethi’nin Avukatı: “Hulusi Bey’in sıhhati nasılmış?”

-Fethi: “Doktorlar kurtulması mucizeye bağlı demişler. Üç-beş gün ya yaşar ya yaşamaz diyormuş profesör.”

-Fethi’nin Avukatı: “O zaman Allah’a dua edelim de çocuk dedesinden evvel ölsün.”

-Fethi: “Miras bize kalacak.”

-Fethi’nin Karısı: “Yani ne yapacağız?”

-Fethi: “Çocuğu öldüreceğiz.”

3.4.11. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözcükler ve Sesler

İlgili filmde Metin'in çapkınlıkları yüzünden Zeki'nin sürekli dayak yemek zorunda kalması bir kalıp hareket olarak görülebilir. Zeki'yi yalnız bir şekilde yürürken gören bazı kişiler, onu Metin zannedip dövmeye çalışırlar. Bu durum filmde üç defa tekrar eder.

Zeki ile Metin, Osman'ı doktora götürdükten sonra kadın kılığına girerek Fethi ve adamlarından kaçmaya başlarlar. İkiliğin tuvalet ihtiyacı vardır. Kadın kılığında erkekler tuvaletine girmek isterler fakat filmdeki diğer oyuncular tuvalet girişinde “yan taraf kadınların” diyerek onları kadın bölümüne gönderirler. Bu durum filmde dört defa tekrar eder.

Filmdeki bir diğer kalıp hareket Zeki ile Metin'in Osman'ı eve alarak ona yardım ettikleri sahnelerde görülür. Zeki, Osman'ın bazı gereksinimlerini tek başına karşılar. Bu konuda Metin'den yardım alır. Tuvalet ihtiyacını karşılamak için konserve kutusu ve saksı gibi nesneleri kullanır. Osman'ın iç çamaşırlarını sıcak su ile bir leğende yıkar. Zeki, Osman'ın çamaşırlarını yıkarken Metin, Zeki'den gömleğini de ütülemesini rica eder. Sonrasında ise isteklerini tek tek sıralar:

-Metin: “Hazır ayaktaiken çayı da koy. Bakkaldan da ekmek, peynir al. Oğluma da bir şişe süt al. Hadi abisi.”

Zeki bu duruma suratını asarak cevap verir:

-Zeki: “Başka sıkıntın var mı senin?”

-Metin: “Var var, hanımlığın üzerindeyken benim gömleğimi de ütüleyiver.”

Bu sahnelerde Metin, Osman'ın gereksinimleri üzerinden Zeki'ye isteklerini yaptırır. Zeki'nin ise bu durumdan çok fazla hoşlanmadığı görülür.

İkili, Süpürgeli Naciye'nin, Osman'ı fark etmemesi için onu yatağa yatırarak üzerini battaniye, yorgan gibi nesnelerle örterler. Bu durum filmde iki defa tekrar eder.

3.4.12. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma

Filmde pek çok sahnede dayanışma ve yardımlaşmanın ön planda olduğu görülür. Filmin başlangıcında büyük fabrikaların rekabetine dayanamayan küçük işletmeler, iş yerlerini kapatma kararı alır. Bunlardan bir tanesi de Hüsnü Baba'nın iş yeridir. Zeki ile Metin bu

iş yerinde -tekstil işletmesinde- çalışır. Hüsnü Baba ikisini de yanına çağırır ve filme yansıyan diyalog aşağıdaki gibidir:

-Hüsnü Baba: “Bilirsiniz ben sizin hem ağabeyiniz hem de babanızım. Ben de sizler gibi işçilikten geldim, şu mütevazi tezgâhı kurdum. Senelerce kaç kardeş çalıştık, ekmek yedik burada. Artık kapatıyoruz.”

-Metin: “O ne demek oluyor Hüsnü Baba?”

-Hüsnü Baba: “Büyük fabrikalar bizi yaşatmamak için öylesine fiyat kırdılar ki artık dayanmak imkânsız.”

-Zeki: “Usta, baba! İcap ederse hepimiz bedava çalışırız sana.”

-Metin: “Vallaha çalışırız Hüsnü Baba! Bırakmayız seni!”

-Hüsnü Baba: “İş sizlere verdiğim birkaç kuruşla bitecek olsa ben bunu rica ederdim. Ama imkânsız. Birazdan son haftalığınızı dağıtacağım. Hepiniz hakkınızı helal edin.”

-Zeki: “Helal olsun.”

-Metin: “Helal olsun.”

Diyaloglarda da görüldüğü üzere çalıştıkları yerin kapanmasına dayanamayan ikili, gerektiği taktirde Hüsnü Baba’nın iş yerinde ücretsiz çalışacaklarını söyleyerek onun yanında olduklarını ve dayanışmaya hazır olduklarını dile getirirler.

Filmin ilerleyen sahnelerinde Zeki ile Metin’in Osman’ı sokakta bulmaları ve ona yardım etmeleri dayanışma ve yardımlaşmaya ait bir başka sahneyi oluşturur. İkili, Osman’ı sokakta bulmuştur ve canları pahasına da olsa onu yanlarına alıp her türlü fedakârlığı gösterirler. Filmin sonunda bu fedakârlığa Süpürgeli Naciye, Filiz ve Hale de eklenir.

Filmde dayanışma ve yardımlaşmaya ait bir diğer sahne Filiz’in kendisine babasından kalan bir miktar parayı Zeki ile Metin’in Ali Rıza’nın açtığı dükkâna ortak olmaları için kullanmasında görülür. Filiz, babasından kalan tüm parasını Zeki ile Metin’in ortaklığı için kullanır. Böylelikle Zeki ve Metin, Ali Rıza ile işlettikleri kebabçı dükkânına ortak olur.

3.4.13. Halk Edebiyatı

3.4.13.1. Atasözleri

İlgili filmde atasözüne dair herhangi bir kullanım tespit edilmemiştir.

3.4.13.2. Deyimler

- Aklını oynatmak: Mahalleden bir kadın, Süpürgeli Naciye'ye karşı kullanır.
- Altın gibi çocuk: Zeki, Metin'i kastederek Süpürgeli Naciye'ye karşı kullanır.
- Asılmak: Küçük bir çocuk, Metin'i kastederek Zeki'yi dövenlere karşı kullanır.
- Ayak altında dolaşmamak: Fethi, küçük işletme sahipleri için kullanır.
- Bacaklarını ayırmak: Süpürgeli Naciye, Zeki'ye karşı kullanır.
- Bal gibi (olmak): Süpürgeli Naciye, Zeki'ye karşı kullanır.
- Başından atmak: Fethi'nin avukatı, Hale'yi kastederek Fethi'ye karşı kullanır. Ayrıca Metin, Filiz'e karşı kullanır.
- Başından savmak: Metin, Filiz'e karşı kullanır.
- Başını derde yakmak: Mahalleden bir kadın, Filiz'i kastederek Süpürgeli Naciye'ye karşı kullanır.
- Başının çaresine bakmak: Metin, Süpürgeli Naciye'nin evinde Zeki'ye mesaj vermek için kullanır.
- Baştan çıkarmak: Mahalleden bir kadın, Metin'i kastederek Süpürgeli Naciye'ye karşı kullanır.
- Canını sokakta bulmak: Metin, Süpürgeli Naciye'ye karşı kullanır.
- Ceviz kırmak: Süpürgeli Naciye, Metin'e karşı kullanır.
- Çatmak: Zeki, Osman'ı kastederek Metin'e karşı kullanır.
- Delinin zoruna bak: Süpürgeli Naciye, mahalleden bir kadına karşı kullanır.
- Düşüp kalkmak: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Elini kana bulamak: Süpürgeli Naciye, Metin'e karşı kullanır.
- Elini sıcak sudan soğuk suya sokturmamak: Metin, Filiz'i kastederek Süpürgeli Naciye'ye karşı kullanır.
- Elini sürmek: Metin, Zeki'ye karşı kullanır.
- Fiyat kırmak: Hüsnü Baba, büyük fabrikaları kastederek Zeki ve Metin'e karşı kullanır.

- Gözden kaçırmamak: Fethi, Hale'yi kastederek yanındaki adamına karşı kullanır.
- Gözlerini oymak: Süpürgeli Naciye, Zeki'ye karşı kullanır.
- Gözü tutmamak: Fethi'nin adamı, Zeki'yi kastederek Fethi'ye karşı kullanır.
- Gül gibi kız: Mahalleden bir kadın, Süpürgeli Naciye'nin kızını kastederek Süpürgeli Naciye'ye karşı kullanır. Ayrıca Süpürgeli Naciye, kızı Filiz için Metin'e karşı kullanır.
- (Birinin) günahına girmek: Mahalleliden bir kişi, kahvede Süpürgeli Naciye'ye karşı kullanır.
- Halt yemek: Süpürgeli Naciye, Metin'e karşı kullanır.
- Harpten çıkmak: Köfteci Rıza, Zeki'ye karşı kullanır.
- Hay aksi şeytan: Fethi'nin adamları, Zeki ile Metin'i gözden kaçırdıklarında kullanırlar.
- Hayatı kurtulmak. Zeki, Filiz'e karşı kullanır.
- İnkâr etmek: Filiz, Metin'e karşı kullanır.
- İşletmek: Zeki, Küçük Osman'ı kastederek Metin'e karşı kullanır.
- Kendini kaybetmek: Süpürgeli Naciye, Metin'e karşı kullanır.
- Kısa kesmek: Metin, Filiz'e karşı kullanır.
- (Kimseye) yedirmemek: Metin, Osman'ı koruyacaklarına dair Hale'ye karşı kullanır.
- Ne münasebet: Filiz, annesine karşı kullanır.
- Numara yapmak: Metin, Filiz'e karşı kullanır.
- Oynatmak: Köfteci Rıza, Süpürgeli Naciye'ye karşı kullanır.
- Oyuncak etmek: Süpürgeli Naciye, Filiz'i kastederek Metin'e karşı kullanır.
- Pırlanta (gibi kız): Zeki, Filiz'i kastederek Metin'e karşı kullanır.
- Şıp diye damlamak: Metin, Süpürgeli Naciye'yi kastederek Zeki'ye karşı kullanır.
- Tatlı dilli: Süpürgeli Naciye, Filiz'e karşı kullanır.
- Üstüme iyilik sağlık: Süpürgeli Naciye, Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- Yolcu olmak: Zeki, Osman'ın yakalanması durumunda kendilerinin ölebileceğini ima eder ve Hale'ye karşı kullanır.
- Yüreğine inmek: Süpürgeli Naciye, Filiz'i kastederek Zeki ve Metin'e karşı kullanır.

3.4.13.3. Dualar ve Beddualar

Dualar

İlgili filmde yer alan dualar aşağıdaki gibidir:

Filiz, kendi parasını Metin’e vermek ister. Metin bu durumu Zeki’ye şu şekilde anlatır:

-Metin: “Üç beş kuruşuğu var kenarda onu da çıkarıp bana verecek. Tövbe tövbe... Allah yazdıysa bozsun.”

Süpürgeli Naciye, yağmurun şiddetli yağmasından dolayı, “Allah dışarıda olanların yardımcısı olsun.” diye dua eder. Metin de bu duaya katılarak “Amin Yarabbim, Amin Yarabbim!” der.

Metin, Filiz ile evleneceğini Zeki’ye söyler. İkili arasında geçen diyalogda Zeki evlenmesi için kendisine dua eder. İkili arasında geçen diyalog aşağıdaki gibidir:

-Metin: “Haftaya yıldırım nikâhı ile evleniyoruz. Karar verdim, böylesi daha iyi.”

-Zeki: “Kaç senedir söylemiyor muydum ulan sana?”

-Metin: “Bundan iyisini ölsem bulamam.”

-Zeki: “Heh maşallah... Sonunda anlayabildin. Darısı benim başıma.”

Beddualar

Süpürgeli Naciye, Metin’e “Gül gibi kızımı oyuncak edemem sana. Yavrucak bir kere inanmış, hay inanmaz olaydı.” diye beddua eder.

Mahalleden bir kadın, Metin’in zamparalıklarını Süpürgeli Naciye’ye anlatırken “Erkek değil mi en iyisi kırmızı oturakta can versin.” cümlesini kullanır. Bu cümle beddua mahiyeti taşıyor olabilir.

3.4.13.4. Ninni

Ninniler, ağlayan çocuğun susmasını sağlamak ya da uyku saati gelen çocuğun uyuması için anne kucağında, dizinde ya da beşikte söylenen ezgilerdir.

İlgili filmde Zeki ile Metin, Osman’ı, Süpürgeli Naciye’den saklamaya çalışırken çamaşır sepetine bırakırlar. Süpürgeli Naciye, çamaşır sepetini Zeki ve Metin’in çamaşırları zannederek alır ve banyoya götürür. Zeki ve Metin de Süpürgeli Naciye’nin peşinden gider. İkili, çamaşırları Osman ile birlikte banyo küvetinin içerisine bırakır. Osman sıcak

suyu gördüğü anda ağlamaya başlar. Zeki ve Metin Osman'ın ağlamaması için onu sakinleştirmek adına aşağıdaki ninniği söyler:

“Oy dingala dingala

Kömür de koydum mangala

Kaynana ordan bakıyor (2)

Ağlama Osman ağlama. (2)”

Zeki ile Metin bu sözleri bir melodi hâlinde söyleyerek Osman'ı susturmaya çalışırlar. Bir süre sonra Osman susar ve böylelikle Süpürgeli Naciye, Zeki ve Metin ikilisinden şüphelenmez.

3.4.13.5. Yeminler

Mahalleli kadınlardan birisi, Zeki ile Metin'i Osman ile birlikte kahveye girerken görür. Bu durumu Süpürgeli Naciye'ye haber verir.

-Mahalleli kadın: “Vallahi de billahi de kucaklarında çocukla kahveye girdiler. İnanmazsan gözünle gör.”

-Süpürgeli Naciye: “Eeee Metin, Allah bir hak iki yedim seni.”

Süpürgeli Naciye, mahalleliden aldığı bilgilerle Metin'in yanına gelir ve şu cümleyi söyler:

-“Eeeeeee damat ben de elaleme (çocuğun) yok dedim, yemin ettim. Amaaaa... Öyle bir piçin çıkarsa ortaya vallahü'l âzim, Kur'an hakkı için (elini göğsüne götürerek) efendi rahmetlinin çiftesiyle önce o piçi, arkasından seni beyninin ortasından vurup gebertmezsem bana da Süpürgeli Naciye demesinler.”

Metin bu cümleye itiraz ederek “Ama anne...” diye cevap verir.

-Süpürgeli Naciye: “Bana bak damat, mim koy sözüme. (Parmağını kapının kenarına sürer.) Hele bir çocuğun çıksın ortaya vallahi de vururum billahi de vururum.”

3.4.14. Halk Müziği ve Müzik Araçları

Filmde halk müziği ve müzik araçlarına dair kullanım Süpürgeli Naciye'nin evinin odasında asılı olan ud ile görülür. Süpürgeli Naciye, duvar halısının yanına astığı udunu eline alır ve Metin'e ud çalarak şarkı söyler.

Filmde Zeki ile Metin, Osman'ı gizlice eve alabilmek için her yolu dener. Metin, merdiven vasıtasıyla Süpürgeli Naciye'nin evine girmeye çalışır. Bu sırada Zeki ile Osman evin bahçesinde bekler. Metin'in pencereden eve girmeye çalışmasını gören Filiz, ona yardım eder ve Metin'i içeri alır. Bir süre sonra Süpürgeli Naciye, Filiz ve Metin'in yanına gelir. Bu esnada dışarıda yağmur başlar. Metin, Zeki ile Osman'ın dışarıda olduklarını hatırlayarak aşağı inmek ister. Fakat Süpürgeli Naciye onu bırakmaz. Çay içmek istediğini söyler. Çaylar gelir ve Süpürgeli Naciye Metin'e ud çalar. Ud ile birlikte söylediği şarkı Nurhan Damcıoğlu'nun 1972 yılında söylediği “Yağmur Yağıyor Kaç Kaç Kaç” şarkısıdır. Şarkının filmdeki versiyonu aşağıdaki gibidir:

“Topladık ebegümece satalım durunda

Keçiden kuzu güveci mercimek fırında

Dere gibi akalım

Papatyalar takalım

Birer kadeh Atalım heeeyyy...

Yağmur yağdı kaç kaç kaç

Şemsiyeni aç, aç, aç

Akıyor seller kıvranıyor beller

Ha babam de babam

Çatlasın eller...”

Bu şarkının ardından Süpürgeli Naciye, şarkının melodisini değiştirerek Metin'in eşlik etmesini ister.

Metin, şarkının melodisine göre Zeki'ye mesaj verir ve şu sözleri söyler:

“Amaaanannnn... Dayan Zeki dayan...

Coştı yine kaynana amaaaaannnn...

Çok acele oldum daamaaattttt...

Kuzum Zeki sen başının çaresine bak...

Amaaanannnn...

Ah kaynanacım yeni şarkıya başlama...

Kuzum Zeki aşağıda beni haşlama amaaanannnn....

Ahhhhh amaaaaannnnnn...”

Filmde fon müzikleri olarak Philippe Sarde’nin Le Fils¹⁹; Dick Schory’s Percussion and Brass Ensemble’nin “Mama’s Gone²⁰, El Cumbanchero²¹”, Fausto Papetti’nin Tempi D’amore²², Les Funny Melodies’in Pinocchio Cervelle De Bois²³, Hüsni Özkartal Orkestrası’nın “Nihavend Longa²⁴, Kürdili Hicazkar Longa²⁵, Hicaz Mandra²⁶”, Mandingo’nun Goddess Of The Sun²⁷, Raks-ı Fasil’in Giyer Fistanını Atlas²⁸ adlı şarkıları kullanılmıştır.

Fethi’nin, ailenin avukatına Osman’ı öldüreceklerini söylemesi üzerine filmde fon müziği olarak korku müziği çalar. Zeki’nin Hale’yle evlendiğini hayal ettiği sahnede fon müziği olarak evliliği çağrıştıran düğün marşı kullanılır. Bu sahnelerde evlilik ve ölüm temini vurgulamak maksadıyla korku ve heyecan melodileri tercih edilmiş olabilir. Filmin son

¹⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=SMQckH66ZmQ&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=2> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

²⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=xhO-Mo1oSug&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=13> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

²¹ <https://www.youtube.com/watch?v=qN9jcUGH9V0&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=29> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

²² https://www.youtube.com/watch?v=Yg_NutqX0JY&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=14 (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

²³ <https://www.youtube.com/watch?v=uxjk7CxVDbM&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=56> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

²⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=Nvv7gtZPwMc&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=17> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

²⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=GvqATea4Ux8&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=18> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

²⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=fT13HqwTrd4&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=19> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

²⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=fQnSUvUuUx0&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=20> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

²⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=vcmC1ikMrHA&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=11> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

sahnesinde Osman'ın canı tehlikededir. Havaalanında uçak kalkmak üzereyken Osman'ın uçağın önünde olması dolayısıyla da seyirciye bir ezilme tehlikesinin sezdirilme işlemi heyecan ve gerilim yaratma melodisiyle yapılır. Bu sahneler filmde ses merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder. Süpürgeli Naciye'nin evde damadını misafir ettiği sahnede yağmur başlar. Bu sahnede Süpürgeli Naciye gök gürültüsü ve şimşekten epeyce korkar. Korkusunu yenmek için dua etmeye başlar. Filmde yağmurun yağma sesi, gök gürültüsü ve yansıtılan mavi şimşek efektiyle hem görüntü merkezli hem de ses merkezli yaklaşımın aynı anda kullanıldığı görülür. Süpürgeli Naciye'nin ayrıca damadına ud çaldığı sahnede “Yağmur Yağdı Kaç” isimli şarkıyı söylemesi, Fethi ve adamlarına karşı verilen mücadele sahnesinde de Zeki'nin “Alay Marşı'nı” söylemeye başlaması, Zeki'nin Hale'yle kendisini evlendiğini hayal ettiği sahnede “Düğün Marşı²⁹”nın çalınması ses merkezli yaklaşıma örnek teşkil eden diğer örneklerdir.

3.4.15. Çocuk Oyunları ve Oyuncaklar

Zeki ile Metin, Osman'ın bakım evinden kaçtığını öğrenince onu tekrar bakım evine götürür. Bu esnada Hale, Osman'ı ikili ile birlikte görür. Osman'ın hayatının tehlikede olduğunu söyleyerek onları o bölgeden uzaklaştırır. Zeki ile Metin, Osman'ı bakım evinden uzaklaştırıp çocuk parkına getirirler. Osman burada demir salıncakta sallanır. Zeki ve Metin onunla ilgilenerek tahterevalliye bindirir. Bununla birlikte Osman, mahallenin kahvesindeki porselen demliği oyuncak olarak görür ve onunla oynayarak zaman geçirir.

3.4.16. Halk Eğlenceleri; Sporlar

İlgili filmde halk eğlencelerine dair kullanım mahallenin kahvesinde izleyiciye yansır. Mahallenin kahvesinde şans oyunlarından tavla oynanmaktadır. Bu sahnelerde Zeki ile Metin oyuncu değil, seyirci olarak izleyici ile buluşur.

3.4.17. Adlar

Başrol oyuncularının gerçek adları Zeki ve Metin olarak bu filme yansıtılmıştır. Ayrıca filmde erkek adı olarak Hüsnü, Ali Rıza, Osman, Hulusi, Fethi, Reşat ve Burhan adları kullanılmıştır.

²⁹ https://www.youtube.com/watch?v=RKr0Jeg3p8g&ab_channel=zazanato1 (Erişim Tarihi: 10.04.2022)

Filmde bayan adları olarak Naciye, Filiz, Hale, Mehtune, Selma, Ayla, Güler, Leyla ve Perihan adları kullanılmıştır.

Lakap adları filmde gerek meslekî anlamda gerekse taşıdığı kişilik ile ilişkilendirilerek kullanılmıştır. Bu kullanımlardan bazıları şu şekildedir:

Süpürgeli/Cadı Naciye: Naciye, kızı Filiz’in Metin ile evlenmesini istemese de onu çok sevmektedir. Kızı Filiz’i, Metin’e vermemek için elinden gelen her şeyi yapar. Komşuların söylemiyle hareket ederek Metin’i rahat bırakmaz. Bu bağlamda Zeki ile Metin onu “cadı kaynana” olarak görürler ve Süpürgeli Naciye lakabıyla anarlar.

Ayı Burhan: Filmde sadece isim olarak geçmektedir. Metin’in çapkınlık yaparken konuştuğu kızlardan birisi, “Babam Ayı Burhan’ı peşine takmış, öldürteceğim diyor.” diyerek korkusunu dile getirmiştir.

Hüsnü Baba: Zeki ve Metin, iş yerinde çalıştıkları ustalarına “baba” sıfatı ile hitap eder.

Köfteci Rıza: Mahallede köfte dükkânı olduğu için adı mesleği ile birlikte anılmaktadır.

Zeki ve Metin, Osman’ı doktora getirdiklerinde doktorun muayenehanesinin girişinde “Doktor Reşat İlaçver – Çocuk Mütahassısı” yazısı asılıdır. Böylece filmde mizah yoluna gidildiği ve doktorun mesleğinin soyadı ile ilişkilendirildiği söylenebilir.

3.4.18. Argo ve Küfürler

- Ananın (...): Metin, Süpürgeli Naciye için kullanır. Bu sahnede cümlenin sonunu tamamlamaz.
- Aptal âşık: Metin, Zeki’ye karşı kullanır.
- Bok yemek: Metin, Zeki’ye karşı kullanır.
- Budala: Köfteci Rıza, Zeki ve Metin için kullanır.
- Domuz: Süpürgeli Naciye, Metin’e karşı kullanır.
- Eşşoğlu eşek: Zeki, kahvedekilerden birine karşı kullanır. Zeki, Metin’e karşı iki defa kullanır.
- Eşşoğlu: Bir vatandaş, Zeki’yi, arkadaşı Metin’le karıştırıp döver. Bu sahnede Zeki’ye karşı kullanır.
- Eşşolu eşşek: Metin, Osman’a karşı kullanır.
- Gebermek: Zeki, kahvedeki bir kişiye karşı kullanır.

- Hasiktir: Metin, Süpürgeli Naciye'nin evinde Fethi ve adamlarına karşı mücadele ederken Zeki'ye karşı kullanır.
- Hıyar oğlu hıyar: Zeki, yağmurda ıslandığı için Metin'e karşı kullanır.
- Hıyar: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Hoşt/Höst: Süpürgeli Naciye, Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- Kalleşlik demek: Metin, Zeki'ye karşı kullanır.
- Kış: Zeki, Osman'ın vücut bölgesini kastederek kullanır.
- Köpekler: Fethi, küçük işletme sahipleri için kullanır.
- Kuş beyinli karı: Süpürgeli Naciye, Filiz'e karşı kullanır.
- Lan: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Meteliksiz: Metin, Filiz'le buluşmasında kendisine dair kullanır.
- Namussuzum: Zeki, kendisini kastederek mahalleden bir kıza karşı kullanır.
- Piç: Süpürgeli Naciye, bir erkek çocuğunu kastederek Metin'e karşı kullanır.
- Serseriler: Metin, Zeki'ye karşı kullanır. Zeki, Metin'i dövmek için gelen kişiler için kullanır.
- Soysuzlar: Fethi, Yetimhane Müdürüne karşı kullanır.
- Terbiyesiz karı: Zeki, mahalleden bir kız için kullanır.
- Ulan inşallah ben senin sülaleni (...): Zeki, Metin'e karşı kullanır. Bu sahnede cümlelerin sonunu tamamlamaz.
- Ulan: Fethi, adamlarına karşı kullanır.
- Utanmazlar/Reziller/Soysuzlar: Fethi, Yetimhane Müdürüne karşı kullanır.
- Yelloz: Süpürgeli Naciye, mahalleden bir kadına karşı kullanır.
- Yılan: Fethi'nin eşi, Hale'ye karşı kullanır.
- Zampara: Mahallenin kadınları, Metin'i kastederek Süpürgeli Naciye'ye karşı kullanır.
- Zevzek: Metin, Osman'dan kaçmaya çalıştıkları sahnede Zeki'ye karşı kullanır.

3.5. Nereye Bakıyor Bu Adamlar

Nereye Bakıyor Bu Adamlar Filminin Künyesi

Yapımcı: Hürrem Erman

Yönetmen: Osman F. Seden

Senarist: Ahmet Üstel

Yapım Yılı: 1976

Tür: Komedi

Vizyon Tarihi: Bilinmiyor

Süre: 88 dk.

Oyuncular: Zeki Alasya (Zeki), Metin Akpınar (Metin), Meral Zeren (Ayşe), Süleyman Turan (Tarık), Turgut Boralı (Kazazede), Ali Sururi (Patron Memduh Bey), Kenan Pars (Büyük Patron), Erol Günaydın (Otel Resepsiyonu), Osman Alyanak (Mehmet Emmi), Ahmet Kostarika (Tuvalette Görevli Kişi), İlhan Hemşeri (Savcı), Yadiğâr Ejder (Cellat), İsmail Hakkı Şen (Komiser), Remziye Fırtına (Aynalı Remziye), Arap Celal (Celal Yonat).

Nereye Bakıyor Bu Adamlar Filminin Özeti

Film, memleketleri Eğin'den İstanbul'a gelen iki çocukluk arkadaşı olan Zeki ve Metin'in maceralarını ele alır. İkili hem iş bulmak hem de Metin'in beşik kurtmesi Ayşe'yi bulmak için köylerinden kalkıp şehre gelir. Zeki ile Metin, İstanbul'da çeşitli mesleklere müdahale ederek insanlara yardım eli uzatmaya çalışır. İlerleyen sahnelerde Ayşe'nin evini bulurlar. Ayşe, babası Mehmet Emmi ile birlikte yaşar ve Fabrikada işçi olarak çalışır. Bir gün iş çıkışı eve gelir. Zeki ile Metin'i görür. İkili o gece, Mehmet Emmi'nin evine misafir olur. İki gencin bir reklam şirketi tarafından fotoğrafları çekilir. Şirketin müdürü fotoğrafı ilk etapta beğenmese de sonradan çalışanının fikriyle çok beğenir. Böylece ilerleyen sahnelerde ikili, reklam yıldızı olur.

Sabah uyandıklarında yolda yürürken yaralı bir kişiyi görürler ve ona yardım etmek isterler. Onu alıp hastaneye getirirler. Hastanede komiser onları korkutur. Yaralı adamın öldüğünü söyler. Fakat adam, çok fazla alkol aldığı için yarı baygındır. Cinayetin kendi üstlerine kalacağını anlayan ikili, polisten ve çevreden kaçmak için her türlü yola başvurur. Hatta bir kamyonun altına saklanırlar. Zeki burada rüya görür. Rüyasında kendisinin cinayetten asıldığını, Metin'in ise son anda idam sehpasından kurtulduğunu görür. Uyanır uyanmaz ise Metin'in boğazına sarılarak rüyasını anlatır. Metin, bunun bir

rüya olduğunu anlatmaya çalışsa da dinletemez. İkili, herkesten kaçarken şehrin her tarafından boyca büyük posterlerini görür. Afişte Tarık'ın çektiği fotoğraf vardır ve ikilinin nereye baktığını bilene büyük ödül verilecektir. İkili, herkesten kaçmak için bir çözüm arar ve bir reklam afişinden hareketle Kanarya Adaları'na gitmeye karar verir. Bir balıkçı vasıtasıyla Kanarya Adaları'na gelirler.

Kanarya Adaları'nda ve gittikleri her bölgede posterleri asılıdır. Bu yüzden bir otele saklanırlar. Resepsiyonist otelde onlara bir oda verir. İkili geceyi bir otelde geçirir ve otelin camını açmaya çalışırlar. Tarık, tesadüfen onları görür. Onları otelden alır ve patronunun karşısına çıkarır. İkili, reklam yıldızı olduklarının farkına varmaz. Patron ve Tarık onlara yapacakları işi anlatır. Tarık, patronun emri üzerine ikiliyi alır ve lüks otele götürüp yemek yedirir, elbise alır ve onları misafir eder.

İkili, kaldıkları otelde yardım ettikleri adamı karşılarında görür ve adamın ölmediğine çok sevinir. Ertesi sabah yolda buldukları adam onlara otelde büyük bir kahvaltı hazırlar. Çünkü o da Zeki ile Metin'in kaldıkları otelde çalışmaktadır. Zeki ve Metin reklam filmlerine başlar. Tarık öncülüğünde pek çok reklam filmine konu olurlar. İlerleyen sahnelerde Mehmet Emmi'nin mahallesine gelirler ve Ayşe'yi sorarlar. Ayşe, fabrikada grev sözcüsüdür. Zeki ve Metin'in patronu Ayşe'nin patronuyla aynı kişidir. Fakat ikilinin bu durumdan haberi yoktur. Dolayısıyla zam konusunda başarılı olamazlar. Ertesi sabah patron, otelde bu durumu alaylı bir şekilde diğer reklam şirketlerinin müdürüyle konuşurken kazazede ikilinin patronları tarafından kandırıldığını öğrenir ve onlara haber vermeye çalışır. Kazazede yolda yürürken kendisine araba çarpar. Zeki ve Metin, onu hastaneye yetiştirir. Kazazede olan biten her şeyi onlara anlatır. İlerleyen sahnelerde ise Zeki ve Metin, Tarık'ın çekmiş olduğu fotoğrafta nereye baktıklarını açıklamayarak patron Memduh Bey'i zora sokar. Böylelikle Memduh Bey, fabrikadaki işçilerin sözleşmesini yenilemeye gider. Zeki ve Metin, Memduh Bey'in imzasından sonra tam nereye baktıklarını açıklayacakken film sona erer.

3.5.1. Yerleşim Yerleri-Türleri

İlgili filmde sürekli yerleşim türlerinden kent yerleşimine yer verilmiştir. Film, Zeki ile Metin'in tren yolculuğu yapması ile başlar. Bu sahnelerde yüksek katlı apartmanlar ve Haydarpaşa Garı kameraya yansıtılmıştır. Filmin ilerleyen sahnelerinde İstanbul Boğazı'nın kamera açısına girmesi, Zeki ile Metin'in vapur yolculuğu yapması, pek çok

iş yerinin kameraya yansıtılması, cadde ve meydanların insanlarla kalabalıklaşması ve bununla birlikte araç yoğunluğunun oluşması filmde kent yerleşimi olduğunu gösterir.

3.5.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi)

Filmin iç çekimlerinde başta Mehmet Emmi'nin evi olmak üzere hastane, otel ve Memduh Bey'in reklam şirketi kullanılmıştır.

Mehmet Emmi'nin evi iki katlıdır. Evin iç dizaynından hareketle köy mimarisinin yansıtıldığı söylenebilir. Mehmet Emmi de tıpkı Zeki ile Metin gibi Eğilidir. Ev kentte olmasına karşın evin iç dizaynı köy yapısına göre şekillenmiştir. Bunun dışında evin dış yapısına dair kullanım kamera açısına yansıtılmamıştır.

Memduh Bey'in reklam şirketi oldukça geniş bir alandan oluşur. Şirkette çok fazla eleman çalışmaktadır. Şirket elemanlarının çalışma odaları ofis şeklinde ve yan yanadır. Şirketin duvarı, boydan boya şekilli duvar kağıtları ile kaplanmıştır. Bunun haricinde şirketin dış yapısına dair kullanım filmde kullanılmamıştır.

Zeki ile Metin birlikte iki farklı otelde kalır. Birinci otele ait sahne, kazazedeyi öldürdüklerini zannedip polisten kaçtıkları sahnedir. İkinci otel sahnesi ise ikilinin suçsuz olduklarını anladıkları sahnedir. Bu sahnede de Tarık onları lüks otele götürür. Böylece reklam yıldızı olan iki dost eski otel yerine yeni otelde kalmaya başlar.

Zeki ile Metin'in ilk gittikleri otel, üç katlıdır. İkili üçüncü katta kalır. Bu otel, ikinci kaldıkları otele göre eski yapıdadır. İkili, bu otelin odasında ayrı yataklarda uyur. Kaldıkları odanın penceresi onların posterleriyle kaplanmıştır. Dolayısıyla içten dışarı doğru açılmaz. İkilinin bu durumdan haberi yoktur. Bu sahnede otelden memnun olmadıkları şu replikle izleyiciye yansıtılır:

-Zeki: “Niye kaparlar şu pencereleri ya?”

-Metin (şaşıarak): “Dışarıdan bir şeyi çivilemişler lan.”

-Zeki (kızarak): “Olur mu be? Havasızlıktan öleceğiz ya.”

-Metin (pencereyi açmaya çalışarak): “Ya amma (çivi) kalın çakmışlar ya.”

-Zeki: “Zaten penceresiz oda verdiler, kazıkladılar bizi. (Tahtayı) parçala Metin.”

Zeki ve Metin Tarık'ın da eşlik etmesiyle ikinci otele gelir. Bu otel, ilk kaldıkları otele göre oldukça lüktür. Çok kattan oluşur ve oldukça geniştir. Kaldıkları oda geniş ve ferahdır. Uyudukları yatak çift kişiliktir. Bu otelde kaldıkları odayı, Tarık “kral dairesi” olarak tanımlar.

Filmde bu yapılar dışında betonarme yapıdan oluşan yüksek katlı apartmanlar ve ahşap yapılar kamera açısına girerek halk mimarisine dair kesitler sunmaktadır.

Mehmet Emmi ve Ayşe'nin yaşadığı ev köy hayatına dair pek çok ögeyi barındırır. Evin salonunda duvara asılı tavus kuşu motifli duvar halısı, geyik motifli duvar halısı, koşan at motifli duvar halısı, hayvan derisinden yapılmış bir duvar halısı ve duvara asılı desenli heybe vardır. Kenarları tahta çerçeveli Kâbe fotoğrafı duvar tablosu, çeşitli meyvelerden oluşan çerçeveli duvar tablosu ve çiçek motifli duvar tablosu da evin muhtelif yerlerine asılmıştır. Evin bir köşesi yüklük denilen alan olarak ayrılmış olup yastık ve yorganların üzeri beyaz desenli çarşaf ile kapatılmıştır. Evin duvarında tahtanın üzerine asılı gaz lambası vardır. Filmde gaz lambası, gece lambası olarak kullanılmıştır. Evin salonu mutfak ile birleştirilip kullanılır. Salon bölümünün aynı zamanda mutfak olarak kullanılmasıyla tahtadan yapılmış terek vardır. Tereğin içerisinde bulunan çeşitli tabaklar, alüminyum tencere takımları, kahve fincanları, duvara asılı hâlde olan saç kavurma tavası ve tahta kaşıklar da mutfak kültürüne dair nesneleri barındırır. Zeki ile Metin, Mehmet Emmi'nin evine gelir. Mehmet Emmi onlara bakır cezve ile kahve pişirir. Geldikleri günün akşamı aynı cezve ile Ayşe, evin sobasında ikiliye kahve pişirerek ikram eder. Evin salonu ve Zeki ile Metin'in gece uyudukları odaya ait sahneler dışında evin diğer odaları kamera açısına yansıtılmamıştır.

Zeki ile Metin'in kalmış oldukları birinci otele dair ev eşyası olarak kullanılan herhangi bir unsur yoktur. İkilinin kalmış olduğu ikinci otelde ise çeşitli renk ve desende abajur, çeşitli oda bitkileri, çift kişilik lüks yatak, sandalye, koltuk ve kanepe takımları vardır. İkili bu odayı çok beğendiklerini şu repliklerle ifade ederler:

-Tarık: “(Odayı) beğendiniz mi?”

-Metin: “Dalga geçmiyorsun ya ağabey.”

-Tarık: “Ne dalgası ya? Bu oda sizin.”

-Zeki (yatağın üzerinde zıplayarak): “Anaaa ne yumuşacık yatak bu be.”

-Tarık: “Keyfinize bakın. Banyo yapmak isterseniz içeride var.”

-Metin: “Heç böyle güzel yer görmediydim.”

-Tarık: “Bir şey içmek ister misiniz?”

-Zeki: “Nasıl yani?”

-Tarık: “Çay, kahve, viski, konyak, şampanya?”

-Metin: “Orta şekerli bir şampanya aman, kayfe kayfe.”

-Zeki: “Ben de.”

-Tarık (oda telefonunu eline alarak): “Room servisi lütfen. İki orta şekerli kahve. Kral dairesine.”

-Metin (şaşıarak): “Hıh, şu işe bak be... Kayfe bile telefonla ısmarlanıyor.”

İkilinin yolculuk sırasında kullandığı tahta bavulun ve sepetin filmde tesadüfi olarak kullanılmadığı görülür. Dönem itibariyle Anadolu’da yolculuğa çıkan kişiler, ev eşyalarını ya da nesneleri bırakmak için bavul yerine tahta bavul kullanmayı tercih ederler. Filmde de Zeki ile Metin İstanbul Haydarpaşa Garı’na geldiklerinde ellerinde hasır sepet ve tahta bavul vardır.

İlgili filmde ikilinin kaldığı Mehmet Emmi’nin evi ile otel haricinde herhangi bir ev eşyasına ya da eşya türüne rastlanılmamıştır.

3.5.3. Aydınlanma, Isınma

Filmde ışık elde etmek için elektrikten faydalanılmıştır. Mehmet Emmi’nin evinde, evin elektrik ile aydınlatıldığı kameraya yansıtılmasa da diğer mekânlarda ışık araç ve gereci olarak elektrikten faydalanılmıştır. Mehmet Emmi’nin evindeki gaz lambası, gece olduğunda gece lambası olarak kullanılmıştır. Bu durum köydeki alışkanlıkların şehirde de devam ettiğinin göstergesi sayılabilir. İkilinin otelde kaldıkları sahnede gece lambası olarak abajurdan faydalanılmıştır.

Filmde ısı elde etme aracı olarak kömür sobasının kullanıldığı görülür. Mehmet Emmi’nin evi sobalıdır. Isınma gereksiniminin yanı sıra sobadan çeşitli faaliyetlerde de faydalandığı görülmektedir. Örneğin Ayşe, Zeki ve Metin’e sobada odun ateşinde kahve pişirir. Filmde diğer bir ısı araç gereci kaloriferdir. Hastanenin yansıtıldığı sahnede ısı

araç gereci olarak kalorifer kullanılmıştır. Bunun dışında ısı araç ve gereçlerine dair herhangi bir kullanım filmde geçmemektedir.

3.5.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri

Kara Taşımacılığı

Kamyon: Zeki ile Metin, polisten saklanmak için nakliye kamyonunun altına saklanırlar. İkisi de burada uyuyakalır. Zeki, Metin’i rüyasında görür ve uykudan uyanır. Tam bu sırada kamyon hareket eder.

Kamyonet: Tarık’ın yönlendirmesiyle ikili, reklam filmine başlar. Reklam filmi çekimlerinde arkası açık, uzun bir kamyonetin arkasında çello ve piyano çalarak “Terelelli okul silgileri” reklamını yaparlar.

Otomobil: Tarık, Zeki ile Metin’i otomobili ile Mehmet Emmi’nin evinin yakınlarına bırakır.

Tren: Filmin başlangıcında Zeki ile Metin’in tren yolculuğu yaptığı görülmektedir. İkili, tren vasıtasıyla Haydarpaşa Garı’na gelir. Zeki’nin bazı yerlerde “Eğilimleri sevmiyorlar galiba burada” demesiyle ikilinin Erzincan iline bağlı Eğin (Kemaliye) ilçesinden geldikleri anlaşılmaktadır.

Deniz Taşımacılığı

Motorlu Tekne: İkili, Tarık’ın fotoğraflarını çekmeleri üzerine şehrin bazı yerlerinde kendilerinin büyük boy posterlerini görür. Kazazede adamın öldüğünü düşündükleri için cinayet zanlısı olmaktan korkarlar. Bu yüzden kendilerini kimsenin bulamayacağı adaya, Kanarya Adalarına, gitmeye karar verirler. Bir balıkçı ile anlaşılır. Motorlu tekneye binerek biraz daha şehrin kalabalığından uzaklaşıp Adalar’a gelirler. Filmde balıkçının, Zeki ile Metin’i Kuzeydoğu Grubu içerisinde yer alan ağız özellikleri ile karşılaması metin merkezli yaklaşıma örnek olarak verilebilir.

Vapur: Zeki ile Metin, Mehmet Emmi’nin evi Kumkapı’ya gitmek için Haydarpaşa Garı’nda inip vapura binerler. Zeki, vapurun sirenini duyar. Bu esnada Metin’in boynuna sarılır. Metin ise alaycı bir tavırla onu cahil diye nitelendirir. Zeki, vapura binmeden önce vapurun denizin ortasında batmasından korkar. Bu sahneden hareketle Zeki’nin daha önce vapura binmediği söylenebilir. Vapura bindikten sonra ise Zeki, Metin’e daha önce

vapura binip binmediğini sorar. Metin bu soruya “Tabii oğlum, ben askerliğimi Urfa’da yaptım.” diye cevap verir. Bu replikten hareketle Metin’in de daha önce vapura binmediği söylenebilir.

3.5.5. Halk Ekonomisi

Balıkçı: Zeki ve Metin, Kanarya Adaları’na gitmek için balıkçıdan yardım alırlar.

Biletçi: Zeki ile Metin, Kanarya Adaları’na vapur bileti almak için biletçiyle konuşur.

Fabrika İşçileri: Dönem itibariyle işçilerin patrona karşı direnmeleri bu filme de konu olmuştur. Metin’in beşik kurtmesi Ayşe fabrikada çalışmaktadır. Ayşe ve arkadaşları fabrikada grev yapma kararı alır. Ayşe bu sahnede “Grev gözcüsü” konumundadır.

Hamal: Zeki ile Metin, İstanbul’a geldiklerinde sırtlarında yük taşıyan hamalları görürler. Köyde yaşam sürdükleri için şehirdeki hamallık mesleğini bilmezler. Hamallık mesleğini yapan kişilerin yüklerini taşıyıp onlara yardım etmek isterler. Arap Celal, ikiliye hamallık parası verir. İkili ile Arap Celal arasında geçen diyalog aşağıdaki gibidir:

Arap Celal parayı uzatır.

-Zeki: “Senden para mı istedik yav? Nedir bu para?”

-Arap Celal: “Yoo arkadaş, su koyuvermek yok. Ne yani! Yaptığınız iş mi be? Alın parayı, çekin gidin hadi.”

-Metin: “Bağa bak hemşehrim bir yanlışlık oldu. Biz bunu yardım olsun diye yaptık. Para için yapmadık ki.”

-Zeki: “Boşuna kendini yorma... Bana öyle geliyor ki Eğinlileri sevmiyorlar burada.”

Bu sahnede ikilinin aslında saf, temiz yürekleriyle yardım etme isteğinde bulunduklarını fakat hamallık mesleğinden bihaber olmaları sebebiyle büyükşehrin yaşam koşullarına alışkın olmadıkları söylenebilir.

Kapıcı: Zeki ve Metin reklam filmi için apartman kapıcısı rolünde oynatılır.

Küfeci: Küfeci çocuklar, Tarık’ın, Memduh Bey’e karşı gösterdiği fotoğrafa malzeme olmuşlardır.

Modellik: Tarık’ın Zeki ile Metin’i fotoğraf çekmesiyle ikili model olur. İkilinin bu iş için aylık gelirleri 2000’şer liradır.

Oda görevlisi: Zeki ile Metin, lüks otelde kaldıkları sırada kazazede adamı oda görevlisi olarak karşılarında görünce oldukça sevinirler.

Reklamcılık: Tarık ve arkadaşları Memduh Bey'in reklam şirketinde çalışırlar.

Resepsiyonist: İkili, polisten kaçtıkları sahnede bir otele girerler. Otelde resepsiyonist ile karşılaşırlar. Resepsiyonist ikilinin kalması için onlara oda anahtarı verir.

Simitçi: Zeki ile Metin, Kanarya Adası zannettikleri adada simitçiden simit alırlar.

Tuvalet Temizlik Görevlisi: Zeki ile Metin İstanbul'a geldikleri sahnede Zeki'nin tuvalet ihtiyacının geldiği görülür. Metin, ihtiyacını gidermesi bağlamında Zeki'ye arabaların arasına gitmesini söyler. Bu durumu gören bir taksici duruma müdahale eder. İkiliye, binanın içerisinde tuvalet olduğunu söyleyerek onları tuvalete yönlendirir. Tuvalette bulunan temizlik görevlisi Zeki'den 50 kuruş tuvalet parası ister. Filmde ayrıca temizlik görevlisi ile Zeki-Metin arasında geçen diyaloglar komiklik arz eder. Temizlik görevlisinin Doğu Grubu ağız özellikleriyle konuştuğu tespit edilmiştir. Bu durum metin merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder.

Görsel 14: Filmdeki Mesleklere Dair Bir Sahne

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Erman Film, Nereye Bakıyor Bu Adamlar, 10:27)

Görsel 15: Ayşe'nin Grev Gözcüsü Olmasına Dair Bir Sahne

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Erman Film, Nereye Bakıyor Bu Adamlar, 01:04:53)

3.5.6. Beslenme-Mutfak-Kiler

İlgili filmde beslenme, mutfak kültürüne dair unsurlar birkaç sahnede izleyiciye yansıtılmıştır. Zeki ve Metin memleketleri Eğin'den İstanbul'a Mehmet Emmi'nin evine gelir. Mehmet Emmi, evine gelen bu iki misafire piknik tüpünde kahve pişirir. İkili İstanbul'da o gece Mehmet Emmi'ye yatılı misafir olur. Bu sahnede akşam yemeğinin yenildiği görülür. Yemek masasında çorbalar içilir. Film sahnelerinde çorba dışında başka yemekler yansıtılmaz. Zeki'nin yemek tabağının yanında büyük bir soğan vardır. Zeki, bu soğanı eliyle ikiye ayırmak ister. Dört defa dener fakat başarısız olunca soğanı bütün olarak yemeye karar verir. Yemekten sonra Ayşe, ikiliye kömür ve odun ateşinde kahve pişirir. Tarık'ın ikiliyi otele götürdüğü sahnede Zeki ve Metin iki tane orta şekerli kahve ister.

İkilinin idam edilecekleri sahnede Zeki, son arzusu olarak karpuz yemek istediğini belirtir. Savcı ise daha mevsimi olmadığını söyler.

Zeki ile Metin Kanarya Adaları zannettikleri bir adaya gelirler. Bu adada bir simitçi görürler ve ondan dört-beş adet simit alırlar.

Beslenme kültürüne ait bir diğer sahne ikilinin reklam için oynadıkları makarna firmasında görülür. Zeki ile Metin, yemek masasında önlerindeki üç tabak dolusu makarnayı bitirmeye çalışır. Böylelikle yedikleri makarnanın reklamını yapmaya çalışırlar.

3.5.7. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları

İlgili filmde para birimi ve zaman biriminin kullanıldığı görülür. Memduh Bey, Zeki ile Metin sayesinde milyonlar kazanmaya hazırdır. Tarık'ın Zeki ile Metin'i bulup getirmesiyle Memduh Bey onlara iş teklif eder. İkili Memduh Bey ile pazarlığa oturur. Bu sahnede Memduh, Tarık ile konuşur ve ikiliye kişi başı 45.000 TL'den fazla para vermeyeceğini söyler. Memduh Bey teklifini vermeden Zeki ile Metin kişi başı 2000 TL para ister. Memduh Bey bu duruma hem şaşırır hem de sevinir. Bu sahnede 2000 TL'nin büyükşehirde reklamda oynayan birisi için bir değerinin olmadığı fakat ikilinin Eğin'den yani kırsal bölgeden geldiği için yaşam şartları gereği 2000 TL'yi değerli bir para olarak gördükleri söylenebilir.

Zeki ve Metin, İstanbul'a geldikleri zaman Tarık, onların fotoğrafını çeker. Memduh Bey'in de yönlendirmesiyle ikilinin bu şekilde reklamı yapılır. Tarık, büyük bir poster hazırlatıp şehrin her tarafına bu posterden asar. Fotoğraf posterinin üzerinde "Bu Adamlar Nereye Bakıyor? Bulana 100.000 TL" yazılıdır.

Tuvalet temizlik görevlisi, Zeki'den 50 kuruş tuvalet parası ister.

Zeki ve Metin ikilisi, Haydarpaşa Garı'nda Mehmet Emmi'yi etraftaki kişilere sorar. Zeki, Mehmet Emmi'nin on senedir İstanbul'da yaşadığını söyler. Filmin bu sahnesinde Haydarpaşa Garı'nın kamera açısına yansımış olması görüntü merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder.

İkili, kazazede adamı hastaneye kaldırır. Hastanedeki hasta bakıcılar kazazedenin öldüğünü ve cinayete kurban gittiğini söyler. Cinayetin ise Zeki ile Metin'in üstüne kalacağını ikisinin de bu yüzden otuzar yıl hapis cezası alacağını söylerler.

3.5.8. Giyim-Kuşam-Süs

Erkek giyimi

Zeki-Metin ikilisinin oynadığı sahnede giyim-kuşam bölümü iki bölümde incelenebilir. Birinci bölüm filmin başlangıcındaki giyim-kuşam tarzıdır. Bu sahnelerde Zeki, kareli gömlek, siyah yelek, kışlık ceket, kaban ve siyah kumaş pantolon kullanmıştır. Metin ise kırmızı kareli gömlek, mavi düğmeli hırka, siyah çizgili ceket, kaban, atkı, mavi kumaş pantolon kullanmıştır. Birinci bölümdeki giyim-kuşam kültürü olarak ikilide en dikkat çeken unsur şapka kullanım tarzlarıdır. Filmin pek çok yerinde Zeki kasketli şapka kullanırken Metin fötr şapkasıyla ön plandadır. Mevsimin kış olmasından dolayı aksesuar olarak Zeki beyaz eldiven, Metin ise lacivert eldiven kullanır.

İkilinin ikinci bölüm giyim-kuşam tarzları modern kent insanını yansıtır. İkili, Memduh Bey'in şirketi yoluyla reklam çekim filmlerinde oynar. Böylelikle ikilinin giyim-kuşam tarzları değişir. Tarık'ın ikiliyi alıp lüks otele götürdüğü sahnede giyim-kuşam olarak ikisi de takım elbise giyinmiştir. Metin, takım elbisede gömleğin üzerine siyah triko kazak giyer. Gömleğin yakasına da papyon takar. Zeki ise aksesuar olarak bordo renkli kravat kullanır. Bununla birlikte ikili, Mehmet Emmi'nin evinde uyurken çizgili eşofman takımı ile ekrana yansıtılır. Tarık'ın onları lüks otele götürdüğü sahnede ise eşofman takımının renklerinin değiştiği görülür.

Filmdeki diğer erkek oyuncuların giyim-kuşamına bakıldığında Memduh Bey ve arkadaşları "iş adamı" oldukları için takım elbise giyer. Mehmet Emmi, kasketli şapka, gömlek ve hırka giyer. Kış mevsimi olmasından dolayı boğazlı kazak, kürk yakalı deri ceket tarzı giyim tarzlarını da görmek mümkündür.

Kadın giyimi

Filmin başlangıcında, Tarık, çalıştığı reklam şirketine model birini aramaktadır. Bunun için meydandaki herkesin fotoğrafını çekmeye çalışır. Fotoğrafını çekmek istediği kişilerden birisi de modern şehir hayatıyla giyim-kuşamı ortaya çıkan bir kadındır. Tarık, kadının haberi olmadan fotoğrafını çekmek ister. Fakat kadın, onu fark eder. Fotoğraf çekimine izin vermez. Bu sahnede kadının giyimi siyah geniş yaka gömlek, triko kazak ve siyah kaban şeklindedir. Aksesuar olarak kullandığı büyük disket şapka ise 1970'li yılların modasına uygun olarak seçilmiştir. Kadın oyuncuların Ayşe karakterinde ise turuncu renkte boğazlı kazak, hırka, etek, kadın palto, beyaz gecelik kullanılmıştır. Diğer kadın oyuncular da geniş yaka gömlek, etek ve boğazlı kazak gibi kıyafetlerin kullanımı görülür.

Çocuk giyimi

Zeki ile Metin, Mehmet Emmi'nin evini yoldaki çocuklardan öğrenir. Bu sahnede kısa süreliğine de olsa çocukların giyim-kuşamı kameraya yansır. Bu sahnede mont, gömleğin üzerine giyilen kazak, ceket, boğazlı kazak gibi kışlık giysiler kullanılmıştır.

3.5.9. Halk İnançları; Töreler, Âdetler, Gelenekler, Görenekler

Filmde Memduh Bey, işçisi Tarık'ın alnından öper. Memduh Bey'in bu davranışı Tarık'ı takdir etmek istediğinden kaynaklıdır.

Zeki ve Metin'in kazazede ile karşılaşması durumunda, kazazede iki arkadaşın da elini öpmeye çalışır. Türk kültüründe yapılan uygulamalarda genellikle el öpen kişi, eli öpülen kişiden daha küçüktür. Filmde ise bu durumun tam tersi söz konusudur. Filmde kazazedenin yaşı iki yakın dostun yaşından oldukça büyüktür. Zeki ile Metin, kazazedenin hayatını kurtarmasından dolayı, kazazede onlara duyduğu sevgi/minnet duygusunu ellerini öperek gösterir.

Tarık, Zeki ile Metin'i bir otelin penceresinde görür. Bu sahnede yanındakilerden kendisine çimdik atmalarını söyler. Halk arasında bir kişi, çimdiklenmek fiilinin gerçekleşmesini istiyorsa gördüğü şeye inanamamasından kaynaklıdır. Tarık da koca bir şehirde ikiliyi gördüğüne inanmayarak çimdiklenmek istemektedir.

Filmde Zeki ile Metin'in bir balıkçı vasıtasıyla Kanarya Adaları'na gelmesi durumu “gurbet” teminin de işlenmesini beraberinde getirir. İnsanoğlu yaratıldığında kendisinde var olan duygulardan bir tanesi de gurbettir. Türk edebiyatında gurbet temi pek çok şâir ve yazar tarafından kaleme alınmıştır. Kelime manası olarak gurbet, “Doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer” (TDK Türkçe Sözlük, s.992). olarak tanımlanır. Balıkçının iki genci Kanarya Adaları'na getirmesi, Zeki ve Metin'in yabancı bir ülkede olma düşüncesini doğurmuştur. Bu sahne vatanından ayrılan iki saf ve temiz karakterin vatana duydukları sıra hasreti seyirciye yansıtılmıştır.

3.5.10. Geçiş Dönemleri

Evlenme

“Anadolu’da gençlerin çocuk yaşta birbirleriyle nişanlandırılması” (Artun 2014: 190). olarak isimlendirilen beşik kertmesi ilgili filme de konu olmuştur. Zeki ile Metin, memleketleri Eğin’den İstanbul’a Mehmet Emmi’nin evine gelirler. Metin, çocuk yaşlarda Mehmet Emmi’nin kızı Ayşe ile beşik kertmesi olarak nişanlandırılmıştır. Zeki’nin söylemine göre ikili İstanbul’a hem iş bulmak hem de Metin ile Ayşe’nin düğününü yapmak için gelmiştir. Filmde Ayşe’yi gören Metin’in eli ayağı birbirine dolaşır. Heyecandan elindeki kahve fincanını yere düşürür. Aynı şekilde Ayşe de Metin’e karşı bir şeyler hissederek. Filmde iki beşik kertmesinin evlenip evlenmediklerine dair herhangi bilgi verilmemiştir.

Ölüm

Zeki ve Metin, kazazedeyi yaralı bir şekilde bulur ve hastaneye kaldırır. Bu sahnede polis, onları korkutur ve cinayetten suçlar. Hasta bakıcılar, Zeki ve Metin’e, gelen yaralının öldüğünü ve ikilinin idamdan yargılanacaklarını söyler. Böylece ikili daha çok korkar. Cinayetin üstlerine kaldığını düşünerek polisten kaçmaya başlarlar. Bu durum onları o kadar çok etkiler ki bir kamyonun altına girip polisten saklanırlar. Bu sahnede Zeki, Metin ile kendisini rüyasında idam edilirken görür. Rüyanın sonunda Metin, dar ağacından kurtulur. Zeki ise rüyasında idam edilir. Türk kültüründe rüya görmek, rüyayı tabir etmek ve etraflıca yorumlamak büyük değer taşır. İnsanlar rüyalarına göre hayatlarına şekil verebilir ve rüya tabirlerine dikkat ederek hareket ederler. Filmde ölümlü bir rüya sahnesi yer almakta fakat rüyanın yorumlanmasına dair herhangi bir ibare yer almamaktadır. Bu durum filmde halk kültürü açısından zayıf bir unsur olarak kullanılmıştır.

Filmde Zeki ile Metin, Mehmet Emmi’nin evine misafir olduklarında aynı odada uyurlar. Bu sahnede Metin, Zeki’nin horlamasından rahatsız olur. Yastığı aldığı gibi Zeki’nin yüzüne doğru bastırır. Tam bu sırada “ölüm” temini andıran bir melodi çalar. Bu durum filmde ses merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder.

3.5.11. Bayramlar-Karşılamlar-Uğurlamalar

Karşılamlar

Zeki ile Metin, İstanbul’a ilk geldiklerinde Mehmet Emmi’ye misafir olur. Mehmet Emmi bu sahnelerde ikiliye hemşehrisi gibi davranır. İlerleyen sahnelerde Zeki ve Metin’in fotoğrafları İstanbul’un her köşesine asılır. İkili artık reklam filminde oynamaya başlar.

Mehmet Emmi böylelikle onların meşhur olduğunu anlar. Filmin sonlarına doğru ikili, Mehmet Emmi'yi ziyaret etmek ister. Tarık onları Mehmet Emmi'nin evinin yakınlarına götürür. Bu sahnede Zeki ve Metin, Mehmet Emmi ile karşılaşır. Filmdeki bu sahnenin diyalogları aşağıdaki gibidir:

-Zeki ve Metin (arabadan iner ve bağırarak): “Mehmet Emmii! Mehmet Emmiii!”

-Mehmet Emmi (bağırıp el sallayarak): “Zeki, Metin! Oh yavrularııııııııııı! Nerelerdesiniz yavrularım, geliinnn! Aman nasıl göresim geldi sizi, canıııııııııııı sen de öyle sen de öyle!”

Bu sahnede Mehmet Emmi, ikiliye sıkıca sarılır. Çıkarları doğrultusunda onlara biraz daha samimi ve içten olduğunu göstermeye çalışır.

Uğurlamalar

Zeki ile Metin İstanbul’un her köşesinde kendi fotoğraflarını görür. Zeki bir reklam afişi görür. Afişin üzerinde “Sizi kimsenin bulamayacağı tek yer: Kanarya Adaları” yazmaktadır. Oraya gitmek için bir kaptan ile anlaşılır. Kaptan, ikiliyi Kanarya Adası yerine Büyükada’ya getirir. İkili, bu bölgeyi yabancı bir memleket olarak görür. Kaptan, onları adaya bıraktıktan sonra ayrılır. İkili uzun bir süre kaptanın arkasından “Güle güle” der ve el sallar. Kaptan, kıyıdan oldukça uzaklaşır. Metin bu sahnede kafasındaki şapkayı çıkararak hüznü bir şekilde kaptanı uğurlamaya devam eder. Kaptan gittikten sonra ikili arasında geçen diyalog şu şekildedir:

-Zeki: “Metin ol Metin. El memleketindeyiz. Yurdumuzdan çok uzaklardayız.”

-Metin: “Olsun, vatan sağ olsun.”

-Zeki: “Gerçek her zaman meydana çıkar.”

Metin: “Haklısın, polis bizi unutana kadar burada yabancı diyarlarda yaşayacağız.”

Bu sahnede kaptanı uğurlama ritüelinin ardından bir memleket özlemimin de vurgulandığı söylenebilir. Karakterlerin ülkelerinden uzak olduğu düşüncesi ve nereye giderlerse gitsinler yine de gittikleri bölgenin ülkeleri gibi olmayacağı düşüncesi izleyiciye aktarılır.

3.5.12. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözler ve Sesler

İlgili filmde kalıp hareketler ve sözlerin sıklıkla kullanıldığı görülür. Zeki ve Metin, Mehmet Emmi'nin evine misafir olduklarında Zeki'nin patavatsızca konuşmaları Mehmet Emmi'nin hoşuna gitmez.

Filmin başlangıcında Zeki, yolda yaralı adamı görür. İkili, adamın yaralı olduğunu görünce adamı hastaneye kaldırmaya karar verir. Bu durum filmin sonunda da tekrar eder.

Zeki ve Metin'in reklam filminde oynadıkları sahnede ikisi de kapıcı rolündedir. Tarık'ın yönlendirmesiyle apartmanın merdivenlerinden sürekli hızlı bir şekilde yukarı kata çıkıp daha sonra aşağı kata inerler. Bu durum reklam filmi sahnesinin çekimi süresince devam eder.

Filmin başlangıcında Metin, Zeki'nin konuşmalarını alaya alır. “Cahil adamla uğraşmak ne zormuş!” cümlesiyle Zeki'nin söylemlerine vurgu yapar.

Filmde memleket kavramının sıkça vurgulanması kalıp sözlere ait bir değer taşır. Zeki, olumsuz davranışlar üzerine “Eğİnlileri sevmiyorlar burada.” cümlesini söyleyerek memleketlerinin Erzincan-Eğİn olduğunu vurgular. Tarık ve patronunun ikiliye iyi davranmaları üzerine Zeki, Metin'e dönerek “Yahu Metin, bunlar Eğİnlileri seviyorlar galiba.” der. Bu sahnede en başından beri Eğİnli olan kişilerin sevilmediklerini vurgulayan Zeki, izleyiciye olumlu bir mesaj gönderir. Ayrıca ikilinin filmde zaman zaman Erzincan ağzını kullanması metin merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder.

3.5.13. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma

Filmde ikilinin limanda sırtlarında yük taşıyan insanlara yardım etmesi, dayanışma ve yardımlaşmaya dair bir kullanımdır. Anadolu'dan gelen iki genç, büyükşehre alışkın değildir. Saf ve temiz duygularla insanlara yardım ederler. Hamalbaşından gelen parayı kabul etmezler. “Biz bunu yardım olsun diye yaptık. Para için yapmadık ki.” sözüyle de dayanışma ve yardımlaşmayı vurgularlar.

İkili, sokakta yürürken baygın bir şekilde olan bir adam görür. Adamın durumunun iyi olmadığını fark edip hastaneye götürür. Hastanede müşahade altına alınan adam iyileşir ve filmin ilerleyen sahnelerinde Zeki ve Metin'e minnettar olduğunu vurgular. Filmde bu

sahne iki defa tekrar eder. Böylelikle hasta ve yardıma muhtaç birine yardım etme düşüncesi filmde bu sahnelerle vurgulanmak istenmiştir.

Dayanışma ve yardımlaşmaya bir diğer örnek, Zeki ile Metin'in Ayşe'nin fabrikasında çalışan işçilere yardım etmeleriyle görülür. Bu sahnede ikili, işçi haklarını ve grevi öğrenir. Fabrikada çalışan dört yüz işçinin patrona karşı toplu sözleşme imzalamaya çalıştıklarına da destek verir. Zeki ve Metin işçiler tarafına geçip patrona yani Memduh Bey'e karşı büyük bir mücadele verir.

3.5.14. Halk Edebiyatı

3.5.14.1. Atasözleri

- Ekmek aslanın ağzında: Mehmet Emmi, Zeki ve Metin'in iş bulmaları üzerine kullanır.
- TDK Atasözleri ve Deyimler sözlüğünde “Kedi olalı bir fare yakalamak.” şeklinde olan atasözü filmde Memduh Bey tarafından “Kedi olalı bir fare tutmak” şeklinde değiştirilerek Tarık'a karşı kullanılmıştır.

3.5.14.2. Deyimler

- Ağzında bakla ıslanmamak: Metin, Zeki'ye karşı kullanır.
- Ateş püskürmek: Çalışanlardan birisi patronu kastederek Tarık'a karşı kullanır.
- Ayağının altına almak: Tarık, patronunu kastederek iş arkadaşına karşı kullanır.
- Ayağının altına almak: Tuvalet görevlisi, Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- Ayaklarını kırmak: Memduh Bey, Tarık'a karşı kullanır.
- Ayvayı yemek: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Baş başa kalmak: Metin, Ayşe'ye karşı kullanır.
- Başına çıkmak: Tarık, Zeki ve Metin'i kastederek ikili için kullanır.
- Başının etini yemek: Zeki, Metin'i kastederek Mehmet Emmi'ye karşı kullanır.
- (birinin) ocağına düşmek: Metin, Tarık ve Memduh Bey'i kastederek Zeki'ye karşı kullanır.
- Cehennem dibi: Memduh Bey, Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- Ciğerlerini sökmek: Metin, Tarık ve Memduh Bey'i kastederek Zeki'ye karşı kullanır.
- Çılgına dönmek: Tarık, halkı kastederek Memduh Bey'e karşı kullanır.

- Dalga geçmek: Metin, Mehmet Emmi'yi bulmak için sokaktaki çocuklara karşı kullanır.
- Dalga geçmemek: Metin, Tarık'a karşı kullanır.
- Dananın kuyruğu kopuyor: Memduh Bey, Zeki ile Metin'e karşı kullanır.
- Dudağı uçuklamak: Tarık, patronunu kastederek iş arkadaşına karşı kullanır.
- Ekmeğiyle oynamak: İşçilerden bir kişi Memduh Bey'e karşı kullanır.
- El atmak: Metin, Zeki'ye karşı kullanır.
- Elinden geleni yapmak: Mehmet Emmi, Zeki ve Metin için kullanır.
- Göbek atmak: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Gönlü razı olmamak: Kazazede, Zeki ile Metin'in kaldıkları otelde aç kalmalarına karşı çıktığını anlatmak için kullanır.
- Gönlü var (olmak): Zeki, Ayşe'yi kastederek Metin'e karşı kullanır.
- Hoş tutmak: Memduh Bey, Zeki ile Metin'i rahat ettirmek için Tarık'a karşı kullanır.
- İki laf etmek: Zeki, nereye baktıklarını açıklayacakları sahnede kullanır.
- İşe yaramak: Zeki, kazazedeyi kastederek Metin'e karşı kullanır.
- İşinize gelirse: Metin, Tarık ve Memduh Bey'e karşı kullanır.
- Kafalarına koymak: Zeki, fotoğrafları şehrin her yerini sardığında zor durumda kaldıkları zaman kullanır.
- Kafayı işletmek: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Kanına eklemek doğramak: Metin, Memduh Bey'e karşı kullanır.
- Keyfine bakmak: Tarık, Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- Kim vurduya gitmek: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Kulağına kadar gitmek: Memduh Bey, Ayşe ve arkadaşlarını kastederek diğer reklam şirketi müdürlerine karşı kullanır.
- Numara yapmak: Metin, reklam şirketi müdürlerine karşı kullanır.
- Perişan etmek: Zeki, Tarık ve Memduh Bey'i kastederek Metin'e karşı kullanır.
- Rahatsız etmemek: Metin, Mehmet Emmi'ye karşı kullanır.
- Su koyuvermek: Arap Celal, Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- Teessüf etmek: Metin, Memduh Bey'e karşı kullanır.
- Yerden göğe kadar haklı olmak: Zeki, Mehmet Emmi'ye karşı kullanır.
- Yol yordam bilmek: Mehmet Emmi, Zeki'yi kastederek Metin'e karşı kullanır.

- Yorgunluktan ölmek: Tarık, Memduh Bey’e karşı kullanır.
- Zorluk çıkarmak: Zeki, bilekçiyi kastederek Metin’e karşı kullanır.

3.5.14.3. Dualar ve Beddualar

Dualar

Zeki, kendisinin ve Metin’in idam sehpasında asılacağı rüyasını görür. Bu sahnede Metin, idam edileceği sırada dua okuyup kendisine doğru üfler.

Zeki ile Metin, kazazedeyi taşıyacakları sırada, Metin “Hadi Bismillah” diyerek besmele çeker.

Kazazede adam, Zeki ve Metin’i çalıştığı otelde görünce “çok şükür” buldum sizi diye dua eder.

Beddualar

Allah cezanı vere: Metin, Zeki’nin patavatsız konuşmaları üzerine beddua eder.

3.5.14.4. Yeminler

Zeki ile Metin, polis tarafından kazazedenin ölümünden sorumlu tutulur. Polis, Zeki’ye kazazede ile kavga edip etmediklerini sorar. Bu sahnede Zeki, polise “İki gözüm önüme aksın ki kavga etmedik.” cümlesiyle yemin eder.

Memduh Bey, Tarık’a, Zeki ile Metin’i bulmadan gelirse Alimallah ayaklarını kıracağını söyler. Tarık, Zeki ile Metin’i bulup Memduh Bey’in karşısına çıkardıktan sonra, ikili “Vallahi biz yapmadık (kazazedeyi öldürmedik.), billahi biz masumuz.” “İki gözüm önüme aksın ki kavga etmedik.” gibi yeminler etmeye başlar.

Hasta bakıcılardan birisi Zeki ve Metin’e kazazedenin ölümünde taammüt varsa “Allah’ıma kitabıma (sizi) asarlar.” diyerek yemin eder.

3.5.15. Halk Tiyatrosu (Geleneksel Tiyatro)

İlgili filmde Zeki ve Metin’in geleneksel Türk tiyatrosunun “Hacivat ve Karagöz” özelliklerini yansıttığı görülür. Karagöz ve Hacivat oyununda Karagöz eğitimsiz, kaba, cahil, içi dışı bir, düşündüğünü pat diye söyleyen, açık sözlü, çabuk sinirlenebilen bir karakterdir. Filmde bu özelliklerin tamamının Zeki üzerinden yapıldığı görülür. Hacivat

ise kurnaz ve içten pazarlıklı biridir. Eğitimidir ve hemen her konuda öyle ya da böyle bilgiye sahiptir. Karagöz'e göre daha kültürlü ve güvenilirdir. Filmde, Metin karakteri Hacivat ile bağdaştırılmıştır.

İkilinin Hacivat ve Karagöz sahnelerini yansıttığı bazı diyaloglar şu şekilde yansıtılmıştır:
İkili İstanbul'a geldiklerinde denizi görür ve oldukça şaşırır.

-Zeki: "İstanbul'u su basmış lan galiba."

-Metin: "Ula cahil... Deniz o deniz... Su, goca su."

-Zeki: "Goca su mu? Hani bizim Sarı Göl gibi he?"

-Metin: "Oooo ondan çok büyük lan."

-Zeki: "Çok mu büyük? Ne gurbağa vardır içinde deil mi len?"

-Metin: "Çoookk..."

Bu sahnede Metin, Zeki'yi denizi bilmediğinden dolayı eğitimsiz, cahil bir karakter olarak görür. Kendisinin de aslında deniz hakkında çok fazla bir bilgisi yoktur. Fakat konuyla ilgili az da olsa bir bilgi sahibi olduğunu göstermeye çalışır.

İkili Haydarpasa Garı'nın önünde yoldan geçen birine Mehmet Emmi'nin adresini sorar. Vatandaş, onlara ilk önce karşı yakaya geçmeleri gerektiğini söyler. Bunun üzerine Zeki ve Metin ikilisi arasında şu diyalog geçer:

-Zeki: "Herife bak be... Garşıya geçeceniz dedi gitti. Nasıl geçilir bu suylen?"

-Metin: "Hey Allahümme sabrin... Cahil adamla dolaşmak ne zormuş. Vapura binecez oğlum, vapur."

-Metin (vapuru göstererek): "Bak, gördün mü len?"

-Zeki: "Bu mu len çok güzel."

(Bu sırada vapurun sireni çalar.)

Vapurun sirenini duyan Zeki, oldukça korkar ve Metin'in boynuna sarılır.

-Zeki: "Noluyor noluyor noluyor?"

-Metin (gülerek): "Düdük oğlum düdük. Ötüyor, Allah seni..."

-Zeki: "Bana bak ya denizin ortasında batarsa bu?"

-Metin: “Tövbe...”

İkili bir süre sonra vapura biner. Zeki, korkusunun yersiz olduğunu vapura bindikten sonra anlamış olur.

-Metin: “Gördün mü len?”

-Zeki: “Boşuna gorkmuşum ya.”

-Metin: “Bir daha ukalalık etme. Ben sana gorkma diyorsam bir bildiğimiz var elbette.”

-Zeki: “Bak, sen daha evvel vapura binmiş miydin?”

-Metin: “Tabii oğlum, ben askerliğimi Urfa’da yaptım.”

-Zeki: “Urfa’da deniz var mı?”

-Metin: “Ohooo oooo... Epey dolaştık böyle sularda.”

-Zeki: “Alışmışsın tabii. Tabii korkmazsın sen.”

İkili arasında geçen diyalogdan da anlaşılacağı üzere aslında Zeki de Metin de hiç vapura binmemiştir. Metin, Zeki’den biraz daha eğitilmiş gözükmek adına onu cahil olarak nitelendirerek kendisini biraz daha eğitilmiş gösterir. Bu bağlamda da canlandırdıkları sahnelerde Hacivat-Karagöz ikilisiyle örtüşürler.

İkili vapur ile yolculuk sonrasında Mehmet Emmi’nin evine ulaşırlar. Bu sahnelerde Zeki’nin yapmış olduğu patavatsız konuşmalar tipik bir Karagöz tiplemesine örnektir.

-Zeki (Metin’e bakarak): “Mehmet Emmi, gelene kadar Ayşe Ayşe diye diye başımın etini yedi bu hıyar. Biz İstanbul’a bu Metin’le Ayşe’yi evlendirmek için geldik. Söylemiyim diye vuruyor eşşoğlu eşek.”

-Mehmet Emmi (bozularak): “Oğlum, her şeyin bir sırası var dimi?”

-Zeki: “Tabii tabii. Yerden göğe kadar haklısın.”

-Mehmet Emmi (kahvesini yudumlayarak): “Önce Metin’in kendisine iş bulması lazım oğlum. Gelçi biz burda sizin için elimizden geleni yaparız ama şu sıralar ekmek aslanın ağzında. Durum öyle zannettiğiniz kadar kolay deil oğlum.”

Bir süre sonra Ayşe eve gelir. Zeki, Ayşe’nin Metin’de gönlü olduğunu söyler. Metin, Zeki’yi kastederek “maynak bu maynak” der.

Bu konuşma tarzına Mehmet Emmi'nin tepkisi sert olur.

-Mehmet Emmi: “Orasını bilmem emme, iyi yol yordam biliyor maşallah.” cevabını vererek Zeki'ye bozulduğunu vurgular.

İkilinin polisten kaçıp kamyonun altına saklandıkları sahnede ise Zeki rüyada kendisinin asıldığını, Metin'in ise affedildiğini öğrenir. Rüya bittikten sonra uykudan uyanır uyanmaz da Metin'in boğazına sarılarak ondan hesap sorar. Bu sahnede de yine Karagöz tiptemesinin özelliklerinin Zeki'de görüldüğü söylenebilir.

3.5.16. Halk Müziği ve Müzik Araçları

Zeki'nin rüyasında “Aman Kelle” türküsü çalmaktadır. Metin bu sahnede göbek atıp bu türküyü seslendirir. Türkünün değiştirilerek kullanıldığı sözler aşağıdaki gibidir:

Aman kelle kelle (2)

Gel beni biraz yelle (2)

Aman firfi firfi (2)

Metin dardan yırttı (2)

Asmalı Zeki asmalı

Zeki'yi de burdan asmalı

Filmde müzik araçlarına dair kullanım ise Zeki ile Metin'in reklam filmi çekimlerinde görülür. Bu sahnede Metin çello, Zeki ise piyano çalar. Müzik aletleriyle reklam şarkısını da aşağıdaki gibi seslendirirler:

(Terelelli silgileri...)

Okulda derslerde sağlam silgi terelelli

Terelelli, terelelli...

(Defterlerinizi yırtmaz, öğrencilerin sevgilisi, yepyeni bir silgi terelelli...)

Filmde kullanılan bir başka çalgı aletleri ise davul-zurnadır. Fabrika işçilerinin Memduh Bey'e karşı verdiği grev mücadelesinde fabrika işçileri davul ve zurna çalarak halay çekerler.

İlgili filmde kullanılan fon müzikleri Murat Ses'in Dağ Çiçekleri³⁰, Fiorenzo Carpi'nin Trasformazione Di Pinocchio E Lucignolo³¹, Esin Engin Orkestrası'nın Kelle³², Okay Temiz'in Ocean Roller³³, Dün Bugün Yarın Orkestrası'nın Moog Gırgır³⁴, Ennio Morricone'nin Partita A Poker³⁵, Raymond Lefevre'nin Pour Un Flirt³⁶ şarkılarıdır.

3.5.17. Adlar

İlgili filmde başrol oyuncularının kendi özel adları kullanılmıştır. Zeki'nin rüya gördüğü sahnede savcı rolünde olan İlhan Hemşeri “idam mahkumlarından Metin Akpınar cinayetle hiçbir ilişkisi olmadığı anlaşıldığından son anda affedilmiştir.” der. Bu sahnede başrol oyuncusunun adı ile birlikte soyadının da kullanıldığı görülür.

Filmde erkek adı olarak, Zeki, Metin, Mehmet, Tarık, Memduh, İslam, Fevzi, Hüsnü ve Osman adları geçer. Kadın adı olarak ise Ayşe ve Remziye adı kullanılmıştır. Filmde Remziye karakterini canlandıran Remziye Fırtına, randevu evi sahibi rolündedir ve “Aynalı Remziye” adıyla bilinir. Mehmet Emmi rolünde olan Osman Ayanak, Zeki ve Metin tarafından “Emmi” lakabıyla anılır.

Filmde yer adlarından Kumkapı semti Mehmet Emmi'nin evinin bulunduğu bölge olarak kullanılmıştır. Diğer yer adları olarak ise Kanarya Adası, Kınalıada, Burgazada, Heybeliada, Büyükada gibi ada isimleri kullanılmıştır.

3.5.18. Argo ve Küfürler

Filmde kullanılan argo ve küfürler şu şekildedir:

- Akım derken bokum demek: Zeki, Metin'i kastederek Mehmet Emmi'ye karşı kullanır.

³⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=aOLWHSTJk4w&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=23> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

³¹ <https://www.youtube.com/watch?v=pvMeyBNFz4g&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=24> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

³² <https://www.youtube.com/watch?v=gklHoiZkN7c&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=25> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

³³ <https://www.youtube.com/watch?v=ax4ray4jtJ8&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=26> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

³⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=GcBIkD7QdRk&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=27> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

³⁵ https://www.youtube.com/watch?v=MS2Xz7mtC_E&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=41 (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

³⁶ https://www.youtube.com/watch?v=3g92JCQc_Kg&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=54 (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

- Allah'ın ayıları: Tarık, Zeki ve Metin'in için kullanır.
- Aptal aptal bakmak: Metin, Adalar'daki ihtiyar için kullanır.
- Aptal: Memduh Bey, Zeki ve Metin'i kastederek Tarık'a karşı kullanır.
- Araklamak: Tuvalet görevlisi, Zeki'yi kastederek Metin'e karşı kullanır.
- Aval aval bakmak: Memduh Bey, Zeki ve Metin'i kastederek Tarık'a karşı kullanır.
- Ayı: Metin, Zeki'ye karşı kullanır.
- Bir boka yaramamak: Memduh Bey, çalışanlarına karşı kullanır.
- Bir bokluk var: Metin, pencereyi açamayınca Zeki'ye karşı kullanır.
- Bok kurtulduk: Metin, polisten kaçtıkları sahnede Zeki'yi de kastederek kendileri için kullanır.
- Boka bakmak: Tarık, Zeki ile Metin için kullanır.
- Boku yemek: Zeki, Metin ile kendisini kastederek kullanır.
- Budala: Memduh Bey, Tarık'a karşı kullanır.
- Davar: Zeki, Mehmet Emmi'yi sordukları adamlara karşı kullanır.
- Elinin körü: Memduh Bey, Tarık'a karşı kullanır.
- Enayiler: Memduh Bey, Ayşe ve arkadaşlarını kastederek reklam şirketi müdürlerine karşı kullanır.
- Eşoğlu eşek: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Hayvan oğlu hayvan: Memduh Bey, Tarık'a karşı kullanır.
- Hayvan: Metin, Zeki'ye karşı kullanır.
- Hıyar: Zeki, Metin'i kastederek Mehmet Emmi'ye karşı kullanır.
- Hödük: Memduh Bey, Zeki ve Metin'i kastederek Tarık'a karşı kullanır.
- İki Allah'ın ayısı: Memduh Bey, Zeki ve Metin'i kastederek Tarık'a karşı kullanır.
- İki öküz: Memduh Bey, Zeki ve Metin'i kastederek Tarık'a karşı kullanır.
- İnek: Tarık, Memduh Bey'i kastederek yanındaki iş arkadaşına karşı kullanır.
- İyi aile çocukluğu kokusu: Metin, patronunu kastederek kameraların önünde patronuna karşı kullanır.
- İyi bok yemek: Memduh Bey, Tarık'a karşı kullanır.
- Kalleş: Zeki, rüyasının etkisiyle Metin'e karşı kullanır.
- Kazıkla(n)mak: Zeki, otele çok para verdiklerini ima etmek için Metin'e karşı kullanır.

- Kelek: Metin, Ayşe'nin patronunu yani Memduh Bey'i kastederek Memduh Bey'e karşı kullanır.
- Lan: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Len: Zeki ve Metin birbirine karşı kullanır.
- Maynak: Metin, Zeki'yi kastederek Mehmet Emmi'ye karşı kullanır.
- Orospu çocuğu: Zeki, Ayşe'nin patronunu yani Memduh Bey'i kastederek Memduh Bey'e karşı kullanır.
- Öküz gibi bakmak: Tarık, Zeki ile Metin'e karşı kullanır.
- Salak: Memduh Bey, Tarık'ı kastederek kullanır.
- Senin açının içine (...): Memduh Bey, fotoğraf karesini kastederek Tarık'a karşı kullanır. Cümleinin sonunu tamamlamaz.
- Sersem: Memduh Bey, Zeki ve Metin'i kastederek yanındaki şirket müdürlerine karşı kullanır.
- Serseri: Memduh Bey, Ayşe ve arkadaşlarına karşı kullanır.
- Şıfıntı: Memduh Bey, Ayşe'ye karşı kullanır.
- Tavşan boku gibi herif: Metin, Tarık'a karşı kullanır.
- Terbiyesiz: Tuvalet görevlisi, Zeki'ye karşı kullanır.
- Ulan: Memduh Bey, çalışanlarına karşı kullanır.
- Yağcı: Metin, reklam şirketi müdürlerine karşı kullanır.
- Zumununununa godumun patronu: Zeki, Ayşe'nin patronunu yani Memduh Bey'i kastederek Memduh Bey'e karşı kullanır.

3.5.19. Köy-Kent Çatışması

İki gencin kırsaldan kente iş bulmak ve evlenmek için gelmesi, köy-kent çatışmasını da beraberinde getirir. Filmin başlangıcında Zeki ile Metin'in Mehmet Emmi'yi gardaki kişilere sormaları köy-kent çatışmasının ilk örneği olarak görülebilir. İkili ile Mehmet Emmi'yi sordukları vatandaşlar arasında geçen diyalog şu şekildedir:

-Metin: "Affedersiniz, bir şey soracaydım."

-Vatandaş: "Buyur."

-Metin: "Mehmet Emmi nerede oturuyor?"

-Vatandaş: “Mehmet Emmi de kim?”

-Zeki: “Aaaaa yoksa tanımıyor musunuz? On senedir İstanbul’da oturuyor Mehmet Emmi yav.”

-Vatandaş: “Yav oğlum İstanbul burası her tarafta yüz tane Mehmet Emmi yaşar.”

-Metin: “Hee... İstanbul’muş... O kadarını biz de biliyoruz. Ukalalık etmeseniz olmaz. Gidiyim döviyim mi lan?”

-Zeki: “Yok, boş ver. Bırak davaları yav.”

İkilinin “Kazazedeyi öldürdük.” düşüncesiyle polisten kaçtıkları sahne oldukça gülünç durumları yansıtır. İkili, polisten kaçarken asansörün içerisine saklanır. Bu sahnede asansörü oda zannederler.

Zeki ve Metin’in yük taşıyan kişilere yardım etmesi Anadolu’daki sıcak samimiyetin filme yansıtıldığına göstergesi olarak düşünülebilir. İkili, İstanbul’a geldiklerinde yük taşıyan kişilere yardım eder. Hamalbaşı, ikiliye para verir. İkili, bu işi para için yapmadıklarını belirterek parayı almazlar. Anadolu’dan büyükşehir gelen Zeki ve Metin geleneklerine bağlı kalarak köydeki samimiyeti yardıma muhtaç olan kişilere yardım etmeleriyle şehirde de sürdürmeye çalışırlar. Bu yönleriyle de büyükşehirde ayak uydurmakta zorluk yaşarlar.

Köy-kent çatışmasının yansıtıldığı bir diğer sahne ise Zeki’nin tuvalet ihtiyacını gidermeye çalıştığı sahnedir. Zeki, tuvalet ihtiyacını gidermek için bir binaya girer. Burada görevli kişi ikiliden tuvalet parası ister. Zeki bu duruma şaşırarak “Çiş etmenin de parası mı olurmuş be?” diye söylenir. Metin ise şaşkınlığını “Heç böyle şey de görmedim. Yardım ediyorsun para veriyorlar, çiş ediyorsun para alıyorlar. Ne biçimdir iştir bilader.” diyerek dile getirir.

3.6. Hasip ile Nasip

Hasip ile Nasip Filminin Künyesi

Yapımcı: Memduh Ün

Yönetmen: Atıf Yılmaz Batıbaki

Senarist: Umur Bugay

Yapım Yılı: 1976

Tür: Komedi

Vizyon Tarihi: Bilinmiyor

Süre: 83 dk.

Oyuncular: Zeki Alasya (Nasip/Muhlis/Vakkas), Metin Akpınar (Hasip/Halis/Abbas), Güngör Bayrak (Perihan), Şevket Altuğ (Kaymakam Sadri), Erol Keskin (Vecdi), İhsan Yüce (Faiz), Yusuf Çağatay (Berber Rıza), Seyhan Gümüş (Ferdane), Ahmet Kostarika, Reşit Çıldam, Rıza Tüzün (Anlatıcı).

Hasip ile Nasip Filminin Özeti

Film, Kurtuluş Savaşı dönemindeki mücadeleyi anlatarak başlar. Filmin başlangıcı Hasip ile Nasip'in dedeleri olan Vakkas ile Abbas'ın maceralarını anlatır. İlerleyen sahnelerde dedelerin vefatı üzerine, ataların çekişmelerini, oğullar yani Halis ile Muhlis alır. Halis ile Muhlis, kasabada farklı işlere girerken politikaya da atılmıştır. Bir süre sonra ise evlenip birbirine bacanak olmuşlardır. İki bacanak çocuk sahibi olur. Bu sahnelerde ikili arasındaki rekabet oldukça dikkat çekicidir. Çocukların erken doğmasına ilişkin iddialaşmalarından çocukların doğumundan sonra verilen ada kadar büyük bir rekabet söz konusudur. Halis ve Muhlis bir devre arayla belediye başkanı olmayı kendi aralarında kabul eder ve seçim zamanları kasabada büyük bir çekişme olur. Babaların çekişmesine oğullar da katılır. Hasip ile Nasip arasındaki çekişmeler askere gittikleri zaman da devam eder. Belediye seçimlerinin yaklaşmasıyla Halis ve Muhlis, kasabaya yeni gelen ve belediye seçimlerinde aday olan Avukat Vecdi'ye karşı birleşir. Halis ve Muhlis, bir süre sonra Hacca gider.

Hasip ile Nasip askerlik vazifelerini tamamladıktan sonra kasabaya dönerken Kaymakam Sadri Bey'in sözde kızıyla yani Perihan ile tanışır ve ona âşık olurlar. Bu sahnelerden sonra Hasip ile Nasip arasındaki çekişmeler daha da artar. Halis ve Muhlis, Hac vazifesi sırasında şeytan yerine birbirlerini taşıyarak vefat eder. Babaların vefatı üzerine politika işlerini askerden gelen oğullar devralır. Hasip ve taraftarının oğulları Kaymakam

Sadri'den sözde kızını ister fakat Kaymakam Sadri onlara bahaneler sunar. Dolayısıyla sözde kızını vermek istemez. Çünkü Kaymakam Sadri, herkesten saklamak zorunda olduğu sözde kızı olan Perihan'a âşıktır. Hasip ve Nasip, ayrı ayrı zaman dilimlerinde kaymakamın evine gelir. Kaymakam Sadri ile karşılaşmamak için çok çabalasalar da bunu başaramazlar. Hasip ile Nasip seçim dolayısıyla birbirlerine ezeli rakiptirler. Buna bir de Perihan'ın aşkı eklenince ikisi arasında rekabet iyiden iyiye artar. İkili, seçim konuşmalarında bile Perihan'ın üzerine konuşmalar yapar.

Nasip, Kuruçay'ın üstüne köprü yaptırırken Hasip, kasabaya çeşme yaptırır. Bu sahnelerde iki rakip birbirine çeşitli kumpaslar kurar. Birbirlerinin yaptırdıkları eserleri tahrip etmeye uğraşırlar. İki siyasi lider halka vaatlerini açıklamak üzere mitingler düzenler. İlerleyen sahnelerde Altındere'nin düşman işgalinden kurtuluşu adına düzenlenen bir gecede halkla birlikte birbirine rakip olan iki siyasi parti ile partinin temsilcileri de davetlidir. Hasip ile Nasip bu gecede Perihan'ı etkilemeye ve onunla dans etmeye çalışırlar. Birbiri üzerine hile yaparak seçim için yarışmalarını o gece de sürdürürler. Ertesi gün kasabada seçimler olur. İki lider de seçimi kaybeder. Artık kasabanın yeni başkanı Avukat Vecdi'dir. Bu sahnelerden sonra iki lider birbirine geçmiş olsun dileklerini ileterek dostane bir şekilde ayrılır. Fakat seçim sonuçlarının gecesi ikisi de birbirinden habersiz bir şekilde Perihan'ı kaçırmak için Kaymakam Sadri'nin evinin önüne gelir. Kaymakam Sadri ve Perihan ise çoktan kasabayı terk etmiş, gittikleri yerde ise evlenmişlerdir. Perihan'ın evlenmesini öğrenen Hasip ile Nasip, hemen bir kız bulup evlenmişlerdir.

3.6.1. Yerleşim Yerleri-Türleri

İlgili film, İstanbul'un Kartal ilçesinin Yakacık semtinde çekilmiştir. Filmde sürekli yerleşim türlerinden kasaba yerleşimine yer verilmiştir. Köy ile şehir arası büyüklüğe sahip yerleşim birimi olan kasaba, belediye teşkilatının yanı sıra küçük iş yerlerini bünyesinde barındırır.

Film dönem itibariyle 1920'li yılları esas alarak başlar. Filmin ilk sahnelerinde Hasip ve Nasip'in dedeleri olan Vakkas ve Abbas'a değinilmiştir. Vakkas ve Abbas'a ait bu sahnelerde küçük iş yerlerinin ve belediye binasının olması yerleşim türleri itibariyle kasabayı yansıtmaktadır. Bununla birlikte filmdeki anlatıcı kişi karakterlerden bahsettiği

sırada yerleşim türü olarak “kasaba” kelimesini kullanır. Filmin ilerleyen sahnelerinde de kasabaya ait yaşam tarzı görülür.

3.6.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi)

Filmde Hasip ve Nasip’in iş yerleri, belediye binası, kaymakamlık binası ve restoran gibi mekânlar, barınak-konut mimarisine dair birtakım bilgiler verir. İlgili filmin dış çekimlerinden hareketle konut tiplerinin tek kat ya da iki kat betonarme yapıdan oluştuğu tespit edilmiştir. Hasip ve Nasip’in dedelerinden kalan dükkân üç katlı bir apartmanın en alt katı olarak kullanılmıştır. Bununla beraber dükkânların yan tarafı taş kaplama ile süslenmiştir. Filmdeki bir diğer mimari yapı, ahşap evdir. Hasip ile Nasip millî bayram töreninde bayraklarla yürüdükleri sırada kameranın açısına iki katlı ahşap ev yansır. Kaymakamlık binası ise üç katlı bir apartmanın ikinci katındadır. Filmin iç mekân çekimleri Kaymakam Sadri’nin evi gösterilerek yapılır. Kaymakam Sadri’nin ve sözde kızı olan Perihan’ın yaşadığı ev, iki katlıdır. Evin bölümleri olarak oturma odası ve yatak odası yansıtılmıştır. Bunun dışında evin diğer bölümlerine dair görüntülere yer verilmemiştir. Kaymakam Sadri’nin evde olmamasından istifade eden Hasip ile Nasip, Perihan’ı görmek için eve gelir. Tam bu sırada Kaymakam Sadri’nin eve gelmesi üzerine ikili evin oturma odası bölümünde bulunan küçük kapılı yatak ve yorganların katlanarak üst üste koyulduğu yer olan yüklük bölümüne saklanırlar. İkili arasında çıkan kavgayla yüklük bölümünün kapısı kırılır ve Kaymakam Sadri’ye yakalanmış olurlar. Evin dış görünümü ise oldukça bakımsızdır. Bazı sıva yerleri dökülmüştür.

Kaymakam Sadri ve Perihan’ın evinde masa, sandalye, koltuk, kanepeler gibi ev eşyalarının sade ve gösterişten uzak bir biçimde kullanıldığı görülmektedir.

3.6.3. Aydınlanma, Isınma

İç mekânlardan hareketle aydınlanma ihtiyacının elektrik ile giderildiğini söylemek mümkündür. Filmin son sahnelerinde Hasip ve Nasip birbirinden habersiz hareket ederek Kaymakam Sadri’nin evine gelirler. İkisinin de hedefi Perihan’ı kaçırmaktır. Eve ilk önce gizli olarak girmeyi başaran kişi Nasip’tir. Nasip, kimse şüphelenmesin diye ışıkları yakmaz. Onun peşine Hasip elinde el feneri ile yatak odasına gelir ve ışığı açar. Böylelikle filmde hem ışık araç gereci olarak el fenerinin kullanıldığını hem de elektrik vasıtasıyla aydınlanma ihtiyacının karşılanmaya çalışıldığı söylenebilir.

Hasip ile Nasip, Kaymakam Sadri'nin evinde karşılaştıklarında evin yatak odası bölümünde kurulu bir şekilde olan soba kamera açısına takılır. Filmdeki bu sahneden hareketle ısınma araç gereci olarak sobanın kullanıldığı söylenebilir.

3.6.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri

Kara Taşımacılığı

Kamyon: İlgili filmde kamyon, Hasip ve Nasip'in kaymakamlık önünde halkı hedef alarak onların vasıtasıyla Perihan'a karşı aşk dolu sözlerle yaptıkları konuşmada kullanılmıştır. Ayrıca filmin sonunda Nasip ve taraftarları Perihan'ı kaçırmak için Kaymakam Sadri Bey'in evine geldiği sırada taşıt olarak kamyon tercih edilmiştir.

Otobüs: Hasip ve Nasip'in askerden dönmelerinde kullanılan vasıta aracıdır. Filmde ayrıca Hasip ve Nasip'in babaları Halis ve Muhlis'in hac vazifesini tamamlamak için yola çıktığı sahnede de otobüs kullanılmıştır. İki bacanağın hac vazifesi için bindikleri otobüsün önünde Türk bayrağının asılı olması dikkat çeken bir diğer noktadır. Günümüzde de hacı adayları otobüs ile kabile hâlinde hac vazifelerini tamamlamak üzere kutsal topraklara uğurlanırken otobüslere bayraklar asılır.

Otomobil: Halis ve Muhlis çocukları Hasip ile Nasip'in doğumu üzerine iddialaşması sonucunda Muhlis eşi Merdane'yi alarak klasik tarzda üstü açık bir arazi aracıyla engebeli bir araziye gelir. Filmde otomobilin taşıt olarak kullanılması durumu da burada görülür.

3.6.5. Ekonomi Türleri

İlgili filmde kasaba yaşamından hareketle ekonomi türlerinden tarımın yapıldığına dair izlenimler bulunmaktadır. Filmin başlangıcında Vakkas ile Abbas'ın eşlerinin geniş topraklara sahip olduğundan bahsedilmiştir. Buradan hareketle kasabada tarım yapıldığı söylenebilir. Ayrıca çeşitli dükkânların yan yana bulunmasından dolayı kasabada ticaretin de yapıldığını söylemek yerinde olacaktır.

3.6.6. Halk Ekonomisi

Halk ekonomisi başlığı altında filmde tespit edilen bazı meslekler şunlardır:

Bakkal: Filmde Nasip'in babası Muhlis'in bakkal dükkânı vardır. Bakkal dükkânının önünde 1940'lı yıllarda üretimi yapılmaya başlanan "Ülker" markalı bisküvilerin

kameraya yansıtılması tesadüfî değildir. Bu bisküvi markası o dönemde üretilmeye başlanmış ve yıllar geçtikçe yaygınlık kazanmıştır.

Berber: Filmin başlangıcında anlatıcı tarafından Nasip'in dedesi Vakkas'ın, berbere çırak olmasından bahsedilir. Filmde berberlik mesleğinin işlendiği bir diğer kare Muhlis ve Halis'in iddialaşma sonucunda görülür. İki ezeli rakip, çocuklarının doğumunun hangisinin önce olacağına dair iddiaya girer. İddia sonucunda kaybeden kişi kasaba meydanında bıyıklarını kestirecektir. Muhlis iddiayı kaybeder ve kasaba meydanında bıyığını ustura ile berbere kestirmek durumunda kalır.

Görsel 16: Muhlis'in İddiayı Kaybetmesinin Ardından Bıyıklarını Berber Rıza'ya Kestirdiği Sahne

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Fanatik Film - Yerli, Hasip ile Nasip, 06:33)

Fırıncı: Filmde Hasip'in babası Halis'in ekmek fırını vardır. Halis, İkinci Dünya Savaşı süresince İngilizlerin yanındadır. Nasip'in babası Muhlis ise zıt görüş olan Alman tarafının yanındadır. İkili savaşın kimi kazanacağına dair iddiaya tutuşur. Muhlis, iddiayı kazanması sonucunda fırını Halis'in elinden alacağını söyler. Halis ise ekonomik getirisi olan bu mekânın fırın değil ekmek fabrikası olduğunu söyleyerek mekâna daha büyük bir vasıf ekler.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Türkiye'de ithalat imkânlarının azalması ihtiyaçların iç pazardan karşılanması zorunluluğuna neden olmuştur. Bu durum halkın

ihtiyacı olan mallardan başta buğday, arpa, çavdar ve yulaf olmak üzere birçok ürünün devlet tarafından alınması, stoklanması gibi bir sonucu doğurmuştur. Bu politika, piyasada bulunan malların azalmasına, hatta piyasada hiç bulunmama sonucunu da beraberinde getirmiştir. Savaş endişesi taşıyan halk, her türlü mala hücum etmiş, erzak ve eşyayı stoklama durumuna gitmiştir. Bu da piyasada azalmış hatta yok olmuş malların fiyatının yükselmesine sebep olmuştur. Bu durumdan yararlanmak isteyen fırsatçı tüccarlar da malını saklayarak yüksek fiyatla piyasaya sürmeye kalkışmıştır. Böylece karaborsa ortamı oluşmuş ve bu kelime 1939-1945 yılları arasında Türkiye’de en çok duyulan sözlerin başında gelmiştir. (Özkan ve Temizer, 2009:320)

İlgili filmde anlatıcı kişinin aktarmasıyla Hasip’in babası Halis, un istifçiliği yapar. Nasip’in babası Muhlis’in de şeker karaborsacılığına başladığı görülür. Ekmeğin fiyatı yükselir, gramajı düşer. Bakkalda yağ, pirinç, sabun yoktur fakat arka kapıda hepsinin beş misli fiyatına satıldığı söylenmektedir.

Kahveci: Filmin başlangıcında anlatıcı tarafından Hasip’in dedesi Abbas’ın, kahveciye çırak olmasından bahsedilir.

Manifaturacı: Nasip’in dükkânında dolaptaki raflarda çeşitli renklerde kumaşlar bulunmaktadır. Bu kumaşlarla birlikte çeşitli kıyafetlerin de dolapta yer aldığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle Nasip’in mesleğinin manifaturacı olduğu söylenebilir.

3.6.7. Beslenme-Mutfak-Kiler

Beslenme, mutfak kültürüne dair filmde doğrudan yemek kültürüne yer verilmemiştir. Bazı sahnelerde rakı sofrası kurulmuş ve alkollü içeceklerden rakıya yer verilmiştir. Rakı sofrasının kurulmasıyla çeşitli mezeler, barbunya pilaki ve çeşitli salataların yanı sıra elma, portakal gibi meyvelerle sofranın süslendiği görülmektedir.

Filmin askerlik sahnesinde Hasip, Nasip’ten rütbece üstün olduğu için bakır bir tencerenin içerisine soğan doğramasını emreder. Böylece Nasip’in bıçak yardımıyla soğan doğradığı görülür.

3.6.8. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları

Filmde ölçme adına yapılan hesaplama birimi olarak bir buçuk metre uzunluğunda şerit, yani mezura kullanıldığı görülmektedir. Erkek evlatlar üzerinden birbirlerine üstünlük

abası göstermek isteyen Halis ve Muhlis, yeni doğmuş olan Hasip ile Nasip’in üreme organlarını mezura yardımıyla ler.

3.6.9. Giyim-Kuşam-Ss

Erkek giyimi

Filmin başlangıcında Hasip ile Nasip’in babaları ve dedelerinden bahsedilirken politika içerisinde olmalarından dolayı takım elbise giydikleri görülmektedir. Ataerkil yapının etkisiyle Hasip ile Nasip’in giyim tarzında da genellikle takım elbise tercih edilmiştir. Bununla birlikte filmin çekimlerinin kış aylarında olmasından dolayı kalın elbiseler kullanılmıştır. Özellikle boğazlı kazak, palto ya da kabanın yanı sıra atkı da kışlık giysi kullanımında tercih edilmiştir.

Filmde ayrıca Hasip ile Nasip’in dedeleri olan Vakkas ve Abbas’ın şapka kanununun çıkmasıyla birlikte fötr şapka taktıkları görülmektedir. Bununla birlikte Hasip ile Nasip’te de fötr şapka kullanımını görülür. Bu durum anlatıcı tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

“İnkılaplara ilk karşı çıkan onlar (Vakkas ile Abbas) oldu kasabada. Din elden gidiyor diye nutuk atıp ilk şapkayı onlar giydi.”

Halis ve Muhlis’in iddialaşması sonucunda çocukları Hasip ile Nasip’in sünnet kıyafetinin fotoğrafı izleyiciye yansıtılır.

Eskiden beri, sünnet törenlerinde çocuklara özel kıyafetler giydirilirdi. Osmanlı Devleti’nde maddi durumu iyi olan ailelerde çocuklara özel olarak sünnet giysileri diktirilir ya da alınırdı. Bu giysiler genellikle, pantolon, yelek, ceket, fes, ayakkabı ya da sünnet takkesi gibi çeşitlerden oluşurdu. Bu kıyafetlerin içerisinde en önemli aksesuar ise göğüs kafesini çaprazlayan ve üzerinde “maşallah” yazısı bulunan bir kuşaktı. (Sakallı, 2020: 337,338)

Hasip ile Nasip’in sünnet kıyafetlerinde de bu tarz sünnet kıyafeti kullanımı mevcuttur. Dolayısıyla filmde sünnet kıyafetlerinin günümüzden farklı bir biçimde kullanılması filmin dönemini yansıtmaları bağlamında önemli bir ayrıntı barındırır.

Kadın giyimi

Kasaba halkının kadınlarında etek, gömlek, yelek gibi sade kıyafetler görülür. Filmde modern şehir hayatına dair kadın tipini yansıtan Perihan karakteri ise kasabaya geldiği zaman boğazlı kazak, bordo renkli pantolon ve ceket giyimiyle izleyiciye yansıtılır. Parmaklarındaki oje de dönem itibarıyla şehirde yaşadığına dair izler taşır. Filmde Perihan'ın şehir kadını profilini oluşturmalarının yanı sıra Kaymakam Sadri Bey'in kızı olması bağlamında idarecinin kızı olarak giyim-kuşamının daha modern bir şekilde yansıtıldığı söylenebilir. Kadın aksesuarları olarak ise yüzük ve bileklik kullanılmıştır.

Filmde kullanılan bir diğer kadın giysisi de kara çarşaftır. Filmde Nasip'in, Perihan'ı görmek için kadın kılığına girdiği görülmektedir. Nasip, Kaymakam Sadri Bey'in evine kara çarşaf giyerek gider. Perihan'a ise bu durumu şöyle açıklar:

-Perihan: “Peki bu çarşaf niye?”

-Nasip: “Sana laf gelmesin diye giydim gülüm. Aramızda nişan da yok daha. Kasabalının diline düşeriz.”

3.6.10. Halk İnançları; Töreler, Âdetler, Gelenekler, Görenekler

Halk İnançları

Halk inançlarına dair kullanım Hasip ve Nasip'in askerde olduğu sahnede görülür. Hasip rütbece Nasip'ten üstündür ve Nasip'e yapmadığını bırakmaz. Ona tuvalet temizletir, soğan soydurur. Nasip ise bu durumun acısını Hasip'ten çıkarır. Nasip bir gece nöbet tutarken yanına Hasip gelir ve onun bulunduğu bölgeden geçmek ister. Nasip, ona parolayı sorar. Hasip bilemez. Bunun üzerine Nasip elindeki tüfeği ona doğrultur. İkili arasında geçen diyalog aşağıdaki gibidir:

-Hasip: “Tövbe de oğlum... Kırk yıllık arkadaşını mı vuracan?”

-Nasip: “Napalım oğlum, emir böyle kusura galma vuracam.”

-Hasip: “Yapma len, şeytan doldurur.”

Hasip ile Nasip'in diyalogundan hareketle bir halk inancı olan boş durumda olan silah ya da tüfeğin içerisini şeytanın doldurabileceği inancı filme yansımıştır.

Halk arasında kıskançlık dolu ya da kötü niyetli bir bakışın etkisini ortadan kaldırmak için genel olarak “nazar boncuğu” kullanılır. Filmde de Hasip ile Nasip'in üreme organlarının ölçümü sonucunda Muhlis eşi Merdane'ye seslenerek Nasip'in üreme

organına mavi boncuk takmasını söyler. Muhlis böylelikle yeni doğmuş olan çocuğunu dışarıdan gelebilecek kıskançlık dolu gözlere karşı korumuş olacaktır.

Görsel 17: Halis ve Muhlis'in Çocuklarının Üreme Organının Ölçümü Üzerine Çekişmeleri

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Makale Yazarı, Hasip ile Nasip Bebeklerin Çüklerini Ölçüyorlar, 00:40)

Halk inançlarına dair bir diğer kullanım Halis ve Muhlis'in hacca gitmeleriyle filme yansımıştır. Filmde Muhlis hacca gitmek isteyince Halis de ondan geri kalmaz. Bunun üzerine ikili, hac vazifesini yerine getirmek için kasaba halkı tarafından kutsal topraklara uğurlanır. Bu uğurlama sırasında Halis ile Muhlis'in hacı adayları oldukları için sakal bıraktığı görülmektedir. İki bacanak kasaba halkı ile helalleşir ve aynı otobüse biner. Otobüs hareket eder etmez iki bacanağın arkasından iki kova su dökülür.

Türk halk kültüründe bilindiği üzere yolculuğa çıkan kişilerin arkasından su dökülmektedir. Halk inancına göre yolcuğa çıkan ya da bir iş yapan kişinin arkasına su dökmek, ona iyi şans temennisinde bulunmaktır. Bu işlem, gerçekleştirilen seyahatin ya da işin mutlu bir şekilde bitmesi için yapılır. Bu inanç, eski Türk kültüründe su kültüne verilen değerin günümüze yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Adet, Gelenek ve Görenekler

Filmin başlangıcında Hasip ile Nasip'in dedeleri ve babaları arasındaki rekabet oldukça dikkat çeker. Belediye seçimlerinde ikili, sırasıyla aday gösterilerek başkan olurlar. Kuşaktan kuşağa devam eden bu durum babaların vefat etmesiyle oğullarda da görülür.

Gerdek gecesinin yansıtıldığı sahnede Muhlis ile Merdane'nin evindeki yatak odasında iplere asılı çeşitli renk ve desenlerde nakışlı işlemeli yazma ve havlu görülmektedir. Halis ve Dürdane'nin yatak odasında ise duvara asılı çeşitli renklerde yazma vardır. Bu sahnelerden hareketle iki kız kardeşin, gerdekten önce çeyizliklerini sergiledikleri görülür.

Gerdek öncesi namaz kılma ritüeli ilgili filme de yansımıştır. Hasip ile Nasip'in babaları Halis ve Muhlis, Hacı Resul'ün kızları Dürdane ve Merdane ile evlenirler. Her konuda olduğu gibi çocuk yapma konusunda da birbirleriyle rekabet hâlinde olan bu iki bacanağın düğünden hemen sonra aynı anda gerdeğe girdikleri görülür. Halis ile eşi Dürdane arasında şu diyalog geçer:

-Halis: “Soyun gız çabuk.”

-Dürdane: “Namaza durmayacan mı bey?”

-Halis: “Durmanın sırası mı, durmanın sırası mı avrat? Bizim oğlan Muhlisinkinden önce doğmalı.”

3.6.11. Geçiş Dönemleri

Doğum

Kültürümüzde çocuk sahibi olmak hem bireysel hem de toplumsal açıdan büyük önem arz etmektedir. Çocuk aile için geleceğe umutla bakmak demektir. Bu nedenle çocuk sahibi olan kadınlar toplumda büyük bir saygınlıkla karşılanır. Soyun devamı açısından önem arz eden erkek çocuğa sahip olma düşüncesi ilgili filme de yansıtılmıştır. İki bacanak olan Halis ve Muhlis, gerdek gecesinde erkek çocuğa sahip olma gerekliliğini şu sözlerle ifade ederler:

-Halis: “Oğlan olmalı, topaç kimin olmalı. Boyu da Muhlisinkinden uzun olmalı.”

-Muhlis: “Üç gün önce olacak, iki gün önce olacak, bir gün önce olacak. İlle de oğlan olacak, olacak da olacak.”

Filmde Dürdane ve Merdane'nin Hasip ile Nasip'e hamile oldukları görülmektedir. Muhlis ve Halis eşlerinin hangisinin daha erken doğuracağına dair iddiaya tutuşur. İki bacanak yarış hâlinde eşlerine çeşitli uygulamalar yaparak onların doğum yapmalarını sağlamaya çalışır. Muhlis, oğlu Nasip'in doğumunun bir an önce gerçekleşmesi için Merdane'yi engebeli bir araziye getirir. Bu arazide araba ile engebeli yerlerden geçerek eşinin bir an önce doğum yapmasını ister. Halis ise Dürdane'nin, Merdane'den daha önce doğum yapmasını istediği için Dürdane'nin sırtına çıkarak evin içerisinde dolaştırır. İki kız kardeş bu duruma isyan eder. Hatta Dürdane, Halis'in ağırlığına daha fazla dayanamayıp yere düşer ardından da “Çocuğunuz batsın!” diye beddua eder.

Evlenme

İlgili filmde evlenme geçiş dönemine sıkça rastlanmaktadır. Filmde Hasip ile Nasip'in dedeleri Vakkas ve Abbas'ın Kurtuluş Savaşı'nda aldıkları madalyalardan sonra evlendikleri görülmektedir. Bu ikilinin evliliklerinin de çekişme sonucunda olduğu anlatıcı tarafından aktarılmaktadır. İkiliden biri evlenince öteki de evlenmiştir.

Vakkas ve Abbas'ın oğulları Halis ve Muhlis'in evlenme durumları da babalarının evlenme biçimlerine benzer. Halis, Hacı Resul'ün kızı Dürdane'yi ister. Bunun üzerine Muhlis ertesi gün Hacı Resul'ün küçük kızı Merdane'yi ister. İkilinin düğünü kasabada davul ve zurna eşliğinde halay çekilerek yapılır. Böylece Halis Cömertoğlu ile Muhlis Eliaçıkoğlu bacanak olur. Filmde düğün töreninde davul-zurnanın kullanılması ses merkezli yaklaşıma örnek teşkil eder.

İki teyze çocuğu olan Hasip ile Nasip, Kaymakam Sadri Bey'in sözde kızı fakat aslında sevgilisi olan Perihan'a âşıktır. Hasip'in taraftarları Kaymakam Sadri'nin makamını ziyaret ederek Perihan'ı Hasip'e isterler. Bunu duyan Nasip, partinin ilçe binasına gelerek taraftarlarına haber verir ve onlar da Kaymakam Sadri'ye giderek Perihan'ı Nasip'e isterler.

Filmin sonunda Kaymakam Sadri Bey tayin isteyip sevgilisi Perihan'ı da alarak başka kasabaya yerleşir. Perihan bir ay sonrası Hasip ile Nasip'e Kaymakam Sadri Bey ile olan düğün fotoğrafını yollar. Bu durum üzerine Hasip ile Nasip başka kızla evlenmek

durumunda kalır. Perihan'ın ikiliye gönderdiği düğün fotoğrafıyla birlikte filmde kısa süreli Düğün Marşı³⁷ çalar. Bu durum ses merkezli yaklaşıma örnek olarak gösterilebilir.

Ölüm

Her canlının tadacağı ölüm, tema olarak filmde iki yerde işlenmiştir. İlk olarak filmin başlangıcında Hasip ile Nasip'in dedeleri olan Vakkas ve Abbas'ın cenazeleri kısa süreliğine de olsa izleyiciye gösterilmiştir.

Diğer ölüm sahnesi ise Hasip ile Nasip'in babaları Halis ve Muhlis'in ölümüdür. Bu iki bacanağın ölümü filme mizah yoluyla yansıtılmıştır. Avukat Vecdi'nin rakip partiden belediye seçimi için adaylığını koyması üzerine Halis ve Muhlis hacca gider. İki bacanağın hac vazifesini gerçekleştirirken Arafat'ta şeytan taşlama işlemini yaptıkları sırada yanlışlıkla birbirini taşıyıp ölmüşlerdir. Halis ve Muhlis'in cenazesi kasabaya getirilmiştir. Cenaze namazı kasabanın camisinde kılınmıştır. İki bacanağın cenazesi camiden çıkarılırken oğulları Hasip ile Nasip'in kendi arasındaki rekabeti de kameraya yansır. Hasip ile Nasip babalarının tabutlarını taşıdıkları sırada camiden dışarı çıkmak için kapıda kendi aralarında bir çekişmeye girerler. Bu durum üzerine cami kapısının duvarının bir kısmı yıkılır ve kapı genişlemiş olur. Böylelikle iki teyze çocuğu omuzlarındaki tabut ile aynı anda dışarıya çıkar. Filmde mezarlığın yansıtıldığı bölümde kasabadan birçok kişinin cenazeye katıldığı görülmektedir. Halis ve Muhlis'in defin işleminden sonra imam efendi Kur'an-ı Kerim'den Bakara Suresi'nin son ayetini okur ve "El-Fatiha" der. Böylece cenaze töreni dua edilerek tamamlanmış olur. Günümüzde de cenaze törenlerinde çeşitli duaların yanı sıra Bakara Suresi'nden ayetlerin okunduğu görülmektedir. Filmin cenaze töreni sahnesinde dış ses olarak Kur'an sesinden faydalanılması durumu ses merkezli yaklaşıma örnek olarak verilebilir.

37

https://www.youtube.com/watch?v=z0wmzoHd6yo&list=PL5m39kUuwnTTdp4yMArJ5TNy5zpC9mmGi&ab_channel=moltoallegro19 (Erişim Tarihi: 06.04.2021)

Görsel 18: Halis ve Muhlis'in Cenaze Törenine Dair Bir Sahne

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Fanatik Film - Yerli, Hasip ile Nasip, 25:21)

Sünnet

Filmin başlangıcında Hasip ile Nasip'in sünnet töreninde babalar arasında yine bir çekişme durumu söz konusudur. Hasip'in babası Halis, Hasip'i kasaba meydanında tüm sünnetsiz çocuklarla birlikte sünnet ettirmiştir. Bunu öğrenen Muhlis ise Nasip'i sünnet ettirir ve kasabada sünnetsiz çocuk bulmaya çalışır. Muhlis oğlu Nasip'ten başka sünnet ettirecek çocuk bulamamıştır ama Nasip'in kirvelliğini partinin il başkanına yaptırmıştır.

Türk halk kültüründe kirve, sünnet sırasında erkek çocuğunu tutmakla görevlidir. Ayrıca kirvelik işlemi yakın akraba ya da dostlardan seçilir. Kirvelik görevini kabul etmek ise hem bir onur hem de borç sayılmaktadır. Kirve olan kişi, bu anlamda çocuğun ailesine dışarıdan katılır ve o günden sonra aileden birisi olarak görülür. (Boratav, 2013:185)

Muhlis de Nasip'in sünnetinde partinin il başkanını kendine yakın göstererek Hasip'e karşı büyük bir üstünlük sağlamayı başarmıştır. Filmde Muhlis'in sünnetsiz çocuk bulmaya çalıştığı sahnede "Aşağı Hacı Kâhya Çeşmesi" kamera açısına takılır. Bu çeşme, tarihi bir çeşme olması sebebiyle filmde görüntü merkezli yaklaşıma örnek olarak verilebilir. (<https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi: 06.04.2022)

Askerlik

Askerlik yapmak, sağlıklı olan her Türk genci için vatani bir görevdir. Filmde Hasip ile Nasip'in vatan görevlerini tamamlamak için askere gittikleri görülür. Asker ocağında da ikili arasındaki mücadele mizah yoluyla izleyiciye yansıtılmıştır. Hasip rütbece Nasip'ten üstündür. Bu durumun kasaba kahvesinde babaların konuşmasına yansıdığı görülür. Kahvede Halis ve Muhlis arasında geçen konuşma şu şekildedir:

-Muhlis: (Nasip'in fotoğrafını kasaba halkına göstererek) “Şu aslana bakın hele.”

-Kasaba halkı: “Maşallah, maşallah! Aslan gibi maşallah! Kırk bir kere maşallah...”

-Halis: (Gülerek ceketinin cebinden Hasip'in fotoğrafını çıkarır) “Aslanın kuyruğu eksik. Benim aslanım on başı olmuş, on başı.” der ve Hasip'in Nasip'e karşı üstünlük gösterdiğini vurgulamış olur. Kasaba halkının Nasip'in fotoğrafını gördükten sonra kırk bir kere maşallah demesi Nasip'in nazar olmamasına işarettir.

Görsel 19: Hasip ile Nasip'in Askerlik Sahnesinden

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Fanatik Film - Yerli, Hasip ile Nasip, 12:52)

3.6.12. Bayramlar-Karşılamlar-Uğurlamalar

Bayramlar

Milli Bayram:

İlgili filmde bir millî bayramın kutlandığı görülmektedir. Bu bayram, Hasip ile Nasip’in okul yıllarında olduğu dönemde izleyiciye yansıtılır. Bayram töreninde Hasip ile Nasip en önde büyük bayrağı tutarak yürür. Bununla birlikte geçit töreninde bulunan tüm öğrenciler aynı tarzda tören şapkası takmıştır.

Kasabanın Düşman İşgalinden Kurtuluş Bayramı:

Altındere kasabasının düşman işgalinden kurtuluşunun 54. yıl dönümü kasaba halkının katılımıyla büyük bir coşkuyla özel bir mekânda kutlanır. Kutlama sırasında Kaymakam Sadri Bey günün anlam ve önemine dair konuşma yapar.

Açılış Törenleri

Köprü açılışı: Nasip, kasabaya bir köprü yaptırmıştır. Köprü açılışında şu konuşmayı yapar:

-“Muhterem hemşehrilerim, dört kıtayı birbirine bağlayacak olan bu muazzam köprüyü iftiharla kasabamızın hizmetine açıyorum. Kat’i suretle de beş kuruş geçiş ücreti talep etmiyorum. (Perihan’a bakarak) Bu köprünün üzerinden telli duvaklı ne gelinler geçecek ne doktorlar hastaların imdadına yetişecek.”

Nasip, köprüyü açarken köprüye bayrak asılmıştır. Çeşitli süslemeler ile köprünün süslendiği görülmektedir. Nasip, köprüyü kırmızı kurdeleyi keserek “Bismillahirrahmanirrahim” sözü ile açar. Nasip köprüden geçtiği sırada köprü yıkılır, adamları ile birlikte dereye düşer. Bu durum açılıştan bir gün önce Hasip ve adamlarının köprüyü tahrip etmesinden kaynaklanır.

Çeşme açılışı: Hasip, kasabaya bir çeşme yaptırmıştır. Çeşme açılışında şu konuşmayı yapar:

-“Aziz hemşehrilerim! Su azizdir, ne demişler su kimin aziz ol. Su içerkene yılan bile dokunmaz. Birazdan muhterem hemşehrilerimizin hizmetine açacağımız bu büyük eser hepimizin malıdır. Buna karşı saygılı olmanızı Orta Doğu’nun ve Balkanların bu muazzam çeşmesinin bilhassa yalağında ayak yıkamamanızı rica edecem.” der “Bismillahirrahmanirrahim” sözü ile yeşil kurdeleyi keser. Türk kültüründe yeşil renginin sembolü ruhanî bir renk olarak kabul edilmiş ve genellikle İslamiyet’in rengi olarak düşünülmüştür. (Küçük, 2010: 201) Dolayısıyla çeşme açılışında yeşil kurdelenin tercih edilmesi, bu düşünceyle ilişkilendirilebilir.

Karşılamlalar

Aynı anda askere giden Hasip ile Nasip kasabaya dönecekleri zaman farklı zamanlarda dönerler. Aynı otobüste yolculuk eden iki rakip, otobüste Kaymakam Sadri'nin sözde kızı Perihan ile karşılaşır. Otobüsün mola vermesi üzerine Hasip tuvalete gider. Nasip de tuvaletin kapısını dışarıdan kitler. Böylece Perihan ile yalnız kalıp sohbet etme imkânı bulur. Otobüsün kasabaya gelmesi üzerine askerlikleri biten bu iki teyze çocuğunu karşılamak için babaları değil, babalarının taraftarları geldiği görülür.

Uğurlamalar

Halis ile Muhlis hacca gidecekleri zaman kasaba halkı bu iki bacanağı davul ve zurna eşliğinde hacca uğurlar. Bu uğurlama sırasında iki bacanağın kasaba halkı ile helalleşip vedalaştığı görülür.

3.6.13. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözler ve Sesler

İlgili film, İstiklâl Harbi'nin olduğu dönemlerde başlamaktadır. Hasip ile Nasip'in dedeleri Vakkas ile Abbas bir hafta arayla kasabaya gelir. İkisi arasında büyük çekişmeler geçer. Biri evlenince öteki de evlenir. İkisinin de birer oğlu olur. Abbas oğlunun adını Halis koyunca Vakkas oğluna Muhlis adını koyar. Bu çekişme durumu atalardan oğullara geçerek nesil boyu devam eder. Dolayısıyla filmde Hasip ile Nasip'in birbirleriyle kıyasıya mücadele edişi de ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.

Filmde tespit edilen bir diğer kalıp hareket dönemin siyasilerinden olan Necmettin Erbakan'ın ses tonunun taklit edilmesidir. Hasip ile Nasip belediye seçimlerinde birbirine rakip adaydır. Muhabirlerden biri Nasip ile kısa bir görüşme yapar. Ardından Hasip'in yanına gider ve ona sorular yöneltir. Hasip bu sorulara siyasetçi edasıyla Necmettin Erbakan ses tonunu kullanarak cevap verir.

Selamlaşma

Filmin başlangıcında anlatıcı kişi tarafından İkinci Dünya Savaşı boyunca Halis'in İngiliz taraftarı, Muhlis'in ise zıt kutupta yer alan Almanya taraftarı olduğu söylenmektedir. Filmde de bu durumun ikilinin davranışlarına yansıtıldığı tespit edilmiştir. Muhlis, Halis'e selam verirken Hitler selamı ile selam verir. Halis de bu selama zafer işareti yaparak karşılık verir. İkilinin davranışlarının yanında yaşam tarzları da tuttukları

tarafllara y6nelik olarak yansıtılmıştır. Nitekim Muhlis'in bıyığının Adolf Hitler bıyığını anımsattığı g6r6l6r. Halis'in ise Josef Stalin bıyığına benzeyen bıyık bıraktığı dikkatlerden kaçırlmaması gereken bir ayrıntıdır.

Filmde bir diğler selamlaşma durumu Hasip ile Nasip'in Perihan ile karşılaştıklarında g6r6l6r. Perihan'a âşık olan bu iki rakip, onu g6r6nce şapkalarını çıkararak selam verme gereksinimi duyar. Bu durum daha çok Hasip tarafından yapılır. Perihan ise bu selama hafifçe g6l6mseyip başını 6ne doğru eğerek karşılık verir.

3.6.14. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma

Avukat Vecdi'nin kasabaya gelmesiyle ve belediye reisliğine aday olmasıyla iki bacanak oylarını kaptırmamak için bir are d6ř6n6r. Uyanık Ali tarafından ortaya atılan fikirle birlikte ikisi de hacca gitme kararı alırlar. Anlatıcı tarafından aktarılan bu sahnede iki bacanak hacca gitmeden 6nce cami yaptıрма derneğı kurar.

3.6.15. Halk Edebiyatı

3.6.15.1. Masallar

Kalıp S6zler

Saim Sakaoğlu, Masal Araştırmaları adlı eserinde “formel” yapıdan bahseder. Masalların muhtelif yerlerinde birtakım s6zler yer aldığını s6yler. Bu s6zleri hemen her usta anlatıcının kullanmak istediğini belirtir. Daha masalın asıl olayları başlamadan 6nce bu s6zlere başlanır ve masalın esas olayının bitiminden sonra da bu s6zler devam eder. Unutma ve yanlışlık gibi çeşitli sebeplerle biraz bozulmuş olarak g6r6lseler bile aslında bir kalıptan çıkmış gibi g6r6nen bu s6zlere “formel” yani “kalıp s6zler” adı verilir. (Sakaoğlu, 1999: 57)

Masallarda bulunan bu formel yapılar başlangıç, orta ve bitişte g6r6l6r. 6rneğın filmin başlangıcında “Bir varmış bir yokmuş”, “Evvel zaman içinde kalbur saman içinde” sonunda ise, “Onlar ermiş muradına”, “G6kten 6 elma d6řt6” gibi ifadeler kullanılır. İlgili filmde de başlangıç ve bitiş kısmında anlatıcı tarafından kalıplaşmış s6zler kullanılarak filme bir masal havası katılmıştır.

Filmde anlatıcı kişi “Bir varmış, bir yokmuş diyelim...” diye filme başlar. Aynı şekilde filmin sonunda da Hasip ile Nasip’in evlenmesi üzerine “Böylece şimdilik onlar erdi muradına, biz çıkalım kerevetine.” diyerek masallardaki formel yapıyı filme taşır.

3.6.15.2. Maniler

Mani, anonim halk şiirinin en yaygın nazım şeklidir. Bilinen en yaygın şekli ile yedi heceli dört dizeden oluşan ve “aaxa” biçiminde kafiyelenen manilere “tam mani” ya da “düz mani” denilmektedir. (Oğuz, 2008:189)

Türk kültür coğrafyasında farklı adlandırmalara sahip olan maninin konuları ağırlıklı olarak sevgi, doğa, ayrılık, gurbet gibi konulardır. Bununla birlikte insan yaşamı ile ilgili hemen her konuya yer verebilen çoğunlukla ezgili bir söyleyişle ele alınan mani, filmde de kullanılmıştır.

Hasip ile Nasip, belediye seçimlerinden önce halka konuşma yapmak için kaymakamlık binasının önüne gelirler. İkisinin de asıl amacı halk yoluyla Perihan’a seslenmek ve onu etkilemeye çalışmaktır. Hasip’in konuşması bittikten sonra Nasip, Perihan’a bakarak ona olan aşkını şu dizelerle ifade eder:

“Asmada üzüm sana

Kem midir sözüm sana

Seher yıldızı gibi

Dikmişim gözüm sana”

Ardından konuşmasını “Sayın vatandaşlarım, gözlerimin içine bakın. Ne demek istediğimi anlarsın.” diye devam ettirir. Burada da yine halk vasıtasıyla Perihan’a bir gönderme yaptığı görülmektedir.

3.6.15.3. Atasözleri

Filmde atasözlerine dair kullanım Hasip’in çeşme açılışı yaptığı sırada görülmektedir. Hasip, çeşmeyi açmadan önce kasabalıya bir konuşma yapar ve bu konuşmada şu atasözlerini kullanır:

“Su kimin aziz ol.”

“Su içerkene yılan bile dokunmaz.”

Atasözlerine dair bir kullanım da Hasip ile Nasip'in kahvede oturdukları sırada görülür. İkili birbirine karşılıklı olarak laf attıkları sırada Hasip, Nasip'e karşı "Eden bulur." atasözünü kullanır. Bu atasözünün tamamlanmış hâli ise TDK Türkçe Sözlükte "Eden bulur, inleyen ölür." şeklindedir.

3.6.15.4. Deyimler

Birçok deyimın ilgili filmde kullanıldığı görölmektedir. Filmde tespit edilen bazı deyimler şu şekildedir:

- Akıllarının madrabazlığına ermesi: Anlatıcı, Hasip ile Nasip'i kastederek kullanır.
- Arkadan vurmak: Nasip taraftarlarından bir kişi tarafından kullanılır.
- Arkasına almak: Nasip taraftarlarından bir kişi tarafından kullanılır.
- Babayı almak: Nasip tarafından kullanılır.
- Başına çıkmak: Nasip tarafından kullanılır.
- Başına iş açmak: Kaymakam Sadri, Perihan'a karşı kullanır.
- Bir karara bağlamak: Nasip, Hasip'e karşı kullanır.
- Birbirini yemek: Anlatıcı tarafından kullanılır.
- Bitmek: Muhlis ve Merdane birbirine karşı kullanır.
- Canını okumak: Hasip, Nasip'i kastederek Perihan'a karşı kullanır.
- Cebinden çıkmak: Anlatıcı tarafından kasabalının parasını çok harcamasını anlatmak için kullanılır.
- Depelemek: Halis, Muhlis ve taraftarlarını kastederek kullanır.
- Depişmek: Anlatıcı, Halis ve Muhlis'i kastederek kullanır.
- Diline düşmek: Nasip, Perihan'a karşı kullanır.
- Dokunmak: Hasip, Perihan'a şarkı söylerken şarkının kendisini ağlattığını ima etmek için kullanır.
- El atmak: Anlatıcı tarafından Abbas ve Vakkas için kullanılır.
- El koymak: Anlatıcı tarafından kullanılır.
- Elinden almak: Halis, Muhlis'e karşı kullanır.
- Elinden almak: Muhlis, Halis'e karşı kullanır.
- Elini çabuk tutmak: Muhlis, Merdane'ye karşı kullanır.

- Elleri cebine gitmemek: Kasabadaki bir kişi tarafından Hasip ile Nasip kastedilerek kullanılır.
- Fiyakalarının uzun sürmemesi: Anlatıcı, Hasip ile Nasip'i kastederek kullanır.
- Gıçına neft yağı sürmek: Hasip, Nasip'e karşı kullanır.
- Görmek: Hasip, muhtarlara para verilmesi için taraftarlarına söyler.
- Gövde gösterisi yapmak: Kasabadaki çaycı tarafından, Hasip ile Nasip kastedilerek Avukat Vecdi'ye karşı kullanılır.
- Göynü bulanmak: Hasip, Nasip'e karşı kullanır.
- Gözleri aramak: Nasip, Perihan'a karşı kullanır.
- Hac yolunu tutmak: Anlatıcı tarafından Halis ve Muhlis'in Hac vazifelerine gittikleri sırada kullanılır.
- Halt karıştırmak: Hasip, Nasip'e karşı kullanır.
- Hava almak: Nasip, Hasip'e karşı kullanır.
- Heyecandan gözleri yaşarmak: Nasip, Perihan'a karşı kullanır.
- İçi çıkmak: Merdane, Muhlis'e karşı kullanır.
- İki çift laf etmek: Nasip, kasabanın kurtuluş gecesinde Hasip'e karşı kullanır.
- İmanını eşek kovalasın: Hasip, köprü açılışında Nasip ve Nasip taraftarları için kullanır.
- İmdada yetişmek: Nasip, köprü açılışında Perihan'ı kastederek kullanır.
- İnsaf etmek: Nasip, Hasip'e karşı kullanır.
- İnsaf etmemek: Muhlis, Halis'e karşı kullanır.
- İpsiz sapsız: Anlatıcı tarafından kullanılır.
- İstikbaliyle oynamak: Kaymakam Sadri, Perihan'a karşı kullanır.
- Kafaları dumanlanmak: Anlatıcı tarafından Halis ve Muhlis'in alkol aldığını belirtmek için kullanılır.
- Kandırmak: Nasip, Hasip'e karşı kullanır.
- Keselerini doldurmak: Anlatıcı, Halis ve Muhlis'in politika yoluyla zengin olduklarını anlatmak için kullanır.
- Kirli çamaşırlarını ortaya sermek: Hasip ve Nasip birbirlerine karşı kullanır.
- Kollamak: Nasip taraftarları tarafından kullanılır.
- Kolları sıvamak: Anlatıcı, Halis ve Muhlis için kullanır.

- Kulak asmak: Anlatıcı tarafından kullanılır.
- Laf gelmemek: Nasip, Perihan’a karşı kullanır.
- Madik atmak: Anlatıcı tarafından Halis ve Muhlis’in birbirine karşı olan çekişmelerini anlatmak için kullanılır.
- Mahcup etmek: Perihan, Nasip’e karşı kullanır.
- Mallarına konmak: Anlatıcı tarafından Abbas ve Vakkas’ın kasabalının malını almalarından dolayı kullanılır.
- Methetmek: Nasip, Hasip’e karşı kullanır.
- Nifak saçmak: Nasip, Hasip için kullanır.
- Oyuna gelmek: Muhlis, Halis’i kastederek kullanır.
- Öbür dünyayı boylamak: Anlatıcı tarafından kullanılır.
- Ödö patlamak: Nasip, Hasip’e karşı kullanır.
- Rüşvet yemek: Hasip, Nasip’in çalışanına karşı kullanır.
- Sıkışmak: Halis, Muhlis’e karşı kullanır.
- Sömürmek: Anlatıcı, Halis ve Muhlis’in başkan olmasına dair kullanır.
- Sözüm meclisten dışarı: Nasip, Kaymakam Sadri’ye karşı kullanır.
- Tadını çıkarmak: Muhlis, berbere karşı kullanır.
- Tecavüze uğramak: Hasip, Nasip’i gördükten sonra kullanır.
- Uydurmak: Kaymakam Sadri Bey, Perihan’a karşı kullanır.
- Yanına koymamak: Hasip, Nasip’e karşı kullanır.
- Yazık olmak: Nasip, Hasip’e karşı kullanır.
- Yırtınmak: Anlatıcı tarafından kullanılır.

Filmde belediye seçimlerinin yaklaşmasından dolayı Hasip, taraftarlarıyla dükkânında sohbet eder. Bu sırada Nasip’in koşarak dükkânın önünden geçtiği görülür. Bunun üzerine Hasip etrafındakilere şu cümleyi söyler:

“Ne koşuyor bu kıçına neft yağı sürölmüş kimi?”

Bu cümle, oyuncu Metin Akpınar’a göre kültürel anlamda şöyle yorumlanmıştır:

“Bu esasında bir halk deyimidir. Bu cümle filmde neft yağı sürölmüşçesine olağanüstü bir koşmayı tarif etmek için kullanılmıştır.”

Tekerlemeler

Şekil, konu, içerik ve işlevleri bakımından sınırları kesin olarak çizilemeyen “tür” olarak değerlendirilen tekerlemeler, çoğunlukla halk edebiyatının masal, bilmece, halk hikâyesi gibi diğer türlerine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Tekerlemeler daha çok çocukların dünyasını yansıtmaktadır. (Oğuz, 2008:196)

İlgili filmde Vakkas ile Abbas yeni harflere karşı çıkmışlardır fakat okula ilk yazılanlar da yine onlar olmuştur. İkiliğin okul sahnesini yansıtan bölümünde eski harflerle yazılmış bir metin dikkat çeker. Abbas bu metne bakarak şu tekerlemeyi söyler:

Kedim

Daha süt emer	Ekmek yutamaz
Miyav miyav der	Sıçan tutamaz
Gene ne ister	Ne de yaramaz
Benekli kedim	Benekli kedim

3.6.15.5. Dualar ve Beddualar

Dualar

Filmde kullanılan bazı dualar aşağıdaki gibidir:

Allah cezanı vermesin (Muhlis, eşi Merdane için kullanır.)

Allah hakiki Mü'minleri korur. (Hasip'in Nasip'e karşı kullandığı cümle.)

Beddualar

İmanını eşek kovalasın. (Hasip'in Nasip'e karşı kullandığı beddua.)

3.6.15.6. Aşık Edebiyatı

Âşık, sazlı yani telden ya da sazsız diğer bir söylemle dilden doğaçlama olarak kalemle yazarak veya bu özelliklerin birkaçını bünyesinde taşıyan ve âşıklık geleneğine bağlı olarak şiir söyleyen halk sanatçılarına denir. (Artun 2005:1)

Film süresince Hasip ile Nasip karakterleri birbirlerine sürekli üstünlük kurma çabasıdadır. Birbirlerini yıldırmaya çalıştıkları sahnelerden birisi de kasabanın düşman işgalinden kurtuluşunun yıldönümünü kutladıkları sahnedir. İkili bu sahnede Kaymakam

Sadri'nin sözde kızı olan Perihan'a aşklarını ilan etmeye çalışmakta ve birbirlerine gerek şiir gerekse şarkı yoluyla sözlü olarak üstünlük kurma çabasına girerler. İkili bu yönleriyle âşıklık geleneğini anımsatır.

3.6.16. Halk Oyunları (Dansları)

Halis ile Muhlis düğünlerindeki heyecan ve coşkuyu kasaba halkıyla halay çekerek kutlar. Filmin başlangıç sahnelerinde görülen dans türleri sonunda da görülmektedir. Filmin son sahnelerinde kasabanın kurtuluş günü münasebetiyle yapılan gecede Kaymakam Sadri ile Perihan'ın müzik eşliğinde dans ettiği görülür. Bu dansın müzik tarzı daha çok düğünlerde gelin ve damadın ilk dans müziğini andırır. Kaymakam Sadri ve Perihan'ın dansının tamamlanması üzerine bu defa Nasip, Perihan'ı dansa kaldırır. Dans melodisi, modern dans müziğini yansıtmaktadır. Hasip ile Nasip'in birbiriyle olan çekişmeleri sonucunda gecenin sonunda Hasip ve taraftarları sahneye çıkar ve kasap oyunu oynarlar. Nasip de onlara katılarak sahneye çıkar ve bu oyunu oynar. Hasip'in Perihan ve Kaymakam Sadri'yi sahneye davet etmesi üzerine kasap oyunu, çiftetelli oyununa döner. Bu durum üzerine Kaymakam Sadri, Perihan'ı da sahneden alarak mekândan uzaklaştır.

3.6.17. Halk Müziği ve Müzik Araçları

Türk kültüründe düğünlerde kullanılan ve büyük bir coşkunun oluşmasını sağlayan davul ve zurna bu filmde de birçok yerde kullanılmıştır. Filmin başlangıcında Halis ve Muhlis'in düğünü davul-zurna eşliğinde olmuştur. Bununla birlikte iki bacanak kasaba meydanında hacca uğurlanır. Bu uğurlama töreninde davul ve zurnanın kullanımı büyük önem arz eder. Davul ve zurnanın kullanıldığı bir başka sahne ise Hasip ile Nasip'in birbirine üstünlük sağlamaya çalıştıkları açılış törenleridir. Nasip, köprü açılışını davul ve zurna eşliğinde yapar. Yine aynı şekilde Hasip çeşme açılışını davul zurna eşliğinde gerçekleştirir.

Türk halk kültüründe kazanılan bir zafer kutlanmaya değer olarak görülmüştür. Filmin başlangıcında Halis ile Muhlis'in iddialaşması sonucu Muhlis iddiayı kaybeder ve kasaba meydanında büyük bir törenle bıyığını kestirmek durumunda kalır. Tam bu sırada davul-zurna eşliğinde "Benden Selam Olsun Bolu Beyi'ne" türküsü çalmaya başlar. Bu türküyle filmde Köroğlu ile Bolu Beyi mücadelesine gönderme yapıldığı söylenebilir. Köroğlu'nun Bolu Beyi'ne karşı kazandığı zafer filmde Halis'in Muhlis'e karşı kazandığı

zafer ile bağdaştırılmıştır. Halis taraftarlarının, Muhlis'in bıyıkları kesildikten sonra "Hey!" diye zafer nidaları atması da bu durumla örtüşmektedir. Bu sahnede davul-zurna kullanımının olması filmde ses merkezli yaklaşıma örnek teşkil edebilir.

Filmde aşk şarkıları da kullanılmıştır. Hasip, Perihan'a olan aşkını ona serenat yaparak dile getirir. Perihan'ın bahçesindeki ağacın üstünde elinde cümbüş ile "Tanrım Beni Baştan Yarat" şarkısını söyler. Buna benzer bir durum kasabanın kurtuluş gününde de görülür. Altındere kasabasının düşman işgalinden kurtuluşunun 54. yıl dönümünde Hasip, sahneye çıkarak "Yeşil Gözlerinden Muhabbet Kaptım" şarkısını sözlerinde küçük bir değişiklik yaparak söyler. Şarkının sözleri aşağıdaki gibidir:

Yeşil (ela) gözlerinden muhabbet kaptım	Yıllarca inandım yıllarca kandım
Diz çöküp önünde yıllarca taptım	Yüreğin benim için çarpıyor sandım
Kalbimi uğruna bir köle yaptım	Yıllardan beridir demek aldandım
Aldanıp o tatlı yalanlara ben.	İnanmam şimdi yalanlara ben.

Bu şarkı üzerine Nasip de sahneye çıkarak kendi yazdığı bir şiiri okumak ister. Nasip'in şiiri aşağıdaki gibidir:

"Ela gözlerinden sen muhabbet kapamazsın benden başka

Hiç kimse bu kadar sevemez seni benden başka

Senden başka hiç kimse, senden başka hiç kimse..." der ve şiirin sözlerini unuttur. Çünkü kendine ait okuyacağı şiir Hasip'e gönderme yapılan ve o anda düşünülüp söylenen doğaçlama sözlerdir. Nasip, sözleri tam manasıyla tamamlayamayacağını anlayıp Füsun Önal'a ait "Senden Başka" şarkısını söyler. Böylece sahnedeki performansını tamamlamış olur.

Filmde müzik araçlarından davul ve zurnanın yanı sıra cümbüş, piyano, bateri, elektrogitar gibi müzik araçları da kullanılmıştır.

1976 yılında çekilen film, Anadolu rock tarzı şarkıları yansıtmaları açısından büyük önem taşır. Filmin fon müzikleri Moğollar grubuna aittir. Filmde fon müziği olarak Moğollar

grubunun Düm-Tek³⁸, Serçe³⁹ ve Alageyik⁴⁰ şarkıları kullanılmıştır. Bununla birlikte Henry Mancini'nin The Big Stunt⁴¹ şarkısı Hasip ile Nasip'in askerlik sahnelerinde kullanılmıştır. İkilinin askerliğe dair sahnelerinde bu şarkının tercih edilmesi, şarkının askerî marş niteliği taşımasından kaynaklanıyor olabilir. Filmdeki yerli ve yabancı müziklerin kullanım durumu ses merkezli yaklaşıma örnek teşkil edebilir.

3.6.18. Halk Eğlenceleri; Sporlar

Koşu Yarışı

Filmdeki ikilinin birbiri arasındaki rekabet halkın eğlencesine de kaynak oluşturmuştur. Halis ile Muhlis'in birbiriyle olan kıyasıya rekabeti çocuklara yansıtılmıştır. Hasip ile Nasip'in okul çıkışında yaptıkları koşu yarışı tüm kasabalının büyük bir ilgi odağı hâline gelmiştir. Hasip ile Nasip arasındaki mücadelede koşu yarışını Nasip kazanır.

Güreş

Filmde halk sporlarına ait bir diğer kullanım güreş oyunudur. Muhlis'in belediye reisi olduğu yıl kasabada lise açılmıştır. Kasabanın gençlerinin katılımıyla okulun spor salonunda Hasip ile Nasip güreş oyununa tutuşur. Güreş sırasında ikili arasında şu diyalog geçer:

-Nasip (Belinden acı hissederek): “Aaaaa... Bırak 10 kağıt (lira) veririm.”

(Bu durum üzerine Hasip, rakibi Hasip'i daha çok zorlar.)

-Nasip: “20 lira. Bak babam beni çok döver ulan yenilirim be...”

-Hasip: “Lan oğlum ben kazanırsam babam bana av tüfeği alacak emme naber.”

-Nasip: “Bırak, 50 lira. Yapma insaf et len.”

Nasip'in gücü tükenir ve pes eder. Böylece güreş oyununu Hasip kazanır. İkilinin yaptığı güreş süresince davul-zurnanın kullanılması ses merkezli yaklaşıma örnek verilebilir.

³⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=MTSM5n12G6c> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

³⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=H3BT0AWsl8&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=22> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

⁴⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=CzLnPGhn7h8&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=21> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

⁴¹ <https://www.youtube.com/watch?v=XYZm4dnVvtA&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=1> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

Şans Oyunları

Filmde kahvede geçen sahnelerde bazı şans oyunları tespit edilmiştir. Bu şans oyunları aşağıdaki gibidir:

Dama oyunu: Hasip ile Nasip kahvede birbirlerine karşılıklı laf atarken Hasip'in dama oyunu oynadığı görülür.

Kart oyunu: Hasip ile Nasip kahvede birbirlerine karşılıklı laf atarken Nasip'in kart oyunu oynadığı görülür.

Yazı-Tura: Filmin başlangıcında Halis ve Muhlis'in belediye seçimlerinde sırasıyla kasabayı yönetmeleri için Hacı Resul yazı-tura atar. Ayrıca Hasip ile Nasip, Kaymakam Sadri'nin evine geldikleri zaman Perihan'ı kimin alacağına dair yazı-tura atar.

3.6.19. Adlar

İnsanoğlu karşısına çıktığı her şeye gerek doğrudan gerek benzeşim yoluyla bir isim bulmuştur. Filmde kişileri ve yerleri daha anlaşılır ve belirgin kılmak için bazı adlar, soy adlar ve lakapların kullanımı aşağıdaki gibidir:

Vakkas Eliaçıkoglu: Nasip'in dedesidir.

Abbas Cömertoğlu: Hasip'in dedesidir.

Muhlis Eliaçıkoglu: Nasip'in babasıdır.

Halis Cömertoğlu: Hasip'in babasıdır.

Dürdane: Hasip'in annesidir.

Merdane: Nasip'in annesidir.

Hacı Resul İki kız kardeş olan Dürdane ve Merdane'nin babalarıdır.

Sarı Recep: Kasabadaki lokantanın sahibidir.

Avukat Vecdi: Kasabaya yeni gelen okumuş, siyasi aydın tipini canlandırır.

Uyanık Ali: Muhlis'in adamıdır.

Hasip ile Nasip'in dedeleri kasabaya geldikleri andan itibaren bir çekişme içerisindeyler. Abbas, oğlunun adını “Halis” koymuştur. Bunu öğrenen Vakkas oğluna “Muhlis” adını bırakır. Soyadı kanununun kabulü ile Abbas'ın “Cömertoğlu” soyadını aldığı görülmektedir. Kelime anlamı olarak cömert, “Para ve malını esirgmeden veren, eli açık, selek, semih, ahi, bonkör” (TDK, Türkçe Sözlük, s. 471). demektir. Dolayısıyla

Abbas'ın soyadını öğrenen Vakkas, rakibine karşı bir gönderme yaparak “Eliacıkoğlu” soyadını alır.

Filmde birbirine rakip olan Hasip ile Nasip karakterinin isimleri bilinçli olarak kullanılmıştır. TDK Kişi Adları Sözlüğüne göre kelime anlamı olarak Hasip “Değerli, saygın, soyu temiz kimse.” anlamlarını taşıırken Nasip “Pay, hisse, Tanrı'nın kısmet ettiği şey.” anlamını taşır. Bu ikilinin kuşak boyunca süren mücadelesi sonucunda Hasip ve Nasip isimlerini taşımaları dolayısıyla tesadüfi sayılamaz. Filmde bu isimlere ait kullanımlar aşağıdaki gibidir

Hasip'in taraftarları Kaymakam Sadri'den sözde kızı olan Perihan'ı istemeye gittikleri zaman Kaymakam Sadri durumu kurtarmak adına seçimleri bahane eder ve “Bence bu seçimler bitsin o zaman nasipse...” der. Hasip'in adamlarından biri Kaymakam Sadri'nin sözünü keser. “Aman Kaymakam Bey Nasip'i karıştırmayın bu işe.” der. Böylelikle Nasip adının anılmaması gerektiğine dikkat çeker.

Filmde Nasip adına bir diğer gönderme ise seçimlerin olduğu gün yaşanır. Hasip ile Nasip'in seçimleri kaybetmesi üzerine Hasip etrafındakilere dönerek “Arkadaşlar, anlaşıldı. Allah'ın inayetiyle biz bu seçimleri kaybetmiş bulunuyoruz. Kaybettik, kaybettik emme Nasip'e de nasip olmadı başkanlık. Biz kendi işimize bakalım.” der ve böylece seçimi kazanmanın Nasip'e de kısmet olmadığını vurgular.

İlgili film İstanbul ilinin Kartal ilçesinin Yakacık semtinde çekilmiştir. Filmde işlenen kasaba adı ise “Altındere” olarak kullanılmıştır. Yer adlarını yansıtan bir başka kullanım ise mahalle isimleri ile izleyiciye yansıtılır. Filmde kullanılan mahalle isimleri Sultantepe ve İribaba mahalleleridir. Filmde ayrıca Nasip'in bir derenin üstüne köprü yaptırdığı görülür. Derede su seviyesi çok azdır. Bu derenin adı filmde “Kuruçay” olarak geçer.

3.6.20. Argo ve Küfürler

Filmde tespit edilen argo ve küfürler aşağıdaki gibidir:

- Alçak: Nasip ve Hasip birbirlerine karşı kullanır.
- (...) Bıyığına ettiğumun: Halis, Muhlis'e karşı kullanır.
- Bok yemek: Hasip ve Nasip birbirlerine karşı kullanır.
- Bok: Hasip, Nasip'e karşı kullanır.
- Deli etmek: Hasip, Nasip'e karşı kullanır.

- Deyyus: Nasip, Vecdi'ye karşı kullanır.
- Domuz: Hasip, Nasip'i kastederek Faik'e karşı kullanır.
- Dümbelek: Nasip, çırağına karşı kullanır.
- Eşşoğlu eşşek: Hasip ile Nasip açılışlarını Perihan'a haber vermek için geldiklerinde Nasip tarafından kullanılır.
- Fingirdek: Mahalleliden bir kadın, Perihan için kullanır.
- Gavur: Halis, Avukat Vecdi Bey'i kastederek Muhlis'e karşı kullanır.
- Gavurun dölü: Hasip tuvalette kilitli kaldığı için Nasip'e karşı kullanır.
- Hay sizin umudunuza (...): Hasip tarafından kullanılır. Bu sahnede Hasip, cümlelerin sonunu tamamlamaz.
- Hıyar: Nasip, Hasip'e karşı kullanır.
- Hilekâr: Hasip, Nasip'e karşı kullanır.
- Irz düşmanı: Hasip, Nasip'e karşı kullanır.
- İnek: Nasip, Hasip'e karşı kullanır.
- İtoğlusı: Hasip, Nasip'e karşı kullanır.
- Kıcını yırtmak: Hasip ile Nasip birbirine karşı kullanır.
- Merdane'nin piçi: Hasip, Nasip'e karşı kullanır.
- Mikrop: Hasip, Nasip'e karşı kullanır.
- Namıssız: Nasip, Hasip'e karşı kullanır.
- Namussuz: Hasip, Nasip'e karşı kullanır.
- Pezevenk: Nasip, Hasip'e karşı kullanır.
- Salak salak bakmak: Nasip, çırağına karşı kullanır.
- Sidikli avrat: Hasip, Perihan için kullanır.

Filmde anlatıcı kişi tarafından kullanılan kelime ve cümlelerden hareketle Orta Anadolu ağzı kullanılmıştır. Bu durum metin merkezli yaklaşıma örnek olarak gösterilebilir.

3.7. Aslan Bacanak

Aslan Bacanak Filminin Künyesi

Yapımcı: Hürrem Erman

Yönetmen: Zeki Alasya

Senarist: Umur Bugay

Yapım Yılı: 1977

Tür: Komedi

Süre: 93 dk.

Oyuncular: Zeki Alasya (Selim), Metin Akpınar (Halim), Gölgen Bengü (Zeynep), Kemal İskender (Ökkeş), Atilla Pekdemir (Nazmi), Cevat Kurtuluş (Berber Seyfi), Sami Hazinses (Berberin çırağı Necmi), İhsan Yüce (Bakkal Kerim), Nubar Terziyan (Doktor Hrant), İbrahim Sabuncu (Tombalacı), Arap Celal (Meyhaneci), Tuncer Necmioğlu (Kahveci Davut), Selçuk Uluergüven (Fevzi), Perran Kutman (Aysel), İbrahim Uğurlu (Kumarcı), Mürüvvet İşsever (Melahat), Abdi Algül (Naylon İsmail).

Aslan Bacanak Filminin Özeti

Film, Şoför Selim ve Selim'in muavini Ökkeş'in, yeni mahallelerine taşınmasıyla başlar. Halim, mahallenin kabadayısı rolündedir. Kız kardeşi ile birlikte iki katlı bir evde yaşamlarını sürdürürler. Hayatta kız kardeşinden başka kimse olmadığı için kız kardeşini herkesten kıskanmaktadır. Film boyunca Halim ve Selim arasında sürekli bir çekişme söz konusudur. Selim, Halim'in kız kardeşi Zeynep'e âşık olur. Zamanla Zeynep de Selim'e âşık olur.

Halim, evde kız kardeşini sorguya çeker. Selim ile arasında bir durum olup olmadığını sorar. Selim'e yirmi dört saat vakit tanır. Yirmi dört saat içerisinde mahalleyi terk etmesini söyler. Mahalleli ne kadar Selim'i ikna etmeye uğraşsa da Selim'in mahalleden gitmeye asla niyeti yoktur. Bunun için türlü türlü oyunlar yapar. Zehir içmiş gibi yapar. Yani sözde intihar girişiminde bulunur. Doktor Hrant, bu durumu anlar ve yanına birkaç mahalleliyi alıp Halim ile konuşmaya gider. Halim, Zeynep'in ve kendisinin etrafında dolaşmamak şartıyla Selim'in mahallede kalmasına razı olur.

Selim, Zeynep'i rahat bırakmaz. Her fırsatta soluğu onun ensesinde olur. En sonunda ise Zeynep'i de kendisine âşık eder. Halim, Selim ile Zeynep'in buluşacağını anlayıp Zeynep'i evde hesaba çeker. Selim, bir süre sonra Halim'in karşısına çıkar. Mahallenin kahvesinde Halim'e kendisini tanıtarak Zeynep'e talip olduğunu söyler. Halim, bu

durumu kız kardeşine sorar ve kız kardeşi de evlenmeye niyetinin olduğunu açıklar. Halim bu durumu Selim’e olumsuz bir cevapla aktarır. Selim, Zeynep’i kaçıracağını söyler. Bunun üzerine Halim, muavinine tüfek vererek evin önünde nöbet tutmasını ister. Zeynep’in yanına doğrudan ulaşamayacağını anlayan Selim, çareyi çatıdan girerek bulur. Mahalledeki evlerin çatısında gezerek Zeynep’in yanına ulaşır. Bu gezinti sırasında gerek insanların karşısına aniden çıkışıyla gerekse balkonlarında çamaşır asan mahalle kadınlarının kafasına kiremit düşürmesiyle ön plana çıkan Selim’i herkes “canavar” zanneder. Halim, bu duruma inanmaz. Mahalleliden nöbet tutmasını ister. Selim ise Zeynep’i ikna etme çabasıdadır. Zeynep’in kendisine kaçmasını ister. Zeynep, abisinin rızası olmadan Selim ile evlenemeyeceğini belirtir.

Mahallenin önde gelen insanlarından Raif Amca, canavar anlatısına oldukça inanmaktadır. Halim’in de inanması için çok fazla çabalar fakat Halim, bu hikâyeye asla inanmaz. Zeynep en sonunda Selim’e kaçmayı kabul eder. Halim, mahalleliyi canavarın olmadığına ikna etmeye çalışır. Herkes evinde canavarı beklemekte ve nöbet tutmaktadır. Halim, eve gelir. Selim ile Zeynep’i evin çatısında görür. Bu sahnelerden sonra mahallelinin kendi içinde düşmüş olduğu kargaşa canavar anlatısını daha da güçlendirir. Selim ve Halim kozlarını çatıda değil de aşağıda herkesin önünde paylaşmaya karar verir. Bu sahnede Zeynep, abisi ve sevgilisinin arasına girerek onları kavgadan vazgeçirir. Kendisi ise zor durumda kalır. İntihar etmek için çıktığı çatıda bir oluğa asılı kalır. Mahallelinin ve Selim’in yardımıyla Zeynep kurtulur. Filmin sonunda Halim, kız kardeşini Selim’e verdiğini en az üç tane çocuk istediğini açıklar. Selim, Halim ve Zeynep birbirine sarılır ve böylelikle film sona erer.

3.7.1. Yerleşim Yerleri-Türleri

İstanbul’un çeşitli semtlerinde çekimleri yapılan filmde 1970’li yıllara ait kent yaşamı görülür. Filmdeki yüksek binalar, araç trafiğinin yoğunluğu, kalabalık nüfus izleyiciye kent yaşamına dair ipuçları verir. Filmin bir karesinde Selim, Halim’in evini göstererek kız kardeşine talip olduğunu sinyallerini verir. Bunun üzerine ikili arasında bir kovalamaca başlar. Bu kovalamaca sırasında kameranın açısına deniz manzarası girer. Böylelikle sürekli yerleşim yerlerinden kent yaşamına ait izler izleyiciye sunulmuş olur.

3.7.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi)

İlgili filmde halk mimarisine dair kullanımlar ahşap ve betonarme yapı olarak tespit edilmiştir. Filmde Halim'in evi iki katlıdır ve ahşap yapıdan oluşmaktadır. Selim, mahalleye yeni taşınmıştır. Selim'in yeni taşındığı ev, tıpkı Halim'in evi gibi ahşap yapıdan oluşur ve o da iki katlıdır. Filmde ahşap yapıların yanı sıra birden fazla kata sahip betonarme yapılar da yansıtılır.

Selim'in evinde aynalı vitrin, vitrinin önünde de gaz lambası vardır. Halim'in evinde ise vitrin, köşe sehpa, sehpa vazo, duvar tabloları gibi çeşitli nesneler vardır. Bununla birlikte evde av tüfeği olduğu görülür. Halim, kardeşi Zeynep ile Selim hakkında konuşurken yanlışlıkla tetiğe basar. Filmin ilk dakikalarında Selim'in mahalleye taşındığı sırada minibüsü ve minibüsünün üzerindeki eşyalar görülür. Bu sırada kamera açısına Sokullu Mehmet Paşa Cami'sinin duvarı girer. Bu sahne, görüntü merkezli yaklaşıma örnek teşkil edebilir. (<https://www.youtube.com>, 06.04.2022)

Geyik Motifli Duvar Halısı:

Türk kültüründe eskiden yaygın olan günümüzde de hâlâ kullanılarak varlığını sürdüren geyik motifli duvar halıları ilgili filmde de kullanılmıştır. Filmde Halim'in ve Selim'in evinin duvarında geyik motifli duvar halısı vardır. Orhun Yazıtlarında da adından sıkça söz edilen geyik Türk kültüründe değerli bir hayvan sayılmış ve büyük önem taşımıştır. Bununla birlikte geyik diğer kültürlerin mitolojilerinde de kendisini göstermiş ve kutsal kabul edilmiştir.

Geyikli duvar halıları daha çok dini bir motif olarak görülebilir. Birçok kültürün mitolojisinde karşılaşıldığı geyik figürü, daha çok dişiliği sembolize etmektedir. Geyiğin ağaca benzer boynuzları onun ana tanrıça sembolü olmasına yol açmıştır. Kibele ile benzer özellikler taşıması, onun ana tanrıçanın devamı niteliğinde görülmesini sağlamıştır. (Yılmaz, 2020: 12)

Anadolu Türk folkloru ürünlerde görülen geyik motifi, dünyanın en eski halısı olan Pazırık Halısı'nda da işlenmiştir. Türk mitolojisinde türeyiş unsuru, av hayvanı, yol gösterici, şekil değiştirme unsuru, hükmedilen hayvan, inanma, benzetme, gök unsuru, yer-su sembolü olarak bilinen geyik figürü, dünya mitolojisinde çabukluğu, hızlılığı, uzun ömürlülüğü ve yol göstericiliği gibi özellikleriyle ön plana çıkmıştır. (Gök, 2019: 390)

3.7.3. Aydınlanma, Isınma

Filmde iç mekânlarda aydınlatma ihtiyacı elektrik ile karşılanmıştır. Filmde Halim ve kız kardeşi Zeynep birlikte yaşamaktadır. İkilinin ısınmak için kullandıkları ısı aracı kömür sobasıdır.

3.7.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri

Kara Taşımacılığı

Çöp kamyonu: Selim, Zeynep’i bir otobüs durağının önündeki çöp kutusunun içerisinde bekler. Tam bu sırada çöp kamyonu gelir tüm çöplerle birlikte onu da alır ve çöplüğe götürür.

Minibüs: Halim ve Selim’in minibüsleri vardır ve ekmek paralarını bu araçları kullanım yoluyla kazanırlar. Selim’in minibüsünün arkasındaki yazı “Hor görme garibi” olarak izleyiciye yansıtılmıştır. Doğan Kaya’nın görüşüne göre Anonim Halk Şiiri türleri içerisinde mani, bilmece, türkü, ağıt, ninni gibi türlerin yanında halkın günlük hayatında esnaflıkla ilgili kullandığı pek çok söz vardır. Bu sözler, “Düzgü” olarak adlandırılmaktadır. Halkın gündelik hayatta kullandığı sözlerin, taksi, kamyon, minibüs gibi araçların arkasında kullanılması düzgüye örnektir. (Kaya, 1999:403) Selim’in minibüsünün arkasındaki “Hor görme garibi” cümlesi Doğan Kaya’nın da örneklendirdiği gibi bir düzgü türüne örnek verilebilir.

Görsel 20: Selim’in Minibüsündeki Düzgü Örneği

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Erman Film, Aslan Bacanak, 25:33)

Otomobil: Filmde çok kullanımına yer verilmemekle birlikte çeşitli sebeplerden dolayı insanları taşımada kullanılmıştır.

Üç tekerli bisiklet: Filmde üstünde süt bulunan üç tekerli bisiklet taşıma aracı olarak kullanılmıştır. Filmde ayrıca iki tekerli bisiklet ile kova, leğen, tencere gibi nesneler taşınarak satılmaya çalışılır.

3.7.5. Halk Ekonomisi

Bakkal: Filmde Bakkal Kerim'in bakkal dükkânı vardır. Dükkân, küçük fakat mahallelinin ihtiyacını görebilecek şekilde dizayn edilmiştir. Filmin başlangıcında oyuncu Nermin Özses, Bakkal Kerim'e seslenerek ihtiyaçlarını söyler.

Nermin Özses (Evin ikinci katından sepeti sarkıtarak Bakkal Kerim'e seslenir):

-“Bakkal efendi, bakkal efendi! İki ekmek, altı yumurta, bir de çamaşır suyu.”

Filmde bakkal iç mekân olarak Selim ve Zeynep'in alışveriş yapmasıyla gösterilmiştir. Bakkal Kerim'in dükkânı küçük fakat mahallelinin ihtiyacını karşılamak için yeterli düzeydedir. Bakkal Kerim, gıda ürünlerinin yanında halkın diğer ihtiyaçları sayılabilecek süpürge, leğen, yapıştırıcı gibi çeşitli evde kullanılan eşyaları da getirerek bakkalında satmaktadır. Halk alışverişini yaptıktan sonra taşıma işlemi olarak delikli fileyi kullanmaktadır.

Berber: Berber Seyfi ve çırağı Necmi'nin berber dükkânı vardır. Halim, sakal tıraşını bu berber dükkânında olur.

Kahveci: Filmde Kahveci Davut mahallenin kahvesini işletmektedir. Davut, kahvede çay ve kahve satarak geçimini sağlamaktadır. Kahvedeki kişiler genellikle orta yaşta insanlardan oluşmaktadır. Bununla birlikte kahvede çeşitli oyunların da oynatıldığı görölmektedir.

Muavin: Minibüs şoförü olan Halim'in muavini Nazmi'dir. Selim'in muavini de Ökkeş'tir. İki muavin yolcu toplamak için “Taksim, Taksim!” diye bağırarak mesleklerini icra ederler.

Filmde Selim'in muavini Ökkeş, minibüsü yıkarken kamera açısına Tefvîk Bey Çeşmesi takılır. Bu çeşme tarihi ve kültürel bağlamda değerlendirildiğinde görüntü merkezli yaklaşımla değerlendirilebilir. (<https://www.youtube.com>, 06.04.2022)

Seyyar Çarşafçı: Filmin bir karesinde Selim'in evinin önünden bir çarşafçı geçmektedir. “Çarşaf var, masa örtüleri var, haydi çarşafçımmı...” diye bağırarak çeşitli renklerde çarşaf, kumaş gibi ürünler satar.

Seyyar Nayloncu: Filmin başlangıcında Naylon İsmail, plastik sepet, leğen, bidon gibi ürünler satarak geçimini sağlar.

Seyyar Sütçü: Halim'in Selim'i kovaladığı sahnede görülür. Üç tekerlekli bisikletin üzerinde süt güğümleri vardır. Sütçü sokaklarda süt satarak geçimini sağlar.

Diğer Meslekler:

Halim, mahalleli ile birlikte Selim'i yakalamaya çalıştığı sahnelerde boyacı, süpürgeci, tencereci gibi meslekler filme yansıtılarak kullanılmıştır.

3.7.6. Beslenme-Mutfak-Kiler

Filmde daha çok içme kültürüne dair kullanımlar ön plana çıkmıştır. Doktor Hrant, Raif Baba ve Selim'in ev sahibi, Halim'in evine gelerek Selim hakkında konuşurlar. Bu sırada Zeynep gelen misafirlere fincanda kahve ikram eder. Filmin iç mekân olarak kahvede geçen sahnelerinde ise tüketilen içecek çay ya da kahvedir.

Selim, Zeynep'e olan aşkıdan dolayı meyhaneye gider. Meyhanede çeşitli alkollü içeceklerin yanında beyaz peynir, yoğurt, barbunya pilaki gibi yiyecekler sofrada yer almıştır.

Selim, Zeynep ile çatıda buluştuğu zaman ona kese kağıdına sarılı elma getirir. İki sevgili çatıda elma yer.

Halim, kız kardeşi Zeynep'e, Selim'i sevip sevmediğini sorduğu zaman, Zeynep mutfakta patates soymaktadır. Hemen hemen her yemekte kullanılan ve Türk mutfak kültürünün lezzeti hâline gelen patates böylelikle ilgili filmde de kullanılmıştır.

3.7.7. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları

Ölçme, tartma birimi olarak Bakkal Kerim'in dükkânında iki kefeli yuvarlak küçük terazinin olduğu tespit edilmiştir.

Filmde ayrıca zaman kavramına ait bir kullanım geçmektedir. Halim, Selim'e kahvedekilerle haber gönderir. Selim'in 24 saat içerisinde mahalleyi terk etmesini söyler. Raif Amca ve mahalleli Selim'i bulup bu haberi ona verirler.

3.7.8. Giyim-Kuşam-Süs

Erkek giyimi

Mahallenin kabadayısı rolünde olan Halim, özellikle deri ceket ve beyaz tesbihi ile ön plandadır. Halim, mevsimin kış olmasından dolayı, boğazlı kazak, bol paça kumaş pantolon, düğmeli hırka, deri ceket gibi kışlık giysiler kullanır. Halim mahallenin ağası ya da kabadayısı görünümünde olduğu için beyaz renkte tesbih, siyah renkte kol saati kullanır. Bu durum filmde dikkat çeken bir ayrıntıdır. Selim ise boğazlı kazak, düğmeli hırka, bol paça pantolon, mevsimlik açık kahverengi mont giyinmiştir.

Filmin bir sahnesinde Selim mahallenin kahvesine gelir. Halim'den kız kardeşi Zeynep'i ister. Bu sahnede Selim, takım elbise giyinmiştir. Takım elbisesinin pantolonu açık kahverengi rengine ve bol paçadır. Gömlek, pantolonun rengiyle benzer ve geniş yakadır. Pantolona uygun kahverengi kemer takmıştır. Kravatı bordo-lacivert beneklidir. Ayakkabı olarak siyah ayakkabı kullanmıştır.

Filmdeki diğer erkek oyuncuların bir kısmı takım elbiseli bir kısmı ise kumaş pantolonlu, gömleğin üzerine v yaka kazak giymiş şekilde gösterilmiştir.

Kadın giyimi

Filmde ön plana çıkarılan kişi Zeynep'tir. Zeynep boğazlı kazak, gömlek, etek, mont giyimiyle seyirci karşısındadır. Aksesuar olarak ise kolye kullandığı görülmektedir.

Filmdeki diğer kadın oyuncuların bazıları dönemin modasına uygun bol paça pantolon, boğazlı kazak, etek, yelek, hırka, süveter giymişlerdir. Aksesuar olarak ise kolye ve küpe takmışlardır.

3.7.9. Halk İnançları; Töreler, Âdetler, Gelenekler, Görenekler

Halim, berber Seyfi’de tıraş olurken kız kardeşi Zeynep’i pencereden örtü silerken görür ve bunun üzerine tıraşı yarım bırakır. Evde kız kardeşi ile konuştuğundan sonra kahveye gider. Kahvede berber Seyfi onu bekliyordur. Halim, kahveden içeri girer girmez herkes susar. Berber Seyfi tıraşa başlar. Halim “Allahhhhh!” diyerek yerinden kalkar herkes korkar. Halim, Raif Amca’nın elini öpmeye gider. Halim’in mahallenin büyük insanlarından biri sayılan Raif Amca’ya karşı saygı göstermesi ve elini öpmesi Türk gelenek ve âdetleri ile örtüşmektedir.

Memorat, “tabiatüstü ferdi bir tecrübenin yaşayan veya ondan dinlemiş birisi tarafından anlatılan şahsa bağlı hikâye” (Kvideland 1991:19 akt. Çobanoğlu, 2003:21) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamadan hareketle “tabiatüstü” ile anlatılmak istenen şey “öteki dünya” ya da “insanlarla birlikte aynı mekânı paylaşan, cin, peri, şeytan, alkız, karabasan veya çeşitli ruhlardan oluşan ve sosyal bir hayat yaşadığına inanılan” varlıklarla “görme, konuşma, dokunma, hissetme, rüya veya bunlardan başka bir yolla” kurulan iletişimdir. Memoratlar da bu şekilde kurulmuş bir iletişimle yaşananların yaşayan veya ondan dinleyen birisi tarafından anlatılmasıdır. (Çobanoğlu, 2003:21)

İlgili filmde de halk arasında duyulan ve yaygınlık gösteren memorat tarzı anlatım vardır. Filmde Halim, Zeynep ile Selim’in görüşmesini engellemek için, Zeynep’in evden çıkmasını yasaklamıştır. Kapıya da berber Seyfi, berber Seyfi’nin çırağı Necmi ve muavin Nazmi’yi nöbet tutması için görevlendirmiştir.

Sevgilisine ulaşmak için can atan Selim, ona kapıdan ulaşmanın zor olduğunu anlayınca çareyi eve çatıdan girmekle bulur. Selim, Zeynep’e ulaşmak için mahallelinin evlerinin çatısında dolaşır ve en sonunda da Zeynep’e ulaşmayı başarır. Zeynep ile konuştuğundan sonra ise yine çatıya çıkarak bölgeden uzaklaşmaya çalışır. Bu uzaklaşma sırasında dikkatsizliği ile çatıdaki kiremitlerden birini Raif Amca’nın eşi Melahat Hanım’ın kafasına düşürür. Raif Amca, bu durumu kahvede herkese anlatır. Halim bu duruma inanmaz ve çatının eski olduğunu vurgulayarak kiremitin rüzgâr dolayısıyla düşmüş olabileceğini söyler. Ya da bir kedi tarafından bu durumun gerçekleşebileceğini belirtir. Kahvedekilerin konu üzerine konuşmaları aşağıdaki gibidir:

-Raif Amca: “Hey millet, hey millet! Duydunuz mu ne olmuş?”

-Mahalliden birisi: “Ne oldu gene Raif Abi?”

-Raif Amca: “Daha ne olsun, daha ne olsun! Bizim karı balkonda çamaşır asıyormuş. Birisi kafasına kiremitle bir vurmuş. Eve Doktor Hrant’ı getirdik. Karının kafası yarılmış nah böyle!”

-Fevzi: “Vah vah, kim acaba bu namussuz?”

-Halim: “Ulan hiç kafanız çalışmıyor sizin be. Herifin işi yok da oraya kadar çıkacak da Melahat Yengenin kafasına kiremit vuracak.”

-Raif Amca: “Vurmuş işte.”

-Halim: “Sana ben kaç defa söyledim şu damı aktar diye. Bak uçtu işte kiremit.”

-Raif Amca: “Fırtına yok, rüzgâr yok. Kiremit durup dururken niye ucsun be Halim?”

-Kumarcı: “O da doğru ya.”

-Halim: “Kedidir kedi, merak etmeyin kedidir o, kedi. Kedidir, kedi...”

-Raif Amca: “Bok kedidir.”

...

Selim, Zeynep’e ulaşmak için yine çatılarda gezerek Halim’in evine girmeyi başarır. Zeynep ile konuşur ve yine o bölgeden uzaklaşmaya başlar. Bu sırada Fevzi’nin eşi Lale, balkonda çamaşır asmaktadır. Selim’i karşısında gören Lale, düşer ve bayılır. Fevzi bu durumu kahvede şu şekilde anlatır:

-Halim: “Size hikâye lazım... Tutturdunuz bir canavar (inanmayarak), kedidir kedi.”

-Raif Amca: “Kedi olur mu hiç? Kedi kiremiti karının kafasına nasıl vurabilir?”

(Ertesi gün Fevzi koşarak kahveden içeri girer ve “canavar, canavar” diye bağırır.)

-Fevzi: “Canavar, canavar bizim eve geldi.”

-Halim: “Hoş geldi, otur bir kahve iç deseydin.”

-Fevzi: “Bizim balkonda karının üstüne yürümüş. Gözleri ile görmüş yahu. Bayılmıştı ben ayıltım.”

-Raif Amca (Halim’e bakarak): “Hani, canavar yok muymuş? Buyurun, balkonlarda geziyor. Karılara saldırıyor.”

-Halim: “Nasıl biriymiş, yenge hatırlıyor mu?”

-Fevzi: “Hatırlamaz olur mu hiç! Çok uzun boyluymuş. Boyu iki metre falan. Pala bıyıklı, kasnak bir herifmiş. Gözleri kanlıymış. Kazma gibi dişleri varmış.”

Selim, Halim’e Zeynep ile görüşüğünü belli etmemek için mahallelinin canavar hikâyesine eklemeler yaparak canavarı gördüğünü söyler. Canavarın adını ise “Kasımpaşa Canavarı” olarak adlandırır. Bu isimlendirme filmde gerçek olaylardan esinlenerek kullanılmış olabilir. İlgili film 1977 yılı yapımıdır. Halk arasında “Kasımpaşa Canavarı” olarak kullanılan isim, 1976 yılında Kasımpaşa ve civarında birçok seri cinayetlerle adı geçen kişi olarak adlandırılır. Dönemin gazete manşetlerini kaplayan cinayetler serisinde meçhul katil “Kasımpaşa Canavarı” olarak anılmıştır. Katil tüm uğraşlara rağmen hiçbir şekilde bulunamamıştır. “Kasımpaşa Canavarı” tabiri ise ününü uzun süre korumuş kitaplara ve filmlere ilham vermiştir. (www.cnnturk.com, 04.01.2021)

-Selim: “Aaaaaa tamam, tamam Kasımpaşa canavarı!”

Herkes şaşırır.

-Halim: “Sen nerede gördün Kasımpaşa canavarını?”

-Selim: “Kasımpaşa’da. Ben orada otururdum eskiden. Arkadaş göstermişti. Aynen Fevzi abinin tarif ettiği gibi herif.”

Halim bu duruma inanmaz fakat mahalleli kamuflajlı bir şekilde evlerinin önünde sopalarla canavarı yakalamak için nöbet tutar.

Yukarıdaki repliklerden hareketle bir halk inancı hâline gelen olağanüstü varlıklarla karşılaşma durumu filmde halk arasındaki anlatımlarla da kendini göstererek izleyici karşısına çıkar.

3.7.10. Geçiş Dönemleri

Evlenme

Halim, kız kardeşi Zeynep’i kimse ile paylaşmak istemez. Dolayısıyla Selim ile de evlenmesine karşı çıkar. Filmin sonunda Halim ve Selim’in kavga edecek olmaları üzerine Zeynep evin çatısına çıkıp atlayacağını söyler. Bu sayede abisi ve sevgilisini engellemiş olacaktır. Zeynep’in çatıda ayağı takılır ve çatı oluğunun altındaki yerde asılı kalır. Bu durum üzerine mahallenin erkekleri birbirinin omzuna çıkarak bir kule

oluşturur. Bu kuleye Halim de dahil olur fakat Zeynep'i kurtarmayı başaramaz. Bunu gören Selim, insanların omzundan yardım alarak Halim'in omzuna çıkar ve Zeynep'i kurtarmayı başarır. Zeynep'i aşağıya indirdiklerinde ise herkes Selim'i alkışlar. Bu sahnede Halim, Selim'e defalarca güler tokat atar ve şu cümleleri söyler: "Kız kardeşimi sana veriyorum ulan! Ona iyi bak, en az üç tane çocuk isterim." Halim'in kurduğu cümleler üzerine Selim güler ve film bu şekilde mutlu son ile biter.

Selim, Zeynep'i çok sevmektedir. Onu abisi Halim'den istemek için takım elbisesini giyer ve kahveye gelir. Kahvede Selim ile Halim arasında şu diyalog geçer:

-Selim: "Halim abi, adım Selim. Yaşım otuz dört. Bekarım. Sapına kadar delikanlıyım. Bir minibüsüm var, çalıştığım sürece kazancım fena değil. Pazarları çalışırım. İşte, evde lavaboları, muslukları tamir ederim. Namusumla yaşayıp gidiyorum. Hayatta kimsem yok. Allah'ın izni Peygamberin kavliyle kız kardeşine talibim abi."

-Halim: "Kız kardeşime sorayım birazdan alırsın cevabını." diye cevap verir.

Halim eve gelip kız kardeşi Zeynep'e bu durumu anlatır ve Selim'de gönlü olup olmadığını sorar. Zeynep cevap olarak gönlünün Selim'de olduğunu fakat son sözün ağabeyine ait olduğunu belirtir. Halim, kahveye gelir, Selim o sırada heyecandan bayılır. Halim kahvedekilere "Söyleyin ona kız evlenmek istemiyor." cevabını verir.

Kız kaçırma sahnesinde Halim ve Selim ikilisinin çatışma durumları görülür. Selim kahvedekilere Halim'in Zeynep'i vermemesi durumunda onu kaçıracağını söyler. Raif Amca bu durumu Halim'e aktarır.

-Raif Amca: "Bu oğlan aklını kaçırdı sevdadan be Halim. Vermezsen kaçırırım diyor."

-Halim: "Yok ya, helal olsun! Delikanlı çocukmuş. Ben de olsam öyle yapardım. Sıkıysa kaçırsın." diye cevap verir.

Selim, çatıdan Halim'in evine gelerek Zeynep ile gizlice buluşur ve onu kaçırmak istediğini söyler. Zeynep bu duruma karşı çıkar. İkili arasında şu diyalog geçer:

-Selim: "Kaçalım, başka çaremiz yok."

-Zeynep: "Bana bir daha bunu söyleme. Abimin sözünden çıkamam. Benimle evlenmek istiyorsan abimin gönlünü yap."

-Selim: “Abinin gönlü yapılır mı hiç be? Senin abinin kırk tane gönlü olsa bir tanesini vermez bana.”

Selim ve Zeynep’in sonraki buluşmalarında Selim, defalarca Zeynep’e kaçmak istediğini belirtir en sonunda Zeynep de bu duruma üzülür ve Selim’in kaçma isteğini kabul eder. Fakat filmin sonunda Halim, kız kardeşini Selim’e verir ve kaçarak evlenme durumu gerçekleşmez.

3.7.11. Bayramlar-Karşılamlar-Uğurlamlar

Karşılamlar

Halim mahallenin kabadayısı konumundadır. Bu yüzden mahalledeki herkes Halim’den korkar ve çekingenlik gösterir. Filmin başlangıcında Berber Seyfi, çırağı Necmi’ye temiz havlu çıkarması gerektiğini, Halim’in gelmek üzere olduğunu söyler. Benzer durum kahvede de yaşanır. Halim, kahveye yaklaştığı zaman kahvedeki kişilerden tombalacı, tombala kağıtlarını ortadan kaldırır. Kumarcı, kumar kağıtlarını saklar. Kahvenin duvarında asılı olan Fenerbahçe oyuncu kadrosu Beşiktaş oyuncu kadrosuna döner. Halim kahveye gelmeden onun kahvesi hazır edilir.

3.7.12. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözler ve Sesler

Mahallenin kabadayı delikanlısı olan Halim, sert mizaçlıdır. En ufak bir şeye bile kolayca sinirlenebilir. Kız kardeşine çok düşkün olmasından dolayı Selim ile evlenmesine izin vermez. Büyüklerine karşı saygıda kusur etmez. Özellikle Raif Amcaya karşı oldukça saygılıdır.

Selim mahalleye yeni taşınmış, doğal durumlara gülebilen, zoru gördüğünde özellikle de dayak yiyeceğini anladığı zaman, anında oradan uzaklaşarak kaçan bir karakter olarak izleyici yansır. Filmin başından sonuna kadar Halim ve Selim arasında bir mücadele söz konusudur.

Raif Amca, mahallenin en eski ve en yaşlı insanlarından biridir. Halim ile Selim arasında orta yolu bulmaya çalışan bir tip olarak izleyici karşısına çıkar.

3.7.13. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma

Selim, mahalleye yeni taşınmıştır. Bunu gören komşu teyze Selim'in muavini Ökkeş'e "Hoş geldiniz! Bir şeye ihtiyacınız olursa çekinmeyin." der. Yaşlı teyze, Selimlerin küçük bir yardıma ihtiyaç duymaları hâlinde yardımlarına gelebileceğinin sinyalini verir.

Filmin sonunda Zeynep'in çatı oluğunun hemen altındaki yere asılı kalması üzerine tüm mahalleli seferber olur ve erkeklerin hepsi birbirinin omzuna basarak Zeynep'i kurtarma girişiminde bulunur. Bu sahnede mahalle halkının büyük dayanışma ve yardımlaşması görülür.

3.7.14. Halk Edebiyatı

3.7.14.1. Atasözleri

Filmde kullanılan bazı atasözleri aşağıdaki gibidir:

- Eceli gelen köpek cami duvarına işermiş: Berber Seyfi, Selim için kullanır.
- El elden üstündür: Kahveci Davut, Halim'in Selim'den dayak yediğini zannedip kullanır.
- Kedi yetişemediği ciğere pis dermiş: Raif Amca, Selim'in Zeynep'i kötülemesi üzerine söyler.
- Öfkeyle kalkan zararlar oturur: Halim, kahvedekilerin birbirine hakaret etmesi sonucunda kullanır.

3.7.14.2. Deyimler

Filmde kullanılan bazı deyimler aşağıdaki gibidir:

- Aklını başını toplamak: Halim, kız kardeşi Zeynep için kullanır.
- Aklını kaçırmak: Raif Amca, Selim için kullanır.
- Akranına çatmak: Selim, Halim'e karşı kullanır.
- Altından çapanoğlu çıkmak: Halim, Selim'in muavini Ökkeş'e karşı kullanır.
- Asabı bozulmak: Halim, Selim'i kastederek muavinine karşı kullanır.
- Atmak: Bakkal Kerim ve çaycı Ökkeş'in anlattıklarını yalanlamak için kullanır.
- Baş belaya girmek: Halim, Zeynep'e karşı kullanır.
- Başına gelmek: Zeynep, Selim'e karşı kullanır.

- Başıını belaya sokmak: Halim, kız kardeşi Zeynep için kullanır.
- Belasını aramak: Halim, Selim'i kastederek muavinine karşı kullanır.
- Biçip yemek: Ökkeş, Selim'in Halim'i dövdüğünü söyleyerek çaycıya karşı kullanır.
- Bit yeniği: Kahveci Davut, Halim'in kahveye uğramaması üzerine kahvedekilere karşı kullanır.
- Bulaşma: Berber Seyfi, Halim'i kastederek çırağına karşı kullanır.
- Bulunmayan Hint kumaşı: Selim, kahvedekilere Zeynep'i kötülerken kullanır. (Bu ifade TDK'de bulunmaz Bursa kumaşı olarak da geçer.)
- Canına okumak: Halim, Selim'in muavini Ökkeş'e karşı kullanır.
- Canından bezmek: Zeynep kendisi için kullanır.
- Canını kurtarmak: Selim, Halim'i kastederek Ökkeş'e karşı kullanır.
- Dağıtmak: Ökkeş, Selim'in Halim'i dövdüğünü söyleyerek çaycıya karşı kullanır.
- Damda tünemek: Zeynep, Selim'e karşı kullanır.
- Damlamak: Berber Seyfi, Halim'i kastederek çırağına karşı kullanır.
- Elinden kaza çıkmak: Halim, Selim'e karşı kullanır.
- Elini kaldırmamak: Halim, Selim'i kastederek Ökkeş'e karşı kullanır.
- Elini kana bulama(mak): Muavin Nazmi, Halim için kullanır.
- Fıtlık olmak: Selim, Halim'e karşı kullanır.
- Fol yok yumurta yok: Zeynep, Selim'e yatak odasından bahsettiği zaman kullanır.
- Gıkı çıkmamak: Halim, Zeynep'e karşı kullanır.
- Göz yummak: Halim, kahvedekiler için kullanır.
- Gözü olmak: Halim, Zeynep'e karşı kullanır.
- Gözüne gözükmemek: Halim, Selim'i kastederek mahalleliye karşı kullanır.
- Gözünü patlatmak: Halim, mahalledekilere karşı kullanır.
- Gözünü yemek: Çaycı, Halim ile Selim'in kavgası üzerine Halim'e karşı kullanır.
- Gözünün üstüne iki tane giydirmek: Ökkeş, Selim'in Halim'i dövdüğünü söyleyerek çaycıya karşı kullanır.
- Harcanmak: Selim, Halim'i kastederek Ökkeş'e karşı kullanır.
- İşini görmek: Selim, Zeynep'i kastederek Bakkal Kerim'e karşı kullanır.
- Kafasını bozmamak: Halim, yolculara karşı kullanır.
- Kafasını dinlemek: Kahveci Davut, kahvedekilere karşı kullanır.

- Kahrını çekmek: Halim, kız kardeşi Zeynep'i kastederek Selim'e karşı kullanır.
- Kalbini kırmak: Halim, kız kardeşi Zeynep için kullanır.
- Kaşınmak: Halim, Selim'i kastederek muavini Nazmi'ye karşı kullanır.
- Kısmeti ayağına gelmek: Selim, Halim'e ait olan Türk kahvesini kahveciden alırken kullanır.
- Kıymetini bilememek: Halim, Selim'i kastederek Zeynep'e karşı kullanır.
- Konuyu kapatmak: Selim, muavini Ökkeş'e karşı kullanır.
- Laf atmak: Halim, Zeynep'e karşı kullanır.
- Mangal gibi yüreği olmak: Halim, kahvede Selim'in Zeynep'i kaçırabilme durumunun olmayacağını anlatmak için kullanır.
- Nalları dikmek: Doktor Hrant, Selim için kullanır.
- Patlamak: Halim, minibüsündeki yolcuya karşı kullanır.
- Perişan etmek: Ökkeş, Halim'i kastederek Selim'e karşı kullanır.
- Peşine takılmak: Halim, Zeynep'e karşı kullanır.
- Sataşmak: Selim, muavini Ökkeş'e karşı kullanır.
- Sıkıysa: Kahveci Davut, tombalacıya karşı kullanır.
- Sıktı: Zeynep, Selim'e karşı kullanır.
- Sonu iyi olmamak: Zeynep, Selim'e karşı kullanır.
- Su dökmek: Muavin Ökkeş, patronu Selim için kullanır.
- Sürtmek: Halim, Berber Seyfi'ye karşı kullanır.
- Şerefi iki paralık olmak: Halim, kız kardeşi Zeynep için kullanır.
- Tatsızlık çıkarmak: Halim, Selim'i kastederek muavinine karşı kullanır.
- Toslamak: Çaycı, Selim'in muavini Ökkeş'e karşı kullanır.
- Ucuz atlatmak: Halim, araba kazasını kastederek muavinine karşı kullanır.
- Ufalamak: Raif Amca, Halim'i kastederek kahvedekilere karşı kullanır.
- Uydurmak: Çaycı, Ökkeş'i kastederek Raif Amca'ya karşı kullanır.
- Yanmak: Kahveci Davut, Halim'i kahveye girdiğinde kullanır.
- Yola gelmek: Fevzi, Selim'in Zeynep'i kaçırmaktan vazgeçtiğini söylemesi üzerine kullanır.
- Yolunu kesmek: Halim, Zeynep'e karşı kullanır.
- Yüz ver(me)mek: Selim, Halim'in kız kardeşi Zeynep için kullanır.

3.7.14.3. Dualar ve Beddualar

Dualar

Allah neşemizi bozmasın: Halim, muavini Nazmi'ye keyfini sorarak güzel temennilerde bulunur.

Allah razı olsun: Selim'in muavini Ökkeş, mahalleye yeni taşındıklarında yardıma ihtiyaçlarının olup olmadığını soran yaşlı teyzeye karşı dua eder.

Neşeniz bol olsun: Raif Amca, meyhaneye geldiğinde meyhanede bulunanlar için kullanır.

Beddualar

Allah cezanızı versin: Zeynep, Halim ve Selim için beddua eder.

Allah kahretsin: Muavin Nazmi, Selim'in üzerine çamur sıçratması üzerine kullanır.

3.7.14.4. Şarkılar

Selim, Zeynep'i minibüsü ile gideceği yere kadar götürmek ister. Bunun üzerine Zeynep minibüse biner. Selim, minibüste Orhan Gencebay'ın kasetini koyarak “Sevmenin Zamanı Yok” şarkısını açar.

Selim'in meyhanede olduğu sahnede Behiye Aksoy'un “Gülünce Gözlerinin İçi Gülüyor” şarkısı çalar.

Filmin son sahnesinde Halim ve Selim kavga edecek duruma gelir. 1966 yapımı olan ve pek çok Yeşilçam filminin sahnelerinde kullanılan “İyi, Kötü ve Çirkin” adlı kovboy filminin müziği bu sahnede de kullanılmıştır.

3.7.15. Halk Müziği ve Müzik Araçları

Trompet: Mahalleli tarafından olağanüstü bir varlık zannedilen canavarı yakalamak için haberleşme aracı olarak trompet kullanılmıştır.

Filmde fon müziği olarak Hüsnü Özkartal Orkestrası'nın Kürdili Hicazkar Longa⁴² şarkısı kullanılmıştır.

⁴² https://www.youtube.com/watch?v=3s4_ITWcr7w (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

3.7.16. Çocuk Oyunları ve Oyuncaklar

Mahalledeki çocukların oynadıkları oyuncak türü olarak futbol topu kameraya yansıtılmıştır. Filmde ayrıca Aysel'in çocuğunun sokakta top oynadığı görülür.

3.7.17. Halk Eğlenceleri; Sporlar

Filmde halk eğlencelerine dair oynanan oyunlar mahallenin kahvesinde kullanılmıştır.

Şans Oyunları

Kumar: Tombala gibi bu oyunun da kahvede oynanması ve oynatılması Halim tarafından yasaklanmıştır. Kumarcı, mahallenin kabadayısı Halim'den gizli bir şekilde kahvedekilere kumar oynatmaya çalışır.

Okey: Kahvedeki kişilerin okey oynadığı görülmektedir. Halim'in geldiğini görünce masadaki okey taşları ve istakalar kaldırılır.

Tombala: Bu oyunun kahvede oynanması ve oynatılması Halim tarafından yasaklanmıştır. Tombalacı, her şeye rağmen Halim'den gizli bir şekilde bu oyunun oynanması için elinden geleni yapar. Halim'in Selim'den dayak yemesi dedikodularına bile kendi lehine çevirerek şu cümleyi söyler:

-“Tombala beyler, tombala... İşimize bakalım, Halim abimizin gözünü şişirmişler, tombala... Bul numarayı al sigarayı.”

3.7.18. Adlar

Filmde kullanılan erkek isimleri Halim, Selim, Seyfi, Necmi, Kerim, Davut, Fevzi'dir. Kız isimleri olarak ise Melahat, Aysel, Zeynep kullanılmıştır.

Filmdeki meslek ve saygı sözleri incelendiğinde kişilerin isimleri aşağıdaki gibi kullanılmıştır:

Naylon İsmail: İsmail nayloncudur. Berber Seyfi İsmail'i görür ve selam vermek ister. Bu selamda İsmail'e hitap şekli “Ne var ne yok Naylon İsmail?” şeklindedir.

Doktor Hrant: Nubar Terziyan'ın canlandığı Doktor Hrant karakteri, Raif Amca tarafından “Doktor Hrant” olarak isimlendirilmiştir.

Raif Abi / Raif Amca / Raif Baba: Filmde Halim mahallenin büyüğü olmasından dolayı Raif karakterine “Raif Abi”, “Raif Amca” ya da “Raif Baba” olarak seslenir.

3.7.19. Argo ve Küfürler

- Anasını (...): Halim, Zeynep’in yanında Selim’e karşı kullanır. Cümlenin sonunu tamamlamaz.
- Aval aval bakmak: Doktor Hrant, mahalleliye karşı kullanır.
- Ayı gibi: Selim, Halim için kullanır.
- Bir bokluk olması: Fevzi, Raif Baba’ya karşı kullanır.
- Bok yemek: Halim, mahalleliyi kastederek Kahveci Davut’a karşı kullanır.
- Bok: Rauf Baba, Halim’in arkasından kullanır.
- Enayi: Selim, kendisini kastederek kullanır.
- Eşek herif: Kahveci Davut, Selim’i kastederek kahvedekilere karşı kullanır.
- Eşoğlu eşşek: Selim ve Halim birbirine karşı kullanır.
- Eşşek gibi sözünde durmak: Raif Baba, Selim’i kastederek Halim’e karşı kullanır.
- Eşşoğlu: Halim, Selim için kullanır.
- Fingirdemek: Halim, Zeynep’e karşı kullanır.
- Görgüsüz, küstah: Raif Baba, Selim’in kahvede bacak bacak üstüne atmasına karşı kullanır.
- Hergele: Halim, Selim için kullanır.
- Hıyar gibi bakmak: Selim, mahalledekilere karşı kullanır.
- Hıyar senin babandır: Halim, Selim için kullanır.
- Hıyar: Halim, Selim’i kastederek mahalleliye karşı kullanır.
- Hıyarlığın lüzumu yok: Selim, muavini Ökkeş’e karşı kullanır.
- Irz düşmanı: Halim, Selim’e karşı kullanır.
- İnek: Kumarcı, tombalacıya karşı kullanır.
- İt oğlu it: Selim, Halim için kullanır.
- İt: Halim, Selim’e karşı kullanır.
- İyi halt etmek: Doktor Hrant, Selim’i kastederek mahalleli kadına karşı kullanır.
- Kepazelik: Halim, Selim’e karşı kullanır.
- Kereste: Selim, minibüs alanlar için kullanır.

- Kesik: Selim, Ökkeş'e, Zeynep'in kendisini sevdiğini anlatmaya çalışırken kullanır.
- Lan: Kumarcı, tombalacıya karşı kullanır.
- Namussuz herif: Halim, Selim'e karşı kullanır.
- Popo: Halim, kahvedekilere karşı kullanır.
- Tavlamak: Selim, Zeynep'i kastederek Ökkeş'e karşı kullanır.
- Terbiyesiz: Raif Baba, kumarcıya karşı kullanır.
- Ulan senin gibi delikanlının (...): Halim, Selim'e karşı kullanır. Cümlenin sonunu tamamlamaz.
- Ulan: Halim, kahvedekilere karşı kullanır.
- Zırtapoz: Mahalleli, Selim'i kastederek Bakkal Kerim'e karşı kullanır.
- Zibidi: Halim, Selim'i kastederek muavini Nazmi'ye karşı kullanır.

3.8. Petrol Kralları

Petrol Kralları Filminin Künyesi

Yapımcı: Hürrem Erman

Yönetmen: Zeki Alasya

Senarist: Zeki Alasya

Yapım Yılı: 1978

Tür: Komedi

Vizyon Tarihi: Ocak 1979

Süre: 89 dk.

Yapım Şirketi: Erman Film

Oyuncular: Zeki Alasya (Zeki), Metin Akpınar (Metin), Suna Yıldızoğlu (Aytan), Perran Kutman (Şukufe), Ali Şen (Hasan), Mine Sun (Filiz), Renan Fosforoğlu (Metin'in ustası), Şevket Avşar (Ömer), Ali Demirel (Mimar), Nermin Özses (Şaziye), Baki Tamer (Selami), İbrahim Uğurlu (Tamirci), Mehmet Uğur (Pompacı), Ahmet Turgutlu (Mahalleli), Orhan Çoban (Leğenci), Ali Yazar (Noter), Hüseyin Kaşif (Bakkal Rıza), Niyazi Vanlı (Kahveci Sadık), Osman Alyanak (Recep).

Petrol Kralları Filminin Özeti

Film, Zeki ile Metin'in işe gitmesiyle başlar. Zeki ile Metin aynı evde yaşayan iki samimi arkadaşdır. İkili, sanayide otomobil tamircisinde çalışmaktadır. Metin'in iş arkadaşları, Metin'in işe gecikmesinden dolayı onu idare ederler. Filmde Zeki ile Aytan sevgilidir. Aytan'in babası, mahallenin tefecisi Hasan'dan borcunu biraz daha ertelemesini ister. Hasan buna izin vermez. Zeki ile Metin para biriktirip dükkân açmak için planlar yaparlar. Tefeci Hasan, mahalledeki bütün evleri yıktırıp yerine pasaj yaptırmak ister. Tüm mahalleli evlerini Hasan'a satsa da Zeki ile Metin bu duruma razı gelmez dolayısıyla da evlerini satmazlar. Aytan, terzilik yaparak ailesine destek olmaya çalışır. Zeki ile Metin, dükkân açma parası için tefeci Hasan'dan borç isteme kararı alır. Bu sebeple de Hasan'ın evinin kapısını çalarlar. Hasan, borç için evlerini ister. Zeki, teklifi kabul eder. Metin ise evin fiyatını arttırmak için bu teklifi kabul etmez.

Metin, mahalleye yeni taşınan Filiz ve ailesiyle tanışır. Metin, Filiz'e ilk görüşte âşık olur. Âşık olma durumunu da ev arkadaşı Zeki ile paylaşır. İkili, bir gün kahvede tavla oynarken mahalleli, evlerini tefeci Hasan'a sattıklarını Zeki ile Metin'in evi ona vermemesi durumunda hiçbir şey yapamayacağını ima eder. Zeki ve Metin mahallelinin sözünü dinleyerek evi satmayacaklarını açıklar. Tefeci Hasan, mahalleliyi tek tek ziyaret

ederek borcunu almaya çalışır. Metin'in Filiz'e karşı olan aşkını öğrenen Ayten ve Şukufe, Filiz'e, Metin'in ağzından bir aşk mektubu yazarlar. Metin'in ise hiçbir şeyden haberi yoktur.

Zeki ile Metin defalarca işe geç kalır bu yüzden çalıştıkları iş yerinden kovulduklarını öğrenirler. İlerleyen sahnelerde Ayten'in babası Recep Amca vefat etmiştir. Mahalleli, öğle namazına cenazesini kaldırmıştır. Zeki ve Metin, Ayten'in evine gelip baş sağlığı verir. Bu esnada tefeci Hasan, borçlarını istemek için cenaze evine gelir. Zeki ile Metin buna istinaden Recep Amca'nın borçlarını kendilerinin ödeyeceğini açıklar. Mahalleli, Zeki ve Metin'e kendi evlerini satmalarını söyler. Bu konuşmanın ardına Zeki ve Metin tefeci Hasan'ın evine gelerek evi 425.000 TL'ye kendisine satacaklarını aktarır. İkili, evdeki eşyalarını toplarken birdenbire bir sürpriz ile karşılaşır. Zeki ve Metin'in evine tefeci Hasan'ın petrolü oldukça yakındır. Hasan, petrolün deposundaki çatlağı engellemek için bir tamirci çağırır fakat tamirci çatlağa karşı tam onarım sağlayamaz. Zeki ile Metin, evlerinin bahçesinde petrol bulduklarını zannederler. Buldukları petrolün tefeci Hasan'ın benzin istasyonundan geldiğinden ise habersizdirler.

İlerleyen sahnelerde Şukufe'nin de yardımıyla bulabildikleri kadar bidon ve şişe bulurlar. Mahalleliye ucuza benzin satarlar. Kazandıkları parayla mahallelinin borcunu öderler. Kısa bir süre içerisinde bahçelerinde benzinin kalmadığını anlarlar. Bu yüzden ikili, evi bir an önce tefeci Hasan'a satar. İkisi de mahalleden ayrılma kararı alırken olup biteni öğrenen tefeci Hasan, onları polise şikâyet eder fakat bu durum Hasan'ın aleyhine işler. Mahallelinin, Hasan'ın tefeciliğini ve stokçuluğunu polislere aktarmasıyla, polisler Hasan'ı tutuklar. Zeki ile Metin, Hasan'ın verdikleri paranın bir kısmını Şukufe ve annesine verir. Mahalleliden büyük takdir toplayan bu hareketleriyle de mahallede kalma kararı alırlar.

3.8.1. Yerleşim Yerleri-Türleri

İlgili film sürekli yerleşim yerleri içerisinde bulunan kent yerleşimini yansıtır. Yüksek katlı binalar, trafik yoğunluğu ve kalabalık nüfus, izleyiciye kent yaşamını verir. 1978 yapımı olan filmin çekimleri İstanbul'da yapılmıştır.

3.8.2. Barınak-Konut (Halk Mimarisi)

Filmde mahalle halkının barındığı konut tipleri genel olarak ahşap yapıdadır. Zeki ve Metin birlikte aynı evde kalmaktadır. İkisinin oturdukları evin iki katlı ahşap yapıda olduğu tespit edilmiştir. Ev oldukça eskidir ve babasından Zeki'ye kalmıştır. Bunun yanında film sahnelerinde yüksek katlı betonarme tarzda yapılmış apartmanları ve iş yerleri görülür. Filmde Zeki ile Metin'in yaşadığı ev, günümüzde Beşiktaş'a bağlı Arnavutköy mahallesi Boyalı Köşk sokakta yer alır. (<https://www.youtube.com,> 07.04.2022) Bu sahne görüntü merkezli yaklaşıma örnek teşkil edebilir.

Filmin bir sahnesinde Metin, Zeki'ye âşık olduğunu anlatır. Bu sırada Zeki'nin televizyon izlediği görülmektedir. O dönemde televizyon yayını siyah-beyaz olarak izleyiciye ulaşır. Bu sahnede de Zeki'nin izlemiş olduğu televizyon programının siyah-beyaz şeklinde olduğu görülür.

Zeki ve Metin sabah erkenden işe gidecekleri için alarm kurmalı çalar saat kullanırlar.

Evde geyik motifli duvar halısı, çerçeveli fotoğrafları ve çeşitli posterleri vardır. Evin mutfak bölümünde ise bardak, çatal, kaşık, tabak gibi nesneleri koymak için eski terek rafları izleyiciye yansıtılır.

3.8.3. Aydınlanma, Isınma

Filmde iç mekânların yansıtılmasından hareketle aydınlatma ihtiyacı olarak elektrikten faydalandığı görülmektedir. İlgili filmde ısınma türüne dair herhangi bir unsur tespit edilememiştir.

3.8.4. Taşıtlar-Taşıma Teknikleri

Kara Taşımacılığı

Banliyö Treni: Filmin başlangıcında Zeki ve Metin'in işe gitmelerinde ulaşım aracı olarak gösterilmiştir. Filmde Zeki ve Metin işe geç kalır ve böylece treni de kaçırmış olurlar.

Minibüs: Zeki ve Metin iş yerine gitmek için minibüse binerler.

Otomobil: Zeki ve Metin'in evlerinin bahçesinde petrol çıkar. Ucuz yakıt almak isteyen araç sahipleri, otomobilleri ile uzun kuyruklar oluşturur.

Üç Tekerli Bisiklet: Leğen ve kova gibi plastik eşyaları taşımada kullanılmıştır.

Deniz Taşımacılığı

Vapur: Zeki ve Metin iş yerine gitmek için vapura binerler.

3.8.5. Ekonomi Türleri

Ticaret: İlgili filmde Hasan'ın petrol istasyonu vardır. Hasan benzin satarak geçimini sağlar. Hasan ayrıca mahalleliye borç verir ve verdiği borcu misliyle geri alır. Bu bakımdan mahalleli tarafından tefeci olarak adlandırılır. Bununla birlikte dönemin ekonomik koşullarına uyarak stokçuluk, karaborsacılık gibi yasal olmayan yollarla zengin olma çabasıdır. Filmde Hasan'ın benzin depoladığı görülmektedir. Benzini kendisine ait depoda saklar. Ofisin her köşesinde “Benzin yoktur.” yazısı asılıdır. Benzine zam geldiği andan itibaren ise bu yazıları kaldırıp karaborsacılığı uygular. Mahalleli ve kızının anlattığına göre benzin depolamanın yanı sıra gaz, peynir ve çimento istifçiliği de yapmaktadır.

3.8.6. Halk Ekonomisi

Bakkal: Filmde Rıza karakterini canlandıran Hüseyin Kâşif'in bakkal dükkânı vardır. Bakkal Rıza, geçimini bu bakkal sayesinde sürdürür.

Kahveci: Kahveci Sadık filmde kahveyi çalıştırarak geçimini sağlar.

Nayloncu: Filmde, üç tekerlekli bisiklet ile naylon eşyalar satan bir kişi vardır. Bu kişi çeşitli leğen, bidon gibi eşyaları satarak geçimini sağlar. Nayloncunun repliği aşağıdaki gibidir:

-“Nayloncuuuuu... Eskilere naylon leğenler, su kovaları, çamaşıra, bulaşığa nayloncuuuuu... Çamaşıra, bulaşığa naylon leğenlerim var, su kovalarım var. Nayloncu geldi... Nayloncuuuu...”

Pencereden bir kişi seslenir:

-“Leğenci...”

-Leğenci: “Buyur abla!”

-“Şu kenardaki küçük mavi leğeni kaç verirsin?”

-Leğenci: “Bunu mu abla? 35 lira.”

-“İyi tamam, bir zahmet yukarı getiriver. Şuradan gireceksin.”

Otomobil Tamirciliği: İlgili filmde Zeki ve Metin otomobil tamircisidir. İkisinin de ustası farklıdır. Metin, daha çok otomobillerin mekanik işleriyle uğraşırken Zeki otomobilin boya işlerine bakmaktadır.

Terzi: Ayten’in dikiş masası ve dikiş makinesi vardır. Mahallelinin elbiselerine birtakım işlemler yaparak geçimini sağlar.

3.8.7. Beslenme-Mutfak-Kiler

Zeki ve Metin ikilisinin bekâr hayatı yaşamaları birçok sorumluluğu da beraberinde getirir. İkili yemek yapmakla uğraşmaz. Bunun yerine pratik çözüm bulmuşlardır. Filmde Zeki küçük bir tavaya iki adet yumurta kırar. Metin ise salata tabağı hazırlar ve salatanın içerisine zeytinyağı koymayı da ihmal etmez. Lokantanın yansıtıldığı sahnede ise Zeki ve Metin’in işçilerle birlikte yemek yediği görülmektedir. Lokantadaki garson Metin’e sebzeli yemek getirir. Diğer işçilerin yedikleri besinler kamera açısında net olarak yansıtılmamıştır. Beslenme kültürüne ait bir diğer sahne Ayten’in, Zeki’ye yemek getirmesiyle görülür. Ayten, öğle yemeklerinde Zeki’ye yemek getirmektedir. Bu durum sözlü olarak filme yansıtılmıştır. İki sevgili buluştukları zaman Ayten o gün için Zeki’ye yemek getiremediğini, babasının rahatsız olduğunu söyler. Sonraki sahnelerde ise Ayten’in Zeki’ye kendi eliyle poğaça yaptığı görülmektedir. Zeki büyük bir iştahla Ayten’in yapmış olduğu poğaçalardan yer.

Filmde içeceklere ait olarak daha çok Türk kahvesinin tüketimi görülmektedir. Bununla birlikte mahallenin kahvesinde sıkça çay içilir. Zeki ve Metin’in meyhaneye gittiği sahnede ise alkollü içecekler izleyiciye yansıtılır.

3.8.8. Ölçme, Tartma, Hesaplama Birimleri; Zaman ve Mesafe Kavramları

Hesaplama para birimi olarak Türk lirasının kullanımı görülür. Zeki ve Metin paralarını biriktirip bir dükkân açmak isterler. İkili bunun için her hafta haftalıklarından 50’şer lira arttırır. Bu konu hakkında Zeki ve Ayten’e şu cümleyi kurar:

“Eli kulağında açıyoruz, 3500 liramız birikti şimdiden ya. 50 Metin, 50 de ben her hafta 100 lira arttırıyoruz haftalıklardan.” Bu cümleden hareketle Zeki ve Metin’in 35 hafta boyunca para biriktirdikleri söylenebilir.

Zeki ve Metin arasında dükkân açma konusunda ise şu diyalog geçer:

Zeki hesap yapmaktadır.

-Metin: “Neyi hesaplıyorsun sen?”

-Zeki: “Şey be... Dükkânı ne zaman açabileceğimizi.”

-Metin: “Hiç kafanı yorma ben hesapladım. 62 sene, 3 ay, 3 hafta saat 5’i çeyrek geçe.”

-Zeki: “İyi. Hassiktir ulan eşoğlu eşek.”

Bu sahnede de Metin, dükkânı açabilme imkânlarının olmamasını Zeki’ye esprili bir şekilde aktarır.

Filmde ölçme aracı olarak alüminyum litrelik kap kullanılmıştır. Günümüzde süt satımında da kullanımı devam eden alüminyum litrelik kap, filmde petrol satımında kullanılmıştır. Zeki ve Metin’in bahçelerine sızan petrolü bu kaplarla ölçerek araçların yakıt deposuna doldurduğu görülür. Benzinin litresini ise 5 TL’den satarlar. Metin ile bir vatandaş arasında şu diyalog geçer:

-Metin: “44 litre. Litresi 5 TL’den 220 TL.”

-Vatandaş: “Litresi 5 TL mi?”

-Metin: “Tabii 5 TL. Sudan ucuz. Zam yok bizde. Damping var damping. Halka dönük benzin satışları... Gel gel vatandaş sen de gel... Dolduuurrr Zeki usta. Doldur da ver.”

Hasan’dan borç alan insanların evleri, borçlarını ödeyemediklerinden dolayı Hasan’ındır. Hasan ile mimar arasında geçen konuşmada, Hasan, tüm evleri yıkacağını onun yerine bir iş hanı yapmak istediğini söyler. İş hanının altının da boydan boya pasaj olacağını belirtir. Mimar, aradaki ikinci evin yıkıma engel olacağını, onun da satılması gerektiğini söyler. Aradaki ikinci ev Zeki ve Metin’indir. Mimar, Zeki ile Metin’in evinin değerinin 600.000 TL edeceğini söyler.

Bununla birlikte Hasan, mahallelinin tüm borçlarını hesaplamıştır. Bunu borçlu olan kişilere sözlü olarak aktarır. Borçlarını ödemeleri için onlara 15 gün zaman tanır.

Hasan, Bakkal Rıza'nın kendisine 42.500 TL borcu olduğunu söyler. Recep Amca'nın borcunu, Recep Amca vefat ettikten sonra 47.500 TL olarak söyler. Kahvecinin kendisine olan borcunu ise 30.000 TL olarak belirtir.

Hasan, petrol istasyonuna benzin deposu yaptırmıştır. Benzin deposu yaptırmak için harcadığı para ise 140.000 liradır.

Filmin son sahnesinde Zeki ve Metin evlerini Hasan'a 1,5 milyon liraya satmıştır. Hasan'ın yapmış olduğu karaborsacılık işleri gün yüzüne çıkınca polis tarafından tutuklanır. Zeki ve Metin, Hasan'dan aldıkları paranın 1 milyon TL'sini Hasan'ın ailesine teslim ederler.

3.8.9. Giyim-Kuşam-Süs

Erkek giyimi

Günlük giyim-kuşam içerisinde gömlek, kazak, deri ceket, hırka, yelek ve bol paça kumaş pantolon kullanılır. Filmde özel giyim olarak kullanılan takım elbise Zeki ve Metin'in, Hasan'dan borç istemeye gittikleri sahnede görülmektedir. Bu sahnede Şukufe, Metin'in kendisini istemeye geldiğini düşünerek heyecandan Metin'in ceketinin üzerine kahve döker. Şaziye kahve lekesini çıkarmak için çok uğraşır fakat lekeyi daha çok yayar.

Zeki ve Metin'in iş elbiseleri dikkat çeken bir ayrıntı olarak filmde kullanılmıştır. Filmde Metin'in iş elbisesi mavi renkte düğmeli tulumdur. Zeki'nin iş elbisesi lacivert renkte düğmeli önlüktür.

Zeki ve Metin'in evdeki sahnelerinde Fenerbahçe futbol takımı kadrosunun posteri kameraya yansır. Zeki ve Metin'in kahvede tavla oynadıkları sahnede aksesuar olarak kullandıkları şapka sarı-lacivert renktedir. Buradan hareketle filmde ikilinin tutmuş olduğu futbol takımını da seyirciye yansıtılır.

Filmde karaborsacılık ve tefecilik yaparak zengin olmaya çalışan Hasan, diğer insanların giyim tarzlarına göre lüks giyime sahiptir. Hasan, genellikle siyah renkte takım elbise giyer. Aksesuar olarak ise takım elbisesinin yeleğinde bulunan zincir dikkat çeker. Bununla birlikte sağ elinde baston, sol elinde tesbih vardır. Şapka olarak dönemin modasına uygun fötr şapka kullanır. Bu hâliyle de mahallenin ağası görünümünde izleyiciye yansıtılır. Filmdeki Hasan karakterinin giyiniş tarzı, Hacivat ve Karagöz'deki

bir İstanbul efendisi olan Çelebi⁴³ tiplemesiyle örtüşür. Bununla birlikte Hasan'ın Orta Anadolu ağız taklidi yapması filmde metin merkezli yaklaşıma örnek olarak verilebilir. Filmde Zeki ile Metin'in petrol buldukları sahnede Metin rüya görür. Rüyasında Zeki ile birlikte kendisini petrol kralı olarak gören Metin'in kafasında kefiye ve agel bulunur. Bu sahnede kandura giysisi erkek oyuncular tarafından kullanılmıştır.

Kadın giyimi

Kadın giyim olarak kumaş elbise, kumaş etekli yelek takım, triko boğazlı kazak, kısa gömlek, triko etek, triko hırka ilgili filmde kullanılmıştır. Filmde Metin'in rüya sahnesinde Ayten, Filiz ve Şukufe karakterleri dansöz kıyafetleri giyinmiştir. Ayten ve Filiz bu sahnede dans edip partnerleriyle karşılıklı oynarlar.

3.8.10. Halk İnançları; Töreler, Âdetler, Gelenekler, Görenekler

Filmin bir sahnesinde Ayten, Zeki'ye poğaç yapmıştır. Zeki, çay bahçesinde hem Ayten ile konuşup hem de poğaçaları yemektir. Ayten, Zeki'ye poğaçaların tamamını bitirmesi gerektiğini aksi takdirde arkasından ağlayabileceğini söyler. Türk halk kültüründe yemekleri yarım bırakmak ya da dökmek hem dinî hem de kültürel bağlamda hoş bulunmaz. Nitekim Ayten'in Zeki'ye poğaçaların arkasından ağlayacağını belirtmesi, ekmeğe/nimete verilen değerle örtüşür.

Filmin son sahnesinde Zeki ile Metin'in evi Hasan'a sattıkları ve evden ayrıldıkları görülür. İkilinin mahalleyi terk edeceğini düşünen Şukufe, elinde maşrapa ile bekler. Metin ve Şukufe arasında aşağıdaki diyalog yaşanır:

-Metin (Şukufe'ye bakarak): “Sen ne yapıyorsun orada?”

-Şukufe: “Âdettir. Gidenin arkasından su dökülür.”

-Metin: “Biz bir yere gitmiyoruz ki.”

-Zeki: “Deli misin kız? Biz seni bırakıp, bütün bu insanları bırakıp nereye gidebiliriz?

Başka mahallede yaşayabilir miyiz biz?”

⁴³ Çelebi karakteri, oyunun en eski ve tanınmış tiplerinin başında gelir. Bu karakter, tam bir İstanbul beyefendisi görünüşündedir. Kıyafet olarak üzerinde redingot ve setre pantolon bulunur; üst giyim olarak da yelek görülür. Boyunbağı ile ekose pelerinli paltosu bu kıyafeti tamamlamaktadır. Başındaki fes ve ayağındaki iskarpinleri onun öbür giyecekleridir. Mevsimine ve oyununa göre elinde eldivenle tutulmuş şemsiye veya baston bulunur. (Sakaoğlu, 2011: 183)

Repliklerden de anlaşılacağı üzere yolculuğa giden bir kişinin arkasından su dökme âdeti ilgili filme yansıtılmıştır.

Görsel 21: Şukufe'nin Zeki ve Metin'in Arkasından Su Dökme İşlemini Gerçekleştirmek İstedığıne Dair Bir Sahne

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Erman Film, Petrol Kralları, 01:21:05)

3.8.11. Geçiş Dönemleri

Ölüm

Ayten'in babası Recep Amca hasta ve çalışamaz durumdadır. Ailenin ekonomik durumu iyi olmadığı için Recep Amca'nın ilaçlarını alamazlar. Belli bir süre sonra Recep Amca'nın vefat ettiği görülür. Filmde cenazenin kaldırılmasına dair ibarelerin sözlü olarak kullanıldığı tespit edilmiştir:

-Zeki: "Ne o Rıza Abi, sen de mi dağıttın bizim gibi?"

-Metin: "Öyle ya, bu saatte dükkân mı açılırmış?"

-Bakkal Rıza: "Cenazedeydim."

-Metin: "Kim öldü?"

-Bakkal Rıza: "Recep Amca'yı kaybettik, haberiniz yok mu?"

-Metin: "Ne zaman öldü?"

-Bakkal Rıza: “Dün gece geç vakit. Öğle namazına da kaldırdık.”

-Metin (üzülerek): “Allah rahmet eylesin.”

-Zeki (üzülerek): “Zavallı adam.”

Cenaze evinde mahalleli tarafından taziyelerin olduğu görülmektedir. Zeki ve Metin de taziye vermek için Aytenlerin evine gelir. Tefeci Hasan borcunu istemek için cenaze evine gelir. Recep Amca’nın borcunun tamamını Zeki ve Metin üstlenir.

Filmde Zeki ile Metin’in, Recep Amca’nın vefat haberini öğrenmesi, günümüzde semt olarak Arnavutköy, Beyazgül Caddesi’nde olmuştur. (<https://www.youtube.com,> 07.04.2022) Bu sahne görüntü merkezli yaklaşıma örnek teşkil edebilir.

3.8.12. Bayramlar-Karşılamlar-Uğurlamlar

Karşılamlar

Zeki ve Metin, dükkânlarını açabilmek için tefeci Hasan’ın evine borç istemeye gelirler. Bu sırada Hasan eşi Şaziye’ye şu şekilde seslenir:

-“Hanım gayfe yap bize. Garşılıklı içek oğullarımnan.”

-Bu replikten anlaşılacağı üzere Hasan, çıkarları doğrultusunda Zeki ile Metin’i çok iyi bir şekilde karşılayarak evinde misafir eder.

Uğurlamlar

Zeki ile Metin, tefeci Hasan’a evi sattıklarında evden ayrılırlar. İkisinin mahalleden ayrılacağını duyan mahalleli onları uğurlamaya gelir. Zeki ve Metin mahalleli için pek çok fedakârlık yapmıştır. Bakkal Rıza, onların bu fedakârlığına karşı tüm mahalle adına teşekkür eder ve çiçek verir.

3.8.13. Kalıp Hareketler (Tavırlar, Jestler, Mimikler) - Kalıp Sözler ve Sesler

Zeki ile Metin sabahları erken uyanamadıkları için işe geç kalırlar. İkisinin de iş yeri aynı yerde ve birbirine yakın mesafededir. Zeki’nin ustası iş yerine geç gelir. Bu bakımdan Zeki’nin işe geç kalma durumu çok fazla problem olmaz. Metin’in ustası ise iş yerine Metin’den önce gelir. Bu durum Metin açısından büyük bir sorun oluşturur. Filmin başlangıcında Metin’in ustasının geldiğini gören iş yerindeki çalışanlar, dışarıdaki

arabanın altına iş kıyafetleri giydirilmiş cansız manken yerleştirirler. Usta, Metin'in gelip gelmediğini sorduğunda arkadaşları cevap olarak Metin'in geldiğini ve arabanın altında çalıştığını söylerler. Bu olay filmde üç defa tekrarlanır. İkinci tekrarda Metin ve ustası arasında geçen konuşma şu şekildedir:

-Metin'in ustası: "Ulan sen iki de bir tulum mu değiştiriyorsun?"

-Metin: "Ne tulumu usta?"

-Metin'in ustası: "Demin çalışırken başka bir tulum vardı ayağında."

-Metin: "Dalga mı geçiyorsun ustacım? 20 senedir aynı tulumu giyerim."

-Metin'in ustası: "Ayakkabıların da değişmiş."

-Metin: "Kirlenmiş olabilir."

-Metin'in ustası: "Öyleyse demin bir başkası vardı arabanın altında."

-Metin: "Teveccühünüz."

-Metin'in ustası: "Dalga mı geçiyorsun ulan? Peki, o hâlde sen neredeydin?"

Bu konuşmalardan sonra Metin'in ustası, arabanın altında Metin değil de başka bir kişinin olduğunu anlar. Farklı bir günde arabanın altına üçüncü defa mankeni koyduklarında ise usta her şeyi öğrenmiş olur.

3.8.14. Dernekler, Kuruluşlar Dayanışma ve Yardımlaşma

Komşuluk

Komşuluk dayanışmasını filmde sıkça vurgulanmıştır. Filiz ve ailesi mahalleye yeni taşınmıştır. Ayten ve Filiz yolda karşılaşp tanışrlar. İkisinin arasında şu diyalog geçer:

-Filiz: "Merhaba."

-Ayten: "Merhaba, benim adım Ayten. Hoş geldine geledik kusura bakmayın. Babam rahatsız biraz."

-Filiz: "Ya, geçmiş olsun üzıldüm."

...

Bu repliklerden anlaşılacağı üzere Ayten, Filiz'in evine hoş geldine gitmek ister. Babasının rahatsızlığından dolayı gidemez. Günümüzde de mahalleye yeni taşınan kişiler için hoş geldine gidilir. Geçmişe kıyasla yeni taşınan kişi/kişileri ziyaret etme durumu günümüzde daha seyrek yapılmaktadır.

Sonraki sahnelerde ise mahalleye yeni taşınan Filiz'in, Aytenlerin evine geldiği görülmektedir. Filiz ve Ayten'in annesi arasında şu diyalog yaşanır:

-Filiz (Elinde tencere ile): "Amcaya çorba getirdim. Annem gönderdi. İyi gelirmiş."

-Ayten'in annesi: "Sağ ol kızım."

Bu replikten hareketle komşuluk ilişkilerinin günümüze oranla daha iyi bir seviyede olduğu söylenebilir.

Dayanışma ve Yardımlaşma

Filmde dayanışma ve yardımlaşma adına pek çok şey söylenebilir. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Hasan, kendisine borcu olan mahallelinin evini elinden alıp sırasıyla yıktırarak ve pasaj yaptıracaktır. Zeki ve Metin'in evi arada olduğu için onlara dokunamaz. Aradaki engelin kalkması için onların evini de alması gerekir. Bunun için de elinden ne geliyorsa yapar. Mahalleli ise evlerinin yıkılmasını istemez. Bu durumu Zeki ve Metin ile konuşurlar. Zeki-Metin ikilisi ile kahvedekiler arasında şu diyalog yaşanır:

-Metin: "Hayrola Rıza abi? Bir aksilik mi var"

-Bakkal Rıza: "Var ya, Hasan namussuzu sıradan bütün evleri yıkıp pasaj yaptıracakmış yerine."

-Metin: "Eeeee yaptırın, ne olur?"

-Kahvedekilerden biri: "Ne oluru var mı? Hepimiz sokak ortasında kalacağız kış kıyamette."

-Kahvedekilerden bir başkası: "Düşündük, taşındık sizinle konuşmaya karar verdik."

-Zeki: "Bizimle mi?"

-Metin: "Bizimle ne ilgisi var bu işin?"

-Kahveci: "Oğlum, satın almaya kalkmadı mı elinizden evinizi?"

-Zeki: “Kalktı.”

-Bakkal Rıza: “Pasajı yapması için sizin evi de satın alıp yıkması lazım.”

-Kahvedekilerden bir başka kişi: “Her şey sizin evi satıp satmamanıza bağlı.”

-Kahvedekilerden bir başkası: “Siz evi satmazsanız, Hasan pasajı yapamayacak.”

-Metin: “Vay namussuz herif. Yardım dümeni buydu demek.”

-Zeki: “Satmıyoruz ulan. Satmıyoruz, anladın mı? 1 milyon bile versen satmıyoruz.”

-Metin: “Hiç merak etmeyin siz, açıktan ölsek bile satmayız bu evi.”

-Zeki: “Hasan ineği de o zaman bir bok yiyemez.”

-Bakkal Rıza (elini masaya vurarak): “Heh, ben söylememiş miydim bu iki gencin iyi çocuk olduklarını. Aslanlarım...”

Yardımlaşma ve dayanışmanın görüldüğü bir başka sahne, Ayten’in babası Recep Amca’nın hastalığında görülür. Ayten ve annesi, Recep Amca’nın ilaçlarını alamayacak durumdadırlar. Zeki ve Metin, ilaç reçetesini Ayten’den alıp Recep Amca’nın ilaçlarını almaya giderler. Eve de bir doktor göndereceklerini söylerler.

Zeki ve Metin bahçelerinde petrol bulduklarını söyleyince mahalleli onlara kap kakac vererek destek olur. Bu konuda özellikle Şukufe’nin onlara çok büyük destek olduğu görülmektedir. İkili, bahçelerinde buldukları petrolü satmaya başlayınca kazandıkları paranın bir kısmını mahalledeki esnafa verir.

Evin önüne gelen araçlara benzin doldurma işini yapan Ayten ve Filiz, Metin ile Zeki’ye yardım eder. Türk kültüründe kadının yeri daima en yüksekte tutulmuştur. Birçok Türk destanında karı-koca arasında bitmeyen bir saygı, sevgi ve sadakatten söz edilir. Evin sahibi kadındır ve ona saygı göstermek bir zorunluluktur. Çünkü iyi bir kadın, evin temeli sayılır. Bu nedenle Türk toplumunda aile, devletin temeli olarak kabul edilmiştir. Ziya Gökalp, bu durumu “Eski kavimler arasında hiçbir kavim, Türkler kadar kadın cinsiyetine hak vermemişler ve saygı göstermemişler.” şeklinde açıklamaktadır. (Aksoy, 2017:10) Bu sahnede Ayten ve Filiz sevgililerine büyük bir aşk beslerler. İkili, Zeki ve Metin’in para kazanması için ellerinden gelen her şeyi yapar.

Filmin son sahnesinde Hasan polisler tarafından tutuklanır. Zeki ve Metin, Hasan’a satmış oldukları evin parasının üçte ikisini Şukufe ve Şaziye’ye teslim eder.

3.8.15. Halk Edebiyatı

3.8.15.1. Atasözleri

- Birlikten kuvvet doğar: Bakkal Rıza tarafından kahvede kullanılır.
- TDK Atasözleri ve Deyimler sözlüğünde “Geçti Bor’un pazarı (sür eşeğini Niğde’ye)” şeklinde olan atasözü, filmde değiştirilerek “Geçti Bor’un pazarı, sür kendini Niğde’ye” şeklinde kullanılmıştır.
- TDK Atasözleri ve Deyimler sözlüğünde “İsteyenin bir yüzü, vermeyenin iki yüzü kara.” şeklinde olan atasözü, filmde değiştirilerek “İsteyenin bir yüzü kara, vermeyen zenci.” şeklinde kullanılmıştır.

3.8.15.2. Deyimler

- Ağzı kulaklarına varmak: Metin’in arkadaşı Zeki’ye karşı kullanır.
- Aklını kaçırmak: Hasan, petrol istasyonundaki müdüre karşı kullanır.
- Alay etmek: Metin, Zeki’ye karşı kullanır.
- Arkasından ağlamak: Ayten, Zeki’nin yediği poğaçayı kastederek Zeki’ye karşı kullanır.
- Ayağını denk almak: Filiz, Metin’e karşı kullanır.
- Ayağının altına almak: Hasan, Şukufe’ye karşı kullanır.
- Ayağının altında dolaşma(mak): Zeki, ustasını kastederek Ayten’e karşı kullanır.
- Ayıkla pirincin taşını: Ömer, Metin’e karşı kullanır.
- Ayvayı yemek: Metin, patronun erken geldiğini görünce Zeki’ye karşı kullanır.
- Bal gibi: Metin, Zeki’ye karşı kullanır.
- Başa çıkamamak: Zeki, kahvedekilere karşı kullanır.
- Başının üstünde yeri olmak: Hasan, Zeki ile Metin’e karşı kullanır.
- Belini bükmek: Recep Amca, Hasan’a karşı kullanır.
- Beş para et(me)mek: Hasan, Zeki ve Metin’in evini kastederek kullanır.
- Bir yolunu bulmak: Metin, Zeki’ye karşı kullanır.
- Bozul(ma)mak: Zeki, Metin’i tavlada yendiğinde Metin’e karşı kullanır.
- Canını bile vermek: Hasan, Zeki ve Metin’e karşı kullanır.
- Çakmak: Zeki, Metin’in ustasını kastederek iş arkadaşına karşı kullanır.

- Çat kapı gelmek: Ayten, Metin'i kastederek Şukufe'ye karşı kullanır.
- Çekinmek: Zeki, Metin'i kastederek Ayten'e karşı kullanır.
- Çekiştirmek: Hasan, Ayten ve ailesini kastederek Şukufe'ye karşı kullanır.
- Dağıtmak: Zeki, Bakkal Rıza'ya karşı kullanır.
- Dalga geçmek: Metin, Zeki'ye karşı kullanır.
- Damlamak: Metin, patronunun erken geldiğini ima etmek için yanındaki iş arkadaşına karşı kullanır.
- Direnmemek: Kahvedekilerden birisi Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- Döktürmek: Şukufe, Ayten'e karşı kullanır.
- Düşünmek taşınmak: Kahveden bir kişi Zeki ve Metin'e karşı kullanır.
- Düşünüp taşınmak: Hasan, Metin'e karşı kullanır.
- Eli kulağında: Zeki, Ayten'e karşı kullanır.
- Eline bakmak: Recep Amca, Hasan'a karşı kullanır.
- Ev geçindirmek: Hasan, Recep Amca'ya karşı kullanır.
- Gevelemek: Hasan, petrol istasyonundaki müdüre karşı kullanır.
- Gırtlığa kadar borç çıkması: Ayten, Zeki'ye karşı kullanır.
- Göbek atmak: Selami, Hasan'a karşı kullanır.
- Görür görmez vurulmak: Zeki, Metin'in Filiz'e âşık olduğunu Ayten'e söylerken kullanır.
- İçi tuhaf olmak: Zeki, Ayten'e karşı kullanır.
- İşin içinde bit yeniği olması: Hasan, Selami'ye karşı kullanır.
- İşin yürümemesi: Zeki ile Metin'in petrol doldurdukları kapların bitmesi üzerine Metin tarafından kullanılır.
- Kaçın kurası: Ömer, Metin'e karşı kullanır.
- Kafa yormak: Metin, Zeki'ye karşı kullanır.
- Kafayı çekmek: Metin'in iş arkadaşı tarafından Zeki'nin patronu için kullanılır.
- Kapatmak: Mimar, Hasan'a karşı kullanır.
- Kapısına dayanmak: Hasan, Recep Amca'ya karşı kullanır.
- Karadeniz'de gemileri batmak: Meyhaneden bir kişi Zeki ile Metin'e karşı kullanır.
- Kulak vermek: Hasan, Bakkal Rıza'ya karşı kullanır.
- Naza çekmek: Metin, Zeki'ye karşı kullanır.

- Numarası iyi tutmak: Metin'in iş arkadaşı Zeki'ye karşı kullanır.
- Önünü kesmek: Metin, Filiz'i kastederek Zeki'ye karşı kullanır.
- Parasının son kuruşuna kadar içmek: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Rezillik çekmek: Zeki'nin iş arkadaşı, Metin ve Zeki'yi kastederek Zeki'ye karşı kullanır.
- Sildirmek istemek: Kahvedekilerden biri Hasan için kullanır.
- Siniri bozuk olmak: Zeki, Ayten'e karşı kullanır.
- Soğuktan tir tir titremek: Mahalleliden biri Hasan'ın yaptıklarını polislerle anlatırken kullanır.
- Sudan ucuz: Metin, vatandaşa petrol satarken kullanır.
- Üstüne varmamak: Recep Amca, eşine ve kızına karşı kullanır.
- Yanıp tutuşmak: Şukufe, Ayten'e karşı kullanır.
- Yerin dibine girmek: Recep Amca, Hasan'dan borç aldığına pişman olduğunu anlatmak için eşine karşı kullanır.
- Yırtmak: Metin'in iş arkadaşı Metin'i kastederek yanındaki iş arkadaşına karşı kullanır.
- Yüz kırk bin gayme bastırmak: Hasan, petrol istasyonundaki müdüre karşı kullanır.
- Zorluk çıkar(ma)mak: Selami, mimara karşı kullanır.

3.8.15.3. Dualar ve Beddualar

Dualar

Allah rahmet eylesin: Metin, Recep Amca'nın vefat etmesi üzerine ona dua eder.

Allah sabır versin: Cenaze evine gelen kadınlardan birisi Recep Amca'nın ailesine karşı kullanır.

Başın sağ olsun: Metin, Recep Amca'nın ölümü üzerine Ayten'e baş sağlığı verir.

Beddualar

Allah cezanı versin: Şukufe, kahveyi Metin'in ceketine döker ve kendisine beddua eder.

Allah kahretsin: Zeki ve Metin petrol bulunca büyük bir sevinç yaşar. Komşuları bunun üzerine camı açarak onlara beddua eder.

Boyu devrilesice: Hasan, kızı Şukufe için kullanır.

3.8.15.4. Şarkılar

Metin, mahalleye yeni taşınan Filiz’e âşık olur. “Baharı Bekleyen Kumrular Gibi” şarkısını söyleyerek sevincini Zeki ile paylaşır. Metin’in bizzat seslendirdiği şarkının sözleri aşağıdaki gibidir:

Baharı bekleyen kumrular gibi
Sen de beni bekle sakın unutma
Ellerin havada gözlerin yolda
Bir Tanrıyı bir de beni sakın unutma

Çınladın durdun kulaklarımda
Süzen yaşsın yanaklarımda
Bir şarkı oldun dudaklarımda
Senin ismini söyledim durdum

Ben de unutamam geçse de yıllar
Seviyorum seni dünyalar kadar
Kulağımda ismin gözümde yaşlar
Bir Tanrıyı bir de beni sakın unutma.

3.8.15.5. Şiirler

Metin, âşık olduğu kız için doğaçlama şiir söyler. Bu şiiri Zeki’ye okur. Metin’in kendi ağzından seslendirdiği şiir aşağıdaki gibidir:

Yıldırım Aşkı

Aşk dediğin nedir?
Bunu çeken bilir

Âşık olmak kolay
Sevenler çeker halay
Vay vay vay...

Aşkımın baharında
Atatürk bulvarında
Âşığım ben sana
Bugün de yarın da

Dağlarda yankılansın
Sevda dolu sesimiz
El ele yürüyelim
Aşk yolunda ikimiz
Filiz...

3.8.16. Halk Oyunları (Dansları)

Zeki ile Metin bahçelerindeki benzinin boşa akmasını engellemek için komşulardan kap kakak isterler. Bahçenin dört bir yanını kap kakakla dolduran ikili, yorgunluktan uyuyakalır. Bu sahnede Metin, rüya görür. Rüyasında çöldedir. Yanında da Zeki, Ayten, Filiz, Şukufe ve Hasan vardır. Bu sahnede Ayten ve Filiz'in dansöz kıyafetleri ile Arap müziği eşliğinde oryantal dans yaptığı görülür.

3.8.17. Halk Müziği ve Müzik Araçları

Filmde Zeki ve Metin işe geç kaldıkları için kovulurlar. Bu durum üzerine meyhaneye giderler. Meyhane bölümünün yansıtıldığı sahnede Müzeyyen Senar'dan “Bir Zamanlar Maziye Bak” şarkısı çalmaktadır. TRT repertuar numarası 2380 olan şarkının bestekârı, Şükrü Tunar, söz yazarı ise Osman Nihat Akın'dır. (<http://www.yedinota.com/>, 10.01.2021) Şarkının sözleri aşağıdaki gibidir:

Bir zamanlar maziye bak ne kadar şendik

İkimizin mesut olma emeli vardı (2)

Gören bile nazarında sevdalı dendik

Göze gelen böyle aşkın eceli vardı

Filmde fon müziği olarak Osman İşmen Orkestrası'nın "Nihavend Longa"⁴⁴, Döktürü"⁴⁵, Konyalı"⁴⁶ Esin Engin Orkestrası'nın Bana Ellerini Ver"⁴⁷, Timur Selçuk Orkestrası'nın Sabah Rüzgârı"⁴⁸ şarkıları kullanılmıştır. Bakkal Rıza Recep Amca'nın vefat haberini Zeki ile Metin'e verdiği sırada filmde Moğollar grubunun "Veda"⁴⁹ isimli şarkısı fon müziği olarak kullanılmıştır. Bu melodi, cenaze evinin gösterildiği sahneye kadar devam eder. Böylece filmde ses merkezli yaklaşımdan faydalandığı söylenebilir.

3.8.18. Halk Eğlenceleri; Sporlar

Şans Oyunları

Tavla:

Mahallenin kahvesinde Zeki ve Metin karşılıklı tavla oyunu oynar. Oyunu Zeki kazanır. İkili arasında şu diyalog geçer:

-Metin: "Tüh be, eşek şanssı. Yine düşeş açtın."

-Zeki: "Ne şanssı... Bilek bu bilek, sarımsak kökü değil. Dur! (Zar) Tutma, salla. Tuttuğu zara bak enayinin car ü dü. Rıza abi herkese benden çay. Mars geliyor."

-Metin: "Bırak sağa sola laf yetiştirmeyi de oyununu oyna."

-Zeki: "Bir çiftte marssın. Hoooppp... Allahhh... Dü se."

-Metin: "Hassiktir be... Bu kadar da olmaz be."

⁴⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=XwT-wvovlf4&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=30> (Erişim Tarihi: 04.04.2021)

⁴⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=ODpd3ue37ro&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=31> (Erişim Tarihi: 04.04.2021)

⁴⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=oN7RBotQils&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=32> (Erişim Tarihi: 04.04.2021)

⁴⁷ https://www.youtube.com/watch?v=yM_NSeJytLA&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=33 (Erişim Tarihi: 04.04.2021)

⁴⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=6DAGsCfavnQ> (Erişim Tarihi: 04.04.2021)

⁴⁹ https://www.youtube.com/watch?v=cEgub7FM6Yk&ab_channel=TimeLapse (Erişim Tarihi: 07.04.2022)

-Zeki: “Bozulma oğlum, ne demişler... Aşkta kazanan kumarda kaybeder.”

3.8.19. Adlar

Zeki Alasya ve Metin Akpınar’ın kendi adları, filmdeki karakterlerde buluşmuştur. İkili, bu filmde kendi isimlerini kullanmıştır. Filmde kullanılan diğer erkek isimleri, Hasan, Ömer, Recep, Rıza ve Rıdvan’dır. Filmde kız ismi olarak ise Ayten, Şukufe, Filiz ve Şaziye isimleri kullanılmıştır. Levent adı filmde semt adı olarak kullanılmıştır. Zeki ile Metin’in iş yerleri İstanbul’un Levent semtindedir.

3.8.20. Argo ve Küfürler

Filmde kullanılan bazı argo ve küfürler şu şekildedir:

- Adi adam: Bakkal Rıza, Hasan’ı kastederek polislere karşı kullanır.
- Adi herif: Recep Amca, Hasan’ı kastederek eşine karşı kullanır.
- Adi tefeci: Kahvedekilerden biri Hasan için kullanır.
- Ahlaksız: Hasan, Zeki ve Metin için kullanır.
- Aptal aşık: Metin, Zeki’ye karşı kullanır.
- Aptal: Şukufe, Metin’i kastederek Ayten’e karşı kullanır.
- Araklamak: Hasan, Zeki ve Metin’i kastederek kullanır.
- Beceriksiz: Hasan, kızı Şukufe’ye karşı kullanır.
- Bok yemek: Hasan, mimarı kastederek Selami’ye karşı kullanır.
- Bombok etmek: Hasan, eşi Şaziye’ye karşı kullanır.
- Domuz: Metin, patronunu kastederek yanındaki iş arkadaşına karşı kullanır.
- Domuzun kızı: Hasan, kızı Şukufe’ye karşı kullanır.
- Enayi: Zeki, Metin’e karşı kullanır.
- Eşek şans: Metin, Zeki’ye karşı kullanır.
- Eşşoğlu (...): Metin, patronunu kastederek yanındaki iş arkadaşına karşı kullanır. Bu sahnede cümlenin sonunu tamamlamaz.
- Eşşoğlu eşşek: Zeki, Metin’e karşı kullanır.
- Geri zekalı: Şukufe, Metin’i kastederek Ayten’e karşı kullanır.
- Hassiktir be: Metin, Zeki’de tavlaya yenilince kullanır.
- Hassiktir lan: Metin, Zeki’ye karşı kullanır.

- Hassiktir ulan eşşoğlu eşşek: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Hergele: Metin'in patronu, Metin'i kastederek Metin'in arkadaşlarına karşı kullanır.
- Hıyar herif: Şukufe, Metin'i kastederek Ayten'e karşı kullanır.
- Hıyarlık etme(mek): Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- İnek: Zeki, Hasan'ı kastederek kahvedekilere karşı kullanır.
- Kepazelik yapmak: Filiz, Metin'e karşı kullanır.
- Lan: Hasan, kızı Şukufe'ye karşı kullanır.
- Namıssız: Hasan, Zeki ve Metin için kullanır.
- Namıssızlar: Hasan, kahvedekileri kastederek Selami'ye karşı kullanır.
- Namussuz kız: Hasan, kızı Şukufe'ye karşı kullanır.
- Namussuz: Metin, Hasan'ı kastederek kahvedekilere karşı kullanır.
- Salak aşık: Zeki, Metin'e karşı kullanır.
- Salak: Hasan, kızı Şukufe'ye karşı kullanır.
- Serseri: Filiz, Metin'i kastederek Ayten'e karşı kullanır.
- Sıyrık: Hasan, kızı Şukufe'ye karşı kullanır.
- Şanslı hergele: Metin, Zeki'yi kastederek yanındaki iş arkadaşına karşı kullanır.
- Şıllık: Hasan, kızı Şukufe'ye karşı kullanır.
- Tavlama: Ömer, Metin'e karşı kullanır.
- Terbiyesiz adam: Filiz, Metin'e karşı kullanır.

SONUÇ

Zeki Alasya ve Metin Akpınar filmleri Türk halk kültürü unsurları bağlamında incelendiğinde kimi unsurun aslına bağlı kalınarak filme yansıtıldığı, kimi unsurun herhangi bir şekilde filmde yer almadığı, kimi unsurun ise komedi ya da mizah unsurunu güçlü tutmak adına değiştirilerek filmlerde yer aldığı söylenebilir.

1974 yapımı olan *Salak Milyoner* filminde yerleşim türlerinin hem köy hem de şehir hayatını yansıttığı görülür. Filmin köy yaşamını yansıtan sahneler, seyirciye gerçekçi bir şekilde yansıtılmaya çalışılmıştır. Şehir yaşamına ait sahnelerde ise İstanbul'un çeşitli semtleri filme konu olmuştur. Halk mimarisine ait sahneler ahşap ve betonarme yapıları yansıtır. Kardeşlerin define bulmak maksadıyla yerin altını kazmaları dolayısıyla mum yakmalarına sebep olur. Bu sahneler aydınlanma-ısınma bölümüne dair malzeme sunar. Pek çok taşıt ve taşıma türü filme yansımıştır. Filmdeki köy yaşamına dair sahneler tarım ve hayvancılığa dair bilgiler verir. Şehir hayatında ise ticaretin yoğun olduğu gözlemlenmiştir. Kardeşler ile eşlerinin şehre gelmeleri beraberinde Mehmet Çavuş'un evindeki misafirperverliği de getirir. Mehmet Çavuş, askerlik arkadaşının çocuklarına gerekli misafirperverliği göstererek yedirir ve içirir. Kardeşlerin definecilikte adımdan faydalanması filmde hesaplama birimine dair malzemeyi yansıtır. Filmde giyim-kuşam bölümüne ait sahnelerde törensel giyim dikkat çeker. Nitekim Saffet ile Emine'nin düğününde kullanılan giysiler, düğün törenine ait giyim-kuşam-süs unsurlarını ekrana taşır. Bununla birlikte oyuncuların kullandığı başörtüsü, şalvar, etek, şapka gibi nesnelerin bir statü sembolünü yansıttığı söylenebilir. Filmde evlilik sahnesinin gerdek bölümünde damadın namaz kılması, sırtına vurulması, okunmuş şerbet içirilmesi, tatlı yedirilmesi gibi uygulamalar vardır. Bu sahneler Türk toplumunun inanışlarıyla örtüşür. Kardeşlerden Saffet gerdeğe girmeden önce ağabeyler tarafından çeşitli vaatler açıklanır. Bu vaatlerde ağabey Himmet'in kirvelik kurumunu üstlenmesi, filmde farklı bir kullanıma sebep olmuştur. Nitekim kirvelik müessesesi kan bağı olan akrabalarından değil yakın arkadaş ya da dostlardan oluşturulur. Filmde bir diğer geçiş dönemi olan ölüm teminin geçtiği sahne evlilik töreni sırasında olur. Kayserili Şevket, oğullarıyla oyun oynadığı sırada fenalaşır ve ölür. Babanın ölümü üzerine, tüm sorumluluk büyük ağabey Himmet'in üzerine geçer. Bu sahnede dikkat çeken kısım herhangi bir defin işleminin gerçekleşmemesidir. Filmde bir vefat durumu söz konusudur fakat cenaze törenine ait herhangi bir işlem yapılmamıştır. Bu durum film süresinin uzamaması adına işlenmemiş

olabilir. Mehmet Çavuş'un evindeki koçun film süresince Saffet'in karşısına çıkması, kardeşlerin her işe başlarken besmele ile başlamaları gibi durumlar filmdeki kalıp hareketlere örnek olarak verilebilir. Mehmet Çavuş'un kardeşleri ve eşlerini koca şehirde yalnız bırakmaması, onları kendi evinde misafir etmesi durumu dayanışma unsurunu ön plana çıkarır. Şevket'in asker arkadaşı olan Mehmet Çavuş aslında aynı zamanda onun ahabıdır. Onun ölümünden sonra bile emanetlerine sahip çıkmıştır. Atasözleri, deyimler, dualar ve beddualar filmde sıklıkla yer almıştır. Bayanların evlilik sırasında oynadıkları şarkı ise yansıtılan coğrafyanın halk müziğiyle bağdaşır. Evlilik sahnesinde davul ve zurnadan faydalanılmıştır. Filmde kullanılan kişi, lakap ve yer adları tesadüfi sayılmamalıdır. Kardeşlerin isimlerinin kafiye oluşturması, kardeşlerin Mesude'nin söylemine göre hareket edip Altunizade'de hazineyi aramaları filmde adlar bölümüne önemli bir yer oluşturmuştur. "Bir çuval inciri berbat etmek" deyimini filmde argolu bir kullanımla izleyiciye aktarılmıştır.

Salak Milyoner filminin devamı niteliğinde olan ve aynı yıl gösterime giren *Köyden İndim Şehire* filmi köy ve kent yaşamını yansıtır. Filmin başlangıcında, ortasında ve sonunda köy hayatına dair kesitler sunulur. Şehre göre sosyal ilişkilerin biraz daha samimi ve içten olduğu köy hayatında, evler genel itibarıyla tek katlı müstakil ve betonarme, taş ve kerpiç yapılardan oluşmaktadır. Kardeşlerin altın çuvalından ayrılamaması tuvalete bile birlikte gitmelerine sebep olmuştur. Bu durum halk mimarisi bağlamında büyük önem taşır. Önceleri köylerde tuvaletlerin evlerden ayrı bir bölümde yapılması ilgili filme de malzeme oluşturmuştur. Filmin şehir yaşamına ait sahnelerde yüksek katlı betonarme yapıdan oluşan apartmanlar vardır. Dönemsel olarak bakıldığında köyden kente göç fazladır. Nüfus artışı sebebiyle şehir hayatında inşaat durumunda olan pek çok yapı vardır. Köyden kente göç eden kişilerin bir kısmı geleneklerine bağlı kalmaya çalışırken diğer kısmı modern hayata ayak uydurma serüvenine girmiştir. Nitekim kardeşlerin evinde duvar halısı motifi görülürken şehirde hemşehrilerinin evlerinde Mona Lisa tablosunun yanı sıra farklı türden çerçeveli tablolar yer alır. Köyde kullanılan birtakım tarla edevatları yoluyla tarımın yapıldığı, bir sahnede kısa süreli gösterilen küçükbaş hayvanlarından hareketle ise kümes hayvancılığının yapıldığı söylenebilir. Kardeşlerin şehre adapte süreçlerinde çeşitli meslekler filme konu olmuştur. Bu doğrultuda şehir yaşamında ekonomi türlerine ait ticaret ön plandadır. Kardeşler Ankara'da yemek yedikleri sahnede pek çok yemek türünden tatmak ister. Bununla birlikte dört kardeşin

hemşehrileri Ali Rıza Emmi'ye pastırma hediye etmeleri filmde Kayseri yöresel yiyeceğini de ön plana taşımıştır. Ali Rıza Emmi'nin, menfaati uğruna kardeşlere kuzu dolması yaptırmış olması durumu filmde dört kardeşin de özel ağırlanan misafirler olduğunun göstergesi olarak sayılabilir. *Salak Milyoner* filminde olduğu gibi bu filmde de adım atma durumu hesaplama birimi olarak kullanılmıştır. Dört kardeş ve eşlerinin köy ile şehir hayatına dair giyim-kuşam-süs kullanımları filmde oldukça dikkat çeken bir unsur olarak kullanılmıştır. Filmde köy hayatına dair erkeklerde kasket şapka dikkat çekerken bu durum şehir hayatında fötr şapkaya dönüşmüştür. Kadınların köyde lastikli don, şalvar gibi giysileri kullanımları şehirde saten elbise, bluz ve gömleğe dönüşmüştür. Bununla birlikte dönemin modasına uygun apartman ya da diğer bir adıyla dolgu tabanlı topuklu ayakkabı kardeşlerin eşleri tarafından kullanılmıştır. Dolayısıyla bu durum köyden şehre göçle birlikte modern olma durumunu da beraberinde getirmiştir. Kardeşler ve eşlerinin Ali Rıza Emmi'nin evinde, ev sahiplerinin ellerini öpmeleri saygı göstergesi olarak geleneğe bağlılığı ifade eder. Kardeşler, köyde babalarının mezarını ziyaret ettikleri esnada en büyük ağabey Himmet'in boş mezarın içine düşmesi ölüm inancını da beraberinde getirir. Bu sahnede zengin ya da yoksul her canlının ölümü tadacağı düşüncesi seyirciye veriliyor olabilir. Köyden şehre gelen kardeşler millî bayram töreni ile karşılaşır. Bu sahneler bayram coşkusu vererek tüm şehre yansır ve gururlandırır. Kardeşlerin şehirden köye geldikleri sahnede Ali Rıza Emmi, köylüler tarafından karşılanır. Kendisine köylüler tarafından köyün kahvesinde Türk kahvesi ikram edilir. Bu sahne Türk kültüründe misafirin önemine işaret eder. Ağabey Himmet, babasının vefatından sonra daima gücün kendisinde olduğunu vurgular. Dolayısıyla da altınların kendisinde kalması gerektiğini belirtir. Her altın sayışında kardeşler tarafından şaşırtılarak sayma işlemini tekrar eder. Üzerinde bulunan altınların ağırlığından dolayı aralıklı zamanlarla düşer. Bu sahneler kalıp hareket olarak seyirciye yansır. *Salak Milyoner* filmindeki menfaatsiz baba ahabası figüründeki kişinin yeri bu filmde çıkarıcı tiplerde olan Ali Rıza Emmi tarafından verilir. Ali Rıza Emmi, menfaati uğruna kardeşlere her şeyini feda etmeye hazırdır. Bu bağlamda kardeşlere hemşehri ve amcaları olma imajıyla yaklaşmaktadır. Filmde ahabalık durumu Türk halk kültüründeki kullanımından bağımsız olarak değiştirilerek kullanılmıştır. Filmde halk edebiyatı unsurlarından sıklıkla faydalanılmıştır. Filmdeki atasözleri, deyimler, dualar, beddualar ve türkülerin bazıları aynen bazıları ise değiştirilerek kullanılmıştır. Halkın eğlence

merkezi olan disko, lunapark gibi mekânlar filmde şehre ve şehir hayatına yabancı olma durumuyla işlenmiş dolayısıyla bu sahneler köy-kent çatışmasıyla ele alınmıştır. Kardeşlerin altın bulması durumu köylülere belli etmemek adına güreş sporunu yapmalarına neden olur. Türk halk kültürünün ata sporlarından olan güreş, dolaylı olarak filme de yansımıştır. Filmde Ali Rıza Emmi'nin soyadı oldukça dikkat çeken bir unsurdur. Ali Rıza Emmi'nin soyadı (Akçakayalı) kardeşlerin de Kayseri'nin hangi köyünden olduklarının bir göstergesi olarak sayılabilir. Bununla birlikte filmde pek çok argo ve küfrün kullanımı görülür. Özellikle Ali Rıza Emmi'nin kardeşlere karşı kullandığı “Kösnük” kelimesi yöresel bir kullanım olarak seyirciye yansıtılmıştır.

1975 yılında gösterime giren *Mirasyediler* filminde İstanbul'un tarihi, sosyal ve kültürel mekânları ahşap ve betonarme yapı olarak seyirciye yansır. Filmde oyuncuların büründükleri rollerdeki yaşam şartları aslında yaşadıkları mekânların da sıradan ya da lüks bir biçimde olduğunu gösterir. Örneğin Zeki ile Metin bir giyim mağazasında çalıştıkları için geçim şartlarından dolayı sıradan bir evde kiracı olarak otururken mağaza sahibi daha lüks, iki katlı ahşap bir evde oturmaktadır. İkilinin para kazanmak maksadıyla girdikleri meslek grupları başarılı ve başarısız olma durumları geleneksel Türk tiyatrosundaki “Hacivat-Karagöz” gölge oyunu ile “Pişekâr-Kavuklu” orta oyunu karakterlerini anımsatmaktadır. Türk mutfağının zengin yemek kültürü ilgili filme yansımış özellikle kuru fasulye, çay, Türk kahvesi gibi yiyecekler ve içecekler sofraları süslemiştir. Geçiş dönemlerine ait ölüm sahnesi filmde giyim mağazası sahibinin vefatında görülür. Bu sahnede mağaza sahibinin vefatı gerçekleşir. Fakat defin işlemleri ve sonraki uygulamalara dair herhangi bir kullanım söz konusu değildir. Dolayısıyla ölüm ritüeli filmde Türk halk kültürü bağlamında zayıf bir unsur olarak yer almıştır. İkilinin Leman Hanım'ın evine geldikleri sahnelerde kendilerini zengin iş adamı olarak tanıtmaları giyim-kuşam kültürlerine de yansımıştır. Zeki ve Metin bu sahnelerde seyirci karşısına takım elbise ile çıkmıştır. Türk halk kültüründe korku dolu bakışları ifade etmek bağlamında baş parmağı üst damakla birleştirme işlemi bu filmde Metin tarafından kullanılmıştır. Filmin başlangıç ve bitişinde ikilinin kapıdan geçerken camı fark etmeyip takılıp düşmeleri durumu tekrar eder. Bu durum kalıp hareketlere örnek olarak gösterilebilir. Zeki ve Metin'in Hale'ye yardım etme durumları dayanışma ve yardımlaşmaya örnek olarak verilebilir. İkili gerek canlarını tehlikeye sokacak kadar risk alıp gerekse işe gitmeyerek Hale'ye yardımcı olmak ister. Halk edebiyatı unsurlarına dair

filmde atasözleri, deyimler, dualar ve beddualardan faydalanılmıştır. Başrol oyuncuların gerçek adlarının filme yansması durumu adlar başlığı altında dikkat çeken bir unsur olarak görülebilir.

1975 yılı yapımı olan *Nereden Çıktı Bu Velet* filmi kent yaşamını yansıtır. Zeki ile Metin'in yaşadıkları ev iki katlı ahşap yapıdan oluşur. Evin iç ve dış yapısı konak mimarisini yansıtabilecek şekildedir. İç dizayn olarak geleneksel yapı hakimdir. Çeşitli duvar halıları ve farklı türlerde malzemeler geleneksel yapıyı anımsatır. Zeki ve Metin'in, Osman'ı, Fethi'nin adamlarından korumaya çalıştıkları sahnede otomobil ve otobüs taşıtlarından sıklıkla faydalandığı tespit edilmiştir. İkilinin bir köfteci dükkanına ortak olmaları filmde halk ekonomisine dair kullanımı da yansıtır. Üç ortak, filmde köfte satarak geçimini sürdürmeye çalışır. 70'li yılların bol paça kullanımı ve apartman topuklu ayakkabısı giyim-kuşam ve aksesuara dair önemli bir ayrıntıdır. Ayrıca Osman'ı Fethi ve adamlarından korumak maksadıyla ikilinin kadın kılığına girdiği görülür. Bu sahneler giyim-kuşam kültürü üzerine önemli bir yer teşkil eder. Yağmurun bereketiyle yağması durumu filmde Süpürgeli Naciye tarafından vurgulanarak Türk halk inançlarıyla bağdaştırılır. Filmde geçiş dönemi olarak evlenme ve ölüm törenine ait sadece sözlü bir kullanım vardır. Metin'in çapkınlıklarından dolayı Zeki'nin yabancı kişilerden dayak yemesi filmde kalıp hareketlere örnek olarak verilebilir. Bununla birlikte filmde farklı sahnelerde de kalıp hareketlere yer verilmiştir. Zeki ve Metin'in Hüsnü Baba'ya karşı olan desteği ve Osman'a kol kanat germeleri filmde dayanışma ve yardımlaşmanın en büyük örneği olarak görülebilir. Deyim, dualar, beddualar, ninni, gibi halk edebiyatı unsurları filmde sıklıkla kullanılırken atasözüne dair herhangi bir kullanım tespit edilememiştir. Nurhan Damcıoğlu'nun 1972 yılında çıkardığı "Yağmur Yağdı Kaç Kaç" şarkısı filmde Süpürgeli Naciye tarafından hem çalınıp hem de söylenmiştir. Bu durum halk kültürüne ait musiki alanında büyük önem taşır. Filmde Zeki ve Metin karakterlerinin gerçek isimleri kullanılırken diğer isimleri kişilik özellikleriyle ilişkilendirilerek lakaplarla kullanılmıştır. Argo ve küfürlerin kullanım sıklığı da oldukça fazladır.

1976 yılı yapımı olan *Nereye Bakıyor Bu Adamlar* filmi şehir yaşamını yansıtır. Filmde Mehmet Emmi'nin evinin her ne kadar dış mimari özellikleri yansıtılmasa da evin iç mimarisinden ve tasarımından hareketle geleneksel yapının şehir hayatında devam ettiği söylenebilir. Filmde Zeki'nin vapura daha önce hiç binmediği tespit edilmiştir. Şehre

geldiğinde şehir yaşamına ait pek çok duruma yabancı olduğu görülür. Metin bu konuda seyirci karşısında biraz daha bilgiç durumdadır. İkilinin bu hâlleri yine geleneksel Türk gösteri sanatlarından Hacivat-Karagöz ikilisini anımsatmaktadır. İkilinin şehir hayatında farklı meslekler icra eden insanlara karşı yaptıkları yardımlar ve bu yardımların sonucunda insanların kendilerine para teklifi, fabrika işçilerinin greve gitme durumlarına şaşkınlıkları köy-kent çatışmasına örnek olarak verilebilir. Mehmet Emmi'nin evine misafir olan ikili, burada yemek yer. Türk yemek kültürünün başlangıç yemeği olarak bilinen çorba filme yansır. Zeki, çorbanın yanında kuru soğanı bir bütün olarak yer. Bu sahneler seyirciye geleneksel yapının devam ettiğini gösterir. Filmde giyim-kuşam kültürü, iki bölümde değerlendirilebilir. Birinci bölüm ikilinin köyden geldiği sahnelerdir. Bu sahnelerde en dikkat çeken yer ikilinin aksesuar olarak taktıkları şapkalar. Zeki kasket şapka kullanırken, Metin biraz daha modern gibi görünen fötr şapka takmaktadır. İkinci bölümde ise ikili reklam yıldızı olmuştur. Bu durum giyim-kuşam kültüründe bir statü göstergesi olarak takım elbiseyle seyirciye yansıtılır. Giyim-kuşam kültürüne dair bir dikkat çekici nokta da disket şapkadır. 70'lerin modasını yansıtan disket şapka, Tarık'ın fotoğraf çekimlerinde yer almaktadır. Halk kültürü inanışlarında yaşça büyük olursa bile karşıdaki kişiye duyulan büyük minnet duygusu el öpmeye sonuçlanır. İkilinin cinayet işledikleri düşüncesiyle bulundukları mekânı terk etmesi durumu aslında gurbetten ayrı kalma teminin de işlenmesine olanak tanımaktadır. İkilinin Kanarya Adaları'na gittikleri sahne, ülkelerine duydukları sevgi ve özlemi de yansıtmaktadır. Geçiş dönemleri bölümünde evlilik konusu altında beşik kertmesi durumunun görülmesi Anadolu'daki geleneğin şehir yaşamına yansıtılmasıyla ilişkilendirilebilir. Zira Metin, Eğin'den beşik kertmesini görmek için gelir. Filmde iki beşik kertmesinin evlilik ve evlilik törenine dair herhangi bir akıbetin olmaması Türk halk kültürü açısından zayıf bir unsur olarak kalmıştır. Zeki'nin belli aralıklarla Metin'e karşı "Eğİnlileri sevmiyorlar burada." diye söylemesi kalıp hareketlere örnek teşkil eder. Fabrika işçilerinin greve gitmeleri ve ikilinin yolda gördükleri kazazede adama yardım etmesi durumu toplumsal sorunların filme yansıtılmasının yanı sıra köy-kent çatışmasına da örnek olarak verilebilir. Filmde halk edebiyatı unsurları olarak atasözleri, deyimler, dualar, beddualar ve yeminlerden faydalanılmıştır. "Aman Kelle" türküsü filmde Metin tarafından değiştirilerek kullanılmıştır. Argo ve küfürler kapsamında Zeki'nin Memduh Bey'e karşı kullandığı küfür dikkat çekici bir unsur olarak filmde yerini almıştır.

1976 yılı yapımı olan *Hasip ile Nasip* filminde film süresince belediye binası ve küçük iş yerlerinin ekrana yansıtılması tespit edilmiştir. İdari yapıya göre kaymakamın görev aldığı yer ilçedir. Filmde ise “ilçe” ifadesinin yerine “kasaba” ifadesi kullanılmıştır. Dolayısıyla filmde terminolojik olarak hatalı kullanım söz konusudur. Halk mimarisi bağlamında ahşap ve betonarme yapılar filmde yer almıştır. İç mimaride dikkat çeken bir özellik yüklük bölümüdür. Hasip ile Nasip, Kaymakam Sadri’den gizlenmek için evin yüklük bölümüne girer. Politikanın yanı sıra ekonomik faaliyetlerde de birbirine karşı üstünlük kurmaya çalışan iki rakip, ticaretle ilgilenir. İkinci Dünya Savaşı’nın getirmiş olduğu sıkıntılar filme de yansır. İki rakibin yapmış olduğu ticaretle karaborsacılık faaliyetleri vardır. Halk ölçme ve hesaplama birimine ait kullanım iki rakibin erkek çocukları üzerinden yaptıkları iddialaşma sonucu seyirci karşısına çıkar. Filmin aralıklarla farklı dönemleri anlatması giyim-kuşam kültürüne de yansımıştır. Kuşak boyu süren çatışma sonucu Hasip ve Nasip karakterlerinde takım elbise dikkat çeken bir ayrıntıdır. İkili, bir politikacıya yakışır şık elbiseler giyinmeyi tercih etmiştir. Kasabalı tarafından davul-zurna eşliğinde hacca gönderilen Halis ve Muhlis’in dönüşte şeytan taşlama işlemini yaparken birbirlerini taşıyıp öldükleri belirtilir. Bu durum halk inanışları bağlamında filmde çarpıtılarak işlenmiştir. Zira Türk halk kültüründe hacca gönderme işlemi davul-zurnalı bir biçimde değil farklı duaların yanı sıra farklı uygulamalarla yapılmaktadır. Filmde nazar boncuğu kullanımı, yolculuğa çıkan bir kişinin arkasından su dökme inancı, boş silahın şeytan tarafından doldurulması inancı gibi sahneler Türk halk inanç ve inanışlarıyla örtüşmektedir. Filmde doğum, evlenme, ölüm gibi geçiş dönemlerinin yanı sıra sünnet, askerlik gibi hayatın önemli dönemlerini yansıtan törenlere de yer verilmiştir. Özellikle doğum ritüelinde çocuğun erkek çocuk talep edilmesi, soyun devamı bağlamında önem taşımaktadır. Filmdeki çeyiz sergileme ve gerdek sahneleri evlilik öncesi ve sonrası olan uygulamalara örnek olarak gösterilebilir. Bir diğer geçiş dönemi olan ölüm ritüelinde defin işlemleri gerçekleştirilmiş fakat sonraki sahnelerde ölünün hayrına dair birinci, üçüncü, yedinci gibi ölüyü anma törenleri filmde işlenmemiştir. Millî bayram ve özel günlerin kasaba halkı tarafından kutlandığı görülür. Kasabaya iki rakip tarafından köprü ve çeşme yaptırılır. Bu sahnelerde köprü açılışında kırmızı kurdele, çeşme açılışında ise yeşil kurdelenin tercih edilmesi gözlerden kaçırılmamalıdır. Nitekim Türk halk kültüründe her renk bir sembole karşılık gelmektedir. Film içerisinde çeşitli formel yapılara

başvurulması halk edebiyatındaki masal türüyle örtüşür. Filmde atasözü, deyim, mani, tekerleme gibi halk edebiyatı unsurlarından sıkça faydalanılmıştır. Davul-zurnanın filmde çok yerde kullanımı görülürken dönemin popüler müzik gruplarının şarkıları da seyirciye yansıtılmıştır. Halk eğlencelerine dair şans oyunları dikkat çeker. Bir halk ve ata sporu olan güreş oyunu, Hasip ile Nasip tarafından oynanmıştır. İkili, bu sahnelerde de birbirine üstünlük kurma çabasındadırlar. Film süresince ikili arasındaki mücadelede Hasip'in Nasip'e karşı üstün olduğu durumlar söz konusudur. Filmde kullanılan adlar tesadüfi bir kullanımla seyirci karşısında yer almaz. Nitekim oyunculara yüklenen anlam onlara farklı şekilde ad ve soy ad verilmesine sebep olur.

1977 yılı yapımı olan *Aslan Bacanak* filmi yerleşim yeri olarak kent yaşamını yansıtır. İstanbul'un çeşitli semtlerinde çekilen filmde ahşap ve betonarme yapılar görülmektedir. Evlerin iç mimarisini süsleyen çeşitli duvar halıları bu filmde de yer almıştır. Dolayısıyla daha çok köylerde bulunan duvar halısının şehirde de kullanılması durumu geleneksel yapının korunup sürdürüldüğünü gösterir. Filmde kullanılan taşıt türlerinden en dikkat çekici olanı minibüstür. Halim ve Selim karakterlerinin minibüs hattı vardır. Minibüslerin arkası çeşitli yazılarla süslenerek düzgü örneği oluşturulmuştur. Çeşitli mesleklerin icra edilmesi halk ekonomisine dair ticaretin yapıldığını göstermektedir. Halim'in siyah deri ceket giyinmesi, elinde sürekli tesbihle dolaşması, jest-mimik ve davranışları mahallede kabadayı rolünü üstlendiğinin göstergesi sayılabilir. Bu bağlamda kabadayılık rolü giyim-kuşam kültürünü de etkilemiştir. Halim'in Raif Amca'ya karşı olan saygısı Türk halk kültürü açısından önemli bir ayrıntıdır. Çünkü Raif Amca mahallenin ihtiyar ve saygın kişilerinden biridir. Halk arasında "memorat" diye tabir edilen olağanüstü varlıklarla iletişim kurma durumu ilgili filmde de görülür. Selim'i canavar zanneden mahalleli bu durumu abartılı olarak dilden dile dolaştırır. Gerçek ise filmin sonunda anlaşılır. Selim'in Zeynep'i Halim'den istemesi ve olumsuz cevap karşısında onu kaçırmak istemesi geçiş dönemleri bağlamında önem taşır. Filmin sonunda Halim, kız kardeşinin Selim ile evlenmesine izin vermiş olsa da evlenme ritüeline dair herhangi bir durum söz konusu değildir. Bunun sebebi filmin süresinin kısa tutulması adına olabilir. Film süresince Halim ve Selim'in çekişmesini görmek mümkündür. Atasözleri, deyimler, dualar, beddualar ve şarkılar gibi halk edebiyatı unsurlarından filmde sıklıkla faydalanılmıştır. Tombala ve okey gibi şans oyunları kahvede mahallelinin eğlencesi olmuştur. Filmde meslek ve saygı ifade eden isimlerin kullanımı söz konusu olmuştur.

1978 yılı yapımı olan *Petrol Kralları* filminde yerleşim türlerinden kent yerleşimi kullanılmıştır. Betonarme ve ahşap yapıların yer aldığı filmde Zeki ve Metin ikilisi ahşap yapıda yaşamaktadır. Bu ev Zeki'ye babasından kalmıştır. Diğer filmlerde olduğu gibi bu filmde de duvarları, duvar halıları ve çerçeveli fotoğraflar süsler. Dolayısıyla iç mimaride geleneksel yapı ile modern yapı iç içedir. Mahallenin tefecisi konumunda olan Hasan, stokçuluk yaparak benzin ve çeşitli ürünler depolar. Bu ürünleri fahiş fiyatlardan satışa sunar. Bu doğrultuda 70'li yılların ekonomik krizinin toplumsal bir sorun olarak filme yansıdığı görülmektedir. Bakkal, kahve gibi işletme yerleri halkın ekonomisini oluşturur. Dolayısıyla filmde ticaretin ön planda olduğu söylenebilir. Filmde siyah takım elbisesiyle ön planda olan Hasan karakteri kullandığı aksesuarlarla bir İstanbul beyefendisi görünümündedir. Bu hâliyle Geleneksel Tiyatro oyunlarında yer alan “Çelebi” tiplmesiyle bağdaştırılabilir. Filmde geçiş dönemlerinden olan ölüm ritüeli sadece sözlü olarak aktarılmıştır. Recep Amca'nın ölümü mahalleyi yasa boğsa da defin işlemleri ve sonrasında dair herhangi bir kültürel unsura rastlanmaz. 70'li yıllara ait komşuluk ilişkisi filmde âdeta aile ilişkilerini andırır. Zeki ve Metin, mahalleliyle birlikte el ele verip tefeci Hasan'a karşı mücadele eder. Bu sahneler 70'li yıllara ait samimi dostlukların, dayanışma ve yardımlaşmanın büyük örneği olarak görülebilir. Atasözleri, deyimler, dualar ve beddualar, şarkılar ve şiir örneği filmde kendisini göstererek halk edebiyatı unsurlarından sıklıkla yararlanıldığı tespit edilmiştir. Filmde Zeki Alasya ve Metin Akpınar'ın şahsi isimlerinin yanı sıra yer adlarına da gerek görsel gerek sözlü olarak yer verilmiştir.

İncelenen filmlerde toplumun kültürüne dair unsurların senaryoya bağlı kalınarak ya da değiştirilerek uygulandığı ve halk kültürü unsurlarıyla desteklenip güçlendirildiği sonucuna varılmıştır. Filmlerdeki kültürel unsurlar doğrudan ya da dolaylı olarak gerek eleştirel gerekse komik/mizahi bir anlatımla işlenmiştir. Filmlerde geleneksel yapının korunduğu ya da geleneksel yapının modern yapıyla desteklenerek birlikte ele alındığı görülmektedir. Filmlerin tümünde Türk halk kültürünün içerisinde yer alan pek çok unsur, sinema filmleri aracılığıyla taşıyıcılık ve aktarıcılık rolünü üstlenmiştir. Bu aktarımın sağlıklı olabilmesi için başta -yönetmen, senarist, prodüksiyon- olmak üzere tüm sinema çalışanlarına büyük görev düşmektedir. Çünkü kültürün gelecek kuşaklara aktarımı ancak medyayı doğru ve bilinçli kullanmakla mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Sözlükler

- AÇA, M. (2021). Toplumlaşma ve Toplumsallaşma Eşiğinde Kültür. M. AÇA içinde, Halk Bilimi El Kitabı (s. 6). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- ARTUN, E. (2005). Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı. İstanbul: Kitabevi Yayıncılık.
- ARTUN, E. (2006). Adana Halk Kültürü. Adana: Ulusoy Matbaacılık.
- ARTUN, E. (2014). Türk Halkbilimi (11. b.). Ankara: Karahan Kitabevi.
- BORATAV, P. N. (2013). 100 Soruda Türk Folkloru. Ankara: Bilgesu Yayınları.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2003). Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- ÇORUHLU, Y. (2002). Türk Mitolojisinin Ana Hatları. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- DEMİR, G. (2010). Devekuşunun Kanatlarında Zeki & Metin. Antalya: AKSAV Yayınları.
- EROĞLU, A. H. (2020). Halk İnanışlarına Giriş. D. ARIK, & A. H. EROĞLU (Dü) içinde, Halk İnanışları El Kitabı (s. 21, 22). Ankara: Grafiker Yayınları.
- GÜLEÇ, H. (2002). Halk Edebiyatı. Konya: Çizgi Kitabevi.
- GÜRSOY, A. (1995). Türk Siyasi Parti Amblemlerinde At. E. GÜRSOY içinde, Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atıcılık (s. 166). İstanbul: Türkiye Jokey Kulübü.
- GÜVENÇ, A. Ö. (2020). Folklor ve Sinema. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- HALL, S. (2017). Temsil: Kültürel Temsiller ve Anlamlandırma Uygulamaları. (İ. DÜNDAR, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayınları.
- KAYA, D. (1999). Anonim Halk Şiiri. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- OĞUZ, Ö. (2008). Ö. OĞUZ içinde, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı (s. 163,165,189,196). Ankara: Grafiker Yayınları.
- ÖRNEK, S. V. (2000). Türk Halkbilimi. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ÖZKAN, Ö. (2020). Popüler Kültür ve Sonrası Zamanlar. Ankara: Gece Kitaplığı.
- SAKAOĞLU, S. (1999). Masal Araştırmaları. Ankara: Akçağ Yayınları.
- SAKAOĞLU, S. (2011). Türk Gölge Oyunu Karagöz. Ankara: Akçağ Yayınevi.

- DURAN, H. (2004). Burla Hatun'dan Terken Hatun'a. Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi(32), 88.
- EMER, F. K., & KERİMOSTAOĞLU, K. (2019). Grimm masallarından milenyum sinemasına Pamuk Prenses filmlerinde kadın imajının dönüşümü. International Journal of Human Sciences, 16(2), 539.
- ERGUN, P. (2010). Türk gelininin mitolojik göçü. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(24), 279.
- GÖK, E. Ç. (2019). Türk tekstil sanatında görülen geyik figürü. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 12(26), 390.
- KALE, Ö. (2010). Edebiyat sinema ilişkisi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 14(3), 266.
- KÖKTAN, Y., & KÖKTAN, D. (2008). Türk kültüründe renkler ve evlenme geleneğinde renklerin giyim kuşam üzerindeki etkileri. M. T. KOÇKAR (Dü.) içinde, Halk Kültüründe Giyim Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyum Bildirileri (s. 508). Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.
- KÜÇÜK, S. (2010). Eski Türk kültüründe renk kavramı. Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi(54), 201.
- ÖZKAN, M. S., & TEMİZER, A. (2009). İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de karaborsacılık. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2/9, 320.
- SAKALLI, E. (2020). Ahıskalı Türklerde sünnet geleneği. Folklor Akademi Dergisi, 3(2), 337,338.
- YENİ, Ö., & ÇETİN, Y. (2015). Kastamonu/Daday'da son demlerini yaşayan geleneksel bir zanaat: Külekçilik Zanaatı. The Journal of Academic Social Science Studies(33), 71.
- YEŞİLYURT, E. (2008). Baş bağlamanın iletişimdeki dili. M. T. KOÇKAR (Dü.) içinde, Halk Kültüründe Giyim Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyum Bildirileri (s. 65). Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.
- YILMAZ, A. M. (2011). Sembolik ve gerçek anlamlarıyla türkü metinlerine yansıyan hayvanlar. Folklor/Edebiyat Dergisi, 17(66), 234.
- ZAMAN, M. (2017, Eylül). Türkiye'de kırsal meskenler ve coğrafi dağılımlar. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(3), 928.

Elektronik Kaynaklar

- ATAMAN, N. (Prodüktör), & ASLAN, M. (Yöneten). (1972). *Tarkan Altın Madalyon* [Sinema Filmi]. 04 16, 2022 tarihinde <http://yerliturkfilmleri.blogspot.com/2021/04/tarkan-altin-madalyon-tek-parca-izle.html> adresinden alındı

- ATAMAN, N. (Prodüktör), & EĞİLMEZ, E. (Yöneten). (1972). *Tatlı Dillim* [Sinema Filmi]. 04 23, 2022 tarihinde <https://www.dailymotion.com/video/x4ci9wb> adresinden alındı
- ATAMAN, N. (Prodüktör), & EĞİLMEZ, E. (Yöneten). (1974). *Köyden indim Şehire* [Sinema Filmi]. 04 23, 2022 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=yM2r8H8A_P0&ab_channel=ARZUF%C4%B0LM adresinden alındı
- BARKAN, O., ATAMAN, N. (Prodüktörler), & EĞİLMEZ, E. (Yöneten). (1974). *Salak Milyoner* [Sinema Filmi]. 04 23, 2022 tarihinde <https://www.dailymotion.com/video/x4cibhv> adresinden alındı
- BULOVALI, A. H. (2020, 05 07). <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/hayat-verdigi-karakterlerle-ozdeslesen-oyuncu-zeki-alasya/1832311>. 03 27, 2021 tarihinde <https://www.aa.com.tr> adresinden alındı
- ERMAN, H. (Prodüktör), & SEDEN, O. F. (Yöneten). (1975). *Nereden Çıktı Bu Velet* [Sinema Filmi]. 04 23, 2022 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=EE34i_OruKs adresinden alındı
- ERMAN, H. (Prodüktör), & SEDEN, O. F. (Yöneten). (1976). *Nereye Bakıyor Bu Adamlar* [Sinema Filmi]. 04 23, 2022 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=TWsD53_iyc4&t=1449s&ab_channel=Erm anFilm adresinden alındı
- ERMAN, H. (Prodüktör), & ALASYA, Z. (Yöneten). (1977). *Aslan Bacanak* [Sinema Filmi]. 04 23, 2022 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=4lGuugdQNVE&ab_channel=ErmanFilm adresinden alındı
- ERMAN, H. (Prodüktör), & ALASYA, Z. (Yöneten). (1978). *Petrol Kralları* [Sinema Filmi]. 04 23, 2022 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=60lNOYP-PCs&ab_channel=ErmanFilm adresinden alındı
- HAKİ, Ş. (Prodüktör), & GÜLYÜZ, A. (Yöneten). (1974). *Mirasyediler* [Sinema Filmi]. 04 23, 2022 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=lZXfiu3GL9Y&t=3891s&ab_channel=Mele kFilm adresinden alındı
- <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-12757/geleneksel-giyim-kusam-suslenme.html>. (tarih yok). 12 17, 2020 tarihinde <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-12757> adresinden alındı
- <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-12774/dua-ve-beddualar-hayirdualar-ve-ilenciler.html>. (tarih yok). 12 12, 2020 tarihinde <https://aregem.ktb.gov.tr> adresinden alındı
- <https://www.beyazperde.com/filmler/film-290792/fotolar/detay/?cmediafile=21806363>. (tarih yok). 05 15, 2022 tarihinde <https://www.beyazperde.com> adresinden alındı

<https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiyenin-korkunc-cinayetler-isleyen-14-seri-katili?page=8>. (tarih yok). 01 04, 2021 tarihinde <https://www.cnnturk.com>. adresinden alındı

<https://edebiyatvesanatakademisi.com/siirler/detay/keklik-idim-vurdular/32148>. (tarih yok). 12 22, 2020 tarihinde <https://edebiyatvesanatakademisi.com>. adresinden alındı

<https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-81044/kis-hazirliklari.html>. (tarih yok). 12 14, 2020 tarihinde <https://ekitap.ktb.gov.tr>. adresinden alındı

<https://elegant.habertest.com>. (tarih yok). 03 2021, 27 tarihinde <https://elegant.habertest.com/zeki-alasya-biyografi,10.html> adresinden alındı

<https://www.filmlegez.com/turkiyede-1980den-once-vizesiz-seyahat-ozgurlugu-vardi/>. (2019, 09 27). 05 12, 2022 tarihinde <https://www.filmlegez.com>. adresinden alındı

<https://www.hdfilmseyircisi.org/nereye-bakiyor-bu-adamlar-izle/>. (2020, 08 10). <https://www.hdfilmseyircisi.org>. adresinden alındı

<https://istanbul.ktb.gov.tr/TR-165593/caglar-boyu-aydinlatma-isitma-koleksiyonlari-muzesi.html>. (tarih yok). 12 05, 2020 tarihinde <https://istanbul.ktb.gov.tr>. adresinden alındı

<https://www.milliyet.com.tr/cadde/nereye-bakiyor-bu-adamlar-ne-zaman-nerede-cekildi-nereye-bakiyor-bu-adamlar-oyunculari-ve-konusu-6248205>. (2022, 04 23). <https://www.milliyet.com.tr>. adresinden alındı

<https://ok.ru/video/38996282057>. (tarih yok). 03 30, 2021 tarihinde <https://ok.ru>. adresinden alındı

<https://www.sinemalar.com/film/3208/nereye-bakiyor-bu-adamlar>. (tarih yok). 05 15, 2022 tarihinde <https://www.sinemalar.com>. adresinden alındı

<https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2014/06/20140620.pdf>. (tarih yok). 12 12, 2020 tarihinde <https://tdk.gov.tr/wp-content>. adresinden alındı

<https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/3942/mirasyediler>. (2015, 12 08). 05 15, 2022 tarihinde <https://www.tsa.org.tr>. adresinden alındı

<https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/3962/koyden-indim-sehire>. (2017, 03 18). 05 15, 2022 tarihinde <https://www.tsa.org.tr>. adresinden alındı

<https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/3964/salak-milyoner>. (2017, 03 18). 05 15, 2022 tarihinde <https://www.tsa.org.tr>. adresinden alındı

<https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/4439/nereden-cikti-bu-velet>. (2021, 03 01). 05 15, 2022 tarihinde <https://www.tsa.org.tr>. adresinden alındı

<https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/4667/petrol-krallari>. (tarih yok). 05 15, 2022 tarihinde <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/4667/petrol-krallari>. adresinden alındı

<https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/5158/aslan-bacanak>. (2015, 10 27). 05 15, 2022 tarihinde <https://www.tsa.org.tr/tr>. adresinden alındı

https://tr.wikipedia.org/wiki/Metin_Akp%C4%B1nar. (tarih yok). 04 11, 2021 tarihinde <https://tr.wikipedia.org>. adresinden alındı

<https://www.yedinota.com/beste/bir-zamanlar-maziye-bak-ne-kadar-sendik-2408>. (tarih yok). 01 10, 2021 tarihinde <https://www.yedinota.com/>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=0HM3UTYuQoc>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=34TgsY9Q_GA&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=38. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=3g92JCQc_Kg&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=54. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=3s4_lTWcr7w. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=6DAGsCfavnQ>. (tarih yok). 04 04, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=9LwEy7H_3t4&ab_channel=%C3%9CmitAte%C5%9F. (tarih yok). 04 07, 2022 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=9NoCrq6vsj0&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=57>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=aOLWHSTJk4w&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=23>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=ax4ray4jtJ8&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=26>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=cEgub7FM6Yk&ab_channel=TimeLapse. (tarih yok). 04 07, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=CzLnPGhn7h8&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=21>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=dc1DLqR-tyA>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=E6rWNTBEy2g>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=fQnSUvUuUx0&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=20>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=fT13HqwTrd4&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=19>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=GcBIkD7QdRk&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=27>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=GcBIkD7QdRk&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=27>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=gklHoiZkN7c&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=25>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=GvqATea4Ux8&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=18>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=H3BT0AWhsl8&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=22>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=h6YXZVwrSDE>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=HigyT_j5GmA&ab_channel=h%C3%A2le. (2021, 12 17). <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=IpGfb8e3SwA&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=53>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=Isu6mHMsipQ&ab_channel=GeriD%C3%B6nZaman. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=jpz3d6HA_tk. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=JVC-r3K_ht8&ab_channel=%C3%9CmitAte%C5%9F. (tarih yok). 04 06, 2022 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=KkMu4qjTe90>. (2020, 06 09). <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=LjHVLtil08M&ab_channel=MakaleYazari. (2021, 07 18). <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=mLJk5ATqTw8&ab_channel=%C3%9CmitAte%C5%9F. (tarih yok). 04 06, 2022 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=MS2Xz7mtC_E&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=41. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=MTSM5n12G6c>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=nMKZo1LT84I>. (2021, 04 10). <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=nTJgbUJPKN0>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=Nvv7gtZPwMc&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=17>. (2021, 04 10). <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=ODpd3ue37ro&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=31>. (tarih yok). 04 04, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=oN7RBotQils&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=32>. (tarih yok). 04 04, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=p8q4CjJhXpg&ab_channel=MortonGould-Topic. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=pvMeyBNFz4g&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=24>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=qN9jcUGH9V0&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=29>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=RKr0Jeg3p8g&ab_channel=zazanato1. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=saEzRt_0iVI. (2021, 04 10). <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=SmdP26dmvz8&ab_channel=%C3%9CmitAte%C5%9F. (tarih yok). 04 06, 2022 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=SMQckH66ZmQ&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=2>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=uxjk7CxVDbM&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=56>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=vcmC1ikMrHA&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=11>. (tarih yok). 04 10, 2022 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=-vnXDrNRSPs&ab_channel=%C3%9CmitAte%C5%9F. (tarih yok). 04 06, 2022 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=wjtSpk5tL6I>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=xhO-Mo1oSug&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=13>. (2021, 04 10). <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=XwT-wwovlf4&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=30>. (tarih yok). 04 04, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

<https://www.youtube.com/watch?v=XYZm4dnVvtA&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=1>. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=Yg_NutqX0JY&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=14. (tarih yok). 04 10, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

https://www.youtube.com/watch?v=yM_NSeJytLA&list=PLltG6PUejqfXCYGS-GjE5BEO0bWs5pTKe&index=33. (tarih yok). 04 04, 2021 tarihinde <https://www.youtube.com>. adresinden alındı

METİN, S. (Yöneten). (2020). *İyi ki Yapmışım* [Sinema Filmi]. 12 27, 2021 tarihinde <https://filmdiziplus.com/iyi-ki-yapmisim-izle/> adresinden alındı

ULUDAĞ, S. (1994). <https://islamansiklopedisi.org.tr/dilencilik>. 12 13, 2020 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/>. adresinden alındı

ÜN, M. (Prodüktör), & BATİBEKİ, A. Y. (Yöneten). (1976). *Hasip ile Nasip* [Sinema Filmi]. 04 23, 2022 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=nbyHAjDgtr8&t=3288s&ab_channel=FanatikFilm-Yerli adresinden alındı

EK

Ek 1 - Emine'nin Beyaz At Üzerinde Düğün Alayıyla Getirilmesi (Salak Milyoner)

Kaynak: <https://www.dailymotion.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Salak Milyoner, 01:13)

Ek 2 - Kardeşler, Pulluk İle Tarlayı Kazıp Tesadüfen Hazineyi Bulur (Salak Milyoner)

Kaynak: <https://www.dailymotion.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Salak Milyoner, 01:20:19)

**Ek 3 - Kardeşler, Ali Rıza Emmi'ye Kayseri Pastırmasını Hediye Verirken
(Köyden İndim Şehire)**

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Köyden İndim Şehire, 45:28)

Ek 4 - Kardeşler ve Eşleri Şehre Geldiklerinde Giyim Alışverişindeyken (Köyden İndim Şehire)

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Arzu Film, Köyden İndim Şehire, 56:35)

Ek 5 - İki Kardeş, Hale'yi Bulunduğu Durumdan Kurtarmak İçin Çeşitli Meslekleri İcra Ederken (Mirasyediler)

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Melek Film, Mirasyediler, 49:57)

Ek 6 - İkisinin Yemek Kültürünü Yansıtan Bir Sahne (Mirasyediler)

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Melek Film, Mirasyediler, 14:47)

Ek 7 - Süpürgeli Naciye, Kızı Ve Damadına Ud Çalarken (Nereden Çıktı Bu Velet)

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Erman Film, Nereden Çıktı Bu Velet, 52:36)

Ek 8 - Zeki ve Metin Köfteci Rıza'nın Köfte Dükkânına Ortak Olurken (Nereden Çıktı Bu Velet)

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Erman Film, Nereden Çıktı Bu Velet, 48:47)

Ek 9 - Zeki ile Metin'in Şehre İlk Geldikleri Sahne (Nereye Bakıyor Bu Adamlar)

Kaynak: <https://www.milliyet.com.tr>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Nereye Bakıyor Bu Adamlar ne zaman, nerede çekildi? - Nereye Bakıyor Bu Adamlar oyuncular ve konusu...)

Ek 10 - Ayşe'nin Zeki İle Metin'e Sobada Kahve Pişirdiği Sahneden (Nereye Bakıyor Bu Adamlar)

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Erman Film, Nereye Bakıyor Bu Adamlar, 19:06)

Ek 11 - Nasip'in Köprü Açışından Bir Sahne (Hasip İle Nasip)

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Fanatik Film - Yerli, Hasip ile Nasip, 48:57)

Ek 12 - Hasip'in eşme Açısından Bir Sahne (Hasip İle Nasip)

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Fanatik Film - Yerli, Hasip ile Nasip, 50:48)

Ek 13 - Zeki ve Metin, Petrol Bulduktan Sonra Mahallelinin Borcunu Ödemesine Yardımcı Olurken (Petrol Kralları)

Kaynak: <https://www.youtube.com>, Erişim Tarihi 23.04.2022 (Erman Film, Petrol Kralları, 01:13:55)

Ek 14 - Salak Milyoner Film Afifi

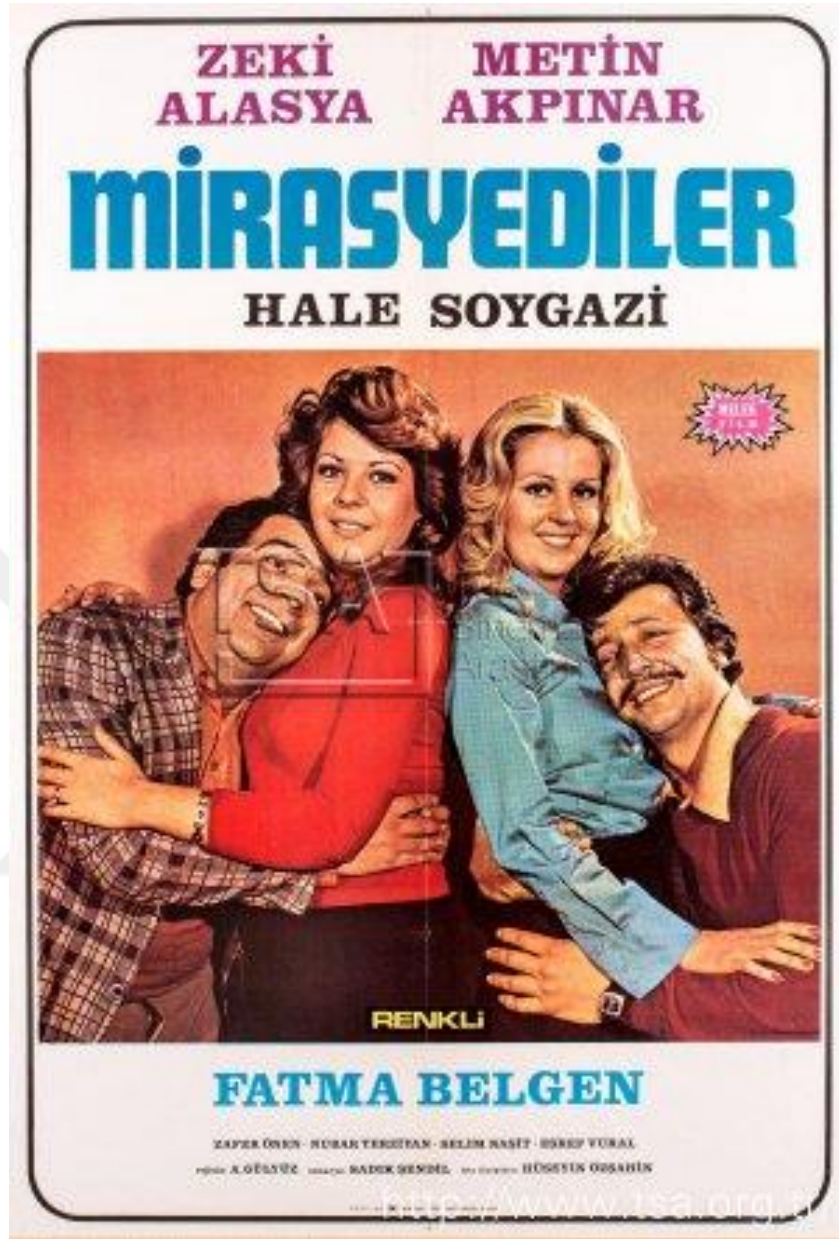
Kaynak: <https://www.tsa.org.tr>, Erişim Tarihi 15.05.2022 (Salak Milyoner)

Ek 15 - Köyden İndim Şehire Film Afişi

Kaynak: <https://www.tsa.org.tr>, Erişim Tarihi 15.05.2022 (Köyden İndim Şehire)

Ek 16 - Mirasyediler Film Afifi

Kaynak: <https://www.tsa.org.tr>, Erişim Tarihi 15.05.2022 (Mirasyediler)

Ek 17 - Nereden Çıktı Bu Velet Film Afışı

Kaynak: <https://www.tsa.org.tr>, Erişim Tarihi 15.05.2022 (Nereden Çıktı Bu Velet)

Ek 18 - Nereye Bakıyor Bu Adamlar Film Afiş

Kaynak: <https://www.sinemalar.com>, Erişim Tarihi 15.05.2022 (Nereye Bakıyor Bu Adamlar)

Ek 19 - Hasip ile Nasip Film Afifi

Kaynak: <https://www.beyazperde.com>, Erişim Tarihi 15.05.2022 (Hasip ile Nasip)

Ek 20 - Aslan Bacanak Film Afifi

Kaynak: <https://www.tsa.org.tr>, Erişim Tarihi 15.05.2022 (Aslan Bacanak)

Ek 21 - Petrol Kralları Film Afifi

Kaynak: <https://www.tsa.org.tr>, Erişim Tarihi 15.05.2022 (Petrol Kralları)

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Haktan Esat BAYAT	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Fen-Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Türk Dili ve Edebiyatı
Makale ve Bildiriler	
1. Sinema Folklor ve İnanç Kültürü Üzerine Bir Değerlendirme: Zeki Alasya-Metin Akpınar Filmleri Örneği – Akademik Matbuat Dergisi Yıl 2021, Cilt 5, Sayı 2, 165-192. 2. Zeki Alasya ve Metin Akpınar’ın Birlikte Rol Aldığı Filmlerdeki Giyim-Kuşam Kültürü, Kocaeli Üniversitesi – 1. Sosyal Bilimler Sempozyumu 28.05.2021-29.05.2021	